

NÁSLEDKY
NIÑA
WEIJERSOVÁ

≡ KNIHA ZLIN

Následky

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

 KNIHA ZLIN

Niña Weijersová

Následky – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Kniha byla zakoupena na serveru Palmknihy.cz.

Kupující: Daniela Krýsová

ID 8777-24649731474758733533-174794-9575

Upozorňujeme, že kniha je určena pouze pro potřeby kupujícího.

Kniha jako celek ani žádná její část nesmí být volně šířena na internetu, ani jinak dále zveřejňována. V případě dalšího šíření neoprávněně zasáhnete do autorského práva s důsledky dle platného autorského zákona a trestního zákoníku.

Neoprávněným šířením knihy poškodíte rozvoj elektronických knih v České republice.

Tak nám, prosím, pomozte v rozvoji e-knih a chovejte se ke knize, k vydavatelům, k autorům a také k nám fér.

FLEET

NAŠLEDKY
NIÑA WEIJERSOVÁ

NAŠLEDKY

NIÑA
WEIJERŠOVÁ

The Publisher gratefully acknowledges the support of the Dutch Foundation for Literature.

Tato kniha vychází s laskavou finanční podporou nadace Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © Niña Weijers, 2014
Originally published by Uitgeverij Atlas Contact, Amsterdam
Translation © Magda de Bruin Hübllová, 2017

ISBN tištěné verze 978-80-7473-542-4
ISBN e-knihy 978-80-7473-596-7 (1. zveřejnění, 2017)

I really like that moment when the performance becomes life itself.

Mám moc ráda ten okamžik, kdy se z performance stane život sám.

(Marina Abramovičová)

Prolog

V den, kdy Minnie Panisová potřetí zmizela ze svého života, stálo slunce nízko a měsíc vysoko na nebi. Bylo 11. února 2012, jasný a chladný den, ale ne dostatečně chladný: na blede, hrubé pleti v obličejí už brzy ráno ucítila sluneční teplo. Byla sobota.

Předtím celé dny pořádně mrzlo. Zdymadla v centru Amsterdamu byla uzavřena a poprvé po letech se na grachttech bruslilo. Pořádaly se dálkové bruslařské túry a opět se rušily, spekulovalo se o tom, zda se zase jednou uskuteční legendární Elfstedentocht, masový bruslařský závod po jedenácti fríských městech, bude, nebude, ta zimní kadence svírala zemi v hrsti, jako by šlo o burzovní kurzy a každý vlastnil akcie. Pak mráz povolil. Nebe zešedlo, vzduch zvlhl, ale nebyl teplejší, zdál se dokonce lezavější a prázdnější. Z Herengrachtu trčely zažloutlé kry, na hladinu vyplavaly plechovky od piva a sáčky od brambůrků a bylo to, jako by teprve teď všichni pocítili chlad a tíhu zimy.

Pokud jde o zamilovanost a povětrnostní podmínky, vyznačuje se lidské tělo pozoruhodnou krátkozrakostí: myslí si, že současný stav bude trvat navždycky, a nepoučí se ani trochu, ale opravdu ani trochu z minulosti, která snad něco volá, jenže přímo proti větru. A tak když toho sobotního únorového rána vysvitlo slunce, nikdo s takovou možností

už nepočítal. Tisíce očí udiveně mžikaly při pohledu na nepravděpodobné, velkolepé světlo, které se náhle sneslo na svět a zbarvilo všechny molekuly v atmosféře do modra. V takové dny nebývá příliš na vybranou. Můžeme nechat zatžené záclony, jenže venku se svět stejně protáhl a všechny věci se vzpínají s ním, vzhůru a vzhůru směr slunce.

Můžeme si klást otázku, proč se Minnie kolem druhé hodiny odpoledne svévolně postavila na příliš tenký led a zůstala stát, i když začal prskat, jen lehce udivená, když se to pod nohama začalo dít, tato transformace z tuhého skupenství na kapalné. Proč stromy nejen viděla, ale opravdu se na ně dívala a věděla jistě, že jsou to platany. Proč v reflexu rozpažila jako parodie provazolezce a proč to všechno u všech všudy nevydávalo jediný zvuk.

2012

Minnie seděla naproti matce ve velké denní kavárně u vody. Bylo to hlučné místo s předvídatelným a drahým menu, fádním interiérem a obsluhou, která zaznamenává objednávky do mobilních terminálů, čímž se z očního kontaktu stala relikvie dob minulých. Scházely se tam vždycky.

Matka jí zavolala časně ráno. Ojedinelá událost – nejen tím načasováním, ale i proto, že jejich styk probíhal především přes e-mail a byl zaměřený na to, aby se bez kdovíjakých oklik dohodly na pravidelném čtvrtletním obědě, během něhož se v co nejhrubších rysech vzájemně informovaly o současném stavu. Matka se v Minniině životě vyznala pramálo a Minnie v matčině o nic víc. Skutečnost, že dvě tak odlišné osobnosti jsou přesto pokrevně spřízněné, ji udivovala, už když jako malá zírala na cetkovité fosforeskující hvězdičky přilepené na stropě a uvažovala při tom, jestli se člověk může dostat do něčího břicha i nedopatřením.

„To se mi ulevilo,“ vyhrkla matka bez okolků, když Minnie to ráno zvedla telefon. „Ještě žiješ.“

„No jasně, že ještě žiju,“ přisvědčila Minnie. „Proč bych nežila?“ Chvilí bylo ticho.

„Zrovna se mi o tobě zdálo,“ vysvětlila matka. „V tom snu jsem vešla k tobě do pokoje, byl to tvůj dětský pokoj, ale bylas už dospělá. Ležela jsi vedle postele, od hlavy k patě

zavinutá v prostěradle, napevno, jako mumie. Honem jsem šla k tobě, abych ti stáhla prostěradlo z obličeje, ale bylo už pozdě, rty a víčka jsi měla zmodralý a kůži zsinanou a napjatou přes kosti. Vlastně jsem to vůbec nechtěla, ale sáhla jsem ti konečkem prstu na obličej. Mělas ho tvrdý a studený jako, nevím, krabička rybích prstů v mrazáku. Bylo to tak, tak děsně... realistický.“

Minnie vyslechla matčino líčení s údivem. Neznala nikoho, kdo by byl tak střízlivý, tak nepřístupný všemu, co nepatří k nejkonkrétnější, viditelné skutečnosti. Navíc byla matka naprosto nesentimentální. Minnie ještě nezažila, že by se nespoutaně rozesmála nebo rozplakala nebo že by křičela vzteky; emoce měla v minimálním dávkování a nikdy ho nepřekročila. Matčín život, říkala si někdy Minnie, probíhá podél čar Mondriaanova obrazu: vodorovně a svisle a bez jakýchkoli frivolností. Je to zkrátka ta poslední osoba, od níž by se dalo očekávat, že bude přikládat význam něčemu tak tajemnému, jako je sen.

„Ani nevím, proč ti volám,“ slyšitelně se vzpamatovala matka. „Teď když to vyslovuju nahlas, zní to naprosto směšně, a už vůbec ne realisticky.“

„No jo, no,“ prohodila Minnie. Impulzivně, snad aby pomohla matce z rozpaků, jí navrhla, že by si v poledne mohly zajít společně na oběd, a teď tu tedy spolu sedí. Vlastně je to dojemné, říkala si, sen, který suverénně prorazil matčino racionální brnění.

Byl první den února a i na tu roční dobu mimořádná zima. Na bruslařském výletě předchozího dne si Minnie udělala ošklivou modřinu na kyčli. Každých pár hodin měnila barvu a Minnie si ji co chvíli nutkavě stiskla, aby se ujistila, jestli pořád ještě bolí – a bolela.

„Omlouvám se za to telefonický blouznění,“ spustila matka, ještě než si vůbec svlékla kabát. Mluvila zase jako vždycky, jasně a věčně. „Byla jsem sotva vzhůru, nemyslelo mi to.“

Minnie sledovala, s jakou rutinou matka odkládá kabát, šálu si pečlivě protahuje do rukávu, přihlazuje si sukni, usedá. Je hezká, ta její matka, nenápadným, ale zachovalým způsobem. Profesionálka. Minnie si vzpomněla, jak na ni matka dřív čekávala před školou, jak se lišila od ostatních matek, jimž jako by mateřská role byla jednoduše vrozená, a tak zcela přirozeně splývaly se školním dvorem, se svými dětmi, s ostatními matkami. Její matka jako by se pokaždé divila, že tam stojí, jako by se šla jen chvilku projít a nedopatřením zabloudila ke škole.

Matka už třicet let pracuje v Nadaci královny Vilemíny pro boj s rakovinou, kde je nepostradatelnou pravou rukou každého ředitele, který se tam vyskytne. O boji proti rakovině mluví téměř s vášní, i když Minnie nikdy není úplně jasně, zda tu vášň vyvolává pomyslení, že potírá určitou chorobu, nebo fakt, že se matce pravidelně daří nahrabat pro nadaci velké finanční částky.

Když se usadila, zadívala se na okamžik zkoumavě na dceru. „Vypadáš jinak. Ne hůř, ale jinak,“ upřesnila. „Spravila ses?“

Minnie pochopila, že to má interpretovat jako poklonu. Od narození byla na svůj věk moc malá a ani později se u ní nikdy nedostavil růstový spurt. Jako dospělá byla pořád ještě skoro dětsky útlá, což určitý typ mužů nesmírně přitahovalo. Její útlost a taky asymetrický obličej, v němž jako by se všechno poněkud vychylovalo. Lidi – muži – v tom rádi vidí cosi divokého a nezkratného. Možná na tom něco je. Třeba se život odvíjí podle obličeje, který jsme dostali.

„Tak co rakovina?“ zeptala se Minnie a silně si stiskla modřinu. Všechno je opakování téhož, věčné otázky, věčné odpovědi.

„Nic moc,“ odpověděla matka. „Počet pacientů roste. Moc kouří a jedí svinstvo, tím to v podstatě je. Vzniká jedna průlomová léčebná metoda za druhou, jenže když se lidi nejdřív

těmi špatnými návyky sami víceméně vrhají smrti do náruče... Někdy si myslím, že mezi krizí a bujením tý choroby existuje přímá souvislost. Společnost, která se na všech stranách začíná vyčerpávat, tak něco... no jo. Jeden kolega tě tuhle viděl v nějakém časopise, už nevím v kterém.“

Servírka s přístrojem zaznamenala jejich objednávku zběsilým bušením do displeje. „Promiňte,“ zahuhlala, aniž zvedla oči, a pak ještě jednou, na odchodu, „promiňte, prosím vás.“

Teď se matka zeptá na její práci. Minnie jí řekne něco vágního, matka něco nepřítomně zamumlá a začne o něčem jiném. Pak budou jíst polévku a každá po svém mlčet.

V dospívání se Minnie nějakou dobu zabývala spekulacemi o otci. Dokázala zírat celé minuty do zrcadla a hledat za svým obličejem jiný – vysvětlení, které jí matka neposkytla a na něž ani sama nenaléhala. Bylo to přechodného rázu.

„Chodíš ještě s tím, jak se jmenuje, s tím kumštýřem?“

„Ne, mami,“ odvětila Minnie. „Už půl roku ne.“ Podvedla jsem ho, chtěla dodat, podvedla jsem ho a necítím ani špetku výčitek, nejspíš patřím k lidem, co v tom umění chodit. Pomyšlela na fotografa. Přesně řečeno byl v jejich myšlenkách neustále přítomný jako bzučivý základní tón, mělo to vícero příčin, a ne všechny stejně významné. Teď je nejdůležitější myslet na něj projektově, rozhodla se, pokud něco takového existuje.

Na matčin milostný život se Minnie neptá nikdy. Co ví, neměla matka už deset let přítele, a neočekává, že by v tom nastala změna. Matka v sobě má cosi tvrdého, jako křemínek zašitý v těle. Možná to kdysi bylo měkké, ale časem to prostě ztuhlo. Možná je láska něco, co člověk v určitém okamžiku může strčit do šuplíku, společně s ostatními nepotřebnými věcmi z minulosti.

„A co tvoje práce?“ zeptala se matka.

„Nic nového,“ odpověděla Minnie. „Období usebrání.“

„Tuhle jsem četla o nějaký americký kumštýřce, která polýká barevný tekutiny a pak je zvrací na plátno. A prodává se

to za velký peníze. Nechápu, jak se to dá považovat za umění. Že za to lidi platí tisíce dolarů.“

„Jo,“ potvrdila Minnie, „to fakt nezní jako umění.“

Vzpomněla si, jak matka jen mlčky přikývla, když jí v osmnácti oznámila, že chce jít na akademii. Ani v následujících týdnech se k tomu nevyjádřila, což Minnie přivádělo k zuřivosti a ještě ji to v jejím rozhodnutí posilovalo. Jednou večer, pár dní předtím, než měla začít výuka a Minnie se měla přestěhovat do maličkého podkrovního pokojíku v západní části Amsterdamu, zastihla matku u stolu v kuchyni se sklenicí vína. Přisunula dceři po stole obálku s pěti sty eury, divnou novou měnou, co vypadá jako peníze na hraní.

„Na materiál,“ dodala, a to bylo všechno. V dalších letech věrně docházela na všechny vernisáže, a přestože od ní Minnie nikdy nezaslechla ani zmínku o umění samotném, zdálo se, že je svým neproniknutelným způsobem pyšná, nebo to přinejmenším nebere s přílišnou nelibostí.

Na chodníku před kavárnou se rozloučily. Minnie se vždycky těšila na okamžik vzápětí po rozloučení, kdy se rozešly každá na jinou stranu, vstříc vlastním životům. Právě když se chtěla obrátit, položila jí matka ruku na rameno.

„Minnie,“ oslovila ji, opět s tím zkoumavým pohledem. „Chci ti říct, že jsem se tě vždycky snažila vychovat, jak nejlíp jsem uměla. Dřív jsi byla tak maličká... někdy jsem se bála, že tě svět prostě schlamstne a už nevrátí. Chtěla jsem tě proti tomu obrnit. Ten sen dneska byl samozřejmě nesmysl... no ale stejně, dávej na sebe pozor.“ Zdálo se, že chce ještě něco dodat, ale pak si to rozmyslela.

Minnie vlepila matce rychle pusku na tvář, na hebkou pleť ženy, která už dávno není mladá. Když se od ní vzdalovala, cítila, že tam matka zůstala stát a dívá se, jak jde dcera ulicí, zmenšuje se, zmenšuje se, až zahne za roh a přestane existovat.

Byl to choulostivý podnik, projekt, který může nesčetnými způsoby ztroskotat, a to byl zřejmě přesně důvod, proč se do něj pustili. Minnie fotografa sice fakticky téměř neznala, ale měla silné, navíc empiricky podložené tušení, že oni dva jsou jeden za osmnáct a druhý bez dvou za dvacet.

Poprvé se setkali před rokem na zahájení výstavy jednoho společného známého, který máčel plátna v chemikáliích a vyhrál za to důležitou cenu. Byla to podivuhodná plátna, s olejnatými skvrnami měnícími tvar, když kolem nich člověk prochází. „Horizont, okno,“ dozvěděla se Minnie od jakéhosi galeristy se sklenkou bílého v ruce, „a současně zneklidňující přísvit lucerny na vnitřní straně duše.“

Pak se scházeli ve fotografově bytě, kde na stěně nevisela ani jediná fotografie. Byla to svéráznost podle Minniena gusta, stejně jako skutečnost, že je o sedmáct let starší než ona, nikdy nebyl ženatý, nemá děti, byt nevlastní, nemá pojištění domácnosti a v lednici žádné potraviny.

Muž beze stínu.

Schůzky měly víceméně pevný průběh: Minnie mu zavolala, v domluvenou hodinu se dostavila k němu do bytu, pomilovali se spolu a pak si objednali něco thajského nebo spořádali půllitrový kelímek zmrzliny Ben & Jerry's Chunky Monkey, podle denní či noční doby a podle potřeby.

Hovory, které vedli, byly samy o sobě nevýznamné a nijak překvapivé, ale patřily k rytmu, a proto na nich záleželo. Později, když to skončilo, došla Minnie k závěru, že mluvení je na měsíce s fotografem její nejtělesnější vzpomínka. Jako by to byl pravý důvod jejich spolubytí: zurčivá konverzace, neříct nic, nicméně tak, jak je to možné jen za velmi specifických okolností, slova, která něco znamenají, protože nic neznamenají, a tak, zbavena substance, zůstávají na území mezi hrudníkem a podbříškem, kde si tělo ukládá doteky.

Podle tiché dohody u něj nezůstávala přes noc. Minnie věděla, že i fotograf to bere tak, že ta setkání jsou přerušáním jejich existence, a nikoli jejím pokračováním. Reklamní bloky se staženým zvukem, které předvádějí přehlídku výstřelků konzumní společnosti jako tichou karavanu.

Fotograf byl zajímavý partner do postele – když se zakousl Minnie zezadu do krku, potichoučku vrčel a ohromně ho vzrušovalo, když mu vsunula špičku prstu do konečnicku. „Neumím si představit nic lepšího než být dobrman,“ vzdychl jednou a svalil se na břicho vedle ní. „Od rána do večera se vztyčeným ohonem a prdelkou ve větru.“ Měla ráda neomylnou intuici, s níž dokázal odhadnout jak své vlastní tělo, tak to její. Tu bezostyšnou lačnost, s níž ji líbal v podpaží, na zádech, na vnitřní straně stehen. Jak se jí nosem zabořil do stydkých pysků a lízal ji mezi půlkami, jako by to byla obálka, kterou musí pečlivě zalepit. Někteří muži zůstávají při šukání výhradně člověkem, protože tu činnost z největší části provádějí hlavou. Tenhle do té kategorie nepatřil.

„Máš vzácný a hodnotný zvířecí rys,“ řekla mu jednou odpoledne, když ležela na břiše a on ji nepřiliš jemně, i když ne zase přímo hrubě chytil zezadu za boky.

„Fakt jo?“ zavrčel a zakousl se jí poměrně silně do ramene.

Uvědomovala si až moc dobře schematičnost tohoto stavu a v některých chvílích se za to groteskní kousání a hekání,

prsty a jazyky najednou hluboce zastyděla, nemluvě o těch kýblech zmrzliny po skončení. Přesto ani na okamžik nepocítila výčitky, a lhaní (vyhýbání se pravdě) bylo k jejímu překvapení tak snadné, že si mohla namlouvat, že tu není vůbec nic, co by se mělo zamlčovat. Byla to závislost. To byl závěr, který se prozatím obešel bez otazníků.

Celý ten poměr by zřejmě tiše pokračoval, načež by pomalu vyhasl, tak jako většina věcí vyhasne – pokud by se ovšem Minnie držela přísně svých pravidel. Potíž s pravidly je, že si lidi rádi namlouvaj, že jsou pružná. A nejvíc to platí o pravidlech, která si určujeme sami, přičemž se regulující moc beznadějně proplete s tím, kdo by je měl dodržovat. Z toho nevzejde nic dobrého, třebaže i to je pouze otázka vnímání.

Minnie porušila svá pravidla jednoho dne na přelomu horkého a babího léta, v nejzazším výběžku léta tak nasyčeném vedrem, že jediné, na čem ještě záleželo, byl kontrast mezi sluncem a stínem. Večer se všechno zdálo ještě rozpálenější, nebo snad ne rozpálenější, ale zato dusnější, a tma jako by byla těžší než světlo.

Minnie s fotografem se zapotili do úpadu, zmáčená těla, která vzájemně absorbují své šťávy a nemizí z nich červeno-bílé skvrny, vyždímaná jak hadr, napjatá ke krajní tělesnosti, a tak tam leželi. Možná, uvažovala Minnie, že právě těchhle pár minut mezi sexem a okamžikem, kdy člověk vstane, ospravedlňuje touhu, působí, že to všechno opravdu stojí za to. Těch pár minut dokonalého vyčerpání, v nichž se tělo přesně překrývá se světem a člověk ví jistě, že zemská přitažlivost je dostatečně silná na to, aby všechno udržela na místě.

Když po chvíli vylezla ještě mokrá ze studené sprchy, zeptal se, jestli u něj zůstane přes noc, načež jí hodil hedvábnou noční košilku hebkou jak pavučinka.

„Prostě dárek, *kiddo*. Nic zvláštního.“

Věděla, že lže. Vzdal se starých pravidel hry a vyrukoval teď s úvodním tahem nové hry. Jenže které?

„Víš, proč tě tak miluju?“ zeptal se a bez čekání na odpověď dodal. „Ten pohled, přesně ten pohled. Skoro slyším, jak ty kolečka v tý hlavě rotují.“

Proč tam zůstala? Možná kvůli hladkosti hedvábí mezi prsty, nepředstavitelné lehkosti košilky, kvůli chladivému cyanu. Možná kvůli vedru, které na všem leželo jako příklop a odsávalo ze vzduchu kyslík, jako když vycucáváme příchut' z vodové zmrzliny, kvůli času, který se z toho tak zpomalil a zemdlel, že i řinčení tramvají dole na ulici existovalo jen jako slabá ozvěna netrpělivosti, jež už dávno ztratila naléhavost. Nebo snad prostě kvůli tomu slovu dárek, to vždycky vyžaduje nějakou protislužbu, protože všechna slova mají tajný plán a některá ještě o něco víc než jiná.

Jistě, jsou chvíle, kdy říct ano neznamená únik před vyřčením ne. Kdy to souvisí s odvahou, a ne se zbabělostí, s potvrzením, s rozhodností, velké vnitřní vyřčení ano, tahle chvíle však k těm vzácným okamžikům nepatřila. Zvlášť když uvážíme, že Minnie řekla „v pohodě“, a v pohodě je, jak každý ví, jen jiný způsob, jak neříct nic.

Věděla hned, že to není dobrý nápad. Fotografův byt nebyl určený ke spaní nebo k snídání nebo k čemukoli, co souvisí s bydlením. Fotografův byt bylo místo k opouštění.

Vlastností nesprávných rozhodnutí je, že jakmile je učiníme, stanou se nezvratnými ve chvíli, kdy se ještě zvrátit dají. A tak tam Minnie ležela, pes v tropech, neschopná pohybu. Vzduch ji tiše a těžce tlačil do matrace a otevřená okna neměla co propouštět. Rozdrť mě to, pomyslela si, rozdrť mě to a můžu si za to sama.

Příští ráno se probudila nepochopitelně pozdě z hlubokého spánku. U polštáře ležel lístek. *Jsem na skok ve studiu. Hned jsem zpátky. Zůstaň.* Rychle si posbírala svršky. Hedvábnou

noční košilku – Lanvin, všimla si na etiketě – si nacpala do kabelky. Když přecházela ulici, ještě jednou se ohlédla a pomyslela si: Ještě jednou se ohlídím. Budova se v horku chvěla, jako by teď prozrazovala, že to celou dobu byla jen fata morgana.

Co o fotografovi věděla toho posledního horoucího rána v srpnu 2011, když se ohlédla na hologram jeho domu a pochopila, že už se tam nevrátí? Takřka nic. Ano, že dělá módní reportáže. Že kouří gauloisky a že jí to připomíná prvního kluka, protože ten taky kouřil gauloisky a říkal jim zásadně „galvásky“, „prosil bych krabičku galvázek“. Že když se dělá, otvírá pusku dokořán, bezhlučně, výkřik v němém filmu. Že ji do něčeho namočil, byť Minnie neví do čeho, a že se jí nikdy nepodaří mu dostatečně vzdorovat. Že je to chlápek, co svým milenkám kupuje modely od Lanvina, šmarjá.

Rozjela se na kole přímo k příteli, značně rozháranému kumštýři, který se už deset let pokoušel uplatnit na trhu jako slibný talent, svěřila se mu s poměrem, na hlavu jí přiletěl štětec a to bylo všechno. Tři dny nevstala z postele. O něco přišla, a věděla, že rozháraný kumštýř to není.

V roce 2006, nedlouho po promoci, prohlásila Minnie v interview pro jeden týdeník, že je kumštýřka, protože ji tak lidi nazývají. „Kumštýřka proti své vůli“ zněl nadpis. Pod ním zrnitý portrét, který jí redukoval obličej na černobílou skicu, hlava jak bludný kámen, hrubá, hrdá a zbavená jakéhokoli příkrášlení. Přišlo jí to trochu přehnané, tak jednoznačně to zase nemyslela, ale její agent jí rozjásaně zatelefonoval.

„*This is it, baby!* S tím prorazíš. Kumštýřka, co vůbec kumštýřka nechce být, to je kurva skvělý.“

S agentem se seznámila o několik měsíců předtím na zahájení skupinové výstavy s názvem *Shared history: decolonising the image* v bývalé budově pošty na amsterodamském nábřeží Oosterdokskaade. Kurátor výstavy viděl její diplomovou práci *Existuje Minnie Panisová?* a byl toho názoru, že se k tématu perfektně hodí. Minnie si kladla otázku, co to téma – sdílená historie, dekolonizování obrazu – vůbec obnáší, ale tušila, že její práce by se hodila neméně perfektně, kdyby téma znělo „Kur domácí a jiná hospodářská zvířata“. Pět minut před oficiálním zahájením zamířil agent přímo k Minnieně práci. Potrásl jí rukou a pak se celé minuty na její dílo díval, zadumaně, jako by zvažoval další šachový tah. Byl to hubený člověk s jemným, bystrým obličejem, lesklými černými vlasy a nasnědlou pletí. Směs něčeho, i když Minnie

nedokázala říct čeho přesně. Nejnápadnější na něm byly oči, extrémně daleko od sebe, skoro nedbale umístěné, jako by mu je někdo nalepil na obličej jen nahodile.

„To je dost dobrý,“ pronesl. „Ale trochu života do toho umírání. Vždyť ty tady sakra stojíš, jako by ses omlouvala. Ty se za svoje věci omlouváš?“

Když s ní mluvil, nespouštěl oči z díla. Není to potřeba, pomyslela si Minnie, protože si byla jistá, že se těma očima umí dívat kolem dokola v úhlu tři sta šedesáti stupňů.

„Neomlouvám,“ odpověděla zaraženě, „nijak zvlášť.“ Jen to řekla, věděla, že to není pravda. Dokončená věc má v sobě z jejího pohledu vždycky cosi trapného, jako by to byl nedostatek něčeho i přebytek současně, a ona, *kumštýřka*, má jakýmsi nemožným způsobem něco současně naplnit i vymazat.

„Existuje Minnie Panisová?“

„V tom ještě nemám jasno.“

„Vždyť říkám. Heleď. Potřebuješ mě. Má to něco do sebe. Ten obrazný jazyk je zajímavý a oceňuju bezostyšnost. A teď se narovnej a tvar se, jako bys vytvořila, jak že se to jmenuje, dekolonizovaný obraz, jo?“

O tři roky později měla na kontě výstavy mimo jiné v lipském Muzeu výtvarného umění, v MACBA v Barceloně, v kaselské Kunsthalle Fridericianum a v dánské galerii Louisiana v Humlebaeku. Za dílo *Nothing Personal* získala Prix de Rome 2008, načež ji dopisovatel *Art Review* prohlásil za „jednu z nejslibnějších holandských výtvarnic své generace“, což jí víceméně rovnou vyneslo první mezinárodní samostatnou výstavu v galerii Arndt & Partner v Berlíně. Tam, v Berlíně, obědvávala jednoho deštivého poledne se Sophie Calleovou, která výstavu (náhodou, nebo možná ne) viděla a zavolala Mathiasi Arndtovi, jestli je autorka ještě přítomna. A právě Calleová se jí francouzsky znějící angličtinou zeptala, zda se považuje za kumštýřku, na což Minnie odpověděla: *je ne sais*

pas, je ne sais vraiment pas, nevím, opravdu nevím, patetická odpověď, ale jediná, která nezní jako čiročirá lež.

Pravda byla, že Minnie se ani tak neztotožňovala se svým kumštýřstvím jako se svým uměním: s věcmi, které dělá, s věcmi, které začaly existovat jako umění, protože jinak by neměly k existenci oprávnění. Kumštýřství byl Minnien *pas*, osobní průkaz, určující jí místo ve světě, kde je záhodno všechno legitimizovat. Předal jí ho profesor kreslení na střední škole, pak následovali docenti na akademii, sběratelé, novináři, konzervátoři, galeristi. Viděli v Minnie kumštýřku, protože vlastnili své osobní průkazy, které jim umožňovaly, ba dokonce je zavazovaly být právě tím, totiž vlastníkem průkazu akademií, institutů, nadací, fondů, výtvárných příloh, talk shows, muzeí, galerií, vernisáží, časopisů, firemních sbírek.

Ze začátku Minnie poslouchala s údivem, co lidé o jejím díle říkají (že vůbec o jejím díle mají co říct), ale postupně pochopila, že každá forma legitimizace má svůj slovník a že jazyk kumštýřství spočívá na slovech jako *identita, angažovanost, vize a nespokojenost*. Beze slov by se stavba zřítily, z kumštýře by se stal občan bez státní příslušnosti, nelegál a idiot.

Na jednom veletrhu Minnie potkala dvě kumštýřky, dvojčata, obě byly tak vychrtlé, že z toho dočista zešedly. Sestry dělaly videoinstalace o poruše příjmu potravy, kterou u sebe vzájemně udržovaly. Díky instalacím získaly světovou slávu a bohatství, protože ukazovaly výstřelky ženského ideálu krásy, kritizovaly konzumní společnost, zpochybňovaly jak individualismus, tak kolektivitu a tak dále. Ve skutečnosti, říkala si Minnie, se pro určité druhy šílenství nedá vymyslet jiný termín než umění.

Fakt, že svůj umělecký *pas* získala tím, že ho odvrhla, ba co víc, že s každým odvrhnutím jako by se její status kumštýřky potvrzoval, představoval diskrepanci, která ji stále

ještě zajímala. Nezřídka mívala při pohledu na své dílo v galerii nebo při přebírání ceny pocit, že se nad sebou sklání jak ohledávač mrtvol nad vlastním tělem: bílý šum příčin zredukováný na následky – o nic méně banální než zlomenina zde a modřina onde. Umění jako smrt, jenže kdo ještě vyrukuje s něčím takovým?

V předposledním ročníku akademie se Minnie náhodně pustila do toho, co pak vyústilo v rozsáhlou diplomovou práci, později vystavenou v bývalé budově pošty, a jako první a jediné dílo bylo bez zprostředkování prodáno za směšně nízký obnos nahluclému sběrateli umění, který z naslouchací trubky vytvořil symbol svého společenského postavení.

Náhoda měla podobu zchátralého domu v Kinkerstraat, v němž se nacházela výrobná a prodejna sushi s názvem Hiroshima Sushi. Minnie ho snad stokrát minula na kole, aniž si krámku všimla, ale jednou odpoledne přistála prakticky před vchodem na chodníku, když se pokusila vylovit za jízdy z batůžku bzučící mobil a vjela předním kolem do tramvajové koleje. Samotný pád nebyl nijak mimořádný, ale protože batůžek měla otevřený, rozletěly se po ulici desítky kreseb – podivuhodný obraz, po jedinou strnulou vteřinu pozoruhodně připomínající fotografii Jeffa Walla *A Sudden Gust of Wind*, ač lze pochybovat o tom, že si to někdo uvědomil.

Z úzkého domu vzápětí vyběhl malý Japonec s bílým čepkem na hlavě, kličkoval dovedně v provozu a bez ohledu na vlastní bezpečí začal Minniiny kresby sbírat. Chtěla ho zadržet, bylo to jen pár obligátních skic, které načrtla ten den při kreslení podle modelu. (Skoro hodinu seděla baculatá modelka téměř nehybně na dřevěné sklápěcí židli s pravou

paží přehozenou přes zadní opěradlo. Minnie si představovala, jak dřevo zanechává v masě stále hlubší stopy, pevné rudé žlábky tam, kde krev nemůže proudit. Když čas vypršel, přehodila si žena rychle župan, jakmile nahé tělo už nesloužilo žádnému účelu, bylo najednou cizí a zranitelné.)

Při pozorování, jak mužík svědomitě zachraňuje před zkázou její bezcenné kresby, padl na Minnie někde ve výši hrudní kosti bodavý smutek. Co pamatovala, působil jí soucit bližních zvláštní druh lítosti. Když byla malá, rozplakala se jednou, protože se jí učitelka s nekonečnou trpělivostí pokoušela vysvětlit, proč $\frac{1}{4} + \frac{1}{5}$ nejsou $\frac{2}{9}$. Učitelka si myslela, že pláče, protože výkladu nerozumí, a Minnie nedokázala vysvětlit, že ty horké slzy jsou určeny učitelce – za to, že její trpělivost není úměrná účelu, k němuž ji nasazuje. Když v osmnácti četla v Camusově *Mýtu o Sisyfovi* o absurdním hrdinovi, který byl odsouzen k tomu, aby do skonání věků tlačil na kopec těžký balvan, načež ten se z vrcholku pokaždé vlastní váhou zase skutálel dolů, připadalo jí, jako by konečně dosáhla na dno hluboké sklíčenosti beze slov, jíž byla jako dítě tak často vystavena.

Chtěla zavolat, že to není potřeba, ale bylo už pozdě, a ji najednou napadlo, že to všechno možná právě potřeba je, ne proto, že by se měly zachránit ty náčrtky, ale kvůli něčemu jinému. Sledovala, jak klidně a účelně muž svou misi provádí, a přála si, aby v sobě měla stejnou oddanost, s níž by se věnovala zdánlivě banálnímu cíli. Možná, napadlo Minnie, se tomuhle říká osvícení. Zarděla se. Před týdnem byla na přednášce hostujícího profesora o orientalismu a teď vidí projekci takzvané hluboké východní moudrosti v prvním prodáváči sushi v Kinkerstraat, který se namane. Zvedla kolo ze země a zahanbeně si prohlížela odřené dlaně. Bílá zatržená kůžička skropená maličkatými červenými kapičkami krve, ruce dítěte. Až když jí malý Japonec kresby podával, zvedla zase oči a k vlastnímu údivu uslyšela sama sebe, jak říká, že by si

chtěla objednat krabici sushi. Hlasité vyslovení někdy podní-
tí nečekanou touhu. To se stalo i tentokrát: najednou věděla
jistě, že chce právě tohle, krabici sushi – zjevení budoucnosti
průzračné jako voda.

A Edward Said ať si trhne nohou, pomyslela si a vešla za
mužem dovnitř, listy papíru v náruči jak miminko.

V Hiroshima Sushi visely vybledlé letecké snímky atomo-
vé katastrofy z roku 1945, černobílé obrazy vybombardova-
ného města duchů, a na stěně za pultem mladá Emmanuelle
Riva, nekonečně smutná v japonském kimonu. Bez čekání
na další instrukce zmizel mužík vzadu a o deset minut poz-
ději se vrátil s plastovou krabicí, v níž se skoro obscénně čer-
stností leskl výběr sushi.

„Díky za ty kresby.“

Minnie mu podala desetieurovou bankovku.

„Ano,“ řekl muž. Díval se na ni v podstatě bez výrazu, jako
by se ani nedíval na ni, ale na něco, co existuje jen v jeho hlavě.

„To jste nemusel, nebo teda, bylo to od vás moc hezký.“

„Ano,“ řekl muž.

Minnie zaváhala, jestli ten člověk umí nizozemsky víc
než „ano“. Zmocnila se jí neurčitá rozpačitost, oči toho muže
a Emmanuelle Rivy se na ni upíraly jako nevidomé oči lek-
lých ryb.

„Tak jo,“ uzavřela. „Ještě jednou díky.“

„Ano.“

Minnie se usmála a chtěla se obrátit k odchodu, když tu
muž ukázal prstem na krabici. „Přidal jsem tam porci zázvo-
ru navíc. Pro lepší soustředění. Od rána do večera mi tu svi-
ští pod okny cyklisti, auta a tramvaje a každý si drží u ucha
telefon.“

„Ano,“ řekla Minnie. Cítila, jak se jí hrne do obličeje krev.

„Lidstvo začalo být tak chorobně upovídaný, že už nevi-
dí, co se mu děje přímo před nosem. Kde seš teď? ptají se

někoho na druhým konci. A pořád znova, kde seš teď, kde seš teď, kde seš teď. A přitom už nikdo není nikde jinde než *na telefonu*. Aspoň tak to vidím já. Musíte být opatrnější, protože zlámaný vaz je pořád ještě zlámaný vaz. Jste kumštýřka?“ Muž pokynul hlavou směrem ke kresbám.

„Ani ne,“ zaváhala Minnie.

„Stejně musíte být opatrná,“ trval na svém muž. „Musíme se obrnit.“

Pak se zadumaně zadíval na dveře za Minnie, jako by se tam každou chvíli mělo projevit něco, co by mělo zůstat skryté.

Po návratu domů položila Minnie krabici před sebe na stůl, načež se stalo něco neočekávaného, a přesto zcela logického: ty kusy syrové ryby si nestrčí do pusy ani za nic. Odpor, který cítila, byl ještě akutnější než ta předchozí touha, a ona se tomuto faktu, totálnímu obratu, k němuž došlo, podívovala: lesklé kusy sushi se teď válely v koši. Pozdě večer kousky zase opatrně vylovila z odpadkového pytle, položila je na bílý list papíru a Canonem 450 D je shora vyfotila. Do prázdného sešitu si poznamenala:

25. ledna 2005. Existuje Minnie Panisová?

To byl začátek projektu, který zabere rok a půl a vzejde z něj přesně 2095 snímků vlastních odpadků, což dělá průměrně 3,8 fotky na den. Ze začátku si namlouvala, že pracuje na projektu o konzumní společnosti, nadprodukcí, přebytkem, omezené trvanlivosti, ale brzy došla k závěru, že ji tyhle náměty nezajímají doopravdy, nebo tedy ne na metaúrovni, na níž by měl umělec zaujmout společenské stanovisko.

Ne, pravý motiv byl mnohem prostší: natolik si zvykla na jednoduchost toho rituálu, že jeho každodenní opakování získalo téměř náboženskou naléhavost. Když po několika týdnech jednou tři dny vynechala, protože si na studijní ces-

tu do Porúří zapoměla vzít fotoaparát, tak silně se jí po něm fyzicky stýskalo, že se málem vrátila předčasně domů. To ji naprosto překvapilo. Tím spíš, že žila v přesvědčení, že ji projekt už příliš dlouho bavit nebude (kdovíjak původní nebo provokující zase taky není), ale hýčkala si vjem, že něco postrádá, a obrovskou úlevu, která následovala, když dorazila domů, otevřela odpadkový koš, vylovila z něj tři dny starý krajíc chleba, položila ho na bílý list papíru a clonu otevřela tak, aby fotka byla trochu přeexponovaná: přesně tolik, aby se kontrast mezi objektem a pozadím setřel.

Čím víc snímků fotila, tím víc byla přesvědčená, že to s „uměním“ už nemá skoro nic společného. Poprvé v dospělosti dělala něco, co nemělo absolutně žádný jiný cíl než konání samo. Myšlenka, že by s tím přece jen mohla podniknout něco víc, se odsunula do pozadí a pak zmizela docela. Fotky nebyly hezké ani anti-hezké, jejich jediná vlastnost byla, že jich neustále přibývalo. Ale to se dá říct o spoustě věcí.

Ostatní projekty, na nichž Minnie během tohoto půldruhého roku pracovala – víceméně v rámci povinných osnov akademie –, se jí ve vzpomínce slily do nezřetelného celku zpola vydařených a zcela nevydařených pokusů uspokojit pedagogy. Když viděla, jak se spolužáci na začátku posledního semestru stresují kvůli blížícímu se závěru studia, uvědomila si, že vytvořila jediné kupa zcela zaměnitelné nesmyslné práce, která nevyjadřuje nic a patří rovnou na stále rostoucí hromadu velkoobjemového odpadu z braku produkovaného na akademii. Zděsilo ji poznání, že kumštýřka není a nebude. Další leknutí se dostavilo z toho, že jí to je srdečně jedno. Ba co víc, snad ještě nikdy necítila takový pocit osvobození.

A tak oznámila děkanovi, že se studiem okamžitě končí.

„Takovou blbost jsem už dlouho neslyšel,“ odpověděl prostě. „Na tom cáru papíru prdlajs záleží, ale jestli toho teď necháš, nikdy nezjistíš, co to obnáší. Znáš přece mýtus

o Sisyfovi? Ty,“ s neskrývaným opovržením jí zapíchl ukazovák do hrudi, „seš teď s tím těžkým balvanem někde v polovině kopce a nechce se ti dál. Jak uřvanej fakan chceš všechno pustit z rukou, jenže víš co: na to nemáš sebemenší právo. Jsi za ten zatracenej šutr odpovědná, musí se dostat nahoru. Na tom nesejde, že se pak zase skutálí. To je život. Jestli se z toho chceš vyvlíknout, tak to se můžeš rovnou skácet mrtvá.“

V následujících týdnech se Minnie poprvé probírala všemi snímky odpadu, které vyfotila za poslední rok a půl. Byla to přehlídka stovek plastových obalů, ohryzků, zvadlých kytek, kartonů od mléka, pohlednic, shnilé zeleniny, shnilého masa, rybích koster, těstovin, rajske omáčky, lahviček, tub, krabiček, plechovek, žiletek, kalhotek, dámských vložek, prezervativů, chomáčů vlasů, cédéček, květináčů, kancelářských sponek, náplastí, zápalek, cigaret, opalovacích krémů, pomerančové kůry, deštníků, skleněných střepů, časopisů, jedné televize. To množství ji omráčilo: aniž si to opravdu uvědomovala, vznikl paralelní svět odpadu. Byl fantastický a hrůzný, a především neodolatelný.

S horečnou mánií se vrhla do práce. Spala, když se jí zavřely oči, a pracovala, jakmile je zase otevřela. Celé dny zapomínala jíst. Hlad jí působil zavrať a vypadal jako okolnost, která je mimo její tělo. Když byla hotová, cítila kosti hned pod kůží, ostré a tvrdé, základy budovy, která je jinak oholená až na kostru.

Byla vyčerpaná a současně radikálně živoucí. Neměla nejmenší ponětí, co vytvořila, a už vůbec ne, co to znamená, ale blaženou chvílku balancovala se svým balvanem na vrcholku kopce.

Konečně pochopila, že všeurčujícím principem je zemská přitažlivost.

O pár let později doloží novinář z týdeníku *Groene Amsterdammer* v článku o Minnieně rané tvorbě pomocí argumen-

tů, že dílo *Nothing Personal* (2008) oceněné Prix de Rome je v podstatě diapositiv její diplomové práce z roku 2006. Pro obě díla používá definici „negativní autoportrét“, termín, který se po letech znovu vynoří při retrospektivě v Deichtorhallen v Hamburku, s názvem *Minnie Panis: negative selves*.

V díle *Existuje Minnie Panisová?* vidíme první obrysy autorčiny fascinace tím, co bych nazval „negativním autoportrétem“. Sedmnáctiminutový němý „film“ obsahuje 2095 snímků odpadků, které se objevují ve střídavém tempu. Velké finále nastává v posledních minutách, kdy se snímky nějakou dobu střídají v tak vysokém tempu, že to téměř vyvolává stroboskopický efekt. Sporadicky se určitý obraz (prázdná fólie od léků, krajíc chleba) náhle na několik vteřin zadrží, načež se znovu zanoří do víru odpadu.

Zkoumat na základě odpadu, zda existujeme, je samozřejmě ve více ohledech dvojnásobná záležitost. Jestliže tu platí „jsi to, co vyhazuješ“, není takové „bytí“ ani v nejmenším bez problémů: je v zásadě zahoditelné, ba co víc, vlastně už neexistuje. Každé potvrzení identity je současně negací, každý nález je i ztráta. Tento efekt je posilován rozostřeností snímků, kdy se kontrast mezi pozadím a fotografovaným objektem stírá.

Protože halucinogenní film diváka na prvním místě vybízí, aby s obrazy splynul, stává se z nálezu i ztráty „sebe sama“ téma, které se netýká jen umělkyně – existuje Minnie Panisová? –, nýbrž každého, kdo se k uměleckému dílu vztahuje. Obrazy jsou sice intimní (spodní prádlo, úryvky z osobních zápisků), ale jsou také obecné, a zmocňuje se nás stále silnější pocit, že víc zahalují než odhalují.

Jako ďábelský umělec mizí Panisová z pódia, aby se na netušených místech znovu objevila, avšak nikdy ne na dlouho.

Ten „dábelský umělec“ se Minnie dost zamlouval: pro uměleckou reputaci není nic lepšího než trocha mystifikace. Tak jednou přišla na stopu Američance kubánského původu jménem Ana Mendieta, která v sedmdesátých a osmdesátých letech budila jistý rozruch ritualistickými uměleckými díly z krve a bahna. Tuhle Mendiетovou fascinovaly nejen okultní vědy, ale také subversivní autoportréty, v nichž se zraňovala, lepila si na tváře kníry a bradky, vtlačovala si obličej za skleněnou desku a válela se nahá ve slepičí krvi a peří, načež se obtiskovala na nejrůznější podklady v životní velikosti jako ponuré varianty turínského plátna. A právě když Mendieta v sedmatřiceti letech začala tak trochu prorážet, vypadla z okna svého newyorského bytu ve třicátém čtvrtém patře. Tělo se zarylo do dlažby takovou rychlostí, že tam zůstaly vyražené obrysy. Doteď nikdo nedokáže s jistotou říct, zda to byla nešťastná náhoda, sebevražda nebo vražda, ale ta poslední záhadná silueta v chodníku protkala s konečnou platností její život s její smrtí a její smrt s jejím uměním.

Takových jako Mendieta je samozřejmě mnoho. Banksy nejenže už léta uniká do identity zahalené mlhou, ale celá jeho sláva je na tomto pečlivě udržovaném tajemství založená. Existují spisovatelé, kteří nevypustili do oběhu ani jediný svůj portrét, nicméně přesto se jejich knihy prodávají po milionech výtisků; jsou dandyové, kteří pořádají maskovaná soire na francouzských zámcích s pozvánkami psanými zrcadlově a seznamem hostů exkluzivním jako vrcholek Mount Everestu. Géniové, kteří se navždy vznášejí v limbu své slibnosti, protože předčasně zemřeli nebo zešléli nebo se obrátili na víru.

Ne, trocha mystifikace vůbec není na škodu. Dokud ve svou roli oráklu nezačne sama věřit, nic jí nehrozí.

V listopadu 2011, tři měsíce po tom, kdy Minnie během hodiny přišla jak o oficiálního přítele, tak o milence, a těsně po fázi, kdy v každém tmavovlasém muži na ulici viděla posledně jmenovaného, nastal v situaci nečekaný zvrat. Začalo to telefonátem jednoho známého s vlastní módní značkou a závislostí na kokainu.

„Dárlink!“ říčel. „Vot d fak!“

Minnie si oddálila mobil o pár centimetrů od ucha.

„Vot d fak co?“

„No přece *Vogue*. Ví-ou-dží-jú-í.“

„*Vogue*?“

„*Vogue* U.K., bejby! Totální hysterie!“

Minnie uvažovala, jestli tím naráží na ten módní časopis, nebo na svůj duševní stav. Dokázalo ji zkusit, jak snadno lidi umějí přesně pojmenovat svůj stav. „Při psaní platí jeden princip, co stojí nade všemi ostatními,“ zaslechla svého času jednoho poměrně slavného spisovatele, jak káže skupince mladých obdivovatelů. „Tři slova: *show, don't tell*. Když je někdo depresivní, tak nenapíšeš ‚je depresivní‘. Prostě to předvedeš.“ Tak to asi bude něco specifického pro literaturu, pomyslela si Minnie, protože v opravdovém životě je každý depresivní, smutný, vzteklý nebo hysterický zkrátka proto, že to o sobě tvrdí.

„Fotky... vopravdový... novej směr... ale vopravdový.“

„Ztrácí se mi signál,“ křičela Minnie. „Kde to proboha seš?“

Slyšela pulzující dunění, jako by stál v gigantickém srdci, které pumpuje sudy krve.

„Počkej. Už mě slyšíš? Slyšíme se? Slyšíš mě?“

Něco se zabouchlo. A najednou bylo ticho.

„Berlín, bejby, Berlín. *Crazy shit.*“

„Je jedenáct dopoledne,“ poznamenala Minnie. „Úterý.“

„Když myslíš. Před pár hodinama jsem na chvilku vypad ven, kvůli vitamínu B, chápeš, sluneční světlo na mé pleťové buňky.“

„D,“ řekla Minnie. „Vitamín D.“

„Člověk si uvědomí, jak velkolepý a nádherný je denní světlo, až když se vypoťáci z berlínského klubu. I když je zataženo; nebo ne, *právě* když je zataženo. Protože to nečekáš. Ale vo to nejde, vo to teď nejde, vo to teďka nejde.“

Zaslechla, jak na druhém konci silně popotáhl nosem. Bílé okraje nozder, přejel si po nich prstem.

„Tak já ti jdu tím slunečním světlem jak novorozenej, nebo teda chci říct spíš znovazrozenej, no ale *anyway*, potřeboval jsem cigára, tak jsem vlez do takovýho toho německýho kiosku...“

„Takovýho německýho kiosku?“

„Jo, co já vím, jsou jiný než holandský. Jsou německý. Tak prostě vlezu do toho kiosku a trochu tam vodpočívám z toho všeho světla, co to do mě napálilo, když tu zahlídnu britskej *Vogue*, a co nevidím!“

Odmlčel se.

„A cos viděl?“

„Minnie. Panis.“

„Moje jméno?“ Ten rozhovor začínal být opravdu hodně nezvyklý.

„Bingo!“ Na druhé straně to zašustilo. Druhý hlas. „*Nein*,“ zašeptal ten známý, „*nein, wart! Moment!*“ a pak zase hlasitě:

„Minnie? Seš tam ještě, Minnie? Tak hele, musím běžet, jo. Jen jsem ti chtěl pogratulovat. *That's all*. Tak gratuluju, bejby. A pamatuj si...“

Zbytek věty pohltilo dunění za dveřmi, monotónní jako vlny, co se tříští o betonové pobřeží. Jak na tohle ti lidi tančují?

Minnie si navlékla kabát a pospíchala do obchodu s časopisy na náměstíčku Spui. Její jméno je její jméno. Aspoň si nedokázala představit, že by na světě bylo víc lidí, kteří by přišli na ten neblahý nápad pojmenovat své dítě takhle.

—

Byl to jedním slovem bizarní zážitek, otevřít *Vogue* a na stranách 82–92 najít sebe. Nebylo to bizarní proto, že o tom nevěděla předem, ani proto, že to byl *Vogue*, nebo snad proto, že neměla skoro nic na sobě. Bizarní to bylo kvůli jisté pověře, o níž u sebe neměla tušení a nechtěla ji ani jako takovou uznat. A tak když jí začala ťukat na okraje vědomí a projevovala se jako plnohodnotná myšlenka, potlačila ji: čas fotografické expozice přemístil kousek její duše a ten kousek teď nadobro zmizel. Je osoba, která drží v ruce *Vogue*, a je osoba na stránkách *Vogue*, a mezi těmi dvěma se něco nenávratně ztratilo.

MINNIE, SLEEPING, roztahoval se nápis velkými písmeny přes dvě strany, v pozadí byl snímek fotografovy postele, v ní Minnie, na břiše, s jednou nohou pokrčenou, látka noční košilky vytvarovaná půlkami. Vypadala jako cosi vyplaveného mořem, žena pošramocená mořskou bouří. Ten dojem posilovalo nemilosrdně prudké osvětlení, které nenechalo opravdu nic skryté pohledu. Ani nejtitěrnější tmavý chloupek mezi lopatkami, ani zmuchlané prostěradlo, ani špinavý popelník na nočním stolku. Celkem vzato to vypadalo jako dost povedená módní fotka: drsná, nic neskrývající, hyperrealistická a do detailu zinscenovaná.

Deset fotek na následujících stranách mělo názvy jako „Minnie, 03:24 AM“ a „Minnie, 05:46 AM“. Podle chronologie bylo vidět, že se během noci stále o kousíček posunovala směrem k okraji matrace, až nakonec pravá paže visela ve vzduchoprázdnu, prsty se jen tak tak nedotýkaly země, *oh, the beauty of it*. Půvab sám.

Na poslední fotce, „Minnie, 08:08 AM“, jí prostěradlo zakrývalo už jen levé lýtko. Košilka se jí vyhrnula skoro do podpaží. Ležela tam v ranním světle nahá a zranitelná, bílé tělo na bílém prostěradle. Tvary byly nezvratně její: způsob, jak měla pokrčenou jednu nohu, páteř mírně vybočená doleva, drobné hýždě. To je moje tělo, říkala si, a současně věděla, že i opak je pravda: to není moje tělo.

—

Můžeme si představit nejrůznější pocity toho, kdo je po třech měsících konfrontován se svými fotkami na lesklém křídovém papíře toho druhu, co evokuje šampaňské a Chanel a kaviárové večírky na Azurovém pobřeží (*Je ne fais pas la mode, je suis la mode* – módu nedělám, já jsem móda).

Vzteky, zaprvé pro hrubé narušení soukromí, pro oportunistus, bezostyšnost jednání, podlost ve způsobu provedení. Vztek, zadruhé pro vlastní nevědomost, hluboký spánek beze snů, slabost, cvak, fotografův prst na hrotu bradavky, na spoušti jeho zrcadlovky, cvak: *Jsem na skok ve studiu*.

To všechno se Minnie honilo hlavou, a když si všimla (bílé písmena na tmavé fotce), kolik ta košilka od Lanvina stála, hlasitě zaklela doprdele, ale současně věděla, že už z ní zlost odplývá a uprazdňuje místo něčemu jinému, většímu a úpornějšímu než jakýkoli teoretický odpor.

Obdivu.

K jednoduchosti toho plánu, k nenucenosti, s níž jí tu košilku hodil, k jeho neomalnému překročení veškerých pra-

videl slušnosti. Věděl, že by mu modelem nestála. Věděl to, protože ji o to už dřív požádal, pár týdnů po jejich prvním setkání. „Ani náhodou,“ odpověděla. „To už bych byla radši matka tvýho dítěte než tvoje modelka.“

Zasmál se tomu a prstem jí utřel z koutku úst zbytek Chunky Monkey. Tmavé chloupky na jeho předloktí, jeho prst v jejích ústech. Dva cizinci, kteří předstírají intimitu.

—

To odpoledne Minnie zavolal její agent.

„Mobil se mi sakra skoro zavaří,“ prohlásil. „Pročs mi o tom projektu kurva neřekla? Jsem tvůj zástupce.“

„Promiň,“ hlesla Minnie. Musí všechny její telefonické hovory probíhat tak hystericky?

„Šmarjápanno.“

„Promiň.“

„*Never mind*. Zítřka uděláme pár rozhovorů pro tisk. *NRC Handelsblad* o tom chce článek do kulturní přílohy, nebo jak se teď jmenuje, něco jako luxus. Radio 1 na dnešek večer jsem odpinknul, třeba se ještě přihlásí nějaký televizní pořad.“

„Já do Radia 1 chci,“ prohlásila k svému údivu Minnie.

Slyšela, jak si agent povzdechl.

„OK,“ ustoupil. „*Never mind*.“

Když ji ten večer vezli do nahrávacího studia, neměla ponětí, co řekne. Co se k tomu vůbec dá říct? A přece. Navzdory všemu cítila, jak se na ni snáší vzácný klid, známý z doby těsně před spuštěním nového projektu, kdy je ještě možné všechno a dosud nerealizované nápady má v hlavě, pouze v hlavě, a zúžení skutečnosti ještě nenastalo.

Když Minnie vystoupila z taxíku, přihlásila se u vrátného a usrkla vlažnou kávu z automatu, kterou jí nabídl uzardělý

produkční asistent, pořád ještě nevěděla, co tam pohledává. Nevěděla to, ale věděla, že to přijde samo, něco, co v ní je naprogramované, někde, pod povrchem vědomí. Projekt, přemítala, když přešla jazykem po ostrém okraji plastového kelímku, *pročs mi o tom projektu kurva neřekla.*

Sotva se Minnie usadila v taxíku, který ji vezl z rozhlasového studia zpátky domů, zavolal fotograf. Očekávala to, a přesto bylo divné vidět na displeji mobilu jeho jméno. Uvědomila si, že jí ještě nikdy nezavolal. Na kratičkou chvíličku si představila, jaké by to bylo, kdyby jí volal každý den, kdyby spolu žili v tom jeho prázdném bytě, kdyby ji pevně sevřel v náruči, jakmile by si o to řekla.

„To zírám,“ prohlásil. Slyšela, jak se snaží mluvit odlehčeně. „Klobouk dolů.“

Pár minut před začátkem vysílání najednou věděla, co má říct, a když spustila, znělo to všechno přesně správně, jako dílky skládačky, které do sebe můžou zapadnout jedině tak a nijak jinak.

Jak na nápad s tím projektem přišla? S fotografem, dobrým známým, jednou večer filozofovali u láhve vína o společném projektu. Jeho dílo vždycky hodně obdivovala a už dlouho si přála s ním jednou pracovat. Způsob, jak své fotky extrémně inscenuje, aby vytvořil dojem spontánnosti, je omračující. Vážně, podle ní se vyrovná fotografům jako Erwin Olaf, Gregory Crewdson, Jeff Wall.

No a prostě když fotografa o pár měsíců později oslovil britský *Vogue* kvůli módní reportáži, okamžitě Minnie

zatelefonoval. K jejímu překvapení byl ochotný jí dát *carte blanche*, co se týká konceptu. Jediná podmínka, kterou si *Vogue* kladl, byla, že ústřední roli má mít ta modrá hedvábná noční košilka od Lanvina.

Původně to nebylo myšleno tak, že by pózovala sama Minnie. Ano, její tvorba je často popisována jako „zápas s autoportrétem“, ale doslova modelem k portrétu ještě nikdy nestála. K obratu došlo, vyprávěla moderátorovi zaníceně, když se začala zamýšlet nad rolí modelu v módní fotografii. V zásadě je to služební role: podřízená oblečení, fotografovi, jistým způsobem i vlastnímu tělu. A to nemluvíme o závrtných peněžních částkách, které to tělo musí vynést, o zrcadle, jímž musí být pro nejrůznější životy, jež člověk může vést. Bylo by možné, říkala si, tu roli radikálně podrýt, a to v rámci diskursu samotného módního světa? Tak vznikl nápad módních fotografií, na nichž nejen oblečení, ale i celá idea pózování bude upozaděna. Nejradši by nechala fotografa snímat prázdné prostory, ale tedy opravdu prázdné: bez modelky, bez oblečení, bez všech věcí, co si dokážeme v prostoru představit. Bez výrobků. Ale přitom s klasickou popiskou samozřejmě, *this and this model wears Lanvin*, ta a ta modelka předvádí model Lanvin. Tak si každopádně ona představovala *carte blanche*, nejzazší pokus posunout hranice představivosti, podtrhnout pilíře, na kterých módní fotografie stojí, vytvořit opak iluze – nebo právě nejzazší iluzi, chcete-li. No ale *Vogue* samozřejmě je *world's leading fashion magazine*, přední světový módní magazín, není to, řečeno slovy fotoredakce, „nějaké obskurní fórum pro konceptuální umění“.

Minnie svolila k tomu, že v sérii bude figurovat modelka, ale v tom případě to měla být zdráhavá modelka. A protože nezná nikoho, kdo umí tak dokonale nepózovat jako ona (haha), a protože idea „umělkyně jako múzy“ se jí i fotografovi okamžitě zalíbila, bylo brzy jasné, že při tomhle shootu nemůže stát modelem nikdo jiný než ona.

Spánek – Minnie se teď opravdu rozjela – je samozřejmě nejzazší forma nepózování. Jak je na fotkách vidět, vzniká tu napětí mezi extrémně inscenovaným obrazem na jedné straně, a vrtkavostí póz na straně druhé. Ano, při shootu skutečně spala, to byla důležitá podmínka zdaru. Preventivně si vzala prášek na spaní a ten ji udržel na uzdě až do rána. Nebo tedy, na uzdě...

Zda souhlasí s tím, že to patří k jejím intimnějším dílům? Ne, s tím nesouhlasí. Nechat se fotit ve spánku člověka do jisté míry staví do zranitelné pozice, to je fakt, ale na druhou stranu to byla komerční zakázka: v podstatě prostě udělali reklamu pro módní značku a dostali za to balík peněz.

„Reklama,“ řekla Minnie, slova se teď řinula sama, „je zdařilá, když vytváří iluzi intimity.“ Proč? To je prosté: většina našich tužeb se dá zredukovat na touhu být si opravdu blízký s jiným člověkem. Jestliže lidé chtějí věřit, že ji tu vidí nahou a zranitelnou a že se jí tím přibližují, nějakým způsobem ji teď lépe znají, pak se ty fotky v tom smyslu každopádně vydařily.

Není to trochu cynické? Kdepak, ne, ani trochu. Chce jenom říct, že iluze a umělost tvoří elementární díl naší existence. Tohle interview je přece taky manipulace skutečnosti. Soukromý rozhovor mezi nimi dvěma by vypadal úplně jinak. Teď se musí řídit určitými pravidly, jejich cílem je, aby posluchač získal dojem, že se teď o Minnie „opravdu něco“ dozví.

„Celý život hledáme opravdovost,“ uzavřela, teď už se ani trochu nevyhýbala širšímu pohledu, „ale rádi zapomínáme, že i půda pod našima nohama je konstrukce.“

Ve chvíli, kdy ji přepadla obava, že to neukočíruje, bylo interview u konce. Ozvala se znělka zpráv. Itálie vkládá naděje do Maria Montiho a Damašek se změnil v brány pekla.

„Interview je taky manipulace skutečnosti? Týjo, Minnie. Kdyby blábolení bylo pudink, tak seš doktor Oetker.“

„Doktor Oetker?“

„Ten fabrikant. Doktor Oetker.“

„Kolik za to vůbec dostal?“

Ve sluchátku nastalo na okamžik ticho.

„Poslouchej, kiddo,“ zaváhal fotograf.

„Vlastně nejsem kiddo.“

„V pohodě, ale poslouchej. Možná nebylo moc pěkný, že jsem to takhle provedl, ale naskytlo se mi to. Věděl jsem, že to bude hodně dobrý, a taky jsem věděl, že by ses fotit nenechala. To přece musíš speciálně ty, *of all people*, chápat.“

„Kolik za to dostal?“

„Fakt ti jde o prachy?“

„Dobře,“ řekla Minnie, „jiná otázka: nadrogoval jsi mě tu noc nějak?“

Slyšela, jak si povzdechl, nebo si to možná jen namlouvala.

„Zisk si rozdělíme, dobrý? Ty polovičku, já polovičku.“

Jmenoval částku, z níž se jí nahrnula krev do tváře. Byla ráda, že ji od fotografa dělí telefon. Hlavně teď neztratit hlavu, říkala si. Zůstat cool.

„Skvěle,“ rozhodla. „Za tu svou polovičku si tě chci na tři týdny najmout, začátkem příštího roku, přesně řečeno někdy mezi 1. únorem a 21. březnem 2012, hodilo by se ti to?“

O půl hodinu později dospěli k dohodě. Od únorového data, které si sám určí, bude fotograf Minnie po tři týdny sledovat a fotit. Bude postupovat s maximální možnou diskrétností a za žádnou cenu, ať se děje, co se děje, nezasáhne. Současně v tomto období ani jeden z nich nenaváže s tím druhým kontakt. Kdyby na sebe nenadále narazili, nedojde mezi nimi k žádné interakci, dokonce ani k sebemenšímu náznaku, že se vzájemně poznávají. Mezi 20. a 21. březnem fotograf odevzdá své snímky v notářské kanceláři Specht & Vink, Prinsengracht 997, kde si je Minnie 21. března večer vyzvedne. To všechno nechá Minnie zanést do veřejné listiny, kterou začátkem ledna společně podepíší.

Fotograf ze začátku reptal (že je to debilní návrh, nemá na to čas, tohle není jeho práce), ale čím častěji Minnie používá slova „dobrodružství“, „špionáž“ a „soukromý detektiv“, jeho odpor značně slábl.

„Takže vlastně po mně chceš, abych si tři neděle hrál na očko?“

„Dalo by se to tak říct, jo.“

„A špehuju svýho zadavatele?“

„Přesně.“

„Seš divná.“

„O to nejde,“ namítla Minnie.

„A o co teda jde?“

„O oboustranný závazek. O fakt, že jsme zodpovědní za B, jestliže vyslovíme A. Implikace.“

„Implikace?“

„Znáš příběh mostu přes Tacomskou úžinu?“ zeptala se bez čekání na odpověď. Byla to její oblíbená historka. Analogie je obrazná, a navíc použitelná v rozličných situacích, podle toho, na co položíme důraz. „Most přes Tacomskou úžinu byl v roce 1940 třetí nejdelší most na světě, ale čtyři měsíce po otevření se zhroutil. Stavba měla nějakou závadu, takže se most při určitý síle větru začal vlnit. Když jednoho dne začalo foukat opravdu silně, rozvlnila se celá vozovka. Nafilmovali to. Most se vlní čím dál víc, násobí se to vlastním pohybem. Představ si: asphalt a beton tekutý jako voda. Nakonec se ten most samozřejmě zhroutí. Něco takovýho se nemůže jen tak donekonečna houpat.“

„Aeroelasticita,“ poznamenal fotograf. „Učil jsem se kdysi na nástrojaře.“

„Chci tím říct,“ pokračovala Minnie, „že ten most se v podstatě zřítíl už ve chvíli, kdy projektant udělal chybu ve výpočtu, chápeš? Následky už byly zakotvený v projektu. Ještě než se vůbec dala první stavební firma do práce – nedalo se tomu předejít.“

Vzpomněla si na vernisáž, kde se s fotografem setkali poprvé. Stáli před velkým abstraktním obrazem, který horizontálně přecházel od temně rudé k černomodré. Fotograf se jí zeptal, co v tom vidí, a ona odpověděla, že vidí fyzickou práci malíře, sílu, která byla potřeba k přemístění barvy po plátně. Ještě chvíli postáli před plátnem mlčky. „*All is falling*,“ pronesla Minnie, aniž si vybavovala, odkud se ten výraz „všechno padá“ vzal, a aniž věděla přesně, proč je to případná poznámka k tomu obrazu, ale fotograf přikývl a podíval se na ni, jako by z ní pochopil něco, co chápe jen málokdo. Něco, co doopravdy nechápe ani ona.

„To mi přijde maličko fatalistický,“ prohodil.

„Ale ten most přece velkolepě zanikl,“ namítla Minnie. „Vtančil do záhuby. To je volba, a nejen to. Dalo by se to nazvat rukavice hozená skutečnosti. Bylo předtím myslitelný, že by se něco takovýho stalo? Vlnící se asfalt? Ne.“

„A teď chceš taky hodit skutečnosti rukavici?“

„Jo, *basically*.“

„Umělkyně jako múza.“

„To jsi řekl moc hezky.“

„Zní to... zajímavě.“ Zdálo se, že něco v jeho hlase to myslí vážně.

Taxi vjelo do Minnieny ulice.

„Proč o to říkáš mně, když teda pomineme nad slunce jasnější motiv, že mi chceš oplatit tu záležitost s *Vogue*?“

„Už dlouho jsem si přála s tebou pracovat,“ vystoupila z auta a zabouchla za sebou dveře. „Jak víš, tvoje dílo jsem vždycky hodně obdivovala.“

„Vtipný, kiddo.“

Minnie myslela na to, jak teď fotograf vypadá, s mobilem v ruce, opřený o holou stěnu svého prázdného bytu. Bylo vyloučené, že by tenhle projekt uskutečnila s někým jiným.

„Jsi nejhlučnější osoba, co znám.“

Zasmál se: há, jednou, krátce a silně, jako když praskne duše.

„A jak se jinak máš? Přestala ses najednou ozývat a já mysl... tuhle jsem mluvil s Cleou a ta říkala, že ty a... no prostě, že jste se rozešli, tak jsem si mysl... no prostě. Třeba bysme mohli...“

„Jde to,“ odvětila Minnie. „Vůbec se nemám tak špatně. Uvidíme se v lednu u notáře. Tak šťastný a veselý.“

Když strkala klíč do dveří, třásla se jí ruka, ale to nevadilo. Je to hra a ona je právě teď tím, kdo přepsal pravidla.

Těsně před Silvestrem nechala Minnie sepsat listinu v notářské kanceláři Specht & Vink.

Specht se ke svému jménu – datel – nehodil. Když už by ho měl člověk přirovnat ke zvířeti, pomyslela si Minnie, tak spíš k jezevčíkovi než k nějakému ptákovi. Měl kratičké končetiny, zato trup poměrně dlouhý. Jeho celková výška byla každopádně, navzdory dlouhým zádům, hluboko pod průměrem.

Minnie se z výšky pod míru taky nikdy nevytáhla úplně na průměr, a tak v ní tenhle malý psí chlápek s formálním jednáním, jak zřejmě vyžaduje jeho profese, okamžitě vzbudil sympatie. O sobě mluvil ve třetí osobě jednotného čísla, což zdůrazňovalo umělý charakter celého podniku.

„Tato listina je ověřena notářem,“ pronesl Specht, když se usadila naproti němu k těžkému dubovému stolu v malé kanceláři až po strop nacpané archivními regály. „Bude sestavena jako protokol, takže v první osobě čísla jednotného jménem zainteresované osoby. Co si přejete notářsky sepsat?“

Pokud Spechta Minniena přání obsahově vzato udivila, nedal to na sobě nijak znát. Když byla pravidla hry na papíře, potřásl jí rukou jako obchodnímu partnerovi.

„Výborně,“ uzavřel. „Notář tedy 3. ledna 2012 v 15 hodin v přítomnosti všech zainteresovaných stran listinu ověří.“

Než se přistoupí k podpisu listiny, přesvědčí se notář o tom, že všichni přítomní podmínkám porozuměli. Průkazní hodnota je uložena v originálu, který notář uchová na věčné časy ve svém trezoru.“

„Na věčné časy,“ podotkla Minnie. „Pro začátek by to šlo.“

Uplynuly víc než čtyři měsíce ode dne, kdy se toho horkého srpnového rána probudila ve fotografově bytě, a téměř dva měsíce od vydání fotosérie ve *Vogue* („Voguegate“, jak aféru nazýval její agent od chvíle, kdy mu Minnie večer po rozhlasovém interview zavolala, podnapilá a euforická, aby mu vylíčila skutečnou verzi příběhu. Vyprskl smíchy. „Někdo by ty chlapy měl varovat,“ hýkal, „*better think twice before you screw an artist!* – než vyjebeš s kumštýřkou, dvakrát si to rozmysli!“).

Fotky se prostřednictvím webů, výtvarných a módních blogů rychle rozšířily po celém světě. Kromě nizozemských novin jim věnoval článek mimo jiné *The Guardian*, *The New York Times* a *Le Monde*. Názory se lišily – od lyrických („Panicová se projevuje jako naprosto svébytná antiumělkyně, která se vymyká veškerému pojmu subversivity, a právě tam, v srdci komerce, nachází ‚třetí prostor‘ odboje.“) po vysloveně kritické („Svět módy je z definice prchavé a povrchní povahy. Umění, pravé umění, musí přesáhnout sebe sama a nikdy mu v tom nesmí bránit nutnost prodat zákazníkům kabelky a šaty.“).

Desítky žádostí o interview, které dostala, vesměs odmítla, až na jednu: šestnáctiletá holka psala v rámci předmětu estetická výchova závěrečnou práci o Minnieně tvorbě. Její žádost jí polichotila víc než kterákoli jiná, ale nejen to. V mailu dívka utrousila poznámku, která byla bystřejší než všechno, co Minnie do té doby o své *Minnie, sleeping* slyšela: že se to

skoro v ničem nepodobá její předchozí tvorbě a že to té holce připadá zvláštní.

Holka k ní přišla jednou odpoledne do ateliéru vyzbrojená propiskou a notesem; a obtížená tělem, které bude muset ještě nejméně dva roky nosit jako cizorodý svršek, než všechno zapadne na místo. Minnie si vybavovala svůj pocit úlevy, když dovršila dvacet let a uvědomila si, že už nikdy nebude náctiletá, a pocítila nejasné nutkání tu holku obejmout, pevně jí sevřít paže, obličej jí zakrýt rukama, aby se všechny rysy tváře uklidnily. Holka s očima šedýma jako voda, s vlnitými naoranžovělými vlasy (henna?) vykartáčovanými do chundelata, jí položila chytré otázky a Minnie se poprvé za dlouhou dobu podařilo mluvit o práci, a neupadnout přitom do automatických odpovědí, které vždycky způsobovaly, že se sama sobě hnusila; ne že by ty odpovědi byly tak nepravdivé, ale protože se zpětnou platností dělaly cosi nepravdivého z jejího díla. Po skončení takových rozhovorů se nikdy nemohla zbavit dojmu, že tím automatickým mluvením svou práci jistým způsobem umenšila; jako by se každým slovem udročil další kousek a jednoho dne najde už jen trosky.

Za normálních okolností mívala Minnie v zacházení s dětmi, a s náctiletými zvláště, velké potíže. Nevěděla, jestli se na ně má mluvit jiným tónem než na dospělého, a končila vždycky na zoufalém přechodném území. Při takových interakcích si zkoušela vybavit, jaká byla sama v sedmi, deseti, patnácti letech, ale bylo nemožné všechny ty různé věky odlišit. Dokážou to ostatní lidi? Třeba je to vlastnost inherentní každému dětství, že z něj nezbude o mnoho víc než rozmáčená bahnitá tůň, z níž občas vystoupí vzduchová bublina jako náznak toho, že se tam dole něco děje, ale stejně o tom nic moc neprozradí.

Proč se obvyklá obtíž s touhle holkou nedostavila, Minnie přesně nevěděla. Holka byla nesvá až dost. Seděla, jako

by spolkla pravítko, na krajíčku židle, stačilo by sebemenší šfouchnutí a svalila by se. Žmolila rohy notesu a sahala si každých deset vteřin na temeno, ne že by se drbala nebo si upravovala účes, ale opravdu jen dotek, gesto – stejně jako to žmolení –, jako by se chtěla ujistit, že její pocit trapnosti sahá potud a ani o píd' dál. Přitom v ní bylo i cosi nebojácného, co vždycky těsně zvítězilo nad stydlivostí. Možná je to tím, pomyslela si Minnie, možná chce holku nechat nad sebou vyhrát a to jde jedině tehdy, když na její otázky bude reagovat s vážností a rozvahou.

A tak mluvila o rovnováze mezi náhodou a nutností, o věčné pochybnosti a okamžicích jistoty, o neustálém strachu s něčím začít, o umění jako kultivovaném šílenství (zbytek je vedlejší účinek), o občasném přání rozpustit se v nic, ať už je to nic cokoliv. Holka do sebe nasávala informace jako houba, při psaní bezhlesně slabikovala rty, a pak najednou zvedla oči. S kolmou vráskou na čele, tak upřímně a tak naprosto bez vědomí sebe sama, že to bylo skoro šokující, se zeptala: Jste vlastně šťastná?

Na to se Minnie v interview nikdo nikdy nezeptal. Možná se na to vůbec nikdy nikdo nezeptal. Uvažovala, zda je to nejirelevantnější otázka, co existuje, nebo ta jediná, na které záleží.

„Setkala jsem se kdysi s jedním starým kumštýřem,“ řekla k vlastnímu překvapení. Už léta na toho muže nepomyslela a ještě před pár vteřinami neměla nejmenší tušení, že má tu vzpomínku v sobě pořád ještě uloženou, a to dokonce zřetelně, nepoznamenanou časem. „Tvrdil, že v životě zažil dva okamžiky štěstí: dvakrát na náhodné lavičce na Route 66. Nebylo tam nic, a uprostřed nicoty se najednou cítil šťastný. A jinak nebyl šťastný nikdy, ale ne nějak nešťastným způsobem.“

Holka si něco zapsala, zase to škrtla a pak se zadívala do notesu, jako by tam měla složitý vzorec, který ne a ne vyřešit.

„Chci tím říct,“ dodala Minnie, přestože právě nevěděla jistě, co vlastně chce říct, „že štěstí pro něj prostě nehrálo

roli. Jeho umění bylo nutkání, víš, dělal svoje věci, protože nemohl jinak. Jednoho dne mu ateliér se stovkami obrazů až do základů vyhořel, bylo to v televizi tady i v cizině, ale jeho to nijak zvlášť nevzrušovalo.“

„Týjo,“ vyjekla holka, „to je teda hustý.“

Nebylo jasné, k čemu se „hustota“ vztahuje: ke zničeným dílům, nebo k umělcově lhostejnosti, ale dívčin obličej se zbarvil do temněruda, nemohla s tím nic dělat, její tělo bylo neúprosné.

„Nebyl sentimentální,“ vyhrkla Minnie. „A už vůbec ne vůči vlastnímu dílu. Během let nejspíš úmyslně zničil dohromady víc plátén, než kolik jich shořelo při tom nešťastným požáru. Považoval za osvobození, že se jich zbavil. Získat znova prostor, vzduchoprázdnno, kde je zase možný všechno.“

Holka párkrát zvolna přikývla, jako by tím řídila mechanismy v mozku.

„Takže jako u *Nothing Personal*,“ poznamenala.

„Jo,“ podivila se Minnie, je ta holka snad psychoanalytik?
„Vlastně přesně tak.“

Bylo to skoro před pěti lety. Tím projektem prorazila. Všechno, v co doufala, se stalo: do té doby zavřené dveře se otevřely dokořán, galerie po celém světě chtěly její díla vystavovat, na večírcích se na ni věšeli obchodníci s uměním a snobi. V prvních měsících byla přesvědčená o tom, že bude dřív nebo později odhalena, a víceméně ji zklamalo, když se to nestalo. Čím víc její umělecký úspěch od té doby narůstal, tím víc nedůvěry v ní budil. Vlastně neexistuje, říkala si někdy, nebo aspoň ne tak, jak si ho kdysi představovala, když sotva začala a nebylo pro ni nic vyššího a spravedlivějšího než uznání. Souhrn je prostě méně než jednotlivé složky. Je banálnější, triviálnější. A taky nezajímavý.

Snad je dekadentní něco takového tvrdit, nebo si to už jenom myslet, ale od úspěchu *Nothing Personal* ví, že co do té doby považovala za samozřejmost, je ve skutečnosti zá-

važnější než jakákoli míra uznání jejího díla. A tak si začala hýčkat práci jako takovou, okamžiky, kdy se zdá, že se to z ní řine, zběsilost, dny, kdy už nemyslí na spánek, na jídlo, na jakékoli tělesné obtíže. Ano, pracovat bez obav nebo bez touhy po něčem jiném: to je to nejvyšší, čeho lze dosáhnout. I když se pochybnost a ochromení pokaždé vrací, je tu kousíček, který to nikdy nenaruší, maličkatý ostrůvek, který jen těsně vyčnívá nad hladinu moře. Pořád znovu ho nachází a vždycky zase ví, že to je ono, tenhle miniaturní kousíček země, kde se život a umění stýkají a hladce přecházejí jeden v druhého.

„Když jsem udělala *Nothing Personal*, poprvé jsem tím dala opravdu něco v sázku,“ svěřila holce – pořád ještě pomalu pokyvovala hlavou. Jako pejsek, pomyslela si Minnie, takový ten kývací pejsek do auta. „Měla jsem pocit, jako by mi každý viděl až do žaludku. Jako bych doslova darovala světu kousek sebe. Po zahájení výstavy jsem to týden odstonala. Zvracení, horečka, všechno. Pamatuju si, že jsem si v zimmnici mezi dvěma blouznivými sny říkala, jestli mě to nestálo moc. To pomyšlení bylo kupodivu povzbudivý. Třeba se tenhle stav naprostýho vyčerpání nejvíc blíží ryzímu štěstí, napadlo mě. A pak jsem zase blila do kyblíku u postele. To už tak povznášející nebylo.“

Holka se na ni dívala s výrazem na pomezí zmatku a nevěřícnosti. Proboha, co to teď všechno vykládá? Vůbec nebyla týden nemocná, nanejvýš pár dní, a blouznivé sny existují, pokud ví, jen v románech z devatenáctého století zalidněných neurotickými ženami s potlačeným sexuálním pudem. Strašlivě se předvádí. „Hrát si na umělce,“ říkala tomu, když to dělal někdo jiný. Nesnášela to, to koketování se strádáním, a teď mluví přesně tak.

„Takže vy jste vlastně šťastná jedině, když se necítíte dobře.“

„Mnó,“ zaváhala Minnie. Teď byla na řadě ona, aby zrudla, nejen ze situace, do které se výhradně vlastními silami vmanévrovala, ale protože si kladla otázku, zda v tom není

pravdivé jádro. Upřímně řečeno musí přiznat, že toho starého malíře se spálenými obrazy docela chápe. Nejnešťastnější lidi, které zná, a že jich je, jsou – nakolik to může posoudit – nešťastní, protože je terorizují značně povrchní představy o štěstí, a zejména o vydařeném životě. Chtějí lásku, kariéru, dům, dítě, ale zapomínají, že jsou to všechno abstrakce; vágní představy o naplnění, které nikdy nebudou v souladu s vrtkavou skutečností.

Jedna z věcí, co si naprosto zřetelně vybavuje z dětství, jsou učitelky, paní na hlídání a muži, kteří vyráželi s její matkou do společnosti, jak se jí stále ptají, čím chce být, až vyroste. Polilo ji pokaždé horko, a třebaže by si zdánlivě snadno mohla něco vymyslet, aby měla pokoj, posunoval se jí vždycky v duchu před očima jen čistý list papíru, tak bílý, že jí z toho skoro rozbolely oči, jako by jí prosvítalo světlo a rozmazávalo všechny zřetelné tvary. Jako dítěti jí to dost leželo v hlavě. Spojovala si to se všemi ostatními věcmi na sobě, které považovala za odchýlné – vybočení páteře, kvůli němuž se neustále naklání o kousek doleva, lepkavost mezi nohama, co je cítit sýrovými sušenkami, leváctví, inhalátor, jímž každé ráno musela nasávat do plic jemný prášek, hlemýždí tempo, jímž se učila znát hodiny, matiku, zavazování tkaniček, a když byla o něco starší: masochistický sklon čichat si úmyslně k botám s psími hovínky a vysávat citrony – a tak se stalo, že ji jako dítě s jistou pravidelností přepadala nezměrný strach, že až vyroste, nebude *vůbec nikým*. Zbude po ní jen otvor ve tvaru jejího těla, představovala si, jako u Coyota z kreslených filmů *Looney Tunes*, když se pokolikáté už zřítíl do propasti. Až když byla mnohem starší, pochopila, že většina lidí jsou v podstatě takové díry, pečlivě vyříznuté ve tvaru sebe sama, nikoli naplněné budoucností, ale naopak vyprázdněné.

„Lidi jsou vlastním přičiněním nešťastní, protože pořád chtějí být jinými verzemi sebe sama,“ prohlásila, „úspěšnějšími verzemi. Zapomínají, že z bilance, kterou v duchu dě-

lají, se nemůžou vynechat. Zapomínají na své nedostatky. A tak,“ – udivovala ji samozřejmost, s jakou jí vycházejí slova z úst, jako by to tak skutečně bylo, jako by se život dal strukturovat pomocí několika významuplných momentů, v nichž vědomě volíme určitý směr: tady doleva, tam doprava, žádné okliky – „jsem se rozhodla, že za takovým štěstím se honit nebudu. Prostě pracuju, a když to odstonám, tak to možná stálo za to.“

Ukázala na fotku z roku 2006, která jí pořád ještě visela nad stolem.

„Kumštýřka proti své vůli,“ přečetla holka hlasitě.

„Jo,“ přisvědčila Minnie. „*All that matters is work.*‘ Záleží jedině na práci. To řekl Andy Warhol Lou Reedovi a Johnu Caleovi, když se motali u něj ve Factory a flákali se. To nesnášel. Warhol byl snad ješita, to byl, ale pracovitý ješita.“

Jen to řekla, zapochybovala, jestli šestnáctileté holky v roce 2011 ještě vědí, kdo je Lou Reed a John Cale, a najednou si připadala stará a protivná, se stejně autoritativním hlasem jako docent teorie na akademii, co kázal svým studentům o revoluci a věčně se oháněl Slavojem Žižkem a Zygmuntem Baumanem.

V tichosti sledovala, jak si holka zuřivě zapisuje Warholův citát do notesu. *Andy Warhol*, slova, z nichž se stala moudrost, protože si je někdo pořád znovu zapisuje. Padla na ni únava, všechno se zdálo ostře ohraničené a současně mlhavé, dívčín vážný pohled byl jako silná žárovka, ze které se jí dělají před očima černé skvrny.

„Promiň,“ omluvila se, „musím teď skončit.“

Zbytek odpoledne prospala na pohovce v ateliéru. Když se kvečeru s trhnutím probudila, strašlivě dlouhou chvíli si nemohla vzpomenout kdo je, kde je, co tam dělá. V následujících hodinách v ní zbytek té ztráty zůstal, jako by stejně dobře mohla neexistovat nebo existovat úplně jinými způsoby.

Koncem roku 2007 se Minnie víceméně ze dne na den rozhodla, že prodá všechny svůj majetek. Začalo to pohovkou, napodobeninou Versaceho; ohavná věc – modrý satén s potiskem heraldických lilií – neuvěřitelných rozměrů, kterou si jednou v jakémsi okamžitém hnutí mysli koupila přes eBay. Milovala ji, tu nabobskou dekadenci, tu vyslovenou ošklivost, která patří ke vkusu určité třídy, co rychle zbohatla a pro niž je čerstvě získané bohatství souběžné se vším, co je velké, lesklé a hebké – a samozřejmě rychlé, když jde o vozidla. Ta pohovka byla, když se to tak vezme, skrz naskrz ironický objekt. Všichni se té obludě pochechtávali; chápali, jak se ošklivost ruší kontextem, takže z toho kanape teď dokonce vyzařovala krása, byť to byla nenáročná krása starého nemotorného psa.

To, že dala pryč pohovku, byl přímý důsledek banální, ale proto o nic míň zoufalé zhrzené lásky toho druhu, jakou většina lidí zažije snad jednou, nanejvýš dvakrát v životě a která snad ani není v poměru k tomu, co jsme ztratili – i když něco takového se dá samozřejmě konstatovat teprve tehdy, když se zhrzenost zredukuje na kompaktní vzpomínku, která se už ničím nepodobá zhrzenosti samé, asi jako převyprávění knížky ani zdaleka nemůže vyvolat její atmosféru.

Dotyčná ztracená láska byl dokumentarista, jenž sebe i ostatní filmaře důsledně označoval jako „tvůrce“ a fil-

movou akademii, kterou kdysi vystudoval, označoval jako „Akademii“, jako by to bylo to jediné, co člověk může dělat: natáčet filmy. Zmocnila se ho fascinace „mizejícími komunitami“, a tak se často na celé měsíce kamsi vytratil a pátral po autentických lidech s tvářemi osmahlými sluncem a ošlehanými chladem, kteří navzdory životu plnému ztrát a chudoby a navzdory nevyhnutelnému překotnému pronikání moderního světa houževnatě udržují svou existenci nebo se o to alespoň statečně pokoušejí. S desítkou venkovaňů a stádem ovcí strávil zimu v bosenských horách, sněhem odříznutý od světa; nad polárním kruhem narazil na hrstku sibiřských tundrových Jukagirů, jejichž jazyk byl téměř vyhynulý, a v belgických Ardenách náhodou objevil vesnici tak fenomenálně tristní, že se po návratu skoro utopil ve více než stovce hodin materiálu, který tam natočil. Jeho velkými příklady byli Viktor Kosakovskij a bratři Dardennové (časná tvorba, ne pozdější kýč), a kromě toho byl romantik, který se dokázal v minutě zamilovat, ale jakmile žena jeho zamilovanost opětovala a byla tak naivní, že se domnívala, že se filmař bude vracet právě k ní, zájem ho rychle přešel. To všechno se stalo Minnie, zrovna když zaznamenala první skromný úspěch jako samostatná výtvarnice a žila v domněnání, že o sobě konečně má víceméně úplnou představu, nebo aspoň do takové míry, aby mohla globálně odhadnout, co si nechá a nenechá líbit. To se ale škaradě zmýlila!

Extáze se každou chvíli může obrátit ve strach, který se živí dalším strachem, dokud se nedostaví další okamžik extáze. Vznášela se s vědomím, že ji zemská přitažlivost může kdykoliv stáhnout dolů, a taky s vědomím, že to nebude hladké přistání. Sakra, říkala si, když zanořila nos hluboko do matrace, aby zachytila pozůstatek jeho vůně: takový zklamání, všechny stereotypy jsou tak pravdivý. Když byl na cestách, stýskalo se jí po něm tak strašlivě, že se jí život rozštěpil na vnější stranu, která žila dál, zatímco uvnitř jediné

čekala na jeho návrat. Tragické samozřejmě bylo, že jeho návrat nikdy nestačil; jeho přítomnost prostě nevyvážila stesk, a když spal vedle ní, kdežto ona ležela s očima dokořán, toužila po tom, aby byla zase sama, aby stýskání zase mohlo začít a ona mohla aspoň udržovat iluzi, že idea lásky odpovídá něčemu, co skutečně existuje.

Stalo se to, čeho se celou dobu obávala: v určitém okamžiku se to vyčerpalo, tak jako když něco ujídáme sice po lžičkách, jenže to nic nemění na tom, že to nakonec vyjíme úplně. Seděli ve velké světlé amsterodamské restauraci – jedné z mnoha přestavěných továrních hal, jimiž město oplývá a v nichž se praktikuje obnovený ohled na člověka, zvířata a roční období – a Minnie nemohla polknout ani sousto, zato on vykládal o obrovském nadšení, které vyvolává jeho nejnovější film na nejrůznějších festivalech, a s chutí se k tomu krmil svým kuřátkem, načež se pustil i do téměř nedotčeného vepřového ramínka na jejím talíři. (Byl pravý gurmán, tak trochu při těle, a to Minnie nekonečně okouzlovalo, nebo tedy až do téhle chvíle, kdy jí to najednou začalo být protivné.)

Čím víc mluvil, v tím větší dálce Minnie mizela. Stejně dobře bych mohla být židle, říkala si – s jistým smyslem pro patos –, nebo ty roury, co vedou po neomítnuté cihlové zdi.

Po jídle vyšel ven zavolat svému producentovi. Jestli bude pryč přes deset minut, slibovala si, tak se zdejchnu. Upírala oči na ručičky velkých nádražních hodin na zdi a napadlo ji, že položí peníze na stůl, jen svůj díl nebo právě všechno, a v klidu odejde, drama bude v tom, že k dramatu nedojde. Když se po sedmi minutách vrátil, objednal si espresso a navrhl, že půjdou spát k ní, nenáviděla ho, ale především sebe, protože ho měla přečteného (bylo to šokujícím způsobem jednoduché), a stejně se mu nedokázala vzepřít, jako by byla doprdele Stephen Hawking nebo ten chlápek z filmu *Moje levá noha* nebo kterýkoli jiný ochrnutý debil.

O dva dny později u ní zazvonil, aby jí sdělil, že odchází, má dojem, že ji nemá dost rád, není v tom nic osobního, vlastně nemá moc rád lidi vůbec, nebo aspoň ne v tom smyslu, že by od něj měli něco očekávat. V dohledné době chce odjet do městečka Point Hope na Aljašce, vlastně je to poloostrov, kde žije inuitská komunita, která jednou za rok uloví velrybu, což je pro ně zdroj – no vlastně všeho. Fascinující je, že celý ten poloostrov mizí pomalu pod vodou, celé arktické pobřeží eroduje vlivem tajícího ledového příkrovu u severního pólu, takže se obyvatelé musí stále stěhovat na jiný kus ostrova. Protože všichni mladí Eskymáci odjíždějí na studijní stipendium do civilizace, zápolí komunita navíc s akutním problémem stárnutí. K tomu připočteme, že z lovu velryb jako takového se samozřejmě stalo tabu, zkrátka jestli nepojede teď, nejspíš se mu taková šance nenaskytne už nikdy. V tomto bodě ho Minnie vyzvala, ať také současně opustí její byt, třeba se ještě někdy sejdou, nebo taky ne, pokud by to s tím potápějícím se ostrovem náhodou vzalo rychlý obrat.

Dívala se, jak mizí na schodišti. Nohy, ramena, hlava. Až potom si všimla průhledné igelitky, kterou držel v ruce. Plavky a ručník. Předem si naplánoval, že si pak dojde zaplavat, honem honem, než skončí hodinka kondičního plavání. Ten prostý fakt ji tak dorazil, že zůstala stát ještě celé minuty ve dveřích a nebyla schopná – dokonce jí to ani nepřišlo na mysl – se pohnout. Padesát bazénů, říkala si, půlhodinka. Víc nepotřebuje k tomu, aby ji ze sebe spláchl. Není v tom nic osobního.

Druhý den ráno dala inzerát na prodej pohovky. Zhrzená láska nestrpí ironii, ale ani hebkost, je to nedvojznačný a značně nehumorný duševní stav, jenž by se nejraději promítal do celého světa.

Během jednoho dne to kanape koupila dvojice gayů středního věku z Amstelveenu, přijela si pro ně starou dodávkou

mercedeskou, která jasně nebyla jejich. Jsou podobní jeden druhému a Woodymu Allenovi, pomyslela si Minnie, a v impulzu dvojici s pohovkou vyfotila. Když ti chlápci i s kanapem odjížděli, poprvé po mnoha dnech necítila vůbec nic a pár hodin se jí dařilo dýchat bez toho, že by to vypadalo, jako by spolkla něco velkého a hranatého, co jí uvízlo v jícnu.

Peníze v hotovosti, co jí ti chlápci zaplatili, měla v dvaceti a padesátieurových bankovkách pěkně uložené v peněžence. Minnie připadalo, že pohovka se sama tajemně proměnila v tyhle bankovky, malý zázrak, který jí připomínal úplně první vlastnoručně vydělané peníze, v dusné kuchyni tapas restaurace. Bylo jí tehdy patnáct, ale protože se svým metrem třiapadesát výšky a vychrtlým tělem pořád ještě vypadala na dvanáct, nechtěli ji vzít za servírku. Jen na umývání nádobí. Dva večery týdně, hned po škole, seškrabovala z talířů přischlé zbytky aioli, lovila z fritézy rozměklé olihňové kroužky a poslouchala cédéčko kapely Buena Vista Social Club, které bylo nastavené na *repeat* a pokaždé ve stejném bodě se zaseklo, takže servírky v červených potivých halenkách musely jednou za hodinu přispěchat k přehrávači, aby ho zase spustily. Každý týden dostala výplatu v obálce nadepsané svým jménem, a když šlapala na kole domů, načichlá krevetami a tukem na smažení, cítila, jak ji tvar obálky v kapse kalhot skoro obscénně tlačí do stehenní kosti.

Bylo to první seznámení se světem vyhrazeným dospělým; mysterium práce, peněz a erotiky ji přitahovalo jako mocný magnet. I když ještě potrvá víc než rok, než podnikne první polovičatý pokus o sex – a pak ještě hezky dlouho, než pochopí, že to může obsahovat víc než rozechvělou předehru ústící v rozklepané klučičí ruce, jak trhají balíček prezervativů –, věděla od těch prvních obálek s výplatou, že hra dospělých je ekonomická hra, v níž jde o veličiny, které

jsou stavěny proti sobě, jsou předmětem výměny, zrcadlí se, transformují v něco s větší hodnotou.

Ve dnech po prodeji pohovky dala na prodej ještě několik dalších věcí: stojací lampu, skleněný konferenční stolek, dvě židle značky Pastoe, které si koupila za peníze vydělané projektem *Existuje Minnie Panisová?* Že na něčem dělá, si uvědomila až ve chvíli, kdy se spřátelený videokumštýř u ní v obýváku udiveně rozhlédl a zeptal se, kam se poděl nábytek. Pokusila se podívat na obývací jeho očima. Stůl bez židlí, na místě, kde stávala pohovka, mezera. Ale ještě víc než nábytek tam chybělo něco jiného, něco, co nesouviselo ani tak se samotnými předměty, jako s nedostatkem logiky, s chybějícím spojovacím článkem v řetězu příčiny a následku. *Co se s ní proboha děje?* Jeho zneklidnění jí dělalo dobře a myšlenka, která ji napadla, byla tak nutkavá, že cítila, jak se jí z toho zrychlil srdeční tep v hrudi. Podařilo by se jí prodat všechno, co vlastní? Pokusil se o to už někdy někdo?

Projekt zabral měsíce. Zavěšovala věci na různé weby, korespondovala s nejrozličnějšími lidmi a všechno dokumentovala s přesností detektiva, který vede vyšetřování vraždy. Některé věci byly skoro neprodejně – prádlo, knihy, cédecčka, poloprázdné tuby a kelímky denního a nočního krému, mast na nohy, šampon, sprej na vlasy – ale nakonec prodala všechno kromě postele, přikrývky, pár kousků oblečení a kartáčku na zuby. Udivilo ji, jak málo úsilí stojí oprostít se od nejosobnějších předmětů, které vlastní. Podepsaný síto-tisk Gera van Elka, vzácné umělecké publikace, stříbrný pohárek s prvním vypadlým mléčným zoubkem: všechno šlo bez okolků na trh, všechna ta vnucená nostalgie výměnou za přehlednou hotovost. Připadalo jí to jako skvělý obchod. Když jako poslední počin oprostění prodala svůj pas Rumunovi na karavanovém tábořišti na kraji města (na řetězu u vozu měl našedlého psa a v puse se mu blýskal zlatý špičák,

protože skutečnost se častěji utváří podle svého obrazu v umění než naopak), nechala milostnou zhrzenost konečně za sebou. Bylo to, jako by celý svůj život naházela do velké jámy, a teď už jen zbývá ji zahrnout a uhrabat.

Tahle iluze se příliš dlouho neudržela, tak snadno se člověk sám sebe nezbaví, ale přesto zahlédla záblesk absolutní svobody, která se rozvine před těmi, kdo nemají ani co ztratit, ani po čem toužit.

Udělala výběr ze stovek snímků svých věcí, e-mailů a zápisků, které si během těch měsíců poznamenala. Ke krátkému filmu natočenému pookénkovou technikou, jímž zdokumentovala vyprazdňování bytu, přilepila komentář ze snímku o mizícím pobřeží jižní Louisiany a o následcích uragánu Katrina. (*„Southern Louisiana is one of the fastest disappearing land masses on the globe. A football field of land disappears every 45 minutes. An area the size of Delaware has eroded since the 1930's...”*) Jižní Louisiana je jedna z nejrychleji mizících pevnin na zeměkouli. Každých 45 minut zmizí kus země o velikosti fotbalového hřiště. Od třicátých let erodovalo území o velikosti státu Delaware...) Výsledkem bylo něco mezi deníkem, protokolem, přírodním dokumentárním filmem a katalogem dražby. To by mohlo být dobrý, říkala si, i když jako obvykle neměla ponětí, jak by se to „dobrý“ dalo specifikovat.

„Nevím, co to má být,“ prohlásil agent a ukázal na materiál, který ležel rozložený před ním na podlaze Minniena ateliéru.

Byl to jeden z prvních jarních dní roku 2008, brzy v dubnu, ze dne na den to bylo cítit ve vzduchu, jemně, ale nezvratně: jaro. Tři noci předtím se Minnie s trhnutím probudila z noční můry, o níž si byla jistá, že ji už někdy měla, možná jako dítě, strach každopádně připomínal dětskou, obrovskou a všezahrnující hrůzu. Ve snu byla jakýmsi rybím tvorem a plavala pod vodou, s lesklými šupinami a ploutvemi a s černýma očima z obou stran hlavy. Najednou zjistila, že vůbec nemá žábry. Jak dlouho už je bez kyslíku? V panice vyplavala k hladině, aby se nadechla vzduchu, ale rybí hlavou narazila do silné vrstvy ledu na vodě. Znovu a znovu narážela lebkou do hmoty, ta se však ani nepohnula a byla stále silnější, rostla kolem ní, ne, rostla skrz ni, takže veškerá voda v jejím těle pomalu zmrzla a ona byla ztuhlá a ztvrdlá jak lososové filé z mrazáku. Těsně předtím, než se probudila, jí ztvrdlým rybím tělem něco projelo, počátek myšlenky, něco, co se zdálo důležité, jenže když se to pokusila zadržet, vyprchalo to. Mezi prsy se jí perlily kapičky potu, polštář zakysle páchl slinami. Dezorientovaná vylezla z postele. V koupelně si špláchla do obličeje vodu. Kdyby ještě měla zrcadlo, nejspíš

by se v něm nějaký čas zhlížela, ale nemá už vůbec nic, to je to, všechno je pryč, prodáno, spotřebováno. Její byt je prázdný jako velrybí kostra o stovce metrů čtverečních. Okna bez záclon se změnila v černé díry, jimiž nemilosrdně proniká dovnitř noc, v oči, co na ni ze všech stran civí. *Co to proboha provádíš?* Bleskově dojela na kole do ateliéru a na dva dny se tam zavřela, nevyšla ani na dvoreček. Nejdřív nějakou dobu běhala po ateliéru jako vzteklý pes, kličkovala mezi vším tím materiálem. Pak seděla hodiny na židli v rohu místnosti s hlavou v dlaních, příliš vyděšená, než aby zvedla oči. Věděla jistě, že to všechno bylo nadarmo, že je to nesmysl, inkohorentní a – *the horror* – patetická splácánina. Do kamen s tím, říkala si, a poprvé se skutečně považovala za schopnou to udělat.

V tu chvíli, jako by to vycítil, zavolal její agent. Minnie ho dvakrát típla, ale potřetí, jak předem dobře věděl, to vzala. V klidu mu vyložila, že všechno bohužel vyústilo v nezdar, co naplat, zatím od ní nemá nic očekávat, načež on odpověděl, že je za čtvrt hodinku u ní. Za hodinu a půl jí bušil na dveře.

Lokl si teď Sancerre, které si přinesl vychlazené s sebou. Bedlivě víno válel po jazyku. Přes zuby nasál doušek vzduchu.

„Vynikající víno, safra. Osobně jsem si u toho francouzského vinaře vyzvedl deset krabic, samozřejmě skandálně lacino. Strčil mi do ruky ještě láhev navíc, vína habaděj. Vypadal jako ošuntělý chudák s červeným nosem a pivním bachorem, jenže ten týpek měl přitom vilu, o dvacet let mladší ženu a nádhernou tříletou vnučku. Žil si tam jak král, ha! A pokud jde o tohle,“ zatřepetal rukou v prostoru, „to je naprosto fantastický. Tvoje zatím nejlepší věc. *No kidding*. Beze srandy.“

Pořádně se napil vína, se zavřenýma očima, v extázi ze čtvrtiny opravdové a ze tří čtvrtin hrané. Když je otevřel, vyrázil ze sebe hlasitě „á“.

„Každý ví, že svět kumštu je nemocný,“ pokračoval a kroužil sklenicí s vínem ve stále divočejším víru. „Výtvarníci se zavírají v zatuchlých sklepích bez oken, kde je to cítit jejich vlastním žluklým recyklovaným potem. Potem z čeho? *Hard labour*? Z tvrdý dřiny? Ale kdepak. Prostě prachobyčejný pot z horečky. Horečky z vlastní přebytnosti, za kterou ostatně vděčí jedině sobě. Co si má obecenstvo počít s kolikátým už drahým *rip-off* Beuyse, Hirsta, Koonse, Ofiliho, Andrese *fucking* Serrana? Co si má obecenstvo počít s otřepaným Benátským bienále? Co mají dělat lidi, pokud se nejmenují Jay-Z nebo Beyoncé, na Art Basel Miami? Nechte si tu svou zmutovanou Pannu Marii, svou krev, moč, sloní hovna, mrtvou kočku a zaschlý sperma! To je prostě *fucking disgrace*, člověku naskakuje hanbou ruměncem už jen z představy, že má tvrdě pracující střední vrstvě vysvětlovat, že daně, co platí, jdou na tohle, tý bandě průměrných taškářů, co si dovolu-
jou i svou smrtelnou křeč brát jako provokaci. Umění je nová nemovitá věc, investice pro ruský oligarchy, hiphopery a dětský hvězdy. A Charles Saatchi to sleduje ze střídačky a potutelně se chichotá! Je to smutný, že se to vypovědět nedá, Panisová, ale tohle tady, tohle,“ sebral ze země libovolný list, fotku tlusté ženské ze severního Amsterodamu, která si koupila Minnienu kompletní sbírku dývídíček, „to není žádnéj vlhkej prd, co se mísí s tím stejně už zatuchlým sklepním vzduchem, ne, tohle je aspoň závan větru, co rozvrže okeni-
ce v pantech. *Fresh air!*“

Nato vyhodil list do vzduchu a ten se pomalu jako pírkó snášel dolů. Agent vybuchl halasným smíchem. Minnie ho takhle ještě nezažila. Neměla poněti, jestli si z ní dělá psinu, s tím závanem větru, ale moc času, aby o tom podumala, nedostala, protože se už zase řítit dál. Moc nechybělo a z uší mu syčela pára.

„Myslím to vážně, Panisová. Tohleto je ironie vyššího řádu, a ne abys to kurva směšovala s cynismem. Cynismus

je rakovina v krvi kumštu, puch starých mrtvol, co stoupá z pórů organismu, kterej si namlouvá, že ještě žije. Z toho by přece jeden chcípнул smradu.“

Od zatuchlého sklepního vzduchu ke starým mrtvolám, umění je na tom co minutu hůř a hůř. Skleničku mezitím vrazil do ruky Minnie a teď rázoval s živými gesty místností, jako by sochal objekt přímo ze vzduchu.

„A tím teda nemyslím ani ten mizerný sarkasmus, co si lidi berou do huby, ať se to hodí, nebo ne, jako by to byl čurák kdejakýho pornoherce,“ (Minnie se vnutil překvapivě detailní obraz pornoherečky, jíž se zmocňují dva muži najednou a současně skoro dává z třetího penisu, který jí někdo strká do krku. Porno jako bioprůmysl a člověk jako brojler.), „když přitom pulzujícím srdcem, nebo spíš pulzujícím údem všech druhů umění by měla být ironie. Slyšelas už někdy výraz ‚upřímná přetvářka‘?“

Minnie pochopila, že je to řečnická otázka, a mlčela.

„Je to od jednoho mrtvého spisovatele. ‚Děláme, jako bychom věděli, o čem mluvíme, a ani na okamžik nezapomínáme, že to jen předstíráme.‘ Chytřej chlápek. Nevědomost musí být nefalšovaná, o to jde. Pak můžeš předstírat, jak chceš, ale sklo se musí orosit, chápeš?“

Sebral skleničku Minnie z ruky, dopil poslední doušek a začal do skla funět jak posedlý. Bez dechu zvedl svou trofej do vzduchu.

„Sklenička?“

„Sklenička, skleněná tabule, okno, *whatever*. Umění musí ukázat, že je umění. Musí samo sebe převrátit naruby. Pryč s kulisama, s voyeurismem, se Stanislavským. Pod dlažbou je třeba vydolovat kanalizaci.“

„Ale neříkals zrovna, že to právě nesnesitelně smrdí?“ poznamenala Minnie s vědomím, že ho tím vytočí. Samozřejmě že chápala, co tím myslí, chápala úplně přesně, co tím myslí. Předstíraná naivita je její libůstka, kterou si dopřává

častěji, když lidi – muži – brojí proti světu, jako by byli prvním člověkem v dějinách, jehož něco popudilo.

„Sakra, Panisová,“ spolkl jí to i s navijákem, „je rozdíl mezi metasmradem kumštu a vysoce nutným smradem každého individuálního uměleckého díla. Hovno smrdět má, záchod ne. Takže ani osvěžovačem. *Anyway*, snažím se ti tu vyseknout kompliment, jestli ti to ještě nedošlo. Lidi pořád jen melou o nebezpečném umění, ale co je nebezpečný umění?“

I to byla řečnická otázka. Chňapl jí dramaticky za obě ramena a přiblížil se jí těsně k obličejí. Viděla jednotlivé póry na jeho nose, mastnou měsíční krajinu v detailu. Měla chuť zmáčknot je prsty. Tenoučcí hádci mazu, kteří by s kroucením vylézali jako červi ze zdechlíny.

„Tohleto je nebezpečný umění! Ne proto, že by to někoho ohrožovalo, ale protože umělec kurník uvádí do nebezpečí sám sebe. Protože je to zranitelná věc, a ne nedotknutelná jako Kristus polítej chcankama nebo, co já vím, platinová lebka pobitá osmi tisíci šesti sty a něco diamantama.“

„Ale to způsobilo svýho času docela poprask, pokud si vzpomínám.“

„Poprask! Co to má co dělat se zranitelností? *Nada!* To je největší omyl dvacátého století, a ostatně i jednadvacátého *so far*, že by umění mělo furt všechno demaskovat. Náboženská ikona ponořená v moči demaskuje víru jako kýč a lebka za patnáct milionů ukazuje, že se všichni snažíme vykoupit svou smrtelnost. Tobě to připadá zajímavý? Jdi prosím tě, jestli se dá umění zredukovat na jeden takovej pitomoučkej výrok, tak to přece kurva není žádný nebezpečný umění. Všechno to takzvaný demaskování není nic víc než formální ambice, naučená na akademiích plných kantorů, co povýšili cynismus na náboženství a kážou dekonstrukci, jako by byli apoštolové nového světa, a přitom si ani na vteřinu neuvědomujou, že nejenomže jsou na potápějící se lodi, ale že ji ještě ke všemu potopili sami. Panebože, ještěže se dělá dobrý víno.“

Otevřel lednici a nalil si sklenici vysoko nad rysku. Tenhle chlápek je jen v málo ohledech uměřený, pomyslela si Minnie. Dívala se, jak mu při polykání nadskakuje ohryzek nahoru dolů, jako by se pokoušel vypít život sám. Něco v tom pohybu ji dojívalo. Možná ta bezděčnost tělesné funkce.

„Totéž ostatně platí pro všechno to politický *post-nine-eleven* umění,“ pokračoval teď klidněji, opřený o dveře lednice. „Angažovanost je dneska až na výjimky tak strašlivě nudná. Doplnovačka pro studenty politologie, a někdy ani to ne, protože tvůrce na dílo vychrstnul význam rudými písmeny a se zapnutou houkačkou. Zeď z kanystrů s názvem *Izrael & Palestina*? Prosim tě, dej pokoj. Tuhle jsem slyšel, jak někdo ve vši vážnosti vykládá o *feelgood* idealismu. Umělci, co po galeriích vaří pro „bližního“, a tak podobně. Nedivil bych se, kdyby začali štrykovat prezervativy pro Etiopii nebo, co já vím, vybudovali v Severním moři ostrov pro všechny zamítnutý žadatele o azyl. Pohoda! No prostě chci říct: z kumštu by se zase měla stát maškaráda. Tajemná, zastírává a z podstaty nezredukovatelná na kdejakou výtahovou prezentaci, nebo jaký infantilní termín se tam ze světa reklamy zanesl. Nechci se cítit nesvůj, protože někdo demaskuje svět, ale protože něco musím podniknout se svým vlastním pocitem trapnosti. Protože se dívám na umělecký dílo, který samo taky neví přesně, co představuje, a tak se pro změnu staví ke světu upřímně. A umění, co chci vidět, je tvoje umění, Panisová. Tohleto,“ – vířil se sklenicí po místnosti, víno šplíchalo na všechny strany, zanechávalo po sobě kapičky na podlaze a na jeho botách – „je zatraceně divná srážka idiotsky osobních krámů s obrazy, který jsou suchý jak tři dny starej krajíc chleba, zkrátka vůbec to do sebe nezapadá, ale zapadajícím způsobem. Jak to pojmenujeme?“

Z *Nothing Personal* vznikla výstava v Obecním muzeu v Haagu s příslušným katalogem. Minnie nikdy nešlo na ro-

zum, proč konceptuální umění musí vždycky doprovázet fláky nečitelného žargonu, a tak v průvodním textu zachovala stručnost.

3. listopadu 2007 opustil Minnie Panisovou milý. Odjel na potápějící se ostrov za polárním kruhem a ona nabídla na prodej svou pohovku. Po pěti měsících jí zbyla už jen postel, pár kousků oblečení a kartáček na zuby. Pokud je jí známo, pobývá její bývalý stále ještě na ostrově, ať už s nohama v moku, či ne.

„*This kid is a genius,*“ vychvaloval ji agent při zahájení každému, kdo byl ochotný ho poslouchat, „*a fucking genius.*“

Úspěch byl nečekaný, ale – jak lze o takových věcech říct vždycky až dodatečně – i naprosto samozřejmý. Každý jako by v díle objevil něco ze sebe, podle návštěvníků i výtvarných kritiků dílo přesáhlo soukromou stránku jejího milostného života a mělo v sobě „univerzální poselství o osvobození člověka“.

V rozhovoru s jedním směrodatným výtvarným magazínem Minnie vyprávěla, že opravdový objev tohoto projektu není svoboda, ale spíš nesvoboda, totiž nesvoboda, která je zakotvená v člověku samém. Když se jí novinář zeptal, k čemu je člověk podle ní připoután okovy, zformulovala svou odpověď krátce, stručně a – když se to tak vezme – poněkud nadneseně, takže se z ní stal tučný nadpis článku: Život a zemská přitažlivost.

„*Nothing Personal* zneklidňuje na více úrovních,“ prohlásil jeden vysloužilý ředitel galerie ve své týdenní a značně chaotické novinové rubrice o umění:

Na prvním místě je to extrémně intimní a syrový autoportrét ženy, která pátrá po krajních následcích své zhrzené

lásky. Pár dní po odchodu milého si klade otázku, zda se jí podaří „dát celý svůj život na prodej“ s cílem „v zrcadlené prázdnotě celou tu zasranou kramárnu rovnou zrušit“. Čtenář těchto záznamů připomínajících deník se cítí jako voyeur v cizím životě, nenápadný šmírák, dokud na něj (nebo na ni) nepřijde trapný pocit, že je stejně viditelný jako umělkyně sama, a navíc musí zdráhavě přiznat, že nahlíží necenzurovaně do vlastního nitra.

Na základě svých věcí Panisová rekonstruuje a dekonstruuje svůj život. Návštěva výstavy a listování katalogem vyvolává tak trochu dojem, jako bychom se probírali forenzním protokolem patologa-anatoma: důkazy jsou tu shromážděny víceméně nahodile, nicméně je třeba je dokumentovat s maximální péčí a objektivitou. V tom se projevuje autorčino mistrovství: její umění se zdá osobní, hraničící s exhibicionismem, ale nakonec člověk dojde k závěru, že se o ní nic podstatného nedozvěděl. Zbývá prázdný byt a pár mléčných zoubků, které by mohly být kohokoli. Umělkyně zmizela, je vygumovaná z bílého pozadí svého vyklizeného bytu.

Zhruba, uvažovala Minnie, se dá lidstvo rozdělit na dvě kategorie, přičemž ta první chodí strukturálně o čtvrt hodinu později, než bylo domluveno, a ta druhá si standardně vyhrazuje půlhodinu na cestu, která nemůže zabrat víc než deset minut. Tento všeobecný nedostatek schopnosti odhadu jí vždycky připadal poněkud tragický, ne snad proto, že by dochvilnost považovala za tak důležitou ctnost, ale kvůli naprosté neschopnosti člověka synchronizovat svůj prožitek času se skutečným časem. Kdysi četla o Francouzi, který se víckrát skrýval celé měsíce v jeskyních hluboko pod zemským povrchem. Ve jménu vědy a s podporou NASA zkoumal, zda jeho biologické hodiny odpovídají skutečnému času, ale pokaždé v tom žalostně selhal. Ke konci šestiměsíčního experimentu v jedné texaské jeskyni prožíval zcela libovolné „dny“, jejichž délka kolísala mezi osmnácti a dvaapadesáti hodinami, a když svého jediného přítele, malou myš, která mu občas přišla čenichat ve věcech, při pokusu o ochočení nedopatřením zamáčkkl, zvažoval, že skoncuje se životem.

Když tedy Minnie onoho třetího ledna opět dorazila do kanceláře Specht & Vink, podívala se na mobil a zjistila, že se tam dostavila s více než desetiminutovým předstihem, přišlo jí to jako trochu smutné konstatování: jako by po

téměř třiceti letech života pořád ještě nezvládala cosi elementárního a selhávala jménem veškerého lidstva.

Pod štítem kanceláře se zlatým nápisem si vykouřila cigaretu, a pak ještě jednu. Upírala oči na protější stranu grachtu, kde byla rozkopaná dlažba a lidé pomalu vrávorali proti větru po improvizovaných dřevěných podlázkách v písku. Den předtím se přes město přehnala vichřice o síle devět Beaufortovy stupnice. Ve stojanech visely bicykly s ohnutými předními koly, přes cestu ležely větve velké jak půlka stromu a každé nároží bylo poseté smetím z městských odpadkových košů a kontejnerů. Někdo – nebo něco? Jak tohle funguje? – zapomněl vypnout pouliční osvětlení, a tak se komíhalo ve větru na kabelech napjatých nad tramvajovými kolejemi. Světlo lamp po sobě zanechávalo šedou a těžkou oblohu, jako by světidla absorbovala denní světlo a snažila se ho teď vyzářovat. Minnie nedokázala odhadnout, jestli je to pro nový rok dobré nebo zlé znamení, ale dospěla k závěru, že bouřlivost se může vrtnout na obě strany.

Zvažovala, že si zapálí třetí cigaretu, když už tam stojí a civí do vody grachtu ve zmateném městě, ve zmateném světě s lidmi, kteří celé měsíce přespávají ve stanových táborech na Wall Street a na amsterodamském Burzovním náměstí, sní o demokracii a zmrzlině Ben & Jerry's zdarma. *We are the 99%*.

Třetího ledna, tři cigarety. Kdo hledá symetrii, vždycky ji najde.

Byla nervózní.

Od té srpnové noci fotografa neviděla. Všechno, co bylo třeba domluvit v přípravné fázi, se dalo vyřídit telefonicky.

V předchozím týdnu, časně ráno na Silvestra, jí zavolal a sdělil, že od domluvy odstupuje. Nemůže si to dovolit, stálo by ho to moře času, nemůže přece ve dne v noci sledovat, kde Minnie je, kdyby o to stál, tak by se dal k paparazzům.

Nechala ho vymluvit, nevyslovila ani jediný argument proti a uslyšela, jak na závěr monologu zhluboka vzdychl. „Oukej,“ řekl, „tak já to udělám, ale neptej se proč. Hlavně se mě proboha neptej proč.“

Druhý den mu zavolala. O kousek dál u ní v ulici byla volná garsonka, patřila sousedovi, který vydělává statisíce příručkami o managementu a bydlí střídavě v Amsterdamu a na Bali. Garsonku jí na únor a březen pronajal. „Aspoň nemusíš spát v autě,“ řekla. „Z okna je vidět moje okno. Teoreticky bys mě mohl zastřelit, jako ostřelovač, co odpráskne teroristu nebo prezidenta. Na spravedlnost se samozřejmě dá pohlížet z různých stran.“

„Odstřelovač,“ opravil ji fotograf. „Předpokládá se přece, že se trefí. Vědělas, že používají opakovačky s ručním závěrem? Je to stabilnější, když mačkáš spoušť.“

„To ale musíš dobře mířit,“ podotkla Minnie.

„Podle mě jsi stejně vražedná jako Ljudmila Pavličenková, kiddo. Kdo říká, že na mě nevystřelíš jako první?“

V uplynulých dnech si byla jistá, že se fotograf u notáře objeví, ale teď, pět minut před dohodnutým časem, jí to najednou přišlo nepravděpodobné. Ne z nějakého specifického důvodu (i když takových důvodů byly mraky), ale protože si nedokázala představit, že by mohl existovat i v jiné podobě než jako série dojmů ve vzpomínkách a hlas v telefonu.

Zapálila si třetí cigaretu a dala si záležet, aby vtahovala kouř pomalu a klidně. Nebyla zvyklá kouřit tolik cigaret po sobě a z kysličníku uhelnatého se jí úžil dech. Z astmatu v dětství sice oficiálně vyrostla, ale její plíce zřejmě pořád ještě mají potíže vyfiltrovat s každým nádechem ze vzduchu dostatek kyslíku. Dýchej, říkala si často, dýchej, dýchej, dýchej. Proč to u druhých jde úplně automaticky?

„Minnie.“

Ruka na rameni, jeho obličej před jejím.

Takže pořád ještě existuje i ve skutečnosti. Živý člověk, co jí a kadí a polyká a spí. Čichem zaznamenala vůni pleti a něco jiného, temného, co jí připomnělo jeho povolání. Měl na sobě černý lodenový kabát, kalhoty na tohle roční období moc tenké, kecky All Stars. Minnie si vzpomněla na nehty jeho palců u nohou – lakoval si je zlatě, protože trpěl plísní. Každý vede svou vlastní válku.

Dlouze se na ni zadíval, zkoumavě, jako by v rysech její tváře našel pravdu o ní. Nevěděla nikdy, jestli je to pohled fotografa nebo póza. Třeba to je obojí, třeba i on je obojí: skutečný člověk i parodie na skutečného člověka. V obličeji byl zarostlý několikadenním strništěm a měl absolutně tmavé oči toho, kdo dokáže v noci zmizet. Jeho ruka ji na rameni tížila. Přes ruku cítila ostatní tvary jeho těla a najednou zase už věděla, co on je zač. Bezděky zavrtěla hlavou. Protiváha.

„Jsi připravený podepsat tu vydřidušskou smlouvu?“ zeptala se ho tónem znějícím, jak doufala, nonšalantně.

Napůl vykouřenou cigaretu odhodila na chodník a rozdrtila ji špičkou boty. Těsně předtím, než se obrátila, zahlédla na vodě zlatavý odlesk. Vzhlédla ke zlatým písmenům ve štítě kanceláře. *Zrcadlení zlatých písmen ve vodě*. To už někdy zažila. Ne něco podobného, ale přesně tohle. Podívala se zpátky na vodu, odlesk však zmizel, a když stoupali za Spechtem po úzkém schodišti, už se jí to vykouřilo z mysli.

Specht nebyl z lidí, kteří si potrpí na verbální vycpávku o počasí a aktuálních událostech, a tak listina byla během čtvrthodinky přečtena, podepsána a uložena v trezoru.

„Kde je vlastně Vink?“ napadlo Minnie.

„Vink nás bohužel opustil,“ odpověděl Specht. „Seděl v le-tadle, co před rokem a půl ztroskotalo u Tripolisu. Tragická a nepravděpodobná nehoda. Jeho dcera se momentálně pře-školuje na notářku. Předtím byla letuška.“

Načež otevřel značně rozevlátým pohybem dveře své kanceláře.

„Notář vám přeje mnoho štěstí,“ rozloučil se, jako by právě sestavil jejich předmanželskou smlouvu. Což se v určitém smyslu skutečně stalo. Smlouva o jistém krátkém a nepochybně pozoruhodném manželství. V dobrém i zlém, jo, to teda jo.

Ten večer – měli v sobě panáka, večeri a dvě láhve Pouilly-Fumé – zapadli do tmavého baru na Rembrandtově náměstí a usadili se na dvou barových sedačkách z rudého sametu.

U barmanky s červeně nalíčenými rty a výstřihem, kam by se vešla celá třída, objednal fotograf bez ptaní dvakrát šartrezku. Žena postavila navyklym pohybem na pult dvě útlé likérky, obrátila se a poslepu sáhla na polici po správné láhvi. Při nalévání se mírně nakláněla nad barem. Bylo v tom cosi důvěrného – tím poprsím, ale i jejím způsobem pohybu. A tím pohledem. Dobré barmanky se vždycky už už chystají prozradit nám nějaké tajemství.

„Chartreuse,“ pronesla skutečně, když láhev vrátila do police. „*The only liqueur so good they named a color after it.*“ Jediný likér, co je tak dobrej, že po něm pojmenovali barvu.

„Tarantino,“ vybafl fotograf. Zabubnoval prsty na bar. „*Od soumraku do úsvitu.*“

Barmanka se usmála. Je jí tak kolem pětatřiceti, odhadovala Minnie. Výrazný typ, hlavně kvůli šilhavému levému oku.

„*With a pint of green chartreuse ain't nothing seems right,*“ recitoval fotograf nedefinovatelnou, bručivou imitací hlasu. Po pintě zelený šartrezky se nic nezdá správný. Barmanka pobaveně poslouchala. Znají se ti dva? Je to jakýsi rituál, trumfovat se citáty? „... *You buy the Sunday paper on a Saturday night.*“ Koupiš si nedělní noviny ještě v sobotu v noci.

Barmanka na Minnie šilhavým okem šibalsky mrkla a pak beze slova zamířila na druhý konec baru, kde dva muži

v oblecích mlčky upíjeli pivo z půllitrů. V tom krátkém okamžiku mrknutí vypadal její obličej jinak. Všedně. Jako kdyby zamhouřením šilhavého oka spustila ještě nějakou jinou roletu.

Minnie jednou v New Yorku narazila na kumštýřku, která šla v rámci performance na rok pracovat na plný úvazek do restaurace. Ze začátku důrazně hrála určitou roli. Přijímala objednávky, nalávala pití, roznášela jídlo, opakovala stále stejné standardní fráze. Nejpodivuhodnější na tom bylo, že to všichni přijímali. Nikdo se nad tím nepozastavoval, naopak: hosti, kuchaři, její kolegyně-servírky, každý používal stejný jazykový kód, večer co večer, stále znovu, neúnavné lidské stroje. Po pár měsících si na to kumštýřka začala zvykat a o dalších pár měsíců později si k svému úžasu uvědomila, že se ta role stále víc překrývá s tím, kým je. Její pohled na svět se změnil. Viděla profese, kterých si nikdy předtím nevšimla. Strážníky řídící dopravu, uklízeče, hlídače v muzeích, pracovníky call center, revizory v metru a tak dále. Všichni tihle lidé udržovali v chodu nesmírný systém služeb, jehož součástí teď poprvé byla. Vykládala Minnie, že navrtala zvláštní vrstvu skutečnosti, krajně umělou a současně maximálně opravdovou. Dokonce i mimo restauraci si teď připadala spíš jako servírka než jako kumštýřka a začalo jí docházet něco, o čem na počátku performance ještě neměla tušení: aby se její umělecký projekt zdařil, musí sama sebe jako umělkyni vymazat. Servírka nemůže být i metaservírkou. To by se z toho stal jen trik. Naštěstí musela tak dřít a za tak skandálně málo peněz, že po práci vysedávala převážně ve svém pokojíku (devět metrů čtverečních) v Brooklynu, koukala se na sitcomy a spala. Každý pátek večer popíjela pivo s kuchaři a umývačem nádobí, kterému všichni říkali Ali – spíš z pohodlnosti, než že by se tak skutečně jmenoval –, načež si to rozdala s šéfkuchařem v kuchyni restaurace, na nerez pracovní desce

šéfkuchařova zástupce. Deska byla studená a nepoddajná, ale sex byl chlípný, možná proto, že šéfkuchař byl v pracovní době tak nepředstavitelný hajzl. I to bylo něco nového. Umělkyně vždycky byla přesvědčená feministka, a to ji nepustilo, ale v roce, kdy dělala servírku, ji dokázaly vzrušit ty nejobhroublejší sexistické poznámky. Dokonce muži, kteří ji před očima své ženy a dětí bez mrknutí plácli po zadku, mohli počítat s vlídným úsměvem. Souviselo to nějak se soucitem, domnívala se. Poprvé skutečně pochopila, že člověk je udřené a bezmocné stvoření vydané napospas vlastním pudům a nahlouplosti. Jedině soucítěním se člověk může povznést, zbytek je *bullshit*, ano, ví, že teď mluví jako kdejaký jehovista, no tak ať.

Časem už ani skoro nesledovala výtvarné dění. Dostávala sice ještě pozvánky na všechny ty vernisáže, ale ve skutečnosti už je nesnášela. Ti lidi žijí v bublině. Mluví o statementu a antistatementu a vytvářejí pseudointelektuální monstra, ze kterých by stejně dobře mohly být akademické referáty. Nevzrušuje je, že je to všechno naprosto hermetické, ba co víc, že to začalo být samoučelné. A ona to moc dobře ví, protože dřív byla přesně taková. Pár měsíců předtím, než začala pracovat v té restauraci, nechala zarámovat disertační práce v plastových vazačích a pověsila je na stěny jedné galerie v East Village. „Science 1 až 15“ nazvala ten soubor. Po zarámovaných disertacích se jen zaprášilo. Vzhledem k tomu, že se tu disertace používaly pouze jako objekt a ne jako text, udržela se svědomitě v mezích autorského zákona a autoři se s úhradou mohli rozloučit. „To je přece neuvěřitelný?“ zeptala se kumštýřka Minnie, i když nebylo přesně jasné, čeho se to týká a jestli je to otázka. U Američanů zní většina věcí jako otázka. Minnie se zeptala, co dělá teď, když už není servírka. „To víš,“ odpověděla kumštýřka, „teď zase sochám. Moje sochy jsou gigantický. Všichni je chtějí. Jediná jiná možnost byla zůstat navždycky

servírkou, uvězněná v performanci, která už nemohla být performancí. *What would have been the point?* Tak k čemu by to bylo?“

Barmanka se teď nakláněla ke dvěma mužům s půllitry. Třeba pro ně taky má vhodný citát, o pivu. Třeba taky provádí nějakou performanci. Třeba všichni v tomhle tom baru provádějí performanci.

Chartreuse. Barva toho pití připomínala Minnie obrázkovou knížku z dětství, něco s žabákem, zlatým míčkem a kalnou tůní porostlou žabincem. Ještě nikdy to nepila. Fotograf pozvedl svou skleničku.

„*Cheers*,“ řekl. „Na naši debilní smlouvu.“

Likér měl chameleoní chuť, která se v jednom doušku změnila od sladké ke kořenné, ostré a dokonce mírně slané. Cítila chuť anýzu, hřebíčku, fenyklu. Černý pepř. Chuti se jí šířily do všech zákoutí úst, jemně, ale s příslibem nebezpečí. Líbilo se jí to.

„Říká se, že se z tohoto prevítu můžeš dostat do deliria,“ řekl fotograf a zaťukal na svou skleničku.

„To se dá říct o všem,“ odpověděla Minnie. „Pokud toho požiješ dost.“

„Je v tom sto třicet různých bylinek,“ nenechal se vyrušit. „Jeden z nejsložitějších nápojů na výrobu. Recept dostali kartouzští mniši v roce 1605 od Françoise Hannibala D’Estrées, maršála za Jindřicha IV. Francouzského. A ten ho zase dostal od jednoho alchymisty, který mu našeptal, že je to elixír života. I dneska jsou jen tři mniši, co znají přesný složení bylinek, a ještě ke všemu zná každý z nich jen jednu část. A takhle se to udržuje už přes čtyři sta let.“

„To je teda osamělost,“ podotkla Minnie.

„Strašná osamělost. Ti mniši spolu smějí promluvit jednou za týden, v neděli. Nejprísrnější řád na západní polokouli. Na druhou stranu: ta oddanost a disciplína taky určitě vytvářejí

určitý pouto. Jsou na sobě naprosto závislí, aby tu svou praxi udrželi. To samozřejmě platí tím spíš pro ten recept. Musí si slepě důvěřovat, jinak to nejde.“

„A co když jeden z těch mnichů umře, než stačí ten svůj díl receptu předat dalšímu,“ napadlo Minnie, „to by přece byla pohroma.“

„A přesto se to za ty staletí nestalo.“

„To není argument. Všechno se vždycky stejně ještě může stát.“

Fotograf zvedl ruku směrem k barmance a objednal ještě jednou totéž. Minnie nevěděla, jestli to je těmi jeho řečmi o deliriu a tajných receptech, ale chartreuse jako by vypustila její smysly po jakési tunelovité dráze okolo něčeho. Připadala si extrémně, ale omezeně soustředěná, jako rozhlasová frekvence v nejvytlačenější poloze: bez šumu, nicméně ze všech stran šumem obklopená. Cítila potřebu jakéhosi závažného vyznání, něčeho emocionálního. Fotograf upíral pohled na barmanku, jak bere dvě nové skleničky, opět se lehce naklání nad bar, nalévá do skleniček jasně zelenou tekutinu. Může být něco dějá vu, když jsme to zažili před deseti minutami? „Miluju tě,“ to je ono, to vyznání, co má na rtech. Vzít ho za ruku a vyslovit to. Třebaže to není pravda, nebo je, nebo něco takového může být pravda jen do určité míry. Místo toho pozvedla skleničku.

„Tak na naši nesmrtelnost.“

„A na ty fenomenální prsa,“ pronesl fotograf a pokývl směrem k barmance. „Připomínají mi vždycky čerstvou závěj sněhu. To je to tajemství, víš? Budí dojem, že jsou nedotčeny. Každý ještě může být ten první. A přesto vyzařují i něco mateřského, což možnost panenství z definice vylučuje.“

„A to je to tajemství?“

„Paradox, mysterium.“

„Pokud já vím, říká se tomu prostě komplex madony a dívky,“ řekla Minnie.

To fotografa rozesmálo, přesně tak, jak se vždycky smál: jedno hlasité *há*.

„Teda kiddo,“ poznamenal. „Asi mi na tobě záleží víc, než tušíš. Mým vlastním způsobem.“

„Tvým způsobem, co je tvůj způsob?“

Fotograf se na ni zadumaně podíval a pak jí přiložil ruku ze strany k obličejí. Průhlední muži, pomyslela si Minnie, co je pořád s těma průhlednýma chlapama?

„Pojď se mnou, prosím, stýskalo se mi po tobě.“

Teď nastal ten okamžik. Teď to musí říct. I kdyby se později ukázalo, že to není pravda, teď to pravda je, v tomhle baru k nepoznání od skutečného, s rudými sametovými sedačkami a lechtáním sto třiceti různých bylinek na jazyku.

„Ani mě nenapadne,“ řekla. „Bylo to ostatně *Auto zabiják*. Ne *Od soumraku do úsvitu*.“

Na první pohled vypadal fotografův byt přesně tak jako dřív. Až když se kolem sebe rozhlédla lépe, všimla si ve skrovně zařízeném interiéru drobných, ale důležitých změn: černou koženou židli značky Gispén nahradil prostší model v okrové barvě; obdélníkový černý koberec se změnil v bílý s dlouhým vlasem; skromná knihovna se přesunula od levé stěny k pravé, stejně jako stojací lampa a podivná žumara v květináči, kterou fotograf, jak si vzpomínala, údajně kdysi dostal od jedné své bývalky, když jeho byt označila za „hrůzostrašně sterilní“.

Minnie si představovala, jak fotograf přetahoval věci sem a tam, cílevědomě a přesně. Ale proč? Její pohled upoutaly dvě identické kamenné sošky na okně, jichž si dřív nevšimla (od stejné bývalky? Od nové milenky?). Vypadaly jako miniatury vojáků ze slavné terakotové armády. Možná, pomyslela si Minnie, souvisí všechny ty přesuny s feng-šuej. Jin a jang, jednota v dualitě, staré moudrosti formátované do rubrik o životním stylu v časopisech a televizních pořadech. Vybavila si jistého amerického sběratele, který navštívil její ateliér a bez jediného upozornění začal jak zběsilý přesunovat její věci. „*The energy here is all wrong!*“ Energie je tu úplně špatně! zvolal, „*all wrong, all wrong!*“

Až když ji fotograf vzal oběma rukama za ramena a oslovil ji jménem, uvědomila si, že už nějakou dobu upírá pohled na sošky. Dalo jí práci odtrhnout oči od malých vojáčků, zdáli se vytesaní z kamene s velkou přesností, dokonale symetrická dvojčata. Žila v podivném přesvědčení, že jí to patří, ani ne tak samotné sošky jako to dívání se na sošky.

Byla opilá.

Muž beze stínu ji objal jednou paží kolem krku a druhou ji podebral v podkolení. V příštím okamžiku se ze vzpřímeně stojící osoby změnila v cosi, co je přemístováno. Proč, říkala si, by měl člověk zvedat toho, kdo neupadl? Zvrátila hlavu nazad. Mrtvý Kristus v náručí Panny Marie. Chtěla si vyba-vit sochařovo jméno, ale v téhle poloze se přemýšlí mimořádně obtížně. Opravdu zemské magnetické pole slábne? Když se to vezme kolem a kolem, je v tom jakási logika. Zemská přitažlivost naruby, nábytek, který visí na podlaze. Možná, pomyslela si, to nějak souvisí s feng-šuej.

Fotograf ji jemně položil na postel. Říkala si, jestli je tohle rozumné, ale současně věděla, že si tu otázku klade jen proto, že takové myšlenky jsou v podobných situacích žádoucí. Matrace byla příjemně studená a tvrdá, nárazy větru vyluzovaly škvírou okna kvílivé zvuky. Íííí-íí-íí-íííí-íííí-íííí-íííí-íí-íí-íííí.

Jako by to něco znamenalo, nějaká šifra nebo signál, něco se symetrií, ale s každým opakováním bylo Minnie jasnější, že to neznamená nic, že je to jen zvuk, rytmus a že se o tom nedá říct nic smysluplného.

Minnie věděla, že se něco děje. Věděla už pár týdnů, že se něco děje, přesně řečeno to věděla od chvíle, kdy s fotografem 3. ledna podepsali listinu, ale tohle vědění natolik hráničilo s nevědáním, že se jí výtečně dařilo tu informaci před sebou skrývat. Tedy až do chvíle, kdy přišel ten dopis.

Většina její úřední pošty a mailů chodila přímo do agentury, kde pro ni všechno filtrovali, třídili a přeposílali na její domácí adresu. Sekretářka v kanceláři měla sklon lepit na dopisy neónově růžové papírky s nápisy kolísajícími mezi jednotlivým vykřičníkem a rozsáhlými komentáři ke grafickému i písemnému stylu odesílatele. Samolepicí papírky měnily korespondenci na záležitost percepce, což značně relativizovalo Minnien přirozený strach z neotevřených obálek, třebaže samozřejmě taky chápala, že v tom fakticky spočívá celé *raison d'être* agentury: říkat umělcům, že se nemusí bát. Že za pětadvacetiprocentní, no dobře, třicetiprocentní provizi je možné přetřít svět vrstvičkou růžového laku.

Dotyčný dopis přišel přímo na její domácí adresu. Protože její schránka na dopisy obvykle sloužila pouze jako okénko k vydávání neutuchajícího přísunu reklamních letáků, slevových kuponů a podivných – oxeroxovaných a ručně nastříhaných – lístků, které šířil *Prof. Dr. Ganeesh Kahn, Jasnovidec a Médium*, všimla si ho Minnie, teprve když vynášela

tašku starého papíru do kontejneru. Náhodou zavadila pohledem o své jméno, *Paní M. Panisová* – lehké zachvění způsobené přečtením vlastního jména napsaného rukopisem někoho jiného –, plnicím perem, zvláštním kolmým písmem, bylo jí matně povědomé. Viděla, že dopis byl odeslán před víc než týdnem. Vpravo nahoře byla malá modrá rybka, smyčka jedním tahem, jejíž konce tvořily ocas. Pod tím písmena S Z T H.

Obálka obsahovala dva strojopisné listy na silném, na první pohled drahém dopisním papíře. V záhlaví byla stejná rybka jako na obálce, ale vedle ní nápis vodotiskem, takže Minnie musela dopis nastavit proti světlu, aby to mohla přečíst:

Jediné, co má ryba dělat, je splynout s vodou.

15. ledna 2012

Vážená paní Panisová,

tímto by Vás SZTH chtělo informovat o tom, že v příštím měsíci uplyne dvacet let od ukončení Vašeho léčení u nás.

Středisko založené roku 1990 bylo v roce Vašeho léčení (1991–1992) ještě v podstatě v plenkách. Patřila jste k naší druhé várce „pacientů“. Od té doby máme na kontě dlouholeté zkušenosti a expertizu a můžeme konstatovat, že námi používané metody se v 93 procentech případů projeví jako úspěšné až velmi úspěšné.

Filozofie SZTH v kostce říká, že každý lidský život se vyznačuje určitým počtem momentů velkých vnitřních i vnějších posunů. Tyto posuny jsou těsně spjaty s různými cykly.

Současný člověk se cyklům, na jejichž základě probíhá náš život, povětšinou odcizil. Žijeme podle lineárního a krajně neoliberálního pojmu času a máme dojem, že jedinou možností je progres. Velký problém tohoto progresivního myšlení spočívá v tom, že neodvratně nastane okamžik, kdy pokrok ustane. Lidé podléhají nemocem, společnosti podléhají nemocem, systém se hroutlí. Souvislost mezi takovými „civilizačními chorobami“ a naším současným, mimořádně umělým vnímáním času, je zjevná.

Po více než dvou desetiletích vyčerpávajícího empirického bádání SZTH prokázalo, že nejenže má člověk z vědomého prožívání životních cyklů prospěch, ale dokonce to může přinést kruciální rozdíl.

Největší cyklus v lidském životě zabírá přibližně období dvaceti let. Tento cyklus, tzv. *katun*, platil už v dlouhém počtu mayského kalendáře za nejdůležitější časovou jednotku. K označení konce katunu stavěli Mayové každých dvacet let zvláštní pyramidy-dvojčata v Tikalu (Guatemala). Tyto pyramidy byly vzájemně identické a symbolizovaly věčnou dualitu.

Jak je Vám bezpochyby známo, spekuluje se hojně o Apokalypse, která by měla nastat 21. prosince letošního roku. Podle některých interpretací by toto datum mělo být posledním dnem třináctého a posledního *baktunu*: úsek 394 let (jinými slovy: dvaceti katunů) je největší časová jednotka dlouhého počtu. Země a Slunce by se měly dostat do jedné přímky s *Hunab Ku*, srdcem Mléčné dráhy. Není pochyb o tom, že podobné předpovědi spočívají ve fundamentálním nepochopení mayského kalendáře, protože ten je z definice cirkulární povahy: konec jednoho cyklu vždy znamená začátek nového.

To vše však neznamená, že by rok 2012 necharakterizovalo nic. Historikové a matematici po vyčerpávajících výpočtech s pravděpodobností hraničící s jistotou určili, že je to skutečně rok, kdy končí třináctý baktun, a tím současně dvacátý katun tohoto baktunu. Jednodušeji řečeno: katun 1992–2012 skončí a začne nový dvacetiletý cyklus.

Skutečnost, že se Vaše léčení v letech 1991–1992 přesně překrývalo s přechodem do současného, momentálně končícího cyklu, je mimořádně zajímavá náhoda. Z údajů o Vaší léčbě, jimiž SZTH disponuje (písemné záznamy, magnetofonové nahrávky, lékařské zprávy a podobně), odvozujeme, že v sobě máte mimořádně silnou vnímavost pro cyklickou povahu času. Se vší pravděpodobností proděláte v nadcházejícím období velkou tranzici.

Povahu této tranzice nelze předpovědět, avšak existují „symptomy“, které jsou v dříve zaznamenaných případech stejnorodé. Vzpomínky, o nichž jste nevěděla, že je máte, se mohou vrátit. Může dojít k velmi silnému pocitu déjà vu. Vaše aktivity se Vám mohou vyjevit jako zcela arbitrérní, nebo naopak jako krajně signifikantní. Dále může dojít k tomu, že u sebe zaznamenáte zvýšený stav ostražitosti, nicméně může dojít (a dokonce současně) i k pravému opaku: že se budete cítit zmateně, zamlženě, jakoby ponořená pod hladinou.

Je pochopitelné, že tento dopis ve Vás vyvolá jistý zmatek. Dokonale si uvědomujeme, že Vaše vzpomínka na léčení je pravděpodobně minimální, nejen vzhledem k útlému věku, v němž jste léčbu podstoupila, ale také pro samotnou povahu léčby. Přesto Vás s jistotou naléhavostí vyzýváme, abyste se u nás objednala. Je třeba probrat záležitosti, které vyžadují rozhovor z očí do očí a pro něž je korespondence prostě nedostačující.

Níže podepsanému je známo, že vykonáváte náročné povolání a že Vaše časové možnosti jsou nepochybně velmi omezené. Vaši kariéru od počátku pozorně sleduje. Váš způsob, jak přijímat následky, jež s sebou úděl umělce přináší, v něm budí obdiv, ač tuší, že pro Vás platí, že život a umění se od sebe nedají rozlišit a že termín „umělec“ je tím pádem buď všeobjímající, nebo je to ryze jazyková konstrukce, kterou lze nosit nanejvýš jako kus oděvu, tak jako některé příležitosti vyžadují večerní róbu.

Níže podepsaný doufá ve Vaši odpověď (viz přiloženou obálku). Považujte prosím tento dopis za pozvánku k poslednímu sezení léčebné procedury, již jste započala před dvaceti lety.

S přátelským pozdravem
Bob Martina, P.A., v zastoupení
Dr. J. Johnstone, ředitel

Byl to zdaleka nejdivnější dopis, jaký Minnie za dlouhou dobu dostala – když pomíneme nenávislé a obdivné reakce, třebaže i ty na první pohled nejextrémnější texty se často omezovaly na překvapivě prostý a důsledný model rozhořčení ústící v obžalobu na jedné straně, a model obdivu ústící v obsesi na straně druhé, v některých případech na kombinaci všech těchto faktorů.

V první chvíli si pomyslela, že tu muselo dojít k záměně osob, ale když četla dál, pochopila, že ta bizarní směs společenské kritiky, pseudovědecké teorie a bezostyšně osobního komentáře je skutečně určená jí.

Ale proč? Kdo je ten dr. Johnstone a co je proboha SZTH? Nedovedla si představit, že by jako dítě prošla nějakým léčebným v duchu new-age. Matka je opravdu ten poslední člověk, který by si nechal namluvit takové nesmysly. Upírala pohled

na stylizovanou rybku na obálce. Pokud ví, symbolizují takové ryby Krista, je to něco se starořeckým slovem pro rybu, i když se jí zdálo vyloučené, že by tu měla co do činění s křesťanskou organizací.

Přečetla si dopis ještě jednou. Něco v něm ji strašlivě popuzovalo. Nevěděla, jestli je to obsahem nebo tónem nebo tím – za předpokladu, že to není vtip –, že ten dopis bez jediného varování přistál u ní a že teď s tou přehrší informací, které ovšem žádnými informacemi nejsou, musí něco podniknout. Děťinsky zatoužila po růžovém samolepicím papírku, který by jí zřetelnou větičkou bez okolků sdělil, že obsah je ještě ubožejší než ten okázalý dopisní papír a že ten dopis může zapomenout a zničit, vykřičník, smajlík. A přesto věděla, že navzdory vší afektovanosti – znavená kritika myšlení v kategoriích pokroku, pohoršlivé slovo „empirický“, jež má všechno postavit do vědeckého světla, těch idiotsky specifických „93 procent“, ti zatrápení Mayoové – jí něco v tom dopise brání přece jen ho vyhodit do starého papíru. Ano, to ji na tom popuzuje, říkála si, když dopis (ještě ke všemu) četla potřetí: chtěla to brát jako něco směšného, vždyť to taky směšné je, ale nedařilo se jí to. Co si děje, skutečně se cosi děje a ten dopis je toho symptomem.

V následujících dnech si Minnie vícekrát umiňovala, že dopis roztrhá, ale pokaždé, když se k tomu už schylovalo, přišlo jí to jako chabé řešení. Znamenalo by to, že ustoupila, že dopis povýšila na něco, co je dostatečně důležité ke zničení. I v případě, že by vyzkoumala, kdo ten Johnstone je a co znamenají písmena SZTH, by se tím poddala.

Na okamžik si pohrávala s myšlenkou na zlatou střední cestu: na obálku napíše hůlkovým písmem ZPĚT ODEŠÍLATELI a hodí ji do schránky, ale přece jen se nemohla zbavit dojmu, že by to byla falešná hra. Jak vidno, konstatovala

s jistým údivem, je to tedy hra, a ještě k tomu hra, která se má hrát poctivě. O povaze, vkladu do hry a hráčích tápala ve tmě, ale odmítala udělat to, co se nabízelo nejvíc: zavolat na uvedené telefonní číslo a požádat o vysvětlení. Vplížila se do ní neústupnost živená ještě větší neústupností. Možná to svědčí spíš o strachu než o síle charakteru, ale člověk sem tam smí sám nad sebou přimhouřit oko.

A tak dopis zůstal ležet v kuchyni na stole, zdánlivě ledabyle se povaloval mezi lístky jasnovidců a spiritistických médií. Každý den chovala nejasnou naději, že nějak ničehonic zmizí, to nepovažovala za nic nereálného, vždyť všechno možné mizí neustále, i když jsme to aktivně neztratili. Kolik lichých ponožek má v zásuvce, kolik neúplných souprav spodního prádla? Přesto se jí pokaždé ulevilo, když dopis večer ležel přesně tam, kde ho ráno zanechala. I z věcí, které nám jsou proti srsti, časem vyzařuje cosi důvěrně známého. (Minnie někde četla, že ženy, jež muž bije, cítí jakousi úlevu, jakmile dopadnou první rány. Pokud mají jejich mužové dobrou náladu, jsou milí a starostliví, žertují, bojí se jich ženy víc, než když se na nich skutečně dopouštějí násilí. Jde o tu plíživou přítomnost násilí, ne o násilí samo.)

Když byla Minnie mimo domov, zjevila se jí někdy obálka neobyčejně ostře před očima a ona najednou pocítila touhu, kterou znala ze svých projektů: naléhavé, vše pohlcující nutkání provést určitý úkon, což v tomto případě spočívalo v tom, vzít dopis do ruky, přidržet vodoznak proti světlu – *jediné, co má ryba dělat, je splynout s vodou* – a pokolikáté už si ho od začátku do konce přečíst. Uprostřed oběda s obchodním zástupcem z Německa začalo být nutkání tak silné, že skoro nedokázala zůstat klidně sedět, až konečně, mezi houskou s makrelou a kávou, proklouzla na WC, kde se trochu vzpamatovala a domlouvala si jako páníček psovi tak dlouho, dokud to rozjívěné zvíře nelehlo. V náhlé vlně

nevolnosti se jí z makrely zvedl žaludek a počtvrté v jediném týdnu se pozvracela. Nějakou dobu se na zvratky v míse dívala, jako by to byl lógr, ale nakyslé kousky ryby uměly jedi- ně smrdět a tupě mlčet.

V roce 1991, „v roce Vašeho léčení“, bylo Minnie sedm let. Její fotky z té doby byly uloženy v albech s plastovými kapsami, které se za léta teplem, chladem a vlhkostí slepily s vloženými fotkami i k sobě navzájem. Výrobce nebyl příliš předvídavý, pomyslela si Minnie, když poprvé po dlouhé době vytáhla alba ze skříně a zírala na zvlněné fotky v plastiku.

Alba dostala před pár lety od matky, když po *Nothing Personal* začala zase opatrně s obnovou svého bytu. Při jedné vzácné domácí návštěvě – raději se scházely ve veřejných prostorách, aby jejich pokusy o komunikaci nevypadaly tak nezdařile, tak důležitě, aby se z nich stalo něco, co může zaniknout v okolním šumu – matka utrousila, že jí byt připomíná „hlavu bez mozku“. O pár dní později Minnie dostala balíček s třemi fotoalby, která ještě neviděla, a než je uložila do skříně, jen zběžně si je prolistovala. Nejradši by je poslala zpátky, ale to by bylo moc neomalené, byl by to v podstatě *statement*.

Nejenže se Minnie na fotkách skládala ze sta procent z jiných buněk než ta, jíž je teď, ale staré fotky v ní hlavně zostřily pocit, který v sobě měla odjakživa, a tušila, že to není ani tak univerzální princip jako její privátní pravda: existuje „tehdy“, a existuje „teď“, mezi nimi však není žádná spojnice. Jestliže život ostatních lidí je mapa s pomalu se větvcí

silniční sítě, na Minnieně mapě se vyskytují jednotlivá místa izolovaně. Nanejvýš se dají vystopovat písečné pěšinky, ale ty jsou tak úzké a křivolaké, že o skutečné infrastruktuře se stejně nedá mluvit.

A tak vždycky s úžasem naslouchala lidem, kteří umějí převyprávět svůj život chronologicky nebo jako víceméně logický příběh. Bez ohledu na počet odboček a oklik, svahů a slepých stezek se tam vždycky rýsuje určitá trasa. Do plánu zapadají i ta nejnevhodnější rozhodnutí a největší náhody. Jak to ti lidi dělají? Jak dokážou vyvodit z každé příčiny určitý následek, jako by to nebyl žádný kumšt, ale naprosto přirozená záležitost, zákonitost, jako voda, která proudí řekou jen jedním směrem? A jak se jim proboha daří vnímat sebe sama celou tu dobu jako jednu osobu, která navzdory desetiletím růstu, změny, chátrání zůstává více-méně stejná?

V jednadvaceti letech, zhruba v té době, kdy denně fotila 3,8 snímku vlastního odpadu, si Minnie tak napůl začala s mladým kumštýřem pišícími disertaci díky tomu, že jakási státní instituce investovala pár milionů do „znalostního a inovativního programu“ kreativního průmyslu, aby se z něj stal „mezinárodně excelentní topsektor“. (Jeho výzkum se týkal projektu umělce a kultovní postavy Base Jana Adera, který v roce 1975 utonul v Atlantském oceánu a teď se stal vděčným námětem pro typy jako tento mladý kumštýř: lidi posedlé teorií a hodlající podle ní přetvořit svět. Pokud tomu Minnie rozuměla, měl ten výzkum být umělecké dílo a diskurs současně, měl obsahovat semivědecké články, instalace a performance. Neblahý nápad, jak jinak, a mladý kumštýř se do něj také zcela zapletl.)

Mladý kumštýř byl inteligentní, pohledný a až do morku kostí předvídatelný – jeho komentáři ke *Společnosti spektáklu* Guy Deborda a k filmům Wese Andersona počínaje a zalamováním kloubů na prstech před spaním konče. A přes-

to se rozešel on s ní, když mu Minnie svěřila, že na jednom mejdanu skončila v posteli s několika spolužáky.

„Jsem člověk z jednoho kusu,“ řekl na to, „s takovýmá hrátkama si nevím rady,“ načež si Minnie hlasitě položila otázku, jak to funguje v praxi, být „z jednoho kusu“, a proč se to pořád prezentuje jako přednost. Mladý kumštýř si jen pohoršeně povzdechl a dodal, že by už konečně měla dospět. „V jiných oblastech jsi dobrý člověk, ale v lásce jsi totálně schizofrenická,“ prohlásil. Když se ho Minnie optala, v kterých oblastech je tedy podle něj dobrý člověk, odpovědi se už nedočkala.

Když teď od sebe odtrhávala plastové stránky a nutila se dívat na fotky, připadala si jako voyeur.

Její sedmiletá verze byla na svůj věk malá, křehká dívka s vlasy pískové barvy rovnými jak hřebíky. Měla vybočenou páteř, a tak byla mírně nachýlená dopředu a vlevo, jako by na tu stranu měla každou chvíli přepadnout.

Jako miminko strávila nějakou dobu v inkubátoru. Na podrobnosti se Minnie nikdy nezeptala, ale věděla, že ten malý a pokřivený vzrůst vznikl tím. Když jí bylo asi osm, vyprávěla jí matka o sestřičce, která se narodila mrtvá a byla by o rok starší než Minnie. V osmém měsíci těhotenství se ukázalo, že se jí namotala pupeční šňůra na nožičku, čímž se přísun živin zastavil a plod zemřel hladu. Tak to matka formulovala: zřetelně, věcně, bez emocí.

Večer v posteli si Minnie někdy představovala, že je tou sestřičkou, že její tělo je schránka pro ducha toho prvního dítěte. Ale brzy jí takové myšlenky působily v hlavě naprostý zmatek, protože kdyby skutečně byla svoje sestra, tak už by žádná sestra neexistovala, protože by byly jedna osoba, a ta osoba by už nebyla Minnie, ale taky ne někdo jiný.

Fakt, že nemá otce, matka prezentovala jako neutrální a nezvratnou danost a Minnie to tak přijala. Ano, chodila si

někdy hrát k dětem v sousedství, které vyrůstaly ve velkých, hřejivých rodinách s matkami, co popíjejí čaj, a otcí, co jako by věčně něco zvedali do vzduchu – děcka, manželku, talíře s jídlem –, ale ve snu ji nenapadlo porovnávat tyhle poměry se svou vlastní situací. Její otec odešel, když byla matka pár týdnů těhotná, to bylo všechno, co o tom věděla nebo co o tom potřebovala vědět.

Až když byla starší a uvědomila si, že mezi dvěma lidmi skoro nemůže být větší rozdíl než mezi ní a matkou, začalo jí to vrtat hlavou. Kde se bere její slabost pro chráněnou hudbu, její neúměrný odpor k pachu nemocnice a zubařské ordinace, její neomylná prostorová představivost? A proč se proboha jmenuje Minnie? Tak se nejmenuje nikdo kromě Myšky Minnie od Mikymauze a, jak zjistila později, děsivé staré sousedky z filmu *Rosemary má dětátko*. Těžko si představit, že by to jméno vybrala matka – při svém úsilí o co nejvyšší stupeň normality a konformismu. A tak Minnie raději předpokládala, že jí jméno vybral otec. Její otec, co vede svobodný život a z konvencí si nic nedělá.

Ve své oblíbené fantazii do něj vrazí v supermarketu, následkem mimořádné hříčky osudu. Ona bude okamžitě vědět, že to je její otec, a on, že je jeho dcera, protože si budou podobní, jako by si z oka vypadli. On bude chodit v kovbojských botách a vezme ji s sebou na svůj ranč v Americe, kde budou celé dny jezdit na divokých koních, chovat bizony a poslouchat písničky kapely The Pogues, při nichž budou společně brečet samým smutkem a krásou.

Později, když studovala na akademii, do ní jeden docent hučel – podnapilý, v hospodě v Huidenstraat, kde na sebe náhodou narazili –, aby se otce vydala hledat a udělala z té hledačské výpravy umělecké dílo. „Něco jakoby dokumentárního o tvých kořenech,“ prohlásil, „hledačská výprava na britu mezi sebou a tím druhým.“ Minnie se ho zeptala, čím by se ten umělecký projekt lišil od dílu pořadu *Beze stopy*, na-

čež docent rozhořčeně zvolal, že televizní pořady jsou opiem lidstva, které tiše usíná v rytmu stereotypů, jimiž je krmeno – jen potvrzuje zas a znova svůj omezený pohled na svět. Později večer do Minnie hučel, aby šla k němu domů, ale za takovou hledačskou výpravu se zdvořile poděkovala.

Někdy si říkala, jestli by na svého otce neměla být zvědavější, ale ještě víc než strach z deziluze (šance, že je kovboj, byla, to musela přiznat, nulová) jí v každém případě jedna pravda připadala prostá: nezůstal ani kvůli ní. To kategorické odmítnutí se vyznačovalo jak jednoduchostí, tak nespravedlností. Přestože nevěděl, kdo se narodí, rozhodl se dát přednost něčemu jinému.

Když Minnie sama sobě dovolila se nad tím zamyslet, cítila uvnitř, ve výši bránice, cosi ledového. Dlouho se jí nedařilo najít pro ten chlad pojmenování – nedokázala by ani říct, zda je to přítomnost něčeho, nebo právě nepřítomnost –, ale když ji dokumentarista opustil kvůli hrstce Eskymáků na Aljašce a ona ho viděla s tou igelitkou na plavání, jak mizí po schodech, a několik minut se nemohla ani hnout, rozsvítilo se jí, že ta studená tvrdá věc u bránice definici má. Je to pocit, když nás někdo až do hloubi duše raní.

Hlavně na fotkách, kde Minnie stála mezi ostatními dětmi, byla v první chvíli těžko k nalezení, protože částečně mizela za jiným dítětem, napůl se od objektivu odvrátila nebo přesně ve chvíli, kdy cvakla spoušť, zavřela oči, a přitom ty oči – tmavě hnědé, trošičku našikmo – byly právě ta nejnápadnější součást jejího obličeje. Fotky Minnie připomínaly nepodařené portrétní fotografie z devatenáctého století, na nichž se modely, které neseděly dost klidně nebo moc mrkaly, mění ve strašidelné mátohy s prázdnými očními důlky a neurčitými tělesnými tvary.

Zatímco ostatní děti pořád něco společně vyváděly – držely se kolem ramen, zakrývaly si vzájemně rukou obličej, dělaly si za hlavou dvěma prsty růžky –, stávala většinou o samotě, často úplně bokem, vychýlená z kolmice. Je to divné, říkala si Minnie, protože jakkoliv si z té doby nepamatovala moc specifických kamarádů a kamarádek, věděla jistě, že úplně vyvrhel taky nebyla. Nešikanovali ji jako Hnusáka Eliho od nich ze třídy, kterého si – jako jednoho z mála – ještě dokázala přesně vybavit: Hnusák Eli s nohavicemi, jako když čeká velkou vodu, v botách na suchý zip a se smradlavou dírou v puse, k níž přišel, když si na hrazdě prolézačky vyrazil přední zub. Chudák kluk nedostal od zubaře implantát, ale rovnátka, která měla zuby stáhnout dohromady, aby ta díra sama od sebe zmizela a on měl uprostřed chrupu jeden řezák místo dvou.

Na narozeninové oslavy Minnie zvali, na rozdíl od několika důsledně ostrakovaných dětí ze třídy. Těch dětí, stejně jako Hnusáka Eliho, jí vždycky bylo strašně líto, nicméně během pár minut se to mohlo zvrátit ve stejně silný odpor k jejich bezmocnosti, neschopnosti přizpůsobit se aspoň o zlomeček, aby ze všeho pořád tak ostentativně nevypadávaly.

Ne, nepatřila k chudákům. A přesto. Teď když si ty fotky poprvé doopravdy prohlížela, přišlo jí, že je to jiná holka, než si pamatovala. Osamělejší, nebo přinejmenším víc sama.

Déle než ostatní fotky Minnie zkoumala snímek, na němž stála na kraji venkovního bazénu v červenozelených závodních plavkách značky Speedo. Byl to záběr těsně předtím, než šla do vody, protože měla ještě suché vlasy. Neusmívala se do objektivu, ale zadumaně se dívala na něco, co se zřejmě odehrávalo za ním. Ruce měla v pravouhlém předpažení jako karikatura náměsíčního. Snad předváděla fotografovi (matce?), jak skočí šipku do vody. Čočka byla zaostřená na obličej, napřažené paže rozmazané, což snímku dodávalo

cosi uměleckého. Na rozdíl od zoufale plochých, přeexponovaných nebo podexponovaných momentek budila tahle fotka dojem trojrozměrnosti, záblesk něčeho, co v té podobě existuje i mimo záběr.

Jako malá byla výtečná plavkyně. Mezi čtvrtým a šestým rokem získala rekordním tempem čtyři plavecká vysvědčení, která jí pak nějakou dobu visela pečlivě zarámovaná nad postelí. Pach chlóru v ní pořád ještě vyvolával živou vzpomínku na bazény s hladkými dlaždicemi, vrískajícími dětmi a na specifický druh vzrušení, jaké v pozdějších letech v takové podobě znovu našla jen ve velmi málo věcech. Přesto ji v jistém okamžiku, ani ne tak dlouho po získání všech těch vysvědčení, zájem o plavání zcela přešel. Zničehonic, jak se zdálo; aspoň pro to později nemohla najít jediné logické vysvětlení. Když to jednou nadhodila před matkou, ta pokrčila rameny a prohodila něco o její vrtkavé nátuře v dětství, jak kolikrát v jednu chvíli byla určitou činností zcela pohlcená, načež v příštím okamžiku veškerý zájem ztratila.

Až když se v devatenácti nastěhovala nedaleko bazénu, k plavání se vrátila, zpočátku váhavě, s obavou, že je to velký omyl, ale jakmile uplavala pár bazénů, divila se, že s tím kdy přestala. Voda byla jako přirozený obal jejího těla, něco, co s ní spolupracuje jako silný vítr v zádech. Od té doby chodila dvakrát týdně brzy ráno plavat. Měla ráda trans, jenž vzniká repetitivností temp, stav beztlíže, prázdnotu, ano, všechny ty kvazi filozofické fráze se ukázaly jako přesně výstižné.

Opatrně fotku vytáhla z lepkavé kapsy. *Květen 1991*, bylo napsáno na rubu propiskou, jinak nic. Přiblížila si snímek k obličejí. Kam se ta holka dívá? Když se teď podívala líc, nevypadalo to vlastně, že by se pohled zaměřoval na něco, co se nachází v konkrétním prostoru. Oči se zvláštním způsobem dívaly spíš dovnitř než ven. Minnie to připomnělo *Rodinova Balzaca*, v zahradě Muzea van Abbeho v Eindhovenu. Sochař spisovateli přidělil upřený, povýšeně ironický pohled. Balzac

shlíží zkoumavě na svět, hlavu mírně na stranu, bradu vzhůru. Až při pohledu zblízka se ukáže, že v těch hlubokých důlcích žádné oči nejsou. Ten pohled spočívá pouze v tom, jak padá stín, a v gesce.

Minnie zasouvala fotku zpátky do plastové kapsy, ale vzdorovitá hmota se v polovině roztrhla. Strčila si snímek do kapsy sáčka a album zaklapla.

Lidi z jednoho kusu si něco nalhávají. Ve skutečnosti, uvažovala Minnie, existují jen jednotlivé kousky, co neustále odumírají a už nikdy se nevrátí. Tolikrát zmizíme z vlastního života, a ani se sami se sebou nerozloučíme. Nevěděla, zda na to má pohlížet jako na smutný fakt, nebo jako na něco uklidňujícího, ale měla podezření, že to vlastně nesouvisí ani s jedním, ani s druhým. Čas se prostě řítí vpřed, tak jako se řítit vždycky a podle všeho se i vždycky řítit bude. Bez ohledu na to, co ten Johnstone v dopise tvrdí o cyklech a věčných kalendářích, chvíle pomine, když pominula. Rázně se na židli odsunula dozadu, došla do kuchyně a dopis roztrhala.

Někdy se člověk musí ohnout, aby se nezlomil. Moudrost, kterou zaručeně už před mnoha staletími zapsali Mayové nebo některý jiný vizionářský národ písmeny podobnými dětským kresbičkám.

V noci z 30. na 31. ledna se Minnie s trhnutím probudila z podivného snu o notáři Spechtovi, jak ho veze na zadním nosiči svého kola po Amsterdamu. Projeli ulicí Staalstraat, přes náměstí Waterlooplein, kolem botanické zahrady, cestou k něčemu, k budově s určitým typem sloupů, o níž na ni Specht pokřikoval různé zajímavosti, jenže hlas odnášel vítr. Notář se scvrkl na formát malého pejska. V přestávkách nesrozumitelného výkladu se smál jak pomatenec, přičemž zatínal Minnie do boků pařátovité ruce. Těsně předtím, než do nich narazila tramvaj, která se vynořila v zatáčce třídy Plantage Middenlaan, otevřela oči.

Okolo panovala naprostá tma a Minnie na pár vteřin netušila, kde je nebo jak je, jako by někdo rozkolísal celý koncept zemské přitažlivosti a ona se teď vzhůru nohama nacházela v silovém poli mezi dvěma póly magnetu. Temnota nebyla nepřítomnost světla, ale přítomnost něčeho těžkého a vazkého, co jí tlačí na dýchací cesty a pomalu ji to udusí. V dálce slyšela něco skřípat, tiše a váhavě. Probudilo ji tohle? Musela potlačit nutkání začít ječet. Ječení by to zhoršilo, tím si byla jistá, neječet je jediný způsob, jak udržet situaci pod kontrolou. Dýchej, říkala si, dýchej, dýchej, dýchej. Snažila se myslet na fotografa, na jeho klidnou ruku na své tváři, jeho vůni, která jí připomíná jeho profesi. *Vývojka*. Zvuk a rytmus toho

slova způsobily, že se vzpamatovala. Zašátrala po vypínači lampy na nočním stolku, našla ho, a když prudký kužel světla rázem rozehnal lepkavou tmou, semkla víčka.

Na budíku zasvítily měkkým oranžovým jasem čtyři číslice, 04.01, ale trvalo do 04.02, než si uvědomila, že ty číslice znázorňují čas; čas tepající vpřed, takže žádná bomba, která odpočítává minuty pozpátku, než její byt vyletí do povětří. Skřípání nepřestávalo. Až když zadržela dech, aby lépe slyšela, a v tu chvíli to utichlo, pochopila, že je to její vlastní dech. Jako by v jejím vědomí došlo ke zpoždění, byla opožděná ve vztahu k sobě jako ve filmech, kde obraz a zvuk neběží synchronně, a tak ztrácí veškerou věrohodnost.

„Vývojka.“ Minnie to slovo teď zašeptala, jednou, dvakrát, třikrát, až se tím konečně ten divný mrak z jejího mozku vypudil a svět zase poklidně obíhal okolo Slunce a otáčel se kolem vlastní osy. Připadalo jí, jako by byla léta pryč, daleko, v neznámé zemi a neznámém životě, a teď ji něco vrhlo zpátky do vlastního života, a přitom neví, co se s ní v mezichase dělo a kdo za ni zaskakoval. Zaskakoval? Vrávoravě popošla pár kroků od postele, hříbě na chůdách, otevřela okno dokořán a vystavila se mrazu.

Kromě pár hvězd, které prorážely tmou, se jiné světelné zdroje skoro nedaly rozeznat. Co se to v poslední době děje s pouličním osvětlením? Ovládá tam snad tlačítka někdo, jehož vnitřní hodiny jsou důkladně narušené? Pokud Minnie dokázala posoudit, ani měsíc se nedostavil. Dumala, jak vzácná jsou zatmění Měsíce, a zrovna když si ujasňovala, v jaké vzájemné poloze musí při takovém úkazu být Slunce, Měsíc a Země, zahlédla titěrný skrojek, zažloutlý a vybledlý jako ustřižený nehet z nohy. Nov, dorůstající Měsíc, čtvrti, souhvězdí. Cítí se lidé, kteří znají rozdíl mezi těmihle věcmi, méně vydaní napospas? Samozřejmě že ne. Čím víc toho člověk ví, tím méně toho ví, to je tragický úděl vědomostí.

Ještě necelých čtyřadvacet hodin a bude únor. Od 3. ledna, kdy podepsali listinu u Spechta a pak se spolu v zeleném šartrezkovém opojení pomilovali – akt, z něhož si Minnie nevzpomínala skoro na nic víc než na skučení větru škvírou okna, jak se ten zvuk snažila dešifrovat –, už s fotografem nebyla ve styku. Všechno, co potřebovali vědět, bylo zaznamenáno v listině – uměla ji z paměti.

Od únorového, [fotografem] blíže určeného data bude tento s fotoaparátem sledovat níže podepsanou Minnie Panisovou po jednadvacet navazujících dní. Bude operovat s maximální diskrétností a za žádnou cenu, ať se děje, co se děje, nezasáhne. Strany spolu v období od 1. února do 21. března 2012 včetně nevstoupí ve styk. Podepsaná v tomto období neopustí Amsterdam. Její jediný povolený dopravní prostředek je kolo.

Ne dříve než 20. března a ne později než 21. března (15 hodin) odevzdá [fotograf] dle vlastního uvážení určitý počet snímků v notářské kanceláři Specht & Vink, Prinsengracht 997, kde je podepsaná 21. března večer vyzvedne. Ode dne osvědčení listiny, t.j. 3. ledna 2012, až do dne, kdy podepsaná projekt sama zveřejní, ale v každém případě do 21. března 2012 včetně, platí pro obě strany mlčenlivost. Porušení smlouvy se trestá pokutou 20 000 (dvacet tisíc) eur.

Kromě ní, fotografa a Spechta o projektu nikdo nevěděl. Agentka odbyla vágní historkou o „období usebrání“ po tom shonu uplynulých let. Dobře věděla, že jí věří jen napůl, není padlý na hlavu, ale nechal jí doručit krabici příšerných vonných svíček („pro tvoje usebrání“, bylo napsáno na přiložené růžové kartičce) a dál ji nechal na pokoji. Rozhodně se mu nedá vyčítat nedostatek humoru, pomyslela si Minnie a odporně sladoučké smradlavky rovnou hodila do odpadků.

Ještě před začátkem léta dostala pozvánku na zimní symposium pořádané Vysokou školou grafickou a knihařskou v Lipsku, na popud Nea Raucha, který tam vyučuje a jehož Minnie – jakož i Brad Pitt, jenž za jeho obraz *Etappe* vysolil skoro milion dolarů – považuje za jednoho z velkých malířů jednadvacátého století. Zcela výjimečně přislíbila okamžitě účast. Přednášky, panelové diskuse a sympozia obecně v ní budily rozpaky, protože se pokaždé zdálo, že lidé chtějí vědět něco velmi specifického, jenže Minnie nikdy nedokázala přesně odhadnout, co to je. Navíc se vždycky mýjelo přinejmenším pět diskusí: teoretici mluvili o teoriích, a umělci měli zpravidla svou vlastní skutečnost.

Během takového kongresu před pár lety, když se nejprve jako „expert z praxe“ zúčastnila panelové diskuse o „budoucnosti konceptuálního umění“ a musela přestát fůru žvástů o současné pozici umělce jakožto pečlivě vykonstruované póze k větší cti a slávě fungování trhu s uměním s těmi šíleně vyšroubovanými cenami, udržovanými kartelem uměleckých papežů, mafiánů a největších světových boháčů, vyslechla si Minnie následně přednášku AA Bronsona, spoluzakladatele kanadského kolektivu General Idea, který od 70. let až do smrti dvou ze tří členů na AIDS v roce 1994 budil poprask veselým a později vážnějším převrácením populární kultury naruby. AA Bronson zbyl doslova jako *the last man standing*, poslední mohykán, a jeho přednáška teskně črtala dobu dávno minulou: její apoteózou byla fotoprojekce umírajících kolegů v životní velikosti; vyzáblých lidských vraků s prázdnýma očima oloupených o všechno, co nepatřilo k chorobě. Minnie měla s tímhle mužem velký soucit, protože už je jenom tím, kdo přežil, a tyto dva zemřelé už pomalu dvacet let vláčí na hřbetě.

Večer, při slavnostní večeři pro přednášející na rektorátě, spolu zapředli hovor. Ukázalo se, že je to jemný starý hipísák, kromě umění se zabýval i léčitelstvím. Vykládal jí,

že dává tantrické masáže, které mohou přivodit *full body orgasm*, celotělový orgasmus, a provádí i variantu, kterou nazývá *butt massage*, masáž zadku, opravdu něco pro pokročilé, masér i masírovaný musí být *in the right state of mind*, ve správném duchovním rozpoložení. Dlouze a významně se na ni zadíval, obličej skrytý z větší části pod hustými šedivými vousy, s očima zvětšenýma silnými skly brýlí. Právě když se rozhodovala, že na ten víceméně nepokrytý návrh přistoupí, vmísil se do hovoru (také obrýlený) doktorand newyorské New School a bez zábran zahrnul AA Bronsona svými názory na názory AA Bronsona na život jako na radikální společenskou skulpturu včetně všech politických implikací. AA Bronson košatý výklad trpělivě poslouchal, byl na to očividně zvyklý, a Minnie s obdivem zjistila, že tenhle člověk není jen umělec a léčitel, ale i diplomat. Z večere se staly bakchanálie, někdo objednal další pití, už vychlazené ho přivezl kluk na skútru, diskuse byly čím dál otravnější. Když Minnie chodila po chodbách a hledala WC, narazila na AA Bronsona s doktorandem na těsné pohovce pro dva, s propletenými těly, ruce AA Bronsona vykonávaly pod mladíkovou košilí masírovací pohyby. „*Come join us*,“ přizval ji AA Bronson – nejenže nepřestal masírovat, ale ani k ní nezvedl oči.

Po tomhle zážitku se Minnie zařekla, že už se takových sešlostí nikdy nezúčastní: dokud jí nepřišlo, jak už bylo řečeno, pozvání z Lipska, před začátkem léta, kdy ještě s fotografem vyjídala lžící kelímky zmrzliny Ben & Jerry a byla přesvědčená, že ten poměr bude jen krátké přerušování jejich existencí. Na pozvání si už celé měsíce ani nevzpomněla. Až když jí před pár dny zavolali z agentury a sdělili, že jí odeslali balíček dokladů, letenku do Lipska na 22. února a údaje o zamluveném hotelu, s mírným úlekem si uvědomila, že tam vůbec nebude moct jet, protože právě podepsala listinu, v níž se praví, že od 1. února do 21. března nesmí opustit

Amsterdam. Po nezřetelném koktání ze sebe vysoukala formulaci, že je vyhořelá a že se cesta bude muset zrušit, nedá se nic dělat. Poprvé si položila otázku, zda ten projekt není útěk před něčím.

Byla nervózní. Fotografovi napovídala pěkně znějící věci o „rukavici hozené skutečnosti“, „oboustranných povinnostech“ a „implikacích“, ale čím častěji se nad tím v poslední době zamýšlela, tím víc těm slovům přestávala rozumět. Někdy zněla prázdně a bez významu, v jiných chvílích byla stejně masivní jako uvolněná skaliska v horské stěně, jen ji rozdrtit. Kdy se jí ten nápad uhnízdil v hlavě? I to bylo obtížné zrekonstruovat. Ráda si namlouvala, že k tomu došlo spontánně, po tom rozhlasovém pořadu, při telefonickém hovoru s fotografem, něco jako zjevení. Ale i zjevení se odněkud vynořují. „Většina věcí začíná, ještě než začnou,“ oznámil svého času ředitel akademie plnému sálu absolventů a ňukal si při tom ze strany na hlavu, „úkolem umělce je to latentně přítomné dostat na povrch vědomí a dát tomu tvar.“ Třeba ji to tím směrem tlačí už léta, říkala si a vydechovala do tmavé noci bílé obláčky, a fotograf ji jen nakopl. Nebylo by to nemožné. V posledních měsících se v myšlenkách tak často vracela k té horké srpnové noci, že začala pochybovat, jestli skutečně spala tak tvrdě, když ji fotograf lapal do objektivu. Někdy se jí při prohlížení fotek ve *Vogue* zdálo, že to jsou vzpomínky.

Otrásla se zimou. Už několik nocí po sobě na holandské poměry mrzlo až praštělo. Teploměr klesal na minus deset a na severu dokonce na patnáct pod nulou. Celé město žilo v rozrušení: polovina vyhlídkou na zamrzlé grachty, druhá polovina davovou hysterií první poloviny.

Měla by zavřít okno, jít si zase lehnout, ale náhle ji přepadl pocit, že se na ni někdo dívá, tiché oči v zádech, červené lasery, které ji skenují. Pocit narůstal, sevřel ji, stálo ji úsilí, aby jedním rázem neudělala čelem vzad. Dech jí pořád ješ-

tě pískal v hrudi, někde má lék, inhalátor z modrého plastu, jímž si prášek může sama aplikovat. Pomalu a s ovládním, s velkou snahou ubránit se té podivné paranoie posledních deseti minut, okno zavřela.

Když se obrátila, bylo všechno tiché a nezměněné, kromě toho, že jí u nohou seděla na zemi kočka s očima jak laserové paprsky.

Minnie zaječela leknutím, krátké „a“ zaznělo groteskně, opravila ho tím, že dodala „do prdele“. Kočka držela hlavu maličko na stranu, ale jinak zůstala nehybně sedět.

Podle modrého obojku a hnědě kropenaté srsti to byl Mies, sousedovic kocour. Když o kočce jednou Minnie mluvila v ženském rodě, vysvětlili jí sousedi, oba architekti, že je to „on“, pojmenovaný po Ludwigovi Mies van der Rohe – nejspíš jí skočil na balkon a škvírou okna proklouzl dovnitř. Někdy se jí sice protáhl kolem nohou, sotva otevřela dveře od bytu, ale tenhle kousek ještě nikdy neprovedl. Docela výkon, pomyslela si Minnie, když se podívala na minimální mezeru mezi oknem a rámem a zase zpátky na kocoura. Protože se okno sklápí dovnitř, nemohl se už dostat ven. Kocourovi to zřejmě ani v nejmenším nevadilo. Pokud to Minnie mohla posoudit, nebyl to žádný strašpytel, ba ani váhavec. Seděl tam prostě ve stoickém usmíření se svým osudem.

Co Minniena paměť sahá, má na kočky alergii. Když stráví ve společnosti takového zvířete víc než půlhodinu, začne skřípat jako špatně naolejovaný stroj; protest obranného systému – nejen nesmyslný, ale dokonce aktivně se obracující proti vlastnímu tělu. Jak dlouho tam ten kocour už sedí? Pomyslela na jemňoučké šupinky kůže, jak se vznášejí vzduchem, vnikají jí do plic, tělo teď vylučuje histamin jak posedlé, protože si myslí, že musí odvrátit útok.

Nejradši by to zvíře chňapla a hodila zpátky na balkon k sousedům, jenže věděla, že z toho doteku by se jí dýchalo ještě hůř. Když otevřela dveře ložnice, k její úlevě šel

okamžitě za ní, seběhl po schodech a prošel předsíní. U dveří bytu se na okamžik zastavili. Kocour tázavě vzhlédl. „Tak čau,“ rozloučila se Minnie a napůl očekávala, že jí zvíře pokyne packou, jako by to přece jen byla japonská kočka pro štěstí, a ne zlověstný posel pojmenovaný po zemřelém architektovi.

Bylo už skoro půl páté a ze spánku se mezitím stal daleký kraj, kam už nedorazí, třebaže noc dosud neskončila. Když vyluxovala z ložnice všechny kocouří chlupy, šupinky kůže a zbytky slin, načež se vysprchovala a přehodila si župan, přecházela Minnie neklidně po bytě. Byla to známá rutina ke zmenšení vzdálenosti narostlé mezi ní a světem: něčeho se dotkla, vzala to do ruky, potěžkala to, postavila nazpátek. S upínáním to nemělo nic společného, spíš s měřitelností. Jestliže může změřit to, co má, tak sama taky nemůže nebýt. Věřila, že i nejhlubší prolákliny lze překlenout dejme tomu tužkou. Nebo tubou zubní pasty.

V bedně, kterou o hodinu později vytáhla zpod postele, našla pod hromadou tlustých vlněných svetrů, rukavic a šál černou kartonovou krabici. Položila si ji na klín a pomalu, jako by obsah byl překvapení, nadzvedla víko. Počkala do půl osmé a nasedla do svého auta.

Ve společnosti by se tím Minnie příliš nechlubila, ale její oblíbené umělecké dílo jsou Picassovy *Avignonské slečny*. Poprvé ten obraz viděla z diapozitivu. „Vidíme tu pět nahých prostitutek kolem mísy s ovocem v barcelonském bordelu,“ řekl profesor kreslení na gymnáziu, zapálenější než všichni její následující docenti výtvarného umění dohromady, „ale nejvíc šokující na tom plátně zdaleka nebyl námět.“

Podle profesora toto dílo z roku 1907 vymezilo počátek analytického kubismu, který v následujících letech prohloubili a zradikalizovali zejména Picasso a Braque. Někteří kunsthistorici obraz označují za prekubistické dílo, ale to je přinejlepším hnidopišení – s takovým uvažováním by se dalo označit za prekubistické všechno až po vlámské primitivy.

„Všimněte si těch hranatých, pokřivených těl,“ upozornil profesor. „Hlavy v podobě masek u těch dvou napravo. Tvrdé linie, plochy, překrouceniny. Všechno se odehrává současně, na stejném místě. Podívejte se na ty nosy, kolena, prsa. Plochy v pozadí, jak přecházejí do popředí!“

Tři čtvrtiny spolužáků to už vzdaly a toužebně vyhlížely ven, kde se ve vzduchu tetelil příslib přestávky a léta. Ale Minnie to zaujalo. *Všechno se odehrává současně*. Vybledlé, ploché znázornění se transformovalo v cosi hlubokého a tajemného, vstup do alternativní skutečnosti.

Profesor se obrátil k těm několika studentům, kteří ho ještě sledovali.

Modernistická avantgarda, k níž náležel Picasso s Braquem, ale i Matisse a Derain, brojila proti všemu, co bylo v jejich očích měšťácké: proti pozitivismu ve vědě, naturalismu v malířství, statickým geometrickým principům, z nichž to všechno vycházelo. Doba jim byla příznivě nakloněná: v roce 1895 objevil Röntgen záření, jímž se dá lidské tělo obrátit naruby (aby to otestoval, vyfotografoval Röntgen ruku své ženy: při pohledu na kůstky v ruce údajně zvolala, že vidí vlastní umírání, což byla celkem soudná reakce, vezmeme-li v úvahu, že každé tělo je samozřejmě potenciálně mrtvola), a v roce 1899 vyšla první verze Freudova *Výkladu snů*. Pod viditelným povrchem to bují, a přesně po tom se umělci pídili. Odvrhli Euklida, jehož perspektivistické principy už po staletí platily za měřítko pro každého malíře. Pryč s iluzí trojrozměrnosti! Pryč s myšlenkou, že jednotlivý moment se musí přesně překrývat s jednotlivým místem v prostoru! Kubisté nadšeně přijali filozofa Henriho Bergsona a jeho nový pojem času nazvaný *durée*: čas podle něj není objektivní údaj, nýbrž je závislý na individuálním prožitku každého a na intuici. Čas, a tím pádem i prostor, lze hníst a přetvářet.

„Bez kubistů,“ uzavřel profesor – každou chvíli mu teď mohla utnout řeč diktatura zvonění zahajující přestávku –, „by nevznikly dadaistické fotomontáže ve dvacátých letech, surrealistické fantazie ve třicátých letech, závrtné klipy Jamese Bonda ani ten film *Matrix*, co všichni tak milujete.“ Závěrečnými slovy překřikoval se zdviženým prstem drnění zvonku, jako by se nad ně chtěl povznést i fyzicky. O pár dní později si Minnie za svůj plat myče nádobí koupila knihu o avantgardních hnutích 20. století, která obsahovala velkou lesklou reprodukcí *Slečen*. Každý večer před spaním po ní přejela prsty.

Když těsně po maturitě jela na týden k matčině sestřenici do New Yorku, zašla si koncem úterního odpoledne do galerie MoMA. Svědomitě procházela sály odshora dolů, závratné množství umění, jež se v její vzpomínce slévalo do jedné velké tobolky barvy, světla, tvaru a zvuku. Když konečně vstoupila do sálu, kde plátno viselo, srdce jí poskočilo. Tak tady visí, žádná odvozenina, ale originál, jak ho Picasso o téměř sto let dřív namaloval, velký a jasný jako záclona, která propouští sluneční světlo. Čas, prostor a všichni znudění turisté přestali existovat. Rozdíl mezi viděným a cítěným, mezi bytím a nebytím se vytratil. Tohle je totalita všech věcí, všechno je tak velké a tak neskutečné, tohle je extáze. Nakonec (po pár minutách? Čtvrthodině? Tříčtvrtěhodině?) se přinutila ze sálu vyjít, po schodech dolů, do jiného sálu, ale věděla, že odešla jen proto, aby se tam mohla vrátit, pomalu, trýznit se při tom úhybnými manévry.

Od té doby nikdy nepřijela do New Yorku, aniž se na obraz šla podívat. Pokaždé znovu s úlevou konstatovala, že tam pořád ještě visí, tiše, velkolepě, v očekávání jejího příchodu.

Minnie zaparkovala kousek před vesnicí a po hlavní ulici došla k vodě. Na jezerech byl ještě klid. Led se v ranním světle černě leskl, silný a nepředstavitelně hladký. V létě měla krajina v sobě cosi sladkého a opulentního, byla to exploze primárních barev, ale teď, kdy zbyly už jen kostry stromů a šedý povlak jinovatky na pastvinách, byla zredukovaná na bledou esenci čar a ploch. Jestli léto patří Matissovi, uvažovala Minnie, tak zima je mladého Mondriaana.

Když vytahovala z černé krabice své dlouho uložené rychlobrusle, rozbalovala je z utěrek, hadříkem otírala namaštěné čepele, měkkou kůží, černobíle proužkované tkaničky, připadala si jako dítě, když vybaluje vánoční dárek.

Everything that happens, will happen today – všechno, co se stává, se stane dnes, kde to zaslechla?

Upírala oči na tmavý led a najednou se jí zdálo, že jezero je nekonečně hluboké, hlubší než nejhlubší podmořský příkop, vodič všech tajemství, která se od počátku věků zdržují v nitru země. Vyzařovalo z toho cosi nutkavého, co jí nahánělo strach a současně ji to vzrušovalo. Už zítra může být všechno úplně jinak, hladký led začne být křehký nebo porézní, až popraská, zmizí, a voda přinejmenším tři roční období už ani nemukne o ohromující transformaci, jíž je schopná.

„Bruslaři se nijak zvlášť neliší od náboženských fanatiků,“ prohlásil jednou ten její bývalý, mladý kumštýř. „Mluví o stavu ledu, jako kdyby to bylo Písmo svatý, a jako vtělení Ježíšové kloužou po vodě, naprosto přesvědčení o svém poslání.“ Nechtěl o tom ani slyšet; prý kdyby se chtěl nechat indoktrinovat, přidal by se k některé sektě. Minnie pokrčila rameny a prohodila, že ona je pořád ještě radši fanatik než předvídatelný ateista. Semínko jejich pozdějších neshod bylo už tehdy zaseto, to je jasné, ale takové věci jsou zřejmě až při zpětném pohledu.

Krabici s botami si uložila do batůžku. Tkaničky bruslí si protáhla dvakrát pod nártem. Když byla malá, naučil ji to tak soused, bruslařský instruktor, rozvedený, snažil se udělat dojem na Minnienu matku. Jeden čas jezdili každou neděli devítkou na kluziště Jaapa Edena: Minnie, soused a jeho syn, o rok starší než ona – ten se těmto výletům podroboval s křikem, lítáním a dupáním; námahou vždycky tak zbrunátněl, že si Minnie říkala, kdy se mu ta hlava rozskočí. Na bruslení neměl buňky, což v něm vyvolávalo bezmocné záchvaty vzteku, při nichž si lehal na led a bruslemi kopal do mantinelu.

Každý týden po bruslení jim soused oběma koupil po krabičce jablečného moštu se sušenkou; kluk ji s úsměškem roz-

drtil na prášek a ten pak olizoval ze stolu, protože věděl, že tím tátu vytočí. (Až mnohem později Minnie pochopila, že těmi lekcemi bruslení celou dobu ponižoval otec syna a že chování toho kluka byl pouhý pokus ponížení zrušit.) Pro sebe vylovil souseď pokaždé z ruksaku bochníček perníku a spořádal ho, jako by to byla bageta. To Minnie utkvělo asi ze všeho nejvíc: to neurvalé ukusování perníku, možnost, že ne všechno je nutné nejprve nakrájet na plátky.

Opravdový shon začne až za pár hodin, po startovním výstřelu bruslařské túry, která opisuje široký oblouk kolem vsí s bytelnými názvy jako Zunderdorp, Schellingwoude, Zunderwoude a Holysloot – i když ten poslední Minnie vždycky připadal spíš jako nějaký anachronismus, jako by ta staroholandská ves nedopatřením dostala název lávky pro pěší přes dálnici.

Po kraji vedl otec opatrně za ruku nabalené batole a pokaždé, když dítě uklouzlo, vytáhl ho za ručičku na nohy. O kousek dál bruslil uměřenými pohyby starší šlachovitý muž. Ruce svírající chrániče na brusle si založil za zády a trup udržoval v takovém klidu, že se zdálo, jako by ho nesly jeho vlastní nohy, ale automaticky poháněné vozítko, na němž se prostě usadil. Perfektně zformulovaná myšlenka se nikdy nevyrovná perfektně provedenému činu, pomyslela si Minnie, když se tak dívala na malátnou snadnost, s jakou se muž posouvá vpřed. Vybavila si pomenšího Japonce, jak před lety kličkoval po ulici a sbíral její kresby; a svou obavu, že nikdy nebude vědět ani zlomek toho, co on.

Minnie opatrně klouzala mezi rákosím, až vyjela na otevřené jezero a mohla se doopravdy rozjet. Nebyla na bruslích už léta, ale její tělo si ty pohyby uložilo, jako kdyby si dalo

jen krátkou pauzu a teď jelo dál. Nejspíš dostane ve chvílce křeč do chodidel, protože ještě nepřivykla tlaku celého těla na ty dva tenké nože, ale co. Jako hladké zrcadlo odrážel led zlatavé světlo slunce, touhle hodinou viselo jen těsně nad obzorem. Co se zpozvdálí zdálo šedé a ploché, skládalo se zblízka z celého spektra barev. Podivné události uplynulé noci jako by náhle byly daleko. Vítr ji studeně, ale příjemně šlehal do tváří a poprvé za týdny se zbavila pocitu, že má být před něčím ve střehu.

U úzké strouhy propojující jezero s pastvinami ji ten starší muž dohnal, odměřeně pokývl hlavou, dokonale v prodloužení své bruslařské techniky.

„Pozor na díry v ledu, slečno,“ zavolal na ni, když ji míjel. „To nízký slunce může škaredě oslnit. Osobně nemám chuť vytahovat nedělní bruslaře za vlasy ze strouhy.“

Dívala se za ním. Bruslil rychleji, než jak na první pohled odhadla. „Musíš nechat led, aby pracoval pro tebe,“ vykládala jí kdysi soused. „Led je hladký, protože molekuly na povrchu tak silně kmitají, že vypadají jako tekutý. Ty spodnější jsou v klidu. Proto se taky neproboříš.“

O pár kilometrů dál chvíli odpočívala u plotu selského dvora. Svaly se jí už teď chvěly námahou. To s těmi kmitavými molekulami ji už jako malou holku ohromně fascinovalo. Jestliže i ty nejmenší částice na světě předstírají, že jsou něco jiného, není všechno něco jiného než ve skutečnosti? Každý týden upírala přimhouřené oči celé minuty na led s pevným předsevzetím, že se přírodou nenechá vodit za nos. Ale tak jako se jí nedařilo přimět pouhou silou vůle předměty, aby lítaly, nepodařilo se jí ani zpozorovat kmitání ledu. Bylo to zklamání, ale takové, které poskytuje látku k přemýšlení o vesmíru a všech věcech v něm, jež člověk prostým okem nepochopí.

Zabraná do přemýšlení zírala Minnie nepřítomně na ovci, která obcházela těsně kolem ní v malých, systematických

kruzích a stále se při tom nervózně ohlížela. Až když se zvířeti podlomily přední nohy, došlo Minnie, že se něco děje.

Ovce šla k zemi jako ve zpomaleném záběru, skoro půvabně, jako by s pádem počítala předem a zcela se s ním smířila. Minnie se rozhlédla okolo. Široko daleko ani památky po jiné ovci. Zvíře se složilo a bylo samo. Bez dalšího přemýšlení se přezula z bruslí do bot a k ovci – olizovala si pysky a ryla předníma nohama ve zmrzlé trávě – opatrně došla. Zvíře vypadalo neklidně, ale ne že by bylo přímo v panice.

Minnie zvíře bezradně obešla – její znalost ovcí se omezovala asi tak na vlněné svetry ve skříni. Navzdory bezmocné poloze vyzařovala ze zvířete jakási prapůvodní síla, jako kdyby bylo určené k tomu, aby v postapokalyptickém světě přežilo všechny ostatní druhy. Třeba se jí tam leží dobře, říkala si, a takové scény patří ke každodenní rutině. Až když si všimla, že ovci visí ze zadku žlutavá blána, vlhká a oblá jako balonek naplněný vodou, pochopila, že se skutečně něco děje.

Bylo uprostřed zimy, mrzlo až praštělo, ale tahle ovce se rozhodla, že vrhne pod širým nebem za asistence prvního nahlouplého městského člověka, který se namane. To nebyl dobrý nápad, říkala si Minnie, a vešla do dvora, aby se porozhlédla po hospodáři.

—

„Nevím, cí ta bahnice je,“ řekl farmář. „Já chovám jen krávy.“

Shlíželi shora na zvíře, leželo pořád ještě na boku a vrhalo teď nervózní pohledy dozadu, kde bezpochyby cítilo všelijaké pohyby.

„Musela urazit flák cesty, než došla sem. Bahnice se stahují do ústraní, když mají vrhnout, ale tahle to teda hodně přehnala. Nejbližší ovčí farma je o několik kilometrů dál.“

Farmář vágně ukázal severozápadním směrem. Byl ještě mladý, víc než třicet mu rozhodně nebylo, a měl široký, osmahlý obličej. Zpod modrého kulicha se mu ježily žluté vlasy. Vypadá spíš jako surfař než jako farmář, napadlo Minnie. Na pevninu ho nedopatřením vrhla přílivová vlna. Byl jí matně povědomý.

Farmář si přiklekl ke žlutému balonku.

„*Shit*,“ zaklel. „Je prázdná.“

„Jehně tam není?“ zeptala se Minnie a okamžitě ji ta otázka zamrzela. Jehně tam být musí, je to přece porod.

„Normálně jsou nohy s hlavičkou vidět v plodový bláně,“ vysvětlil farmář překvapivě trpělivým tónem. „V tom případě člověk může ovci nechat, ať si poradí sama, dokonce i venku na mrazu. Ale tohle jehně leží obráceně, sakra.“

Vstal a na okamžik zavřel oči. Po pár vteřinách je zase otevřel.

„Tak hele, holka,“ oslovil ovci, i když se zdálo, že zvíře jejich přítomnost vůbec neuznává. „Postavíme tě na nohy a dotáhneme tamhle do stodoly, tak ještě chvíli pomoz.“

Podíval se na Minnie a zeptal se jí, jak se jmenuje.

„Dobrý, Minnie. Možná to ještě bude zabíračka. Ženský, co už skoro rodí, většinou nemají moc chuť poslouchat, co do nich hučí nějaký chlápek, a už vůbec ne, když se po nich chce, aby se ještě kousek prošly.“

Přidřepi si společně za ovci a jedním pohybem ji vytlačili na nohy. Stála zmateně, připravená se každou chvíli zase složit. Ale pak se najednou vzpamatovala a bez dalšího pohánění šla za nimi do stodoly.

„No ne,“ zvolal farmář udiveně. „Mírná jak beránek, kdo by to byl řek!“

Ve stodole – sloužila jako skladiště všelijakého náradí, nástrojů a pochroumaného nábytku – byla tma. Farmář odklusal dozadu a přinesl svazek slámy a lahvičku s plastovou

hubičkou. Blána už visela z ovčího zadku pěkný kus, zvíře zase začalo obcházet v kruhu, ale pomalu se zastavilo.

„Tak jo, Winnie,“ oslovil farmář Minnie. „Teď to musí jít ráz na ráz. Tou polohou by se mohla přetrhnout pupeční šňůra.“

Vzal velkou igelitovou rukavici, natáhl si ji až po rameno. Bez okolků strčil ruku zvířeti dovnitř. Druhou rukou ohmatával břicho zvenčí. Na chovatele krav to s ovceci celkem uměl.

„No teda,“ zvolal udiveně. „Po hmatu bych řek, že je tam vzadu ještě jedno.“

Minnie s úctou sledovala, jak zručně farmář vytáhl z ovce nožičky prvního jehněte. O pár vteřin později leželo mládě na slámě, hubené a nohaté, slizké ve zbytcích blány. Farmář ho pleskl přes bok a předhodil matce. Hned ho začala olizovat. Jehně pohnulo hlavičkou a vdechlo první doušky vzduchu.

„Vlastně teď musíme počkat, až zase dostane stahy,“ poznamenal farmář. „Ale kvůli tý obrácený poloze toho prvního se mi to nechce líbit.“

Začal ovci dojit. Z vemene hned vytryskly žlutavé pramínky mleziva a on je chytal do lahvičky. (Minnie samotnou udivilo, že to slovo zná, mlezivo, vědomost, na kterou se nejspíš už od dětství prášilo někde v zadní komůrce její paměti.)

„Dojení vyvolává stahy,“ vysvětlil farmář, a skutečně bylo na ovci vidět, že znovu pracuje k porodu. Farmářova ruka se opět zanořila do ovčího zadku. Tentokrát to trvalo déle, ale po pár minutách se objevilo i druhé jehně. Farmář rychle odstranil blány kolem tlamy, jenže na rozdíl od prvorozeného tohle mládě nezačalo automaticky lapat po vzduchu.

„Komplikace,“ oznámil. „Ta nešikovná poloha toho prvního nejspíš skřípla pupeční šňůru tohohle.“

Energicky chňapl nehybné jehně za zadní nohy a požádal Minnie, aby vzadu ve stodole nabrala do kbelíku vodu. Vděčná za přidělený úkol se rozběhla směrem, jímž farmář ukázal.

Stodola byla větší, než myslela. V šeru viděla obrysy nejrůznějších strojů, nedokázala je však zařadit. Kbelík stál u zadní stěny, vedle sudu s vodou. Přivřenými dřevěnými vraty prosvítalo dovnitř prudké slunce. Světlo dopadalo přesně na zátiší hromady květináčů a svazků lýka. Minnie očima sledovala světlo vzhůru, až tam, kde se opíralo do krovu, pod nímž houstly stíny. Zůstala stát. Tohle už někdy viděla, přesně tohle.

Může dojít k velmi silnému pocitu dějà vu.

Na okamžik všechno ztuhlo, ale pak zavrtěla hlavou. Teď není vhodná chvíle pro matné zlověstné pocity. Je třeba zachránit život.

Se šplouchajícím kbelíkem spěchala zpátky k farmáři; párkrát po sobě ponořil jehněti hlavu krátce do vody. Pak ho s náhle zjemnělou pohybu položil na slámu. Zahákl prsty zvířeti za žebra a povytáhl je vzhůru. Potom hrudní koš oběma rukama stiskl zase k sobě. To asi desetkrát zopakoval.

Minnie sledovala jako u vytržení, jak klidně a pozorně farmář postupuje. Myslela na šlachovitého bruslaře s uměřeným skluzem, na barmanku, jak nalévá do skleniček šartrezku, na tu holku s hennovým přelivem, jak si pořád opatrně sahá na temeno.

„Tak bohužel,“ ohlásil farmář najednou. Zvedl ruce z mláďete a nechal je chvíli vznášet se ve vzduchu, jako kdyby čaroval. „Je dočista mrtvý. Možná bylo mrtvý už před porodem. Co člověk ví.“

Ovce pořád ještě olizovala první jehňátko – právě utrpěnou ztrátu si vůbec neuvědomovala. Farmář sebral jednou rukou mrtvé jehně ze země. Co se s ním stane? Bude pohřbeno, spáleno, rozemleto v drtiči? Minnie se neodvažovala zeptat. Upírala pohled na farmářovu velkou ruku sevřenou kolem toho malého tělíčka a pak na ten jeho široký obličej, pořád ne a ne si vzpomenout, odkud ho zná.

„Jo jo,“ prohodil. „Asi jsi mě poznala, co? Byl jsem loni v televizi, *Farmář hledá ženu*. Od té doby na mě každě kouká jako ty. Většina lidí si nemůže vzpomenout, odkud mě znají. Myslí si, že se známe ještě ze základky nebo, co já vím, z atletiky. Ve skutečnosti mě znají, protože z kanape čučeli na obrazovku. Dáš si kafe?“

Prvních pár únorových dní proběhlo tak fádne, že si Minnie říkala, jestli se skutečně neocitla v jakési pauze. Jak že to nazvala pro svého agenta? *Období usebrání.*

Zná herečku, která to slovní spojení používá. Každý rok odjede do kláštera v Itálii a tři týdny tam ve skupině v naprostém tichu medituje pod vedením profesora matematiky, který je současně mistrem meditace Vipassana. Někdy kurzisti narazí na jeptišky ze sousedního křídla budovy. Se skloněnou hlavou se šinou po chodbách, přebornice v tichu a oddanosti.

Jednou ráno, vyprávěla herečka, jí někdo pod dveřmi prostrčil do cely lístek. Pocházel od vipassanského mistra, žádal ji, aby se to odpoledne za pět minut tři dostavila do prvního patra k těm a těm dveřím. Když tam herečka dorazila, stál tam mistr a stará řádová sestra. Jeptiška vytáhla z kapsáře klíč, působilo to všechno dost filmově, a otevřela dveře. Nejdřív tam byla příliš tma, než aby bylo něco vidět, ale když si herečka na šero zvykla, uviděla něco neuvěřitelného. Tam, u zadní stěny, stálo pět mumifikovaných sester v řadě, tradičně oblečených v černém hábitu s bílým škapulířem a velkým stříbrným křížem ve výši hrudi. Kůže v obličejí připomínala pergamen, ale byla ještě zcela neporušená. Čtyři z pěti zřejmě odešly v klidu a míru – se spořádaně zavřenýma očima, klidnými rysy obličejí –, jen z tváře poslední jeptišky se dala

vyčíst smrtelná hrůza. Ústa měla dokořán a tváře propadlé jako Munchův křikloun.

„Vypadaly jako prototypy,“ vyprávěla herečka. „Jako bych se ocitla ve sci-fi filmu, kde budí k životu zmražené lidi nebo tak něco.“ Mistr jí pošeptal do ucha, že mumie jeptišek pocházejí z roku šestnáct set a něco. Po staletí byly zadržené, nikdo netuší proč, nicméně díky tomu se jejich těla zachovala. Stará jeptiška zašeptala modlitbu v italštině, pak mistr vyslovil mantru v sanskrtu, jeptišce se při tom koulely po tvářích slzy. Herečka nic zvláštního necítila, ale když si o pár dní později v náhlém hnutí mysli klekla k několika jeptiškám před zobrazením Krista v kapli, i v ní se najednou cosi uvolnilo, bylo to strašně zvláštní, jako kdyby se rozpadla na kousičky a současně ji drželo pohromadě jasné světlo. „Všechno se tam točí kolem schopnosti oprostít se,“ vykládala herečka, načež se jí Minnie zeptala, co člověk dělá, když se to podaří. Herečka soustrastně potřásla hlavou (nikdo nepotřásá soustrastně hlavou, pomyslela si Minnie, snad jen ve špatných knihách a v telenovelách).

„Oprošťování je činnost,“ prohlásila, když hlavou dotřásla. „A současně cíl sám o sobě. Člověk s tím nesmí přestat. To je tak západácký, myslet si, že se tím dostaneš do nějakého konečného bodu. Vnímej to jako nekonečný kroužení. Můžeš si zaznamenávat počet koleček, ale jen jako rituál. Samotný čísla neznamenaají nic. Týjo, to je vlastně docela dobrý nápad na umělecký dílo. Ty přece děláš konceptuální věci?“ Minnie přikývla, protože se jí nedostávalo energie k tomu, aby vyložila, že tohle už někdo udělal, přesně řečeno v roce 1977, na desátém Pařížském bienále, Marina Abramovičová a Ulay.

Až do 21. března včetně se snažila udržet svůj diář pokud možno prázdný, tak jak to dělala vždycky v období,

kdy intenzivně pracovala na určitém projektu. Jenže problém s tímhle projektem byl v tom, že práce spočívala prostě v bytí. A být, uvědomila si Minnie, nejenže je převážně pasivní záležitost, ale i něco jako vězení: kdo je, nemůže nebýt. Tohle potvrzení existence je metafyzicky vzato uklidnění, ale v praxi, nebo každopádně v téhle praxi, přece jen spíš zákaz.

„Stavíme panoptikon pro dvě osoby,“ řekla Minnie fotografovi, když 3. ledna, před měsícem, ale stejně dobře už od toho dne mohla uplynout věčnost, vyšli po podpisu listiny od notáře. „*Old-school* Foucault. I když se těžko odhaduje, kdo z nás je dozorce a kdo vězeň.“ Ty věty si víceméně nastudovala a k jejímu rozladění tak skutečně vyzněly. „Zákaz kontaktu platí pro nás oba, což naznačuje věznění. No jo, jenže já jsem pro tebe samozřejmě zcela viditelná, kdežto tvou přítomnost můžu jen tušit. Přesto je otázka, kdo koho v téhle situaci ukázňuje.“

„Není,“ odpověděl fotograf po chvíli, během níž pokračovali v chůzi podél grachtu mlčky. „Já tebe. Já mám foťák, nebo jestli máme zachovat tu rétoriku panoptikonu: mám svoje vševidoucí oko, co všechno registruje a nic nezapomíná. V podstatě jsem Bůh, kiddo. A ty nicotná figurka, která pod mým dohledem tak trochu pobíhá po zeměkouli, dokud já nerozhodnu, že už to stačilo.“

Kličkovali, aby se vyhnuli odpadkům rozházeným místy po vozovce. Na rohu Prinsengrachtu a Vijzelstraat vyrvala vichřice předchozího dne stromek i s kořeny, pohupoval se teď na boku ve větru jako nemluvně v kolíbece.

„Ty jsi ten stromek,“ prohlásil fotograf. To přirovnání ho očividně uspokojilo.

„Vážně?“ opáčila Minnie. „Pořád ještě určuju já, kam s tím svým ‚vševidoucím okem‘ musíš. Jestli se v těch třech týdnech, co si ty vybereš, že mě budeš sledovat, rozhodnu, co já vím, jezdit hodiny a hodiny vyhlídkovým autobusem po Amsterdamu, tak je to víceméně i tvůj osud.“

„Jediný povolený dopravní prostředek je kolo.“

„Umím šlapat strašně rychle. Mohla bych hodiny a hodiny kroužit na kole. Spát na ulici. Celý týden chodit v maskovací kukle. Přepadnout banku. Víš přece, co myslím.“

Vešli do baru, co vypadal jako iPod, a usadili se na čtverhranných sedačkách z bílé kůže, které se vznášely na tenkých nohách z nerez oceli. Zpětně vzato, pomyslela si Minnie, ty sedačky tvořily jakýsi předvoj rudých sametových exemplářů, na nichž skončí později, v tmavém baru na Rembrandtově náměstí, kdy už byli dávno smíření s vyústěním večera a se skutečností, že si podivným způsobem vzájemně vnikli do života.

„Jo, to bys mohla,“ připustil fotograf v tom dřívějším momentu v čase, kdy už se všechno začalo dít, i když naopak dělali, jako by se nic nedělo, nebo aspoň nic zvláštního.

„Ale udělala bys to jediné proto, že tě pohání myšlenka, že tu jsem, s objektivem, abych tě zachytil, abych tě zastavil. Zvětšil. Ať už to převracíš, jak chceš, kiddo, uvádíš se do závislosti na mém pohledu. Nebo přesněji řečeno: na představě mého pohledu, kterou si sama sugeruješ. Co je vůbec tohle za bar?“

Minnie řekla, že nemá ponětí, to on tam rázně zamířil, načež fotograf opáčil, že právě následoval ji. „Zkrátka potíže začínají už teď,“ uzavřel a zasmál se tím svým typickým způsobem. V tu chvíli jim přinesli ke stolu dvě sklenice prosecca. Měly čtverhranný podstavec a zahnutou nožičku. Vypadalo to ohavně. Hlavně ta zahnutá nožička byla jako pěst na oko. Připili si. Minnie uvažovala, jestli nad ní fotograf skutečně má větší moc, než si sama namlouvá, a uvědomila si, že prosecco nesnáší. Třeba má fotograf pravdu. A nebo nemá pravdu nikdo, protože tohle všechno je jen teoretické a teorie jsou kratochvíle pro strategy a intelektuály. Na každou teorii připadá deset skutečností. To už určitě někdo takhle řekl, to snad ani jinak nejde, dřív nebo později se ze všeho stane výrok.

„Jednou jsem byl v divadle na Beckettových *Šťastných dnech*,“ prohodil fotograf, když si párkrát pořádně přihnul prosecca. Zase poskakující ohryzek, napadlo Minnie, věčný návrat. „Ženská trčí až do pasu v hromadě hlíny. Přehrabuje se v tašce a štěbetá o sto šest. Za tím jejím pahrbkem leží manžel. Neříká na to prakticky nic, a když už promluví, předčítá libovolný novinový titulky nebo dá ženě najevo, že mu příšerně leze na nervy. V tom světě už nejsou dny ani noci, je tam jen moře světla a ohlušující zvonek, co je v určenou dobu nutí – nebo teda o určený době se vlastně taky nedá tak úplně mluvit – být vzhůru nebo spát.

V druhém dějství je ženská zahrabaná až po krk. Je teď úplně znehybnělá a může už jenom mluvit přímo před sebe do hlediště. Vedle ní leží revolver. Něco se změnilo a nezměnilo se nic, chápeš?“

„Kde se tam ten revolver najednou vzal?“

„Měla ho v tašce. V prvním dějství by se jí ještě mohla oddělat, ve druhém už ne. Z tý hory jí nakonec vyčnívá už jenom hlava.“

„U Becketta se nikdo nemůže oddělat,“ poznamenala Minnie. „Všechny ty postavy žijou v bezčasí. A bez času je všechno navždycky.“

Nevěděla přesně, kde tuhle moudrost vzala, ale znělo to věrohodně. Fotograf pomalu přikyvoval.

„Je tam scéna, kdy ta ženská vytáhne z tašky zrcátko a roztrhne ho o kámen. A přesně při tom říká, co dělá: vezmu tohle zrcátko, rozbiju ho. Řekne, že ho zahodí, a zahodí ho, celou tu dobu s vědomím, že druhý den ho bude mít zase pěkně v tašce, jako by se nic nestalo. Žije ve světě, kde slova, a dokonce i činy jsou úplně zbaveny následků. Obnažený svět, oloupaný až k jádru, co se může skládat jedine z nesmyslností.“

Načež do sebe hodil poslední hlt prosecca. Ve výši zahnutí balancoval s ohavnou sklenicí na špičce ukazováčku. To

je jeho spouštěcí prst, pomyslela si Minnie. Veškerá nelítostnost v jediném článku prstu.

„No prostě,“ pokračoval, „řekla bys, že pro toho manžela to ta ženská vůbec nemusí dělat, to mluvení, stejně ji neposlouchá, ale jde o to, že to pro něj právě dělat musí. Může mluvit jen proto, že ví, že ji někdo slyší, a nejen to, ona může existovat jedině s vědomím, že za tím pahrbkem je ještě někdo. ‚Pořád ještě se na mě někdo dívá, má mě pořád ještě rád,‘ řekne v jednu chvíli. ‚Oči na mých očích,‘ nebo tak něco, a co by si bez nich počala. V každém případě závěr je, že by jinak už jenom mohla civět před sebe a zatínat zuby, ani živá, ani mrtvá, ale na děsivém území někde mezi tím.“

„Je ta hra smutná, nebo veselá?“ zeptala se Minnie.

„Asi obojí,“ usoudil fotograf. „Je to veselost, co balancuje na okraji propasti. Když o tom tak uvažuju, neznám vlastně žádný jiný umělecký dílo, který by tak výstižně zobrazovalo lidský zoufalství. To prudký světlo, neustálý mluvení, hysterická čilost. Ta ženská očividně pomalu ztrácí rozum, ale až do konce se upíná k životu, k chronologii věcí, co už dávno chronologicky neexistují.“

„A teď chceš tvrdit, že já jsem ta ženská v hromadě hlíny.“

„Otázka je: proč tam leží ten revolver?“

Fotograf seskočil ze stoličky, vylovil z peněženky dvacetieurovou bankovku a zastrčil ji pod svou sklenici.

„Pojď,“ vyzval ji. „Jdeme pryč z týhle nevkusný putyky. Půjdeme na večeři a pak se ještě víc napijeme a pak tě vezmu k sobě.“

Minnie věděla, že není příliš v módě letět na takové okázalé samčí projevy, ale nedá se všechno podřídít pravidlům dobrého vkusu. Vyšla za ním z iPod-baru, na ulici, do večera, do stále hlubší a tmavší noci, a připadalo jí, jako by se už tehdy k sobě připoutali okovy, dva dozorcí, dva vězni.

Svoboda, to byl pracovní název, který Minnie svému projektu dala, ale v těch prvních únorových dnech si říkala, jestli by se nehodila spíš *Nuda k ukousání*. Kromě toho divného a emocionálního oběda s matkou první den se nic ohromujícího nedělo. Plavala víc bazénů než kdy jindy, chodila na nákup, jezdila bezcílně na kole po nábřeží Ije, četla knihy a připadala si v podstatě jako čerstvý důchodce pětadesátník. Z okna často celé minuty zírala na okno na protější straně ulice, i když nevěděla, co doufá, že tam uvidí.

Sedmého dne už ten kojenecký režim klidu, čistoty a pravidelnosti nevydržela. V noblesní ulici P. C. Hoofstraat si koupila přiléhavé černé šaty, stály ji majlant. Došla si ke své kadeřnici v malebném Jordaanu, která se jmenuje Eirrah, obráceně Harrie, protože její rodiče si vlastně přáli syna, kterého by pojmenovali Harrie, po všech mužských pokoleních v rodě. Eirrah Minnieny vlasy jen mírně zastříhla, jako vždycky, byla to subtilní kadeřnice a nenechala se pobláznit nesmyslnými trendy. „Musíš se koukat na člověka,“ opakovala. „Každej je osobitej.“

V osm večer si Minnie objednala taxi. Navlékla se do šatů a na obličej si napatlala takovou vrstvu šminek, že se z líčeni stala jakási maska. Očekávala, že se díky tomu bude cítit anonymně, jakoby chráněná, jenže místo toho vznikl nad-

bytek obličej, křiklavé rysy se vzájemně přetlačovaly, aby přitáhly pozornost. Když se tak dívala do zrcadla, napadlo ji, že to trochu připomíná hlavy *Slečen*. Obnažené, groteskní, divoké.

Až když viděla, jak taxík vjíždí do ulice, uvědomila si, že kdyby se nechala dovézt, porušila by smlouvu. Na okamžik zaváhala. S vědomím v pravém slova smyslu to sice nemělo co dělat, ale byla si naprosto jistá, že ji fotograf ještě nezačal sledovat. Nikdo se to nikdy nedozví a přestupek sám sebe vymaže, jako ten ztrouchnivělý strom v lese, co se skácí, aniž to kdo slyší, a proto se neskácel. Na druhou stranu nejde jen tak z každého morálního problému dělat problém ontologický – tak by se dalo ospravedlnit všechno. A tak se omluvila, zaplatila taxikáři dvojnásobek toho, co by jízda stála, a protože šaty byly neslučitelné s cyklistickým sedlem, vklouzla rychle do tenisek, a než si to stihla rozmyslet, zaklapla za sebou dveře.

Večer byl šedý a sychravý, pořád ještě bylo aspoň pět pod nulou, a Minnie si tam vykračovala v tenoučkých punčocháčích, s maskou místo obličej a s kabelkou, z níž vyčníval nápadný pár červených lodiček od Manola Blahnika. Punčocháči prosvítala zelenofialová modřina ve tvaru Austrálie (všechny modřiny nakonec dostanou tvar Austrálie), která za týden klesla z kyčle na stehno, jako říční nános. Kdyby nebyla tak lezavá zima a kdyby to nebyla tak strašlivá otrava, asi by se sama sobě od srdce zasmála.

Po příhodě s ovci, před více než týdnem, zašla Minnie s farmářem k němu do kuchyně na kafe. Než káva překapala přes filtr, bavili se o televizním pořadu, jímž farmář získal určitou známost, nicméně ženu ne. Oba se snažili myslet na něco jiného než na mrtvé jehně na podlaze v té stodole s náradím. „To je příroda,“ prohodil farmář na rozloučenou. „Někdy žijou, a jindy umřou, s tím nic nenaděláš.“

Když zase stála na ledě, okamžitě si uvědomila, jak jí z toho přerušení jízdy ztuhly svaly. Úzké bruslařské boty jí

tlačily, led jako by už nebyl tak hladký, zato protivítr silnější. A vtom, těsně předtím, než zase vjela do vsi, uvázla pravou bruslí v prasklině. Nedalo se to vyrovnat, zastavilo ji to příliš prudce, a už padala jako komiksová postavička, když nabourá do neviditelné zdi. Nejdřív narazila na led kolenem, pak kyčlí. Nic necítila, ale byla si extrémní měrou vědoma skutečnosti, že upadla, že už se to nedá napravit a že se tomu musí poddat. Dobrých deset vteřin zůstala ležet na ledě. Široko daleko ani noha – lidská ani zvířecí. Když teď ustal zvuk bruslí po ledě, zbylo jen ticho. Všechno se podělalo, pomyslela si Minnie, a najednou ji přepadla velká úleva. Všechno je podělaný a nic už se podělat nedá. Ví přesně, co jí ještě zbývá. Až když zase vstala, urazila posledních pár set metrů, uložila brusle do krabice a dopajdala k autu, uvědomila si bolest, pitomou bolest pohmožděniny, úplně jinou než všechny ostatní druhy bolesti, a právě proto tak šíleně protivnou.

Po návratu do Amsterdamu jí připadalo, že celý ten bruslařský výlet je neskutečný, pouhý sen, který snad chtěl mít nějaký význam, ale nedokázal to, protože na to byly události příliš absurdní. Jen barevná paleta, která se jí v následujících dnech šířila přes kyčel, jí připomínala, že se opravdu něco přihodilo, ale vzpomínka byla vzdorovitá, suvenýr z místa, kde nikdy nebyla.

Když Minnie po víc než půlhodinové chůzi dorazila k Městskému muzeu, nebo tedy k části, která během vleklé rekonstrukce ještě byla otevřená, zastihla před vchodem hlouček nezničitelných kuřáků. Dlouhé hubené modelky s nebezpečně hlubokými výstřihy, muži typu Johna Travolty (starého, ne mladého), módní návrháři s brýlemi přes půl obličeje. Zevnitř zněl tepající zvuk hudby a hlasů.

„Minnie!“

Jeden z kuřáků se oddělil od skupiny a vrhl se jí do náručí. Špičaté kotlety, saténová kravata, sytě růžový karafiát

v náprsní kapse. Byl to její známý, majitel módní značky se zálibou ve šňupání kokainu. Myslela na poslední příležitost, kdy s ním mluvila, telefonicky, jak ji s křikem informoval o fotkách ve *Vogue*.

„Skvělý, že tě zase vidím! Jak se máš!“

Přistrčil jí k obličejí krabičku cigaret a pak zapalovač.

„Vypadáš skvěle,“ řekl. „Trochu jako plněc. Ten make-up ti fakt sekne.“

Opřela se mu rukou o rameno, přezula se z tenisek do lodiček od Blahnika, pořádně zatáhla z cigarety a napřímila záda. Je podivuhodné, jak se svět na pohled změní, když se od něj naše oči vzdálí o deset centimetrů víc. Věděla, že vysoké podpatky jí stejně nezajistí vyšší vzrůst, než má průměrná žena na nízkých podpatcích, ale měla pocit, že se nad všemi tyčí („velikášství“, ušklíbl se fotograf, když stála na těchhle podpatcích vedle něj a tvrdila, že je vyšší než on).

„Jsou tu úplně všichni,“ prohlásil známý. „*You name it*. Za chvíli snad dorazí i Rufus Wainwright a zazpívá.“

Na pozvánce, kterou Minnie dostala, se psalo, že to bude skromná oslava „intimního rázu“. Možná, napadlo ji, znamená intimní ve světě módy přesný opak toho, v jakém významu se to používá běžně.

Od té doby, co vyšly její fotky ve *Vogue*, ji na takovéhle akce zvali s jistou pravidelností. Nejšilenější dopis dostala před pár týdny z Itálie. Bývalý ministr z Berlusconiho vlády jí poslal zpáteční letenku na Sardinii (Olbia-Costa Smeralda), na *grande festa* na své jachtě. „Tohle pozvání radši ne,“ bylo na průvodním samolepicím papírku, opatřeném ještě řádkou vykřičníků a mrkajících smajlíků, „kdybys náhodou v budoucnu měla politické ambice.“

Cigareta jí nechutnala. Když ji drtila špičkou boty, bezděky omrkla ulici. Možná pátrala po stínu. Po někom, kdo dokáže ve tmě zmizet. Najednou si už nebyla tak jistá, že to všechno ještě nezačalo. Zpoza designových brýlí, patek přes

oči, přes kouř jejich cigaret cítila pohledy lidí okolo. Proto všichni na tuhle oslavu přišli, aby mohli vrhat pohledy a přijímat pohledy druhých, bezostyšně, ale se zdáním dekóra.

„Na čem teď děláš?“ zaslechla známého, jak se někoho ptá. Až když otázku zopakoval, uvědomila si, že se ptá jí.

„Na ničem konkrétním,“ odpověděla. „Období usebrání.“

„Skvělý, skvělý. Některý kumštýři práci úplně propadnou, vid. Myslej si, že celej jejich život je umělecký dílo. To je tak strašně pasé, prostě sedmdesátky.“

„Jo,“ přisvědčila Minnie. „Jdeme dovnitř?“

Měla chuť zmizet v davu – teplá těla, která kolem sebe proklouzávají, pleť a látky, nemuset už mluvit.

Baculatá holka, na druhý pohled ne holka, ale žena středního věku, která si v jednoznačně zoufalém pokusu o vrácení času nazpátek vytvořila účes sestávající ze dvou kysličníkově blondatých copů a diadému, stála u šatny a neobratně zápolila s iPadem. Netrpělivě otočila telefon párkrát o čtvrtkruh tam a zpátky a mezitím čile swipovala po displeji, až se jí podařilo vyfiltrovat ze seznamu hostů Minnieno jméno. Od hubené holky v botách na platformě dostala Minnie mátově zelený koktejl, který však ani vzdáleně po mátě nechutnal. Spíš jako suchá hlína, pomyslela si Minnie, pokud taková chuť vůbec existuje. Překvapilo ji, že nápoj ve skleničce je vlažný.

„Je to japonský,“ ťukl na skleničku známý. „Vzácná varianta pálenky *šóču*, zaručeně z nějaký autentický japonský horský vesničky s nemožným jménem, ředěná zeleným čajem. Super exkluzivní, akorát škoda, že to chutná tak nanicovatě.“

Vypil svou sklenici na ex.

„Vypadá to,“ prohodil spiklenecky s obličejem těsně u Minniena, „že připravují novou show a ta bude fakt *mind-blowing*.“

Jeho dech byl cítit něčím, co zůstalo moc dlouho ve sklepe.

Když šel za ní do šatny, vykládal o show, co se má konat příští léto během pařížského Fashion Week. Je to všechno

ještě *top secret*, ale doslechl se z druhé ruky, že kolekce – první haute-couture kolekce téhle dvojice po letech konfekce – je inspirovaná slavnou japonskou zenovou zahradou u chrámu Rjóandži v Kjótu.

„V tý zahradě leží patnáct balvanů. Ať stojíš, kde stojíš, není možný vidět všechny ty balvany najednou. Má to znamenat, že celkový přehled je vyhrazený jen těm, kdo dosáhli osvícení, nebo jak tomu v tý kultuře říkají. A v tý show představují ty balvany modelky, chápeš, a molo je ta zahrada. Nemám ponětí, jak to má všechno vypadat, ale zní to senzačně, ne? Každý, kdo něco znamená, dělá aktuálně něco s Asií.“

Jeden z Johnů Travoltů se vynořil za nimi a chňapl známého za rameno. Následovalo rozsáhlé vzájemné poplácávání po ramenou, pozoruhodný způsob jednání vyhrazený výlučně mužům, který v jasných obrysech odhaluje evoluci od opice k člověku.

„*This is Minnie Panis*,“ představil ji známý, „*google her*.“

Travolta jí rozdrtil ruku a s burácivým smíchem pronesl, že je domovem na světových letištích. Pak pozvedl paži, hlasitě zvolal „*ragazza mia*“, holka moje, a zamířil k vrásčité dámě v kostýmku Chanel.

„Ten chlápek se jmenuje Lorenzo Lotto,“ dodal známý a společně sledovali, jak Ital ženu v objetí skoro nadzvedl do vzduchu. „Přesně jako ten renesanční malíř. To je přece super.“

Na pořadu byl proslov, předání čehosi, obrovský růžový dort s mašličkami, který rozporcovali, další diadémy. Celou tu dobu stála návrhářská dvojice na pódiu, trochu zakřiknutě, jako by se ocitli na vlastní oslavě proti své vůli – což je ostatně docela dobře možné, pomyslela si Minnie. Na závěr zazpíval Rufus Wainwright s těžkým quebeckým přízvukem u bílého křídla francouzskou píseň o děvce v pařížských

ulicích a pak anglicky něco o homosexuálním Mesiášovi, který se vrátí na zem, aby ho tam pokřtili spermatem. Světla v sále pohasla, jen na Rufuse Wainwrighta se upíral pronikavý reflektor. „*Better pray for your sins,*“ radši se modlete za svý hříchy, zpíval stále znovu, táhlým nosovým hlasem, v němž zaznívalo jak hluboce procítěné utrpení, tak záliba v estetice *campu*.

Minnie stála po straně a opírala se o sloup, těsně mimo dav, a najednou ji to zasáhlo: ten muž u kyčovitého křídla, jeho lenivý hlas, jeho bolest, posluchači, kteří jsou všichni po svém zoufalí. Přestože věděla, že to tak není, představovala si, že se fotograf tísni v koutku místnosti a všechny její pohyby bedlivě zaznamenává, a náhle jí došlo, co v té teorii o vězni a dozorci drhne. Nejde o to, kdo z těch dvou vykonává větší moc nad tím druhým, ale o to, kdo z těch dvou je víc hýčkán.

Minnie upřeně sledovala lidi, jak ve tmě poslouchají koncert a žijí v domnění, že se na ně nikdo nedívá. Trochu povolili v zádech, mírně uvolnili rysy v obličejí. Neexistují už výhradně ve vztahu k druhým, ale na okamžik i sami za sebe. Až se za pár minut znovu rozsvítí, bude všechno zase jako předtím. „Kde jsme to zůstali,“ budou si vzájemně říkat, a tím budou myslet rozhovor, na který chtějí navázat, protože rozhovor k navázání je tu vždycky, i bez rozhovoru, a ani si neuvědomí, jak přesná ta formulace je, protože skutečně nakrátko zabrousili na místo, které je jiné než většina míst, co znají: vzdálenější, podivnější, tmavší.

Jedenáctého dne se věci změnily.

Když tenké záclony na okně její ložnice doběla profiltrovaly sluneční světlo, Minnie párkrát zamrkala.

Celé dny bylo zataženo, ne už tak chladno jako předtím, a přesto chladněji nebo v každém případě zoufaleji. Teplota se pohybovala kolem nuly a na ledě na grachtech se objevily loužičky, nejdřív jen po krajích a pod mosty, ale pak všude, až se z nich v ledu vytvořily díry.

Minnie zůstala ležet na zádech a zírala na světlejší plochu okna, ruce měla položené tam, kde podbříšek přechází v boky.

Něco se změnilo, proměna perspektivy. Srdce jí zběsile bušilo v hrudi, jako by právě podala velký výkon; tričko se jí lepilo na tělo, upocené pramínky vlasů na čelo. Přesto měla v hlavě jasno, připadala si bez tíže.

Něco se jí předtím zdálo nebo v každém případě jí před očima běžely obrazy, které příliš nechápala. Psací stroj na dřevěném stole, žebrování na stupni eskalátoru. Peněženka z černé kůže. Až když pohnula hlavou na stranu a podívala se přímo do tmy pod postelí, pochopila, že neleží v posteli, nýbrž vedle ní.

Už to začalo, pomyslela si a pozorovala obláčky prachu, jak se shlukují v závětrří pod postelí. Nemohla to vědět jistě, a přesto to jistě věděla. *Oči na jejích očích.*

Když roztáhla záclony, šplíchlo sluneční světlo necenzurovaně dovnitř, paprsky biblické jakosti, velkolepé reflektory, které se na ni snášejí z nebe. S přimhouřenýma očima zírала na okno na protější straně ulice. Představovala si, že ho vidí, svého dozorce, jak se dívá, čeká na správný okamžik, ať už je to cokoliv.

Encore une journée divine, zašeptala si pro sebe, *a perfect day*, zase jeden báječný den, z vůle Ježíše Krista amen.

Minnie vyšla z domu bez jasného plánu. Venku ji ohromilo mléčné světlo zbarvující všechno do běla. I vzduch, který vdechovala, byl bílý, obláček chladu a světla v jejích plících. Svět se mihotal, vypadalo to safra jak zinscenované, jiskřivý reklamní letáček na krátký zimní zájezd do některé metropole. Šla dál, až dorazila na kraj města, široké ulice s nízkými řadovými domky ve stínu zlověstné nové zástavby – některé budovy se skládaly z velkých skleněných loftů, jiné se dělily na stovky kumbálů skýtajících přístřeší přinejmenším desetinásobku obyvatel.

Velké jezero, kam došla – zřejmě cíl její cesty –, se před ní pokojně rozkládalo a bylo stále ještě zamrzlé. Obleva tu ještě neudeřila tak zuřivě jako ve vnitřním městě. Míň lidí, říkála si Minnie, míň všeho, co lidi vylučují.

Vešla do kavárny s velkými okny, s výhledem na zamrzlé jezero. Na stěnách byly tmavě fialové tapety s potiskem heraldických lilií. Nad hlavou jí visel obrovský lustr s modrými žárovkami. Jako pokaždé u takových těles zavěšených ve vzduchu si představila, že se ta věc ze stropu uvolní – proces tak pomalý, že je prostým okem nepostřehnutelný, ale teď, přesně teď, dosáhl dramatického bodu zlomu, minimálního rozdílu mezi visením a zřícením. Byl by to samozřejmě idiotský způsob, jak si zlomit vaz, jenže takové věci se dějí.

Objednala si kávu.

Vyslovení objednávky – jednu kávu prosím – ji najednou naplnilo vzrušením. Nic prachobyčejnějšího se snad nedá udělat, a právě proto je to tak vzrušující: je tím, kdo si objednává jednu kávu, a současně je tím, kdo to jen předstírá. Těšila se, až jí kávu přinesou, jak bude lžička cinkat o podšálek, jak tam bude ležet karamelová sušenka zatavená v celofánu, jak upije. Od teď k tomu patří všechno. Možnosti jsou neomezené.

Pro formu (žena čtoucí v kavárně) si z tašky vytáhla knížku. Byla to tenká knížka, kterou si před lety odnesla od matky, protože ji zaujal název: *Slaughterhouse-Five. Játka č. 5*. Věděla, že je to klasické dílo americké literatury o vybombardování Drážďan, ale název zněl spíš jako sequel nějakého hororu. Na obálce byl útvar připomínající náhrobní kámen a písmena titulu na něm tvořila oblouk.

Její agent, velký milovník literatury, knížku jednou vytáhl z její knihovny a zvolal, že je to vzácné první vydání. Ke čtení se nikdy nedostala, něco jí v tom bránilo, snad tematika, ale těsně předtím, než toho rána vyšla ze dveří, vzala si knížku v jakémsi okamžitém hnutí mysli s sebou. Teď ji poprvé otevřela. Na předsádce byla písmena psaná tužkou, která někdo vygumoval, nebo možná prostě vybledla časem. Vypadalo to jako matčino písmo, klasické se sklonem, ale ať už tam bylo napsáno cokoli, teď to bylo nečitelné.

Když Minnie knížkou listovala, vypadl z ní složený list papíru. Opatrně ho rozložila. Vlevo nahoře tři slova psaná strojem: *přečtěte si to*. Jinak nic, hlas ze vzduchu.

„*There are almost no characters in this story,*“ četla na stránce, odkud list vypadl, „*and almost no dramatic confrontations, because most of the people in it are so sick and so much listless playthings of enormous forces.*“

V tomto příběhu se nevyskytují takřka žádné charaktery a takřka žádné dramatické konfrontace, neboť většina jeho

postav je příliš zesláblými a příliš lhostejnými hračkami v rukách obrovských sil.

Kladla si otázku, jestli vypadá jako normální čtoucí žena v kavárně čekající na kávu. Kladla si otázku, jestli tou ženou je. Kávu jí přinesli a všechno probíhalo přesně podle očekávání, alespoň do chvíle, kdy zahákla prst za ouško a přiblížila si šálek k ústům.

Odpor byl stejně akutní jako všeovládající. Štítivě se podívala na černou tekutinu v šálku, najednou jí připadala jako voda v kanalizaci, špinavá, zatuchlá, zahnívajíc ve slunci. Odpor se jí rozšířil po celém těle, bylo to něco existenciálního, nevolnost, která začala šálkem kávy, ale nedala se na něj zredukovat. Než se stačila vzpamatovat, šálek upustila. Rozskočil se na zemi na dva kusy, káva se rozlila a utvořila kolem loužičku.

Vzápětí příběhla servírka se žlutým hadříkem. Minnie si představovala, jak hadřík absorbuje kávu, velké hnědé skvrny v jasné žluti. Bylo to silnější než ona. Jako ve frašce, v níž všichni odbíhají do různých stran, otvírají a zavírají dveře, zmateně do sebe narážejí, vyrazila Minnie na WC a náruživě vyzracela do mísy ranní jogurt a krajíce chleba. Když ještě oddychovala z toho vnitřního násilí, vzpomněla si na dávnou příhodu se sushi, po němž v krámku tak toužila, a jak se touha zničehonic převrátila ve vyslovený hnus.

V zrcadlech zírala na své oči, po zvracení ještě vodnaté. Chorobný lesk, který z nich vycházel, ji fascinoval, stejně jako ji pokaždé zaujal vlastní bledý a rozplizlý obličej těsně po pláči, spečené řasy, usmrkaný nos. Třeba, napadlo ji, může člověk tak dlouho blít nebo brečet, až všechno, co bylo špatně, z těla vyjde a člověk zůstane čistý jako bílé prádlo.

Zpátky v kavárně – po rozbitém šálku už nebylo ani stopy, ba dokonce na jejím stolku stál zbrusu nový šálek kávy, jako by se vůbec nic nestalo a ona mohla třískat

hrníčky o podlahu donekonečna – se Minnie omluvila. Podala servírce desetieurovou bankovku a bez ohlížení vyšla z kavárny, kde se lustr mohl každou chvíli zřítit, takové věci se dějí, svět je místo nepravděpodobností.

U vody se na nějakou dobu zastavila, opatrné sluneční teplo na bledé, hrubé pleti obličejů a nakyslou pachů po zvracení ještě matně v ústech. Bylo 11. února 2012, den byl jasný a chladný, sobota. Rozhlédla se, ale neviděla ho. Daleko, na protějším břehu jezera, šly dva lidské flíčky. Holé zimní stromy, auto zaparkované na kraji silnice. To bylo všechno. Tak to bylo myšleno, řekla si. *Bude operovat s maximální možnou diskrétností a za žádnou cenu, ať se děje, co se děje, nezakročí.* Upírala oči na led a uvažovala, jak rychle se musí molekuly pohybovat, aby zůstal hladký, ale pevný, a jak se takové rychlosti vyjadřují.

První krok. Pak ještě jeden, pak ještě jeden, pak ještě jeden. V hlavě měla jasno a připadala si bez tíže. Nic nevydávalo zvuk.

ALL IS FALLING

Dne 9. července 1975 vyráží třiatřicetiletý nizozemský umělec Bas Jan Ader na plachetnici typu Guppy 13 pojmenované *Ocean Wave* z mysu Cod ve státě Massachusetts, aby se sólově přeplavil přes Atlantský oceán. O čtrnáct let dřív se dostal po moři do Spojených států, teď se přes stejné moře vrátí do své rodné země. Plavba se má stát druhým dílem triptychu s názvem *In search of the miraculous* (Hledání zázračna), který začal výstavou v Galerii Claire Copleyové v Los Angeles a po dosažení cíle ho završí výstava v Groningenském muzeu. Plachetnička sotva dvakrát delší, než kolik měří na výšku Bas Jan Ader, je jeden z nejmenších tzv. pocket cruiserů, jaký kdy byl vyroben. V lodi takových rozměrů se ještě nikdo neodvážil přes oceán. Nebude to jen umělecké dílo, ale i světový rekord.

Tři týdny po vyplutí se rádiový styk přerušil. O devět měsíců později loďku objeví u irského pobřeží španělský rybářský člun: napůl pod vodou, se zlomeným stěžněm, panel, na němž bylo upevněno bezpečnostní lano, utržený. Průzkum řas usazených na trupu ukáže, že se loďka takhle pohupovala na vlnách už půl roku.

Poslední cesta Base Jana Adera trvala tři měsíce. Nikdo neví, co přesně ho z loďky smetlo. Mohla to být silná bouře, obrovská vlna, navigační chyba, konstrukční závada plavidla. Nedá se však ani vyloučit, že Ader skočil z lodi sám, ze zoufalství, deprese, dezorientace nebo která jiná slova pro šílenství jsou libo.

V týdnech po objevení Aderovy loďky se přátelé, kolegové umělci a milovníci jeho díla ještě domnívají, že je to dokonale umělecký trik, přesně odpovídající Aderovu už tak kryptickému postoji k životu. Že se vesele – i když *veselí* není právě stav, který by pro něj byl typický – vynoří v Los Angeles, protože

je sice dobrák, ale vocamcaď pocamcaď. Jen manželka Mary Sue Aderová Andersenová a matka Johanna Adriana Aderová Appelsová si okamžitě uvědomí, že je to vážné. Znají ho a vědí, že není ani vtipálek, ani provokatér. Matka navíc napsala báseň předjímající jeho smrt ve vlnách ještě měsíce předtím, než byla loďka nalezena. Později to bude označovat za předtuchu.

Je vdova po kazateli a odbojáři Bastiaanovi Janovi Aderovi, který je v roce 1944, dva a půl roku po narození nejstaršího syna Base Jana a jen pár týdnů po narození mladšího syna Erika, popraven zastřelením v rámci odvety za atentát odboje na německého vojáka – přesněji řečeno protože Němci potřebují pár kandidátů, aby prokázali svou neústupnost vůči odboji, a jeho příjmení začíná na A.

Osm let před smrtí, jednoho časného letního dne v roce 1936, vyráží Bastiaan, čerstvě dostudovaný teolog a sotva půl roku ženatý, na kole s třírychlostní přehazovačkou a dvěma bubnovými brzdami z Amsterdamu do Palestiny. Jeho okolí se nad takovým „bláznivým podnikem“ pohoršuje, vždyť to nemůže skončit zdarem. Jen Johanna věří v dobrý konec. Manžel má dobrodružnou povahu, ale rozhodně není zbrklý idiot.

O půl roku později projel Bastiaan Ader Německo, Československo, Maďarsko, Turecko, Sýrii a Libanon a jednoho rána dorazí na kole do Jeruzaléma. Odtud zamíří do Káhiry, kde nastoupí na nákladní loď do Řecka, načež se vlakem přes Francii vrátí do Nizozemska.

Cestou onemocní tyfem, kolo se nespočetněkrát porouchá, a navíc se vícekrát ocitne zcela bez peněz v oblastech, které nemají práve pověst bezpečných krajů. Nic z toho ho však nezkruší a „bláznivý podnik“ lze zaznamenat do análů jako hrdinský epos se slavným koncem. Skutečnost, že ho o osm let později v lesích u Rhenenu zastřelí, z jeho života udělá tragédii v nejlepší křesťanské tradici: průkopník, služebník Boží, mučedník.

Johanně, od osvobození evangelistce v obci Nieuw-Beerta v severní provincii Groningen, celkem vzato nejsou méně ucho-pitelné stránky života neznámé; vrtošivé ornamenty, které se rýsují jako řeky v krajině, zrcadla a zdvojení, četné nevyřknutelné věci skrývající se pod povrchem konkrétna. Když zveršovala sen o smrti svého syna na moři, rozpoznala ho v pravé podobě: jako neblahou předzvěst.

Po těle Base Jana Adera nezbyla ani stopa. Dílo, které za- nechal, je nečetné, dalo by se říct téměř neexistující. Obsahuje pár performancí, instalací a krátkých filmů, přičemž značná část z nich vznikla během jediného víkendu. Je lákavé, ano, snad i nevyhnutelné vnímat jeho dílo ve světle jeho pozdějšího zmizení.

Jeho smrt nebyla žádná pitomá dopravní nehoda (James Dean, Albert Camus, Lady Di, Roland Barthes, Pierre Curie, Antoni Gaudí, Grace Kellyová, W. G. Sebald a tak dále a tak dále), žádná pitomá nemoc (většina lidstva), ale výsledek velmi pečlivého cvičení v odpoutávání. Kdo si život Base Jana Adera pustí pozpátku až k bodu, kdy jeho otec nasedl na kolo a rozjel se šest let před jeho narozením do Palestiny, pochopí, že jeho zmizení bylo stejně nevyhnutelné jako široširé moře vyznačující okraje světa.

Nám postačí vrátit se do roku 1960. Vidíme Base Jana na uměleckoprůmyslové škole v Amsterdamu, je mu osmnáct, světlé vlasy, modré oči. Hezký kluk. Má u sebe čtvrtku, jinak nic. Každý náčrt, který dostane za úkol, nakreslí na tu čtvrtku. Kresbu vygumuje, nakreslí novou, zase vygumuje, nakreslí zase novou, zase gumuje, zase gumuje, zase gumuje. Koncem roku nemá jiné práce než tu porézni čtvrtku – tak ztenčenou, že je průhledná.

O rok později Bas Jan školy nechal nebo ho vyhodili nebo to bylo něco mezi. Jede stopem do Maroka. Na otce žádně

aktivní vzpomínky nemá, to je nemožné, ale zná ho z matčina vyprávění, matka navíc koncem čtyřicátých let o jeho hrdinské odbojové činnosti napsala knihu. Zkrátka Bas Jan otce obdivuje, dobrodruha a hrdinu odboje, a cítí, že mu v žilách koluje stejně neklidná krev, tak bujná, že to tělo někdy skoro nezvládá. V Tangeru nebo Casablance (nebo možná v Rabatu, každopádně: v jednom přímořském městě) se nechá najmout jako plavčík na jachtu, která směřuje do USA.

Pozoruhodné je, že těsně u kalifornského pobřeží jachta ztroskotá. Tak to musí být osud, řekne si Bas Jan, když vystupuje v Los Angeles na pevninu. Zapiše se na Otis College of Art and Design a zamiluje se do ředitelovy dcery Mary Sue, s pronikavě modrýma očima a tuhými plavými vlasy, což prozrazuje její severoevropské kořeny.

O pár let později se v Las Vegas vezmou. Bas Jan tou dobou kromě pedagogického působení na výtvarné akademii také studuje filozofii. Existuje svatební fotka, na níž stojí vedle nevěsty, stal se z něj skutečně mimořádně pohledný člověk (a údajně sukničkář s přezdívkou „Doctor Rock“), a podpírá se velkými dřevěnými berlemi. Symbolika, protože nohy má v pořádku. Trapný vtip? Na to bral umění a život příliš vážně – s ironií, to jistě, ale vážně.

V roce 1970 začíná Bas Jan Ader pracovat na sérii *Fall*: krátké filmy bez zvuku, v nichž umělec, jak napovídá titul, padá. Vidíme, jak i se židlí padá ze střechy svého domu v Los Angeles, vidíme ho vjet na kole do Reguliersgrachtu, vidíme ho, jak celé minuty visí na větvi nad strouhou v Amsterodamském háji, až se už nemůže udržet a svisle, jako rampouch z okraje střechy, zajede do vody.

Tenhle poslední pád, *Broken Fall (Organic)*, je ze všech tří nejpozoruhodnější. Na větvi visí muž a divák ví, že jeden z těch dvou povolí: buď se větev urve ze stromu, nebo se muž urve z větve. Tak prosté to bude. V každém případě se nestane

nic strašlivého, protože muž nevisí nějak extrémně vysoko ve vzduchu a pod sebou má vodu, a ta aspoň prozatím zabrání tomu, aby se pádem zabil. Nicméně napjaté očekávání, které ta situace vyvolává, se vyrovná Hitchcockovi.

Broken Fall (Organic) jako umělecké dílo dojmává. Umělec se vmanipuloval do situace, z níž se od samého počátku může dostat jediným způsobem: působením přírodních sil větších než on sám. Odevzdání začíná v okamžiku, kdy oběma rukama uchopí větev a nohy nechá viset ve vzduchu, pohupuje se jako prádlo na šňůře. Někdy se snaží viset nehybně, ale vtom se mu tělo zkroutí, jako by se chtělo zbavit sebe sama, ruce na větvi přehmátnou v odvážném, leč marném pokusu zvrátit nezvratný chod událostí. Tělo ještě neví to, co hlava už dávno pochopila – na větvi visí člověk, který sám sebe zprůhlednil, zranitelný jako měkká lebka novorozence, vydaný zákonům zemské přitažlivosti, tajemným i neochvějným.

Má neodvratnost pádu za výsledek, že pokusy Base Jana Adera nemají smysl? Ano, ovšem. Nicméně platí: *the value is in the effort*. Hodnota spočívá ve snaze. Když visí na větvi, rozhoduje se pro ztrátu kontroly a tahle volba vymezuje rozdíl mezi nesvobodou a svobodou. Absurdní hrdina *pur sang*; Sisyfos podle Camusova gusta: svoboda a nesmyslnost jako dvě strany stejné mince.*

* Camus zahynul v roce 1960 ve věku 46 let při automobilové nehodě, ve stejném roce, kdy se Bas Jan Ader gumováním odklonil od vyšlapanějších cestiček života, a deset let předtím, než začal tvořit svou sérii *Fall*. Dá se předpokládat, že ještě před Camusovým úmrtím se Bas Jan seznámil s jeho *Mýtem o Sisyfovi*: nejen proto, že existencialismus byl v té době na vrcholu a Camus dostal tři roky předtím Nobelovu cenu, ale také vzhledem k zájmu o filozofii, který u Base Jana propukl časně. Není přitom rozhodně nemyšlitelné, že při čtení zahlédl svého zemřelého otce, jak šlape na kole do zaslíbené země, pro nic a pro něco, umělec, který umělcem nebyl. Kdyby se naopak Camus – stejně jako jeho přítel/nepřítel Sartre – dožil úctyhodného kmetského věku, mohl by se ještě dozvědět o zmizení Base Jana Adera na moři. Nejspíš by ho to oslovilo: osamělý boj a ryzí nezdar, v němž vyústil, *because there's no succes like failure, and failure's no success at all*. Ví, že bratři nezdar a úspěch už léta chodí každý sám.

Bas Jan Ader neměl pověst hovorného člověka, a už vůbec ne, když šlo o výklad vlastního díla. Ke své sérii *Fall* se přesto při vzácné příležitosti vyjádřil. „Tělo umělce jako zemská přitažlivost,“ říká, nejspíš anglicky nebo nizozemsky s již americkým přízvukem, „z něj dělá pána nad sebou samým.“ No prosím: Albert Camus ve dvanácti slovech.

Když to tělo po dvou dlouhých minutách spadne, ví konečně, co už věděl Camus a taoisté ve staré Číně, sádhuové z Váránasí, první rabíni, zenbuddhisté, středověcí mystici od Kolína po Antverpy: kdo se pustí, pochopí univerzum. Tělo ve vzduchu je na vzácnou vteřinu nedotknutelné.

Na melodramaticky působící fotografii *Farewell to Faraway Friends* (Sbohem vzdáleným přátelům) z roku 1971 stojí umělec na skalnatém břehu rozlehlé vodní plochy, o níž se dá tušit, že je to moře. Slunce zapadá do vody nebo z ní vychází, z dob slávy Kodachromu na nás křičí krvavá červeň nebe.

Tato osamělá silueta divákovi nevyhnutelně připomene romantickou ikonu Caspara Davida Friedricha *Poutník nad mořem mlh*. Muž versus živly, divoká krása přírody, strach a touha sevřené v pěst jediného prožitku téhož. Nevidíme, zda se Bas Jan Ader obrací tváří k nám nebo k vodě, ale dá se to uhadnout.

Podívejme se na něj, jak stojí v té sentimentální krajině: slyší šumění moře, a když si olízne hřbet ruky, cítí na jazyku krystaly soli, spodní proudy silnější, než by se podle pravidelného vlnobití na povrchu zdálo. Je jen otázka času, kdy se tomu poddá, to ví taky.

Můžeme o něm říct ledacos, ale ne, že koketuje s bolestí a osamělostí. Ať už jsou ti „vzdálení přátelé“ kdokoli a kdekoli, umělec jim ve vší vážnosti mává na rozloučenou.

Rok nato – tedy v roce 1972, kdy Andy Warhol tvoří četné reprodukce Mao Ce-tunga a Picasso svůj slavný poslední

autoportrét – uspořádá Bas Jan Ader performanci, která bude zdokumentována zvukovým záznamem a fotografiemi.

Projekt *The Boy Who Fell over Niagara Falls* (Chlapec, který spadl z Niagarských vodopádů) je založený na příběhu z *Reader's Digest* (s názvem: „The Boy Who Went over Niagara Falls“ – takže „který proplul“, jemný, ale zásadní rozdíl). Umělec sedí v křesle u lampy, předčítá příběh a upjí ze sklenice vodu – dopije ji přesně ve chvíli, kdy příběh skončí.

Příběh zní zhruba takto:

Dne 9. července 1960 pozval James Honeycutt, rybář a rodný přítel Woodwardových, bytem na břehu Niagary, jejich sedmiletého synka Rogera na první projížďku loďkou. Jen si představte chlapcovo rozrušení! S nevolí nasedne i jeho starší sestra Deanne, je jí sedmnáct, a navíc ji neklidná Niagara nijak nepřitahuje. Našněruje se do jedné ze dvou záchranných vest a posadí se, vzdorovitě, tak jak to umějí jen hodně malé děti a pubescenti.

Loď je necelé čtyři metry dlouhá, vyrobená z hliníku a vybavená motorem o síle 7,5 koňské síly. Když Honeycutt nechá kormidlovat klučinu a nedává pozor, je z toho karambol: loďka narazí na skálu a motor selže. Mezitím je proud snáší nebezpečně blízko k okraji vodopádů, nicméně Honeycutt si to kupodivu uvědomí až na poslední chvíli. Hluboko pod nimi se zatím plaví výletní loď *Maid of the Mist*, která návštěvníkům dopřává podívanou na vodopády z co nejtěsnější blízkosti.

„Všimněte si,“ vykládá průvodce, „toho kabelu nahoře: označuje bod, odkud voda všechno neodvratně vtáhne do vodopádu.“ Jeden z turistů ukáže na malinkatou modrou loďku, která se najednou objeví na okraji. „Tu taky?“

Jako poslední altruistický čin hodí Honeycutt jedinou zbývající záchrannou vestu Rogerovi a přes burácení milionů litrů padající vody na něj křičí, ať se nebojí. Roger se samozřejmě bojí, zažívá smrtelnou hrůzu, loďka je neovladatelná, on ne-

umí plavat, tlama té hrůzostrašné vodní obludy ho za chvíli pohltní. Tak to je konec, říká si, když se loď převrátí, teď umřu. Voda ho stáhne dolů, pak ho zase vyplivne na hladinu, chlapec křičí o pomoc, ale shluk zburcovaných lidí vidí jen jeho sestru Deanne a na poslední chvíli ji z vody vyloví. Chudinka Roger je moc malý a jeho hlas moc tenký a ještě nikdy nebylo tak tragické být dítětem. Pokud to jde, myslí na všechny svoje hračky, na oslavy narozenin s dorty a zmrzlinou, na zármutek rodičů, až ho budou muset pohřbít. Pak se pustí, tak prosté to zřejmě je: v jednu chvíli sedíme v loďce, v příští chvíli jsme připraveni zemřít.

Ze samotného pádu si Roger nic nepamatuje. V každém případě ho nevnímá jako pád, je to spíš, jako by se vznášel na oblaku a s plesknutím zajel pod hladinu. Když se znovu vynoří, nenapadne ho nic lepšího než řvát jako o život. Z výletní lodi najednou zahlédnou ve vodě oranžovou tečku a neuvěřitelné se zdá skutkem: tečka ještě žije. A tak vstoupí Roger Woodward do dějin jako první osoba, která kdy, bez eskamotérských kousků, přežila pád z Niagarských vodopádů. A nejen to: přestál to prakticky bez jediné oděrky. Kdyby byl těžší, zaručeně by se při pádu stejně jako nešťastný James Honeycutt zabil. Tak je to vždycky: to, co nás nejprve dostane do svízelné situace, nás nakonec i zachrání.

Není těžké uhodnout, proč ten příběh Base Jana Adera tak nesmírně fascinuje. Došlo tu k čemusi zázračnému, ale přitom to naprosto odpovídá přísným fyzikálním zákonům: zemská přitažlivost vykonala své, klučina se jí odevzdal a tělo z toho vyšlo vítězně. To je jinčí kafe než spadnout z větve do strouhy; minimálně měřítko je asi tak tisíciprocentně větší. *Goddammit*, uleví si Bas Jan a upije vodu ze sklenice, takový zázrak hledám odjakživa.

O tři roky později a přesně patnáct let po Rogerovi Woodwardovi nasedne Bas Jan Ader do vlastní kocábky. Dá se

předpokládat, že si přinejmenším po praktické stránce všechno zvážil. S plachtěním má zkušenosti, severní Atlantský oceán zná, tedy nakolik je to možné, ví, jak fouká vítr, kde jsou hvězdy, kolik toho smí denně sníst, aby se neocitl bez jídla. Do náprsní kapsy záchranné vesty si strčí Hegelovu *Fenomenologii ducha*. Je připravený, jak jen to je na podobnou cestu možné. O tři měsíce později utone.

Skončila jeho výprava ryzím nezdarem, jak jsme naznačili dříve? Jak se to vezme. V doslovném smyslu se mu oceán nepodařilo přeplout, avšak na druhou stranu: to nikdy nebyl jeho cíl. Jeho cílem byl ten pokus, a to je klíčový rozdíl.

Bas Jan Ader nehledal, co je za mořem, on věděl, co tam je: ploché Nizozemsko, kde se narodil, ta země pod úrovní moře, malá komunita, v níž otec sloužil jako kazatel a matka stále ještě šíří Slovo Boží v kostele sv. Ichtha na návsi obce Nieuw-Beerta. Ne, jeho hledačská výprava byla spíše mystické než geografické povahy, spíše abstraktní než konkrétní, ať už je obraz muže v loďce, jak se živí fazolemi z konzervy, sebe-prozaičtější. Možná doufal najít to, co už někdy během padání zahlédl: naprosté odpoutání. Dlouhý, horizontální pád časem a prostorem. To už nebylo cvičení, tohle byla *the real thing*, to bylo doopravdy, s plným nasazením.

Je tu možnost, že to našel, *the miraculous*, zázračno, když se pohupoval na širém oceánu, samotinký se svým tělem a s živly. A je tu i možnost, že to nikdy nenašel a že měl hlavně strach, byl osamělý, zoufalý, lidský.

Byl si Bas Jan Ader plně vědom toho, že pro tohle umělecké dílo nasazuje život? Kladná odpověď je nasnadě. Bez nasazení života by hledačská výprava byla ve finále bez významu, nanejvýš dobrý trik, technicky vyspělý, ale zdaleka ne zázrak. Podle některých to dokonce byla normální sebevražda: nejenže tu byla možnost, že zahyne, ale možnost, že to přežije, byla skoro nulová.

Zajímavé je, že po jeho smrti našli v jeho skříňce na akademii knihu *The Last Voyage of Donald Crowhurst* (Poslední cesta Donalda Crowhursta); rekonstrukci bizarní plavby plachetnicí, kterou podnikl obchodník Donald Crowhurst.

Crowhurst se nejrůznějšími obchodními přehmaty dostal do tak závažných finančních nesnází, že se v roce 1968 v náhlém hnutí mysli přihlásil na závod kolem světa pro sólové námořníky Sunday Times Golden Globe Race. Vyhraje a díky peněžní odměně se jedním rázem zbaví finančních starostí, plánoval.

Po mizerném přeplavení z Anglie na Azory se ukázalo, že jeho trimaran (pořídil si ho za hypotéku na svůj dům) není zdaleka tak vhodný k plavbě po moři, jak doufal, a tak učinil rozhodnutí, které svědčí o zoufalství a hluboce zakořeněném smyslu pro dekorum: potají ze závodu odstoupí a každý den pečlivě posílá organizátorům závodu falešnou polohu, zatímco se prostě jen tak pohupuje na Atlantském oceánu. Vede si dva lodní deníky: jeden se skutečnými záznamy a jednu fingo- vanou variantu cesty, kterou správně měl podniknout. Celé měsíce to jde víceméně hladce. Rádiovým spojením posílá jednu exotickou polohu za druhou, a přitom nikdy neopouští Atlantský oceán. Chápe, že už zabředl do lži moc hluboko na to, aby jí ještě mohl uniknout, a jedině, co si časem přeje, je závod „dokončit“, aniž jeho podvod vyjde najevo.

Není těžké si představit, jak strašlivě se vyděsil, když mu organizátoři závodu po osmi měsících náhle poslali zprávu, že předstihl všechny ostatní lodě a nepochybně zvítězí. Lhal příliš dobře! S takovou možností celou tu dobu ani ve snu nepočítal. Navíc mu ty měsíce o samotě na moři, jednou nohou na pravoboku ve skutečnosti a druhou nohou na levoboku ve fikci, řádně zamotaly hlavu. Když se tak pohupuje na oceánu, je jediný na světě, kdo ví, jak moc selhal, a to je těžké břemeno. Příliš těžké pro jednoho člověka (nebo aspoň: tohoto člověka), jak se projeví, když po zprávě o jistém vítězství se stav

mírného šílenství zvrhne v slepou paniku. Tón jeho záznamů je stále zoufalejší, načež se rozmělní na nesrozumitelnou slovní břečku, rozbouřenou a prázdnou jako moře samo.

Přesto organizátorům nadále den co den udává falešnou polohu: lež se definitivně stala součástí jeho těla, je to úporný tik vymykající se zdravému rozumu. Když se o měsíc později prolže až těsně k cílové čáře, přeruší veškeré rádiové spojení a zmizí. Dvanáct dní po posledním zápisu v „pravém“ lodním deníku (*„It is finished, it is the mercy“* – je konec, je to smilování) je jeho zcela neporušená loď nalezena v severní části Atlantského oceánu. Nic nenasvědčuje ztroskotání, když však jsou v kajutě nalezeny dvě verze lodního deníku, není obtížné tu historii rekonstruovat.

Skutečnost, že Bas Jan Ader tuto podivuhodnou historii četl před vyplutím, napovídá, že zatraceně dobře věděl, jak jeho cesta může skončit. A přesto v té úvaze cosi drhne. Zprvč byl Donald Crowhurst prostě ubožák a jeho smrt vstoupí do análů jako nesmyslná a tragická. Dostal se do pěkné kaše, zabředal do ní stále víc, až z toho švindlování vzniklo tak nerozmotatelné klubko lží a sebeklamu, že mu nezbývalo nic jiného než skočit z lodi. (A můžeme mu to mít opravdu za zlé? Můžeme popřít, že to bylo jediné trvalé řešení všech jeho problémů?)

Zadruhé, a to je mnohem důležitější, znamenal život pro Donalda Crowhursta vůbec něco úplně jiného než pro Base Jana Adera. Pro Crowhursta, a s ním pro převážnou část lidstva, byl život sled víceméně náhodných událostí a rozhodnutí, které ho svíraly jako stoupající voda, stále chladnější a vlhčí, až se potopil a udusil se. Kdežto Ader se sice svévolí kosmu nechal vést, ale nenechal si jí nic diktovat. Jeho umění dělalo z jeho života promyšlenou všeobsahující hledačskou výpravu za mystičnem. Umění bylo jeho životem stejně jako dýchání nebo tep srdce. Převádění z jedné veličiny do druhé nebylo po-

třeba, protože jemu všechno znělo jako stejná řeč. Řeč, kterou se naučil na vlastní pěst v roce, kdy ho vyhodili z umělecko-průmyslové školy, a zdokonalil ji, když se ženil v záři umělého světla v Las Vegas a opíral se při tom o dřevěné berle.

Takový životní postoj ovšem není bez nebezpečí. Kdo nerozlišuje umění od života, činí radikální rozhodnutí. To umění prostě vyžaduje, tedy pokud chce být něčím víc než dekorací na stěnách vil, jež by jinak utonuly ve vlastním objemu. A navíc: když jedno zcela přechází v druhé, kde ještě zbývá to „druhé“? Umění je strháváno do víru života a naopak, dokud nevznikne hermeticky uzavřený systém, v němž jedno ani druhé už doopravdy neexistuje. Umění přestane být uměním a život přestane být životem. Je to úplně prosté.

Bylo tedy tak zřejmé, že Bas Jan Ader nejen teoreticky, ale doopravdy, prakticky počítal s tím, že riskuje život? Když ze života odsajeme vzduch ve skleněné vývěvě umění, zbývá pak ještě prostor pro smrt, opravdovou, banální smrt, jež znamená, že se tělo chvěje a škube sebou, dokud z něj nevymáčkne me veškerý život, a bezmocně zmizí pod mořskou hladinou, než nasákne vodou a znovu vyplave, nafouklé, bledé, smrduté?

Bas Jan Ader nepodnikal zámořskou plavbu, nýbrž tvořil umělecké dílo. Nebyl to žádný kaskadér ani taškář. Byl umělec a pro umění sice riskoval život, ale cítil se jím i chráněný.

Jako to tělo na větví ještě neví, že spadne, tak nevědělo tělo v kocábce, že může umřít, i když hlava si to už tisíckrát pomyslela – při čtení Crowhurstova příběhu o přestávce mezi přednáškami, pokaždé pod sprchou uprostřed noci, když Mary Sue spala a zdálo se jí o miminkách. Až v nejposlednějším okamžiku, po pádu, zápase a němém údivu muselo tělo pochopit, že *je po všem*. Smrt Base Jana Adera vymezila konec jeho uměleckého díla, nebyla však jeho zdokonalením. Kdo tvrdí něco jiného, vyznává divné pojetí umění.

1984

K Minnienu prvnímú bezhlučnému téměřzizení došlo 9. července 1984, v den jejího narození. Narodila se čtrnáct týdnů před termínem a nebyla víc než předběžný nástin hotového člověka. Kdyby se narodila o týden, nebo dokonce jen o pár dní dřív, prohlásili by ji za neschopnou života. Tak zněly lékařské směrnice.

Než dítě položili do pojízdného inkubátoru, přidržel je lékař na okamžik Minnienu matce těsně u obličeje. Lebka, pokud se o něčem takovém dalo mluvit, byla smáčknutá do podivného tvaru a končetiny nepředstavitelně tenoučké. Přestože Minnienu matka věděla, že dítě bude maličké, konkrétní rozměry ji vyděsily. Novorozenec ležel zakrvácený a bez pohnutí v lékařových dlaních. Jako by doktor odněkud vyrval srdce a teď jí ho nabízel.

Minnienu matka porodila rok předtím mrtvé dítě, a tak si teď kladla otázku, co to má znamenat, to nehotové dítě, které přišlo na svět bez pokožky, bez tuku, ano, dokonce bez kostí, úplně to tak vypadalo. Vnímala to jako trest i smilování současně, ale protože Minnienu matka odmítala věřit v prozřetelnost, říkala si, že je to prostě to, co to je: dítě narozené po jiném dítěti, buď přežije, nebo umře, přestože ji

lékaři důrazně připravovali na tu druhou možnost. Se spravedlností to všechno nemá vůbec nic společného.

Jenže Minnie neumřela. Třináct týdnů si ji nechali na novorozenecké jednotce intenzivní péče, napojenou na hadičky a sondy. Tříkrát ji postihlo krvácení do mozku a vzhledem k nadměrné produkci bilirubinu zežloutla, ale má tuhý kořínek, říkaly sestry se jmény jako Chantal a Charmaine, je to pravá bojovnice. Minniena matka se dívala kulatými otvory v inkubátoru na průsvitné děťátko – nevypadalo jako bojovník, ale jako bezbranné pískle. Tak maličké a tak vystavené na odív – jako korunovační klenoty v přísně střeženém muzeu. Někdo se na tebe dívá, šeptala, někdo tě má rád. Prostrčila otvorem ruku a dotkla se miminka, opatrně, opatrně. Je snad ten inkubátor vlídnější prostředí než moje děloha, uvažovala. Byla to na ni sentimentální a směšná myšlenka. Jako by to nějak souviselo s vlídností.

Večer doma se snažila vyvolat si obraz děťátka. Jak maličké je a jak tam leží, v nemocnici, na oddělení, v inkubátoru. Šňůry, pokožka. Stovky lidí, kteří jsou s děťátkem v nemocnici, nemocní, jak spí. Čím víc si to představovala, tím míň z děťátka zbývalo. Dítě je soubor okolností, pomyslela si. Experiment se životem místo života. Kladla si otázku, zda to něco odhaluje o lidstvu obecně.

Když si směla vzít dítě domů, vážilo o mnoho méně než průměrný novorozenec. Dva balíčky cukru a pár rajčat k tomu. Nebo vajec, napadlo Minnienu matku, k vajíčkům to má blíž. Stále se jí vracela představa, že jí to vyklouzne z rukou. Viděla to v duchu mnohokrát, jak se dítě rozbíjí, skořápka a žloutek. Udivovalo ji, jak málo námahy by to stálo. Jak bezhlesné by to bylo.

Dítě zachovávalo téměř absolutní ticho. Nejenže neplakalo, ale někdy prostě přestalo dýchat. Minniena matka se obávala, že to svědčí o slabomyslnosti. Takové riziko tu je,

řekli jí v nemocnici. Můžou sice někomu zachránit život, ale za zbytek nejsou odpovědní.

Někdy pozorovala dítě celé minuty, pátrala po příznacích nějaké vady. Luskala mu těsně u ucha prsty, pohybovala před obličejem plyšákem sem a tam. Drobným trhnutím hlavy a minimálním pohybem očí sem a tam dávalo dítě najevo, že není hluché ani slepé. Aspoň něco, říkala si Minniena matka, i když ani to není kdovíco.

Dítě zůstávalo potichu i v noci, neplakalo, a to ani když mělo hlad. Minniena matka někdy naschvál kojení oddalovala, ale vedlo to jedině k tomu, že dítě spalo ještě víc než obvykle. Kolegové v nadaci proti rakovině se rozplývali, jaké terno takové miminko je. Od té doby, co se jim narodily děti, v jejich životech už ticho nebylo. Minniena matka přikyvovala a snažila se na děcko dívat pohledem, jako by to bylo terno, jenže miminko její pohled neopětovalo, leželo v postýlce se zavřenýma očima, spalo a spalo a spalo a nic nepotvrzovalo.

Zato Minniena matka skoro nespala. Dosáhla stupně vyčerpání, proti němuž už spánek nepomáhá. Když přece jen usnula, zdálo se jí téměř bez výjimky o tom, že ji zavalují vysokánské vlny, žhavá láva nebo zuřivá vichřice. Z takových snů se budila zbrocená potem a pokaždé se hrozila, že dítě v postýlce vedle ní je mrtvé. Mrtvé a zmodralé, představovala si, udušené, protože odmítlo dál dýchat.

Když dítě jednou v noci přistihla s očima dokořán, jak nehybně zírá do prázdna, ze samého strachu a frustrace je zvedla a zatřásla jím, jak se o tom píše v novinách – pomatené matky s prázdným pohledem, co svými dětmi třesou až k smrti. Dítě se na ni jen udiveně podívalo, nebo vlastně se podívalo skrz ni, jako by nevidělo svou matku, ale něco za ní nebo v ní nebo cokoliv jiného. „Do prdele,“ ulevila si Minniena matka, a pak ještě, a ještě, stále hlasitěji v tiché noci: do prdele.

Příští den donesla dítě zpátky do nemocnice. Klap klap klap, vykračovala si na vysokých podpatcích po linoleu. V nemocnici je všechno jasné. Člověk se řídí tabulemi a vyznačenými trasami, jsou tam přepážky, židle ze světlého dřeva a dveře, spousta dveří. Šedá zóna, v níž se Minniena matka v uplynulých měsících nacházela, působila teď, když s dítětem kráčela po těchto chodbách, neskutečně. Třeba, říkala si, nemusí být život složitější než nemocnice. Vdechovala sterilní pach čisticích prostředků a gumových rukavic. Poprvé po dlouhé době dostala skoro dobrou náladu. Bude z nich normální dvojice, z ní a z děcka, a tohle je začátek.

„Vaše dítě je zjevně ve výtečné kondici, paní Panisová,“ prohlásil dětský lékař, který se krátce předtím Minniené matce představil jménem, znělo nějak jako James Johnstone, ačkoliv to mohlo být i Johnston nebo John Stone – byť jméno James John Stone, když se nad tím člověk zamyslí, je nesmysl. Minniena matka ho v každém případě na oddělení nikdy dřív neviděla, což ji poněkud udivilo, ale jen letmo.

Doktor Johnstone byl mohutný, nazrzlý muž s lehkým americkým přízvukem a pihami na všech viditelných částech těla. Na svou funkci vypadal moc mladě, bylo mu nanejvýš kolem třicítky. Minniena matka se mu dívala do obličeje posetého pihami a cítila neurčité nutkání namazat ho masťou, aby se všechno zestejnilo.

Vedle Johnstona stála vrchní sestra novorozenecké jednotky intenzivní péče, která o všech dětech v inkubátoru říkala, že mají „tuhý kořínek“ nebo že jsou „bojovníci“. Byla to žena neskutečného objemu. Pokaždé, když ji Minniena matka viděla na oddělení při práci, udivoval ji kontrast mezi touhle ženou a miminko v inkubátoru – přemíra člověka versus nedostatek.

Ve třech se dívali na děťátko na vyšetřovacím stole. Doktor Johnstone mu právě posvítil do očí, k uším přiložil měřidlo a fonendoskopem si poslechl srdíčko.

„Na tak extrémního nedonošence je vlastně zázračně zdravé,“ usoudil. „Snad trochu malé, ale to je normální, absolutně normální.“

Miminko zíralo do stropu, ručičky sevřené v nepatrných pěstičkách podél těla.

„Pravá bojovnice,“ prohlásila vrchní sestra se srdečným úsměvem, který jí zatlačil tuk pod bradou hlouběji do týla.

„Jenže vůbec nebojuje,“ namítla Minniena matka, „to je právě to. Nedělá nic.“

„Kojenci převážně pijou a spí,“ odpověděla vrchní sestra, „víc od nich vlastně nemůžete očekávat. Pro mnoho rodičů je to zklamání, ale to je tím, že mají nereálná očekávání.“

„Já nereálná očekávání nemám,“ opáčila Minniena matka. „Miminka pláčou. Tohle ne.“

Je teď tady a nehodlá se nechat jen tak odbýt.

„Hodně rodičů si myslí, že jejich miminko bude hned dělat všechno možné,“ pokračovala vrchní sestra. U kořínků vlasů se jí perlily droboučké kapičky potu. „A pak je pro ně nuda, když se ukáže, že vlastně nic moc nedělají, ale spíš jenom, jak bych to řekla, jsou.“

„Paní kolegyně tím chce říct,“ doplnil Johnstone a udělal při tom krouživý pohyb rukama, takže se teď objevily i kousky předloktí a ukázalo se, že má pihy i na vnitřní straně paží, „máte dojem, že péče o vaše dítě je méně zajímavá, než jste doufala?“

„Že moje dítě nevydává jediný zvuk,“ opravila ho Minniena matka, „to chci říct. Podívejte,“ šťouchla dítě prsty do žeber, miminko však nadále nerušeně zíralo do stropu, „pořád jen leží, takhle leží celý den. Je v tom cosi objektivního.“

„Cosi objektivního?“

„Připomíná mi to nějaký objekt.“

„A můžete mi říct, kdy se ta... objektivizace spustila?“ Johnstone opět zakroužil rukama. Minnienu matku to uklidnilo. Jako by se veškerá problematika vešla do toho kruhu.

„Něco se s tím musí dělat,“ pronesla. „Tohle není normální.“

Nastalo ticho, v němž všichni tři upírali pohled na dítě, jako by doufali, že odpověď jim bude tak či onak zjevena tady na místě.

„Znáte ten vtip,“ spustila tlustá vrchní sestra. „Sedmiletý kluk ještě nikdy v životě neřekl ani slovo. Rodiče si myslí, že je slabomyslný. Jednou večer sedí u stolu. Jedí polívku. A kluk se najednou obrátí na rodiče. *„Die Suppe ist kalt!“* Ta polívka je studená! Vykřikne. Rodiče se ho užasle ptají, proč nikdy dřív nepromluvil, načež kluk odpoví: *„Bis jetzt war alles gut.“* Až doteď bylo všechno dobrý.“

„Německy?“

„To je součást vtipu. Ale o co jde: třeba je vaše dcera prostě spokojená. Nejsou všechny miminka stejně plačtivý, podobně jako nejsou plačtiví všichni lidi. Je to individuální záležitost.“

Johnstone teď dítě zvedl, s napjatými pažemi ho držel před sebou a chodil s ním sem a tam po místnosti.

„Chci, abyste ji vyšetřili,“ prohlásila Minniena matka. Její hlas zněl vypjatě, příliš vysokým tónem. Nadechla se a opravila.

„Takhle si ji domů nevezmu,“ řekla normálním hlasem.

Tlustoška s Johnstonem se na ni dívali, dítě se nedívalo na nic, Minniena matka zopakovala: „Takhle si ji domů nevezmu.“ Ten dějový zvrat ji udivoval, nevyhnutelnost vlastních slov, teď když je vyslovila dvakrát.

„Paní Panisová,“ vypravila ze sebe konečně vrchní sestra, „tohle je nemocnice, ne nějaký krám.“ Na krku jí naskočila pulzující tepna. „Nemůžete očekávat, že vaše dítě jen tak vezmeme zpátky. Není to... mikrovlnka!“

Minniena matka si představila oddělení, kde v každém inkubátoru místo miminka leží tepající mikrovlnka, ta absurdní představa ji téměř rozesmála. Mikrovlnku vůbec doma neměla, nevěděla, co by do ní měla dávat. Johnstone

pořád ještě stál s dítětem v napjatých pažích. Párkrát po sobě zašeptal tři stejná slova.

Where are you? Kde jsi?

Rozuměla mu dobře? Skutečně řekl ten mohutný Američan jejímu děťátku pod míru tohle? Pochopil tedy konečně, co se mu snaží vysvětlit? Zdálo se, že je zabraný v myšlenkách, že si přítomnost dvou žen, jež ho teď v tichosti sledují, už neuvědomuje – to je ale ticho, úplná nádhera, když ta tlustoprdka konečně sklapla.

Pak zvedl oči.

„Nemějte obavu,“ pronesl. „Dítě vám vyléčíme.“

Nemocnice už nějaký čas disponovala zvláštním střediskem pro kojence trpící nadměrným pláčem. Johnstone vyprávěl, že jsou první a jediní v Nizozemsku, je to unikát.

Středisko umístěné v přístavku gynekologického oddělení založili za peníze nesmírně movitého soukromého dárce, o němž se povídalo, že zplodil samé neutěšitelné kojence, celkem pět, a že jeho žena z toho nakonec už tak šlela, že musela na kliniku.

„Středisko znamená opravdovou revoluci v oblasti neonatologie,“ prohlásil Johnstone. „Za krátkou dobu tu kojence zcela přeprogramujeme. Do konce této dekády tím získáme mezinárodní věhlas, *mind my words*, dejte na má slova.“

Zastavili se před širokými dveřmi.

„Co slyšíte?“

Dál na chodbě zněly tlumené kroky ošetřovatelky. Nesla vázu s květinami. Jedním ramenem otevřela lítačky, bokem se jimi protáhla, načež dveře bezhlučně zapadly. Život lze zaznamenat pomocí dveří, které se otevřely, a dveří, jež jsme minuli, pomyslela si Minniena matka, a pokolikáté už za poslední měsíce ji udivilo, jaké myšlenky se jí vnucují, přestože s ní nemají nic společného.

„Nic,“ odpověděla.

„Přesně tak!“ zvolal Johnstone. „Středisko je zcela zvukotěsné.“ Přidržel jí otevřené dveře. Za nimi se objevily další dveře. „Dávejte pozor,“ řekl.

Neexistuje způsob, jímž by se Minniena matka mohla připravit na zvuk, který se ozval za dveřmi. Celou ji zaplavil, jako vlny v jejích snech, silněji než to, čemu může vzdorovat. Až po určitém čase stráveném v tomto prostoru se jí podařilo odlišit v jednodolitosti různé zvuky. Zněl tu jednotvárný nářek, pláč, trhavé lapání po dechu, kvílení. Převládala příšerný vřískot, který jako by se každým táhlým vzlykem přiživoval. Uprostřed randálu si Minniena matka uvědomila, že si na neskutečné ticho, které jí v uplynulých měsících obklopovalo, jistým způsobem zvykla. Ze záplavy skutečnosti, jíž teď byla vystavena, téměř zalapala po dechu. Zato Minnie – nesla ji na ruce – randál ani v nejmenším nerušil, nadále stoicky zírala do dálky.

„Působivé, že?“ pronesl Johnstone hlasitě. „A když si člověk uvědomí, že některé exempláře tohle vydrží hodiny a hodiny! Skoro nadlidský výkon, řekl bych.“

Středisko se ani trochu nepodobalo oddělení pro nedonošené novorozence. Byl to prostor bez oken, nízký strop ho opticky zmenšoval. Na zdi viselo několik černých hranatých nástěnných lamp, které vydávaly tlumené, nažloutlé světlo. Byl to tak velký kontrast oproti jasně osvětleným nemocničním chodbám, že se Minniena matka nemohla hned zorientovat. Až když ji Johnstone vedl dál do místnosti, začala si všímat různých věcí. Podlahu z velké části pokrýval červený koberec s geometrickými obrazci, vypadal orientálně a starožitně. Kolem něj byly rozestavené dvě dřevěné kostky a dlouhá dřevěná lavice bez opěradel. V koutě pár skříní – to bylo všechno. Žádní plyšáci nebo dětské hračky, žádné barevné obrázky na stěnách.

Na lavici seděly, jak se Minniena matka domnívala, dvě maminky se řvoucími miminy na klíně. Tři jiné matky a je-

den otec chodili v kruhu po místnosti a chovali miminka v rytmu svých kroků. Někteří kojenci byli až po krk zavinutí v plenách, takže připomínali obrovské larvy.

„Máte štěstí,“ podotkl Johnstone, „dnes dorazil další turnus, takže intenzita zvuku je poměrně vysoká. Během několika dní zvuk silně poleví. Každému dítěti, které tu přijmeme, přidělíme osobního a speciálně vyškoleného ošetřovatele.“

Minniena matka v místnosti žádné ošetřovatele neviděla.

„A rodiče u toho vždycky zůstanou?“ informovala se.

„Rozhodně ne. Je velmi důležité, aby s dítětem byli jen během pevně určených návštěvních hodin. Lidi, které tu vidíte,“ mávl paží směrem k dřevěné lavici a ke kroužícímu procesí, „jsou vesměs ošetřovatelé. Nemají bílé pláště z toho prostého důvodu, že děti se tu musí cítit jako doma. Navíc není žádoucí, aby se z lidí už od miminkovského věku dělali pacienti. Jinak se z toho stane *selffulfilling prophecy*, přivolá se to tím, víte?“

Johnstone otevřel dveře do menší, čtvercové místnosti. Stálo tu asi deset postýlek vyrovnaných v řadě. V některých spala miminka. Z reproduktorů na stropě zněla klasická hudba. Z randálu ve vedlejší místnosti sem jako zázrakem nedoléhalo nic.

JEDINÉ, CO MÁ RYBA DĚLAT, vyjímalo se rozevlátými červenými písmeny na dlouhé stěně naproti postýlkám, JE SPLYNOUT S VODOU.

„Čuang-c’,“ prohodil Johnstone. „Znáte tao?“

Minniena matka zavrtěla hlavou. Uvažovala, kam tohle všechno povede, ošetřovatelé, kteří vypadají jako rodiče, a mimina, co poslouchají klasickou hudbu.

„Je to ohromně zajímavé učení,“ pokračoval Johnstone. „Označil bych se téměř za taoistu, i když tao, které se dá vyjádřit slovy, samozřejmě není skutečné tao.“

Vítězně se na Minnienu matku podíval, jako by právě vrátil nějaký její argument.

„Připomeňte mi, ať vám za chvíli dám jeden výtisk příručky. Děláme to standardně při každém příjmu. Přejdeme k formální části.“

Zavřeli za sebou dveře spací místnosti a ústřední částí, kde se brek pořád ještě vzdouval a klesal jako příboj, došli do třetího prostoru. Byl zdaleka nejmenší a obsahoval jen prostý dřevěný stůl s psacím strojem, kancelářskou skříň a dvě dřevěné kostky jako ty v ústřední místnosti.

Johnstone nabídl Minnieně matce místo na jedné kostce.

„Pijete čaj?“ zeptal se a bez čekání na odpověď vyklouzl opět ze dveří. Minniena matka se rozhlížela po strohé místnosti bez oken. Minnie jí seděla bez hnutí na klíně a zírala směrem k psacímu stroji. Co asi vidí? Minniena matka si zkoušela na sobě představit, že vidí poprvé psací stroj a neví, co to je. Ale čím víc se o to pokoušela, tím méně se jí to dařilo. Pořád to byl prostě psací stroj.

Když Johnstone po několika minutách zase vstoupil, nesl podnos s nejrůznějšími předměty, z toho zvláštní hliněnou čajovou konvici popsanou čínskými znaky. Postavil podnos mezi ně a usadil se na kostku naproti Minnieně matce.

„Táák,“ řekl, „takže vaše miminko rozpláceme.“ Ze skleněné dózy vylovil pár stočených tmavozelených lístků, opatrně odklopil víčko konvice a lístky vložil dovnitř. Z termosky nalil do konvice horkou vodu, načež nastavil spínač a konvici opět přiklopil.

„Obyčejná miminka,“ vykládal, „mají jakýsi vestavěný filtr, který zajišťuje, aby dovnitř nepronikly všechny dojmy zvenčí stejně silně. Děti, co nadměrně pláčou, takový filtr nemají, a tak je dokáže vyvést z míry už jen šustění novin nebo odsunutí židle. K tomu přistupuje ještě fakt, že cítí stres rodičů, protože ti jsou ze všeho toho breku napjatí na nejvyšší míru. Než se rodiče s dítětem dostanou sem k nám, jsou všichni naprosto vyčerpaní. Nikdo z nich už ani nezamhouří oko, vždyť si to představte!“

Minniena matka si to uměla představit bez obtíží, a než se nadála, vydralo se jí něco z břicha plnou rychlostí vzhůru, přes hrudní koš, krkem, nosem a nakonec očima. Na tvářích ji teď pálily slzy. Johnstone jí jako v televizním seriálu přistrčil krabici s papírovými kapesníčky, až teď si všimla, že patří k atributům na podnose. Ubrousek, jímž si utírala oči, byl matně cítit čímsi organickým. Zhluboka tu vůni vdechla. Lesy, pomyslela si. Uklidnila se.

Johnstone pokračoval klidným tónem ve vyprávění.

„Když se miminka dostanou sem, pošleme rodiče co nejrychleji domů, čímž rovnou prolomíme ten začarovaný kruh stresu. Abychom umožnili úplné přeprogramování dítěte, začínáme snížením podnětů. Žádná okna, málo světla, žádné hračky, jak jste si jistě všimla. A proboha, žádné závěsné hračky nad postýlkami! Který břídil to kdy vymyslel. Kojencům to leze na mozek.“

Náhlé pobouření zaskočilo zřejmě i samotného Johnstone, a tak se na chvíli odmlčel.

„No prostě,“ pokračoval, „co nejméně podnětů. A protože nejsilnější podněty někdy představují vlastní končetiny, zavínáme děti pravidelně do plen, aby se nemohly hýbat. Velmi účinné. A jinak momentálně experimentuju se zvuky. Některá miminka se uklidní při poslechu Bacha, jiná při pohledu na sněžení televizní obrazovky, to je individuální. A dál je to prostě otázka předvídatelnosti a pravidelnosti. Rád to přirovnávám k tomuhle prastarému čajovému obřadu,“ Johnstone naznačil pažemi kruh kolem podnosu a všech atributů, „kung-fu čcha. Každý krok je třeba provést s maximální přesností. V opakování toho všeho tkví dokonalost.“

Přesně ve chvíli, kdy vyslovil slovo dokonalost, spínač zazvonil.

Minniena matka sledovala, jak doktor dřevěnou hůlkou zručně loví lístky z vody – byly teď jistě trojnásobné.

„Teď máme ještě šest minut počkat, aby čaj získal správnou sílu a – to je neméně důležité – správnou teplotu. Dá práci to uhlídat.“

Opět nastavil spínač. Minniena matka si s úžasem všimla, že děťátko na klíně už chvíli pohybuje hlavou sem a tam a bedlivě sleduje Johnstonovo počínání. No tohle, pomyslela si. Za celé měsíce dítě ani jedinkrát nepřistihla, že by bylo přítomné tady a teď, a při tomhle okázalém čajovém obřadu jako by někdo náhle našel tlačítko, jímž se dítě zapíná. Znovu a stejně náhle jako před chvílí pocítila, že se jí do očí derou horké slzy. Co si ten doktor vůbec o sobě myslí? Mistr zenu, co si umí získat miminka starými čínskými triky? Soudobý krysař? Jiskra vzteku přeskočila na dítě na jejím klíně. Trestá mě, pomyslela si, už od narození mě trestá. Tělem i duší by se nejradši vyřítila ze dveří, pryč odtud, od dítěte, od celého svého současného života. Jako by to všechno řekla nahlas (řekla něco nahlas?), prohlásil Johnstone: „Pocit bezmoci může vést k zuřivosti. Pokud cítíte k dítěti averzi, nemusíte se za to ani v nejmenším stydět. Jen houšť, přijměte ji a nechte ji zase odplynout.“

Minniena matka se zhluboka nadechla. Vztek se utišil a ona cítila už jen prázdnotu, jako by teď objevila, že ji někdo pomalu zevnitř vyškrábal. Kostí, orgány, svaly, všechno. Tak ráda by si na chvíli zdřímla. Ještě chvílku, říkala si, ještě chvílku vydržet. Udržet se zpříma na téhle kostce. Soustředila se na dřevo tlačící ji v podkolení. Stejně jako to dřevo je i ona vytesaná z jednoho kusu.

Pokusila se o úsměv.

„*Very well*,“ usmál se i Johnstone. „Můj plán je jasný. Ta malá...“

„Minnie.“

„Malá Minnie má *obviously*, zjevně, opačný problém než děti, které tu přijímáme obvykle. No tak ji budeme přesně opačně léčit. Podněty znásobíme. Rozeřvaná mimina okolo

jsou pro ni skvělý příklad, to zaprvé. Kromě toho budeme co nejdříve zvětšovat nepředvídatelnost událostí. V tom všem budeme pokračovat tak dlouho, dokud nestanovíme správné poměry, aby se rozplakala. Na základě toho můžeme následně pracovat na normálním a žádoucím pláči. Nemusíte se obávat, že bychom jí působili bolest nebo jí svítili do očí strobooskopickými lampami nebo něco takového, dostane se jí tu té nejsvědomitější péče.“ Doktor položil lokty na desku stolu a přiblížil se obličejem k její tváři. „Tak co, co tomu říkáte?“

Minniena matka nevěděla, co tomu říká. Znělo to neortodoxně, a navíc to nebylo příliš lékařsky podložené, ale jakou jinou volbu má? Vrátit se s nepořízenou s dítětem domů, to v žádném případě. A tak přikývla, vyplnila přijímací formulář a vypila, poté co spínač zazvonil podruhé, čaj, který chutnal tak, jak si představovala čínské pohoří.

Minniena matka docházela do střediska denně. Napůl posměšně a napůl uctivě si ho pro sebe nazývala Škola voňavých lístků. S Johnstonem domluvila, že příchod ošetřovatelům nikdy neoznámí předem, čímž se míra nepředvídatelnosti, což byla koneckonců součást léčebné metody, zvětší.

Doma už předem odstříkla mléko, aby se ve středisku zbytečně nezdržovala. Špatně snášela, když viděla Minnie stále v náručí ošetřovatelů – jejich nekonečnou trpělivost, jejich vřelé pochopení, přivlastnění, které se skrývalo pod povrchem toho všeho. Navíc ji kolektivní pláč ostatních miminek nepřestal ochromovat, a tak někdy otálela u dvojitých vstupních dveří i několik minut, než sebrala odvahu vstoupit.

Své dítě mnohdy zastihla uprostřed křiklounů, nicméně nezdálo se, že by dcera jejich existenci uznávala. Po dvou dnech nechal Johnstone pro Minnie vytvořit zvláštní zákoutí s televizí, stereem a kojeneckou sedačkou. Kout byl oddělený paravánem a dítě dostalo speciální sluchátka, aby zvuk ostatní miminka nedráždil (přestože vydávala sama, říkala si Minniena matka, takový randál, že by přehlušila jekot sirén). Byl to groteskní pohled, miminko se sluchátky, a navíc měla Minniena matka pochybnosti o odolnosti maličkatých, teprve zcela nedávno dorostlých uší dítěte, své dcery.

Johnstone ji však ujistil, že o poškození sluchu nemůže být ani řeči, probral to se svým známým ušářem a ten potvrdil to, co Johnstone už věděl, totiž že stimulování sluchu je velmi důležité pro pozdější rozvoj jazykových a sociálních dovedností. A tak dítě poslouchalo několik hodin denně nejrůznější druhy hudby a dívalo se na loutkový sci-fi seriál *Thunderbirds*, zprávy a přírodovědné dokumentární filmy, v nichž lvi trhali zebry.

Ošetřovatel Ramses pracoval jen dopoledne a bral dítě denně na procházku. Na předpis doktora Johnstona navštěvovali hřiště základních škol, vlaková nádraží, pivnice, azylová centra pro bezdomovce a narkomany, přechody přes dálnici. Jednou se zúčastnili veřejného soudního líčení.

Ramses byl drobný chlapec egyptského původu, jehož končetiny jako by jakási tajemná instance neustále vysílala do okolí. Pod nosem měl řídký knírek a na tvářích hluboké krátery svědčící o nedávno prodělané závažné akné. Ze všech ošetřovatelů na středisku byl Ramses jediný, k němuž si Minniena matka vytvořila sympatie, protože byl zcela prost militantní ideologie klidu a čistoty v kojenecké péči, která z ostatních činila tak nesnesitelné osoby.

V prvním týdnu pobytu vešla dovnitř právě ve chvíli, kdy se chystal jít s Minnie ven. Ve třech se vydali k luxusnímu obchodnímu domu Bijenkorf, kde právě probíhal výprodej, podle Ramsese obraz toho, jak by to vypadalo v prvních dnech po převratu. Vyprávěl Minnieně matce o své ambici stát se vrchním bratrem na pediatrické jednotce intenzivní péče. Má radši děti než seniory, prohlásil, protože o trochu míň zapáchají. Nato se mu obličej rozzářil širokým úsměvem, jímž se jednotlivé chloupky knírku rozprostřely.

Kočárek odstavili u vchodu do obchodního domu. Když vzal Ramses Minnie na ruku, její matka neprotestovala. Obdivovala, jak ošetřovatel jako ve vířivém tanci proplouvá troskami výprodeje a tiše při tom k její dceři promlouvá.

„Podívej, holčičko,“ říkal, „tohle dělají lidi v sobotu dopoledne. Celý týden tvrdě makají a pak přijdou sem. Tak udržou v chodu e-ko-no-mii. To jsou punčocháče, tři za cenu jedné, a tamhleto, ty kelímky a tuby všech barev, tomu se říká kosmetika. Ženským přijde normální napatlat si tím celý obličej, představ si. A teď hop!, už jsme na eskalátoru. To jsi určitě ještě nezažila...“

Minnienu matku překvapilo, že se dceřina hlavička pohybuje nahoru dolů, jako o pár dní dřív při čajovém obřadu doktora Johnstona.

„Víte co,“ nabídla spontánně Ramsesovi, „zvu vás na dort k Holtkampovi.“

Byl zářivý prosincový den a kráčela tu matka, její dítě a drobný Egyptan s pitomým jménem. Zdálo se, že vzduch je nasycený kyslíkem víc než obvykle, barvy jasnější, a Minniena matka si uvědomila, že mlha vyčerpání se zvolna zvedá. Náhle se Ramses zastavil. Klekl si na chodník, vyprostil něco ze škvíry mezi dvěma dlaždicemi a na pár vteřin to pozvedl mezi palcem a ukazovákem. Byl to dvouapůlgulden, kulatý a neporušený, nikl se ve slunci třpytil. Když se Minniena matka podívala na své dítě v kočárku, viděla, že na minci nepřestává fascinovaně hledět. Přestože to odporovalo všem jejím zásadám, v hloubi duše zadoufala, že je to příznivé znamení. Že se její tichý předpoklad, že se její dítě do toho tělíčka nikdy nedostalo úplně, ukáže jako nepodložený.

—

Po dvanácti dnech pobytu ve středisku zapsali do denních záznamů, že Minnie Panisová, přesně pět měsíců stará, se v neděli 9. prosince 1984 zhruba v 10.45 hodin dopoledne v přítomnosti primáře doktora Johnstona a službu konajícího ošetřovatele Ramsese Fatiqiho poprvé v životě rozplakala.

Když Johnstone telefonoval Minnieně matce, byl nadměru vzrušený. „Zaznamenali jsme průlom, paní Panisová!“ hlaholil. „Vaše dítě se rozplakalo. Ba co víc, vaše dítě se dalo do pláče dneska už potřetí. Moment.“ Na druhé straně se ozval šelest. Pak Minniena matka zaslechla tenoučký pláč, jako by plakalo malinkaté zvířátko, co někde uvázlo. Uvědomila si, že zadržuje dech. „Jste tam, paní Panisová? Přijďte hned sem, ať vám to můžu předvést – budete žasnout.“

Nacházeli se v odděleném zákoutí ústředního prostoru, Johnstone, Ramses a Minnie. Minnie ležela v kojenecké sedačce se sluchátky na uších ve svém přirozeném stavu nevrušenosti hraničící s naprostou nepřítomností.

„Dávejte pozor,“ řekl Johnstone a dal znamení Ramsesovi.

„Dávejte pozor,“ řekl Ramses. S rozevlátými končetinami stiskl tlačítko PLAY na stereu.

To, co Minniena matka během krátké chvíle u své dcery pozorovala, se rovnalo malému zázraku. Už po pár vteřinách se obličejík stáhl do grimasy, jakou u ní do té doby ani v náznaku nezahlédla. Očička se pevně zamhouřila, pusinka se roztrásla a vzápětí se ruce sevřely v pěstičky a nožičky začaly divoce kopat. Pak otevřela pusinku (trojice se jako na povel k dítěti sklonila) a začala tiše, ale nepopíratelně štkát. Trvalo to pár minut – v těch minutách nemohla Minniena matka, navzdory tomu, že se v ní proti tomu všechno vzpouzelo, potlačit myšlenku, že její dítě přišlo podruhé na svět. Tak tady jsi, pomyslela si, však už bylo sakra na čase.

Pláč ustal stejně prudce, jako začal. Johnstone stáhl Minnie z hlavy sluchátka, dítě se rozhlíželo trochu zmateně.

„Musíme ještě zapracovat na hlasitosti,“ oznámil. „A samozřejmě na frekvenci – dokud neumí mluvit, musí dát pláčem najevo, že má hlad nebo že ji něco bolí.“

Ramses stiskl EJECT, uložil kazetu do krabičky a podal ji Minnieně matce. HILDEGARD VON BINGEN, bylo tam napsáno plnicím perem, jinak nic.

„Mimořádně zajímavé,“ poznamenal Johnstone. „Vyzkoušel jsem na ni všechno možné, od Rachmaninova po Pink Floyd. Pak jsem zkusil nahrávku denní modlitby církve na Svatodušní svátky v podání jednoho amsterodamského gregoriánského sboru. Všiml jsem si, že to na ni nějakým způsobem účinkuje, a tak jsem na ni pak tak dlouho zkoušel gregoriánské zpěvy, až jsem dospěl k Hildegardě. A šup, už to jelo! To vaše dítě je fajnšmekr. Ty skladby se značně odchyľují od tradice. Hildegarda má, jak bych to řekl, velmi osobitý rukopis.“

„Takže pláče ze středověké chrámové hudby,“ podotkla Minniena matka.

„Přesně tak. Tohle je hudba z dvanáctého století. Hildegarda z Bingenu patřila k prvním křesťanským mystikům. Řídila klášter Rupertsberg poblíž Bingenu v Německu. Od mládí byla jasnozřivá. Ve třiačtyřiceti začala mít zjevení a zaznamenala je ve třech velkých knihách. Kromě toho psala i lékařská a botanická pojednání, dodnes používaná. Už ve své době byla slavná. Udělovala rady nejrozličnějším duchovním hodnostářům a dopisovala si s lidmi jako Bernard z Clairvaux a císař Fridrich I. Barbarossa. Pro ženu to všechno bylo v té době neslýchané. Byla to jakási první feministka ve světové historii: už v roce 1150 se brala za ženskou pohlavní rozkoš! Ale to odbočuju. Teď jde o to, že taky skládala hudbu. Patří k prvním skladatelům v dějinách klasické hudby, jejichž jméno známe. Na téhle kazetě jsou liturgické zpěvy inspirované jejími zjeveními. U malé Minnie to zřejmě vyvolává silné emoce.“

„Chcete tím říct, že moje dítě tahle hudba dojmává?“

„Je to možné, ano.“

„To je nesmysl.“

„Svědčí to o smyslové a emocionální citlivosti, na jakou u tak malých miminek nenarážíme často. S tím je třeba zacházet delikátně. Dá se to přirovnat k vzácnému křídlu:

když u něj sedí mizerný klavírista, nic z toho nemáme, ale jakmile najdeme správného... no prostě, zkrátka a dobře: vaše dcera rozhodně není padlá na hlavu, ale potřebuje zvláštní přístup.“

„Co navrhujete?“ zeptala se Minniena matka.

Johnstone mávl všeobjímajícím pohybem pažemi.

„Ještě si ji tu chvíli necháme. Budeme jí tu hudbu pouštět těsně před krmením, aby si spojila pláč a hlad, takže k tomu už pak hudbu nebude potřebovat. Vzhledem k tomu, že teď spustíme intenzivní tréninkový program, požádám vás, abyste nechodila na návštěvy. Rodič ten proces mnohdy zbrzdí. Jakmile pláč dosáhne zdravé síly a pravidelnosti, propustíme ji domů.“

Dne 15. prosince 1984 viděla Minniena matka v televizních zprávách, jak se v Sovětském svazu chystá start kosmické lodi bez posádky, jejímž cílem je Venuše. Reportér prohlásil, že bude na cestě půl roku. Když se záběr zaplnil bílým kouřem, zazvonil telefon.

„*She is ready for take-off*“, je připravena ke startu, ozval se na druhé straně Johnstonův hlas. „Než by řekl švec, podařilo se nám ji krásně vycvičit. Kam se hrabe Pavlovův pes.“

2012

Ruka, která Minnie vytáhla z vody, byla velká a bledá a posetá četnými pihami. Později na tu ruku často myslela, v její vzpomínce nabývala mytických proporcí Manus Dei, jež se snesla ze samého nebe, aby ji zachránila, jako by sakryš byla nějaká postava z románu Stephen Kinga.

Záchrana proběhla s omračující účinností: v jedné chvíli to její tělo stahovalo dolů, v příští chvíli ležela na břehu ve stabilizované poloze na boku.

„Slyšíš mě,“ zeptala se ruka a lehce ji pleskala po tváři – necítila to, ale víceméně vnímala.

„Mělas neštěstí,“ řekla ruka.

Minnie se na to slovo soustředila, na trojdílné ne-štěs-tí, na dvoudílné ne-štěstí, pak to ruka řekla ještě jednou: „Mělas štěstí.“

Nechala se povytáhnout, záda se opírala o cosi vertikálního, to je asi sezení. Z ruky se teď stal člověk. Všechno na tom člověku bylo velké: končetiny, hlava a každý rys obličeje. Jeden neví, kam se podívat dřív, pomyslela si Minnie, tolik pozornosti vyžadovaly všechny ty součásti, z nichž se skládal. Zpod černého kulicha mu vyčnívaly pramínky oranžových vlasů.

„Mám bolesti?“ zeptala se. „Teda jako: je tu něco, kvůli čemu bych měla mít bolesti?“ Znělo to idiotsky. Bolesti člověk má, nebo nemá.

„Kolik prstů vidíš?“ zeptal se zachránce – dřepěl před ní a vystrkoval do vzduchu tři obrovské prsty.

„Tři,“ řekla Minnie, ale jen to řekla, už to tři nebyly. „Dva.“

Mluvení jí šlo ztěžka, jako by jí cosi zadržovalo ústa. Musí to zlepšit. Zapracovat na tom.

„Tři, nebo dva?“

„Dva. Nevím, proč jsem nejdřív řekla tři, jsou to naprosto jasně dva, hned jsem to viděla. Dva. Naprosto jasně.“

Něco jí zasvrbělo v konečcích prstů, a tak se podívala dolů. Tam, kde by měla mít ruce, nebylo nic, nebo tedy něco tam bylo, ale ne ruce. Je to všude kolem ní, všimla si teď, má tím zakrytou i hlavu.

„Co je to?“ zeptala se Minnie.

„Nouzové znamení,“ řekl zachránce, jako by to bylo zcela normální.

„Nouzové znamení?“

Co je to za rozhovor? Na sítnici se jí objevil červenobílý výstupek v průčelí jednoho domu u ní v ulici. NA PRODEJ. Je to taky nouzové znamení?

„Balení. Termofólie. Izoluje proti chladu.“

„Mně chladno není.“

„No ano,“ na to zachránce. „V tom je právě problém.“ V příštím okamžiku jí oběma rukama zakryl obličej.

„Nelekej se, Minnie,“ řekl. „Ale hlava tvoří deset procent těla. Používám své tělesné teplo, abych ji zahřál. Výsphy organismu mají klíčový význam.“

Minnie zavřela oči. Temnota pod rukama byla uklidňující. Zvuk jejího debilního jména taky. Přála by si, aby ho zachránce ještě párkrát zopakoval. Nebo aby jím zakončoval každou větu, tak jako to dělají někteří lidé, protože je to naučili na školení. Koučové a makléři.

„Teď tě zvednu,“ ozval se hlas za rukama. „Uložím tě do auta. Nemůžeš zůstat sedět tady. Při téhle teplotě to není nic příjemného.“

Ruce se stáhly a ona uviděla sebe samu, jak se odlepuje od země, raneček ze zlatě lesklé fólie, jako by sakra práce

byla staniol Wonkovy čokolády. Chtěla říct, že to není potřeba, všechno to zdvihání, je dospělá a dospělí se nesbírají ze země, jak se komu zamane.

„Samostatně se zvednout by v takové situaci bylo krajně nezodpovědné,“ poznamenal záchránce, jako by slyšel její myšlenky. Váha lidského těla v náručí mu zjevně nepůsobila sebemenší potíže. Vzdaloval se od břehu velkými pružnými kroky. Ze zlatého pouzdra upírala Minnie pohled na azurové nebe, koruny sukovitých platanů. Proč lidi taky nemůžou začít na jednom místě, vyrašit do vzduchu a navždycky tam zůstat?

„Už jsi někdy slyšela termín smrt při záchraně?“ zeptal se záchránce bez odmlky, jíž by lidskému uzlíčku v náručí umožnil případnou odpověď. „Může k tomu dojít, když se oběť začne hýbat, ještě než se dostatečně prohřeje. Chladná krev z končetin se najednou rozproudí celým tělem, čímž teplota ještě víc klesne a může dojít k zástavě srdce. Podle mě je to názorný příklad situace, kdy se dobré úmysly nešťastně snoubí s nedostatkem znalostí, což vede k tragickým následkům.“

Kdyby k tomu měla Minnie energii, upozornila by záchránce, že hlasově by se skvěle hodil na komentátora některého televizního pořadu informativního rázu, jenže než došli k autu, byla zcela vyčerpaná – jako by ona nesla v náručí k autu mohutného muže.

Jemně ji položil na zadní sedadlo. Chtěla protestovat, to nejde, porušila by smlouvu, kdyby se nechala přepravit přes město jiným prostředkem než na kole. Zachvěla se.

„Aha,“ prostrčil záchránce hlavu dvířky, „konečně ti začíná být zima. Výborně. Hlavně neusni.“

Zblízka viděla, že je starší, než jak ho odhadla. Obličej mu brázdily jemné rýhy, řeky v krajině.

„Věděl jste, že jižní Louisiana je jedna z nejrychleji mizících pevnin na Zemi?“ řekla. „Každých pětadvaceti minut

zmizí kus půdy o velikosti fotbalového hřiště. Od třicátých let tam zerodovalo území o velikosti státu Delaware.“

Za jízdy s ní nepřetržitě mluvil, stále se obracel ze svého sedadla dozadu, aby se ujistil, že pořád ještě neusnula. Většina z toho, co říkal, k ní nedolehla, ale to nevadilo, šlo o zvuk a rytmus.

Až když vyjeli, uvědomila si Minnie, že zachránce neseď u volantu. Měl šoféra. Protože ležela hlavou za sedadlem řidiče, viděla jen kousek jeho týla. Na hlavě měl šedou řidičskou čepici, jako by to nebyl maškarní doplněk, nýbrž něco, co si člověk nasazuje ve vší vážnosti. Možná to tak skutečně je. Každé povolání vyžaduje určitý oblek, jen některé pracovní oděvy se víc blíží karikatuře než jiné.

Cítila se rozmlženě a současně nekoordinovaně bděle. Věděla, že tu jsou důležité věci, které vyžadují její pozornost, ale držely se stále těsně z jejího dosahu. Místo toho se jí mozek upínal na čepici, blondaté kudrny, které z ní vyčnívaly, miniaturní zrnka v záhybech potahu, přehnaný realismus toho všeho.

Po čase auto zastavilo. Podařilo se jí vyprostit paže ze zakuklení, podivné bledé končetiny, které s ní snad ani nemají nic společného. S překvapením zjistila, že má na sobě velký šedý kabát a pod ním je jen v prádle. Znovu ji zvedli do vzduchu. Šedivé parkoviště, výtah, domovní dveře, práh, nevěsta nesená přes práh.

„Vítej u mě doma,“ pronesl její zachránce, když ji opatrně posadil na židli. Kam se poděl šofér, nebylo jasné. Třeba vně auta neexistuje. Přiběhl pejsek, divoce skákal na zachránce a začal se fanaticky točit kolem své osy.

„To je Frank,“ představil ho zachránce. „Přesněji řečeno Frank Lloyd Wright. Před pár lety jsem si ho vyzvedl z útulku. Má takovou úchytku, že se celé dny takhle točí. Připomnělo mi to Guggenheima.“

To odpoledne potřetí k ní zachránce napřáhl svou úctyhodně velkou ruku. I v poměru k tělu byla nadměrná.

„Já jsem Johnstone. James.“

No jasně, pomyslela si Minnie. Jak jinak, vždyť nakonec proč ne? Ve finále to má jakousi logiku. Noční kočky, mrtvá a živá jehňata, ryby, co splývají s vodou. Třeba, napadlo ji, to nějak souvisí s feng-šuej.

A pak si vzpomněla, to důležité vzadu v mozku. Protlačilo se to vzhůru, na místo, kde se mlhavosti převádějí na slova.

„Jsem těhotná,“ pronesla Minnie.

Mlhavý pocit jedním rázem zmizel. Něco bylo řečeno a tím se to stalo skutečností.

„Jo ták,“ prohodil Johnstone. „Ano, to se dalo čekat.“

Posadil se na židli naproti ní. Minnie na něj zírала.

„Jak často jsi v poslední době zvracela?“

Minnie si vzpomněla na nakyslé kousky makrely. A jogurt a chleba dnes odpoledne. Znovu se jí zvedl žaludek.

„A pak samozřejmě to kafe dneska ráno. Je to skoro kliše, řekl bych, těhotné a jejich averze ke kávě. A právem. Plod nemá enzym, jímž se dá neutralizovat působení kofeinu. Při pokusu s krysími mláďaty se prokázalo, že se jim hromadí v mozku.“

Minnie otevřela pusou, ale nepodařilo se jí něco říct.

„Ovšem nejnápadnější – no, doufám, že to nebudeš považovat za impertinenci.“ Johnstone jí ukázal na prsa. „Jednoznačně větší ve srovnání s těmi fotkami ve *Vogue*. V jak pokročilém stavu jsi, tak asi pět nebo šest týdnů?“

„Šest,“ řekla Minnie. Zaznělo to ochraptěle. Připadala si jako dítě, co by mělo znát výsledky nejrůznějších příkladů, ale strefuje se pořád těsně vedle. „Pět a půl.“

Obličej měl posetý pihami. Byly světloučce oranžové, skoro žluté, jako papír vyrudlý sluncem. Zdálo se, že by se jen tak daly uždíbnout. Rysy tváře pořád ještě nezískaly

normální proporce, a tak obličej vypadal trochu groteskně, ale i dobrosrdečně. To poslední souviselo i s nazrlym strništěm, které to všechno rámovalo. Vlastně by ji ani nepřekvapilo, kdyby měl v knihovně souborné vydání Marxe a vlastnil tři páry zdravotních sandálů Birckenstock.

„Jak víte o tom kafi?“ zeptala se.

„To je obecně známo.“

„Řekl jste mi jménem. Před chvílí u vody jste řekl, že moje tělo se z deseti procent skládá z hlavy, a pak jste vyslovil moje jméno. Vy mě sledujete?“

„Ano,“ přisvědčil prostě. „Sleduju.“

Nic dalšího nedodal, ale s rukou zdviženou v posunku „počkat“ vyšel z místnosti.

Rozhlédla se. Tohle bude obývací. Rozloha je úchvatná, hlavně v poměru k počtu věcí uvnitř. Seděla u velkého dřevěného stolu, ne na židli, ale na dřevěné kostce, několik takových bylo zdánlivě libovolně roztroušeno v prostoru. Od stolu měla výhled na skleněnou stěnu, za níž se nacházela pečlivě udržovaná zahrada s trávníkem a keři zastřiženými stejně čtverhranně jako dřevěné kostky v obývacím. Podlahu pokoje pokrýval z větší části obrovský rudý koberec s motivem květů a kulatých labyrintů – Minnie odhadla, že to bude čínská starožitnost. U levé zdi stála malá dřevěná knihovna, k jejímu údivu zcela zaplněná vlámskými komiksy o dětských hrdinech Suskovi a Wiske. To bylo všechno. Říkala si, kde je fotograf. Jestlipak je tady, jestlipak ji vidí.

Ozvalo se řinčení, kroky, tlumený hovor, načež vešel Johnstone s podnosem a postavil ho na stůl před ni. Byla na něm hliněná čajová konvička s purpurovým nádechem s vyrytými čínskými znaky.

„Konvička z i-singské keramiky z období těsně po druhé světové válce,“ vysvětlil, když si všiml, že na ni Minnie zůstala civět. „Vyrobil ji starý mistr Ku Ťing-čou, může se měřit s velkými umělci z dynastie Ming.“

Začal poklidně provádět nejrůznější úkony s dřevěnými klíšťkami, svinutými čajovými listy a časovým spínačem. Zdálo se, že její přítomnost si už vůbec neuvědomuje. S kým to před chvílí mluvil? S řidičem?

„Předpokládám, že jsi dostala můj dopis,“ pronesl náhle, aniž zvedl oči od své činnosti.

Dopis, no jasně, ten zatracený dopis – SZTH, Mayové, cykly, vyčerpávající výzkum, uvědomění, vzpomínka, trauma, léčení, útržky v odpadkovém koši. *Jediné, co má ryba dělat, je splynout s vodou.*

„Odpověď jsem nedostal, což jsem ostatně ani neočekával. Ale věděl jsem, že v těchto dnech k něčemu dojde, k jakési tranzici, to bylo naprosto jisté. Od včerejška jsem tě začal sledovat. Cítil jsem se zodpovědný za následky, chápeš. Kdyby to dneska odpoledne špatně dopadlo, přičítal bych to za vinu sobě.“ Podal jí misku čaje a usadil se na kostku naproti ní. „To, co jsi prováděla, bylo životu nebezpečné.“

„Já vím,“ řekla tiše.

„Po ledě se už nedalo chodit, to bylo naprosto jasné, ale tys na něj přesto vstoupila. Upřímně řečeno si s tím už hodi- nu lámu hlavu. Nezdá se mi, že bys chtěla umřít, nebo snad ano?“

Zavrtěla hlavou. Měla sto chutí všechno mu říct, od začátku: o setkání s fotografem, o aféře s *Vogue*, o listině sestavené Spechtem, o projektu, který momentálně běží – prodloužená performance, jejíž součástí se teď Johnstone volky nevolky taky stal. Chtěla mu vyprávět o matných a konkrétních obavách. O tom, že někdy pochybuje o realitě své existence, jakkoli to zní nabubřele, ale především mu chtěla vyprávět, že neví, jestli se dostatečně pokoušela o záchranu, když jí šaty nasákly ledovou vodou, ze světa zmizelo veškeré světlo a panika se obrátila ve smíření.

„Kdo vůbec jste?“ zeptala se místo toho. „Proč se o mě staráte?“

„Jsem neonatolog, hypnotizér, taoista a znalec mayské kultury, mimo jiné. Poprvé jsem se s tebou sešel, když ti bylo teprve několik měsíců,“ vyložil bez dalších oklik. „Jak znám tvou matku, asi ti o tom mnoho neřekla.“

„Nic,“ odpověděla Minnie.

„V tom případě začneme od začátku.“

Pozvedl ruku.

„Když ses ocitla na mém vyšetřovacím stole, bylas asi takhle veliká.“

Minnie nevěděla přesně, jak dlouho Johnstone mluvil, ale čaj jí dolil nejméně pětkrát, konvička se zdála bezedná. Nakonec zmlkl. Bývala by se ho mohla zeptat na sto věcí, ale najednou byla unavená, tak unavená. Právě ve chvíli, kdy si uvědomila, že mu ani nepoděkovala za záchranu, vyskočil.

„*Good heavens*,“ zhrozil se. „Sedíš tu pořád ještě jen v prádle a v mém starém letním plášti! Jsem to ale nepozorný, to je hrůza. Bobe!“

Když ještě asi třikrát stále silněji zavolal jméno „Bob“, přiběhl vysoký štíhlý kluk s mimořádně světlýma očima, blond kudrnatými vlasy a červenými skvrnami v obličeji.

„To je Bob,“ představil ho Johnstone. „Můj osobní asistent, řidič, kuchař a tak dále a tak podobně. Zavede tě do pokoje pro hosty.“

Bob na pozdrav krátce pozvedl pravé předloktí, jak prý dělával Hitler, když musel pozdravit hodně lidí po sobě, i když Minnie pochybovala, že je Bobovi tato historická skutečnost známa. Nevypadal rozhodně na víc než dvacet let.

Vyšla za ním po schodech, po chodbě, pak ještě jedny schody – jak velký ten dům vůbec je?

Nakonec Bob rozevřel dveře do místnosti, která vypadala jako ten obývací pokoj, jen byla o něco menší a místo stolu tam stála postel. Ukázal na dveře vlevo od vchodu.

„Koupelna.“

Nejspíš to byl nějaký druh ekzému, ty skvrny, vypadalo to dost závažně. Kromě toho s tím obličejem nebylo v pořádku ještě něco, třebaže nedokázala určit co.

„Jsem albín,“ řekl Bob. „Oba moji rodiče jsou tmaví jak noc. Udělejte si pohodlí. V koupelně leží čisté oblečení.“

Koupelna se stejně jako zbytek domu vyznačovala prostotou toho druhu, co stojí řůru peněz. Umyvadla (dvě) byla vytesaná z jediného kusu černého kamene a připomínala Minnie kus meteoritu. Na zemi byla jakási dřevěná podlážka, hlavici sprchy tvořil obrovský obdélník, který měl vyvolávat dojem tropického lijáku.

Pozoruhodné bylo, že jinak vkusná koupelna byla nacpaná výrobky značky Rituals – po začátkách ve skrovném regálu obchodního domu V&D si vydobyla takový úspěch, že v nákupních stokách všech velkých a středních měst v zemi se vynořoval jeden obchod značky Rituals za druhým. Za úspěch zřejmě vdělila rustikálním názvům výrobků, jež měly navodit atmosféru orientální mystiky.

Minnie přejížděla pohledem po desítkách tub, kelímků a lahviček na umyvadlech a ve sprše. Fortune Oil, Happy Handlotion, Good Luck Scrub, Touch of Happiness, Happy Buddha, Yogi Flow, Shanti Chakra, Shikakai Secret... Ještě nikdy, pomyslela si, se nepodařilo proměnit západní orientalismus tak chytře v tržní zboží. Za pár eur si každý tvrdě pracující živnostník může dopřát, po ohřátí hotového pokrmu značky Conimex na woku nebo po několika studených soustech sushi ze supermarketu, typicky východní blahodárny účinek svého sprchového gelu. Udivilo ji, že na to Johnstone naletěl – nemluvě o tom, jak příšerné pachy se po otevření z takové tuby linou –, ale pak ji napadlo, že to pravděpodobně bude spíš Bobova parketa. Představa Boba v takovém obchodě ji dojímalá a k vlastnímu překvapení se roztřásla plá-

čem. Sprchovala se dlouho horkou vodou, vydrhla se doruda přípravkem Good Luck Scrub, dokud si nevyhnala z kostí poslední zbyteček tmavé ledové vody. Pak se natáhla na postel, nahou kůží na čisté bílé povlaky.

Pořád ještě se na ni někdo dívá, má ji pořád ještě rád.

Na jaře 2010 zajela Minnie na pár dní do New Yorku, aby navštívila velkou retrospektivu díla Mariny Abramovičové v galerii MoMA. Vrchol výstavy tvořila nová performance samotné Abramovičové: dva a půl měsíce seděla během otvírací doby výstavy v atriu u stolu. Návštěvníci se stavěli do dlouhatánských front a po jednom usedali na židli proti ní. Směli zůstat sedět, jak dlouho chtěli, pod podmínkou, že ne navážou jiný než oční kontakt.

The Artist is Present byla naprostá senzace a jedna z nejlépe navštěvovaných výstav v galerii MoMA všech dob. Stejně jako Minnie se do New Yorku sjížděli lidé z celého světa, aby umělkyni spatřili na vlastní oči, a byli ochotni si na to hodiny a někdy i dny počkat.

Ve všední den brzy dopoledne se Minnie k čekajícím připojila. Abramovičovou obdivovala a nepochybovala o tom, že její vlastní umění by nemohlo existovat bez této ženy, která jako jedna z prvních byla ochotná věnovat umění vlastní tělo, bez zábran a bez záruk, jako pokusné zvíře a laborant současně. Přesto Abramovičovou během let nepohánělo k vyčerpávajícím a nebezpečným performancím pohrdání smrtí, spíš naopak: to, co jí nenahánělo strach, prostě nestálo za námahu. A tak si bleskurychle zapichovala nože ostré jak břitva mezi prsty, nechala se diváky ohrožovat a zohavovat, vyryla si na břicho krvavou hvězdu, spolýkala prášky, které jí na celé hodiny způsobily nekontrolovatelné spastické křeče. V raných sedmdesátých letech jednou téměř zaplatila

životem, když skočila do hořící hvězdy a z kouře upadla do bezvědomí. Okolostojící ji na poslední chvíli vyprostili. Dodatečně ji podle vlastních slov frustrovalo hlavně to, že narazila na fyzickou hranici: když je člověk v bezvědomí, nemůže být přítomen. Při performanci – a to Abramovičová nikdy neopomněla zdůraznit – jde předně o přítomnost. *Presence*.

Ve frontě se Minnie dala do řeči s uměleckým maskérem jménem Pablo Blancas, který tam v rozpětí měsíce byl už třináctkrát. Spřátelil se za tu dobu se všemi hlídači. Vyprávěl, že je to transformující zkušenost – sedět naproti Abramovičové, dívat se na ni, nechat ji, aby se dívala na nás. Z jejího pohledu vychází magnetická síla a působí jako katalyzátor všemožných emocí. Jeho doposavad nejdelší sezení prý trvalo sedm hodin. O pár dní dřív prý po deseti minutách najednou propukl v pláč. Souviselo to nějak se soustředěním a energií Mariny i všech okolostojících, kteří se na ně dívali.

„Přelétá nad vlastním strachem,“ prohlásil. „Učí nás, že se můžeme dostat dál, než si myslíme. Vidí tě, opravdu tě vidí.“

Minnie fascinovalo, že tenhle maličký latino s pečlivě ulíznutým knírem a černými vlasy lesklými gelem skutečně věří, že je Abramovičová víc než jen zrcadlo, v němž vidí svůj vlastní odraz. To je pointa, říkala si, když se dívala na všechny lidi, kteří byli na řadě před ní, na půl ucha poslouchala poklidný tok řeči toho věřícího vedle sebe: víc než o možnost podívat se do očí celebritě tu jde o možnost být spatřen jí, pocítit zlomek toho, co vnímá ona, stát se součástí její performance. Je nesporné, že Abramovičová zná každý čtvereční milimetr obličeje tohoto stále se vracejícího muže, ano, nejspíš vzájemně znají své obličeje líp, než zná své obličeje většina milenců. Třeba, říkala si Minnie, není ten Pablo Blancas ani tak blázen jako skvělý performační umělec, který Marině Abramovičové předvádí to, co lidem předvádí ona, a vytváří tak zrcadlový palác, kde hranice mezi odrazem a odráženým předmětem časem přestanou existovat.

Koncem odpoledne byla na řadě Minnie (Pablo, těsně před ní, ten den dobu svého sezení omezil; střídal krátké a dlouhé epizody, aby se vytrénoval v různě dlouhých rozmezích soustředění). Když si Minnie sedala naproti Abramovičové, srdce jí zběsile bušilo – umělkyně otevřela oči, až když se Minnie dobře usadila. První minuta byla skoro k nesnesení, ale po čase se srdeční tep zklidnil, kompulzivní sklon začít zplna hrdla řvát, smát se, brečet se vytratil a obličej Mariny Abramovičové se změnil v abstrakci. Ještě nikdy Minnie na nikoho nezírala tak dlouho a bezostyšně a stejně tak ještě nikdo tak dlouho a bezostyšně nezíral na ni. Přesto to k jejímu překvapení pramálo souviselo s intimitou. Dva lidé na sebe civěli, ale jen proto, aby se osvobodili od toho druhého, od sebe, aby se rozpustili v deseti tisících věcí.

Nejspíš si zdřímla, protože když otevřela oči a podívala se ven, byla tma. Automaticky hmátla po telefonu, ale uvědomila si, že asi našel místo posledního odpočinku na dně jezera.

Špláchla si do obličeje studenou vodu, hodila na sebe oblečení, co jí připravil Bob (jakoby sametovou červenou pyžamovou kombinézu, v níž kupodivu nevypadala úplně trapně), a vydala se hledat Johnstona. Našla ho i s otáčejícím se psíkem na balkoně v prvním patře, kde se ve světle reflektoru pokoušel něco z něčeho seškrábat.

Rozjásaně ji pozdravil a vyprávěl, že se dal do boje s holuby, protože ve dne v noci na všechno kálejí, a navíc vydávají příšerné zvuky. Nic nepomáhá – ukázal na mnoho vrstev ostnatého drátu omotaného kolem zábradlí. Jako by to někdo shora režíroval, přiletěl přesně v tu chvíli holub a skutečně bez zvláštních obtíží přistál na ostnatém drátě. Chyběla mu jedna noha, ale ani to nepředstavovalo sebemenší překážku.

„*Dammit*,“ zaklel Johnstone a zakroutil hlavou. „Ty potvoiry chodí s pahýlem, jako by ještě měly normálně nohu. Jak to funguje?“

„Třeba má fantomovou nohu,“ podotkla Minnie. „Nebo třeba časem zkrátka zapomněl, že měl kdysi druhou nohu, a teď považuje ten pahýl za nohu.“

„Buď jak buď,“ prohlásil Johnstone, „Bob už má jistě uvařeno.“ Překvapivě pružně vykopl nohou ve stylu karate, načež Frank vesele zaštěkal a holub pohnul vyděšeně křídly, nicméně odehnat se nenechal.

Znovu se usadili na dřevěných kostkách. Stůl byl prostřený prostým bílým lněným ubrusem, mezi nimi stála menora s hořící svíčkou v každém ze sedmi ramen.

Bob vešel do pokoje a nesl dva talíře, z nichž se kouřilo. Uvařil karibský kozí guláš, babiččin recept, vyprávěl Johnstone, Bobova babička měla na ostrově Curaçao restauraci pověstnou leguání polévkou, antilskou lahůdkou, než se z leguánů stalo chráněné zvíře, a pak samozřejmě o to víc.

Bob nalil do velké sklenice u Johnstonova talíře červené víno. Minnie dostala skleničku vody. Zřejmě už byl o jejím stavu zpraven, pomyslela si.

„Vzácně tichý typ,“ poznamenal Johnstone ve chvíli, kdy Bob nebyl v pokoji. „Kdysi jsem ho léčil, protože do pěti let z něj nevypadlo kloudné slovo. Rodiče si mysleli, že mu šplouchá na maják – samozřejmě i kvůli tomu, jak vypadá.“

„Vy jste ho naučil mluvit?“

„No to zase ne, ukázalo se, že mluvit umí skvěle. Jen jsem se postaral o to, aby občas taky opravdu něco řekl. A po patnácti letech najednou stál zase u mých dveří a ptal se, jestli nepotřebuju asistenta. To je teď dva roky zpátky. Do té doby mě nikdy nenapadlo, že bych něco takového potřeboval, ale teď už si ani neumím představit, co bych si bez něj počal. Sám si vytvořil pracovní příležitost a vyvolal ve mně přesvědčení, že je nepostradatelný. Úžasně mazané.“

Už odpoledne, když popíjeli čaj z purpurové konvičky, načrtl Johnstone v hrubých rysech svůj životní příběh. Vyrostl v New Yorku jako syn nizozemského otce a irsko-americké matky. Po studiích medicíny a specializaci na pediatrii dostal místo dětského lékaře v Mount Sinai Hospital na

Manhattanu; tam, kde v devatenáctém století Abraham Jacobi, průkopník pediatrie, založil první dětské oddělení na světě. Když v roce 1975 otec zemřel, rozhodl se Johnstone navštívit k uctění jeho památky otčinu. Do týdne se zamířil do jedné obyvatelky Amsterodamu. „Vydržel jsem to s tou ženou jen pár měsíců, při bližším pohledu to byla příšerná baba, ale z Nizozemska jsem se už nedostal.“

Kozí maso chutnalo pikantně a bylo tak křehoučké, že se v ústech rozsypalo. Johnstone byl rychlý piják, v jeho tempu bylo cosi neodvratného, jako by cílevědomě směřoval k opilosti.

„V tom dopise jsi psal, že naše vnímání času začalo být neoliberalní,“ začala mu Minnie nepozorovaně tykat. „A že tím trpí zdraví společnosti.“

Uvážlivě přikývl, vytáhl si kůstku, která mu uvízla mezi zuby, a pečlivě ji položil na ubrousek.

„Povím ti otcův příběh.“

Nabral si do úst pořádný doušek vína, poválel ho po jazyku a pak začal mluvit v přítomném čase o minulosti. Znělo to, jako by předčítal z knihy, říkala si Minnie, nebo jako by diktoval věty najatému publicistovi. Možná sedí za normálních okolností na jejím místě Bob a všechno to zapisuje. Neřípadalo jí to nemyslitelné.

„Otec přichází na svět jako Simon Lipschits ve velké židovské rodině trhovců z Rotterdamu. Je mu jednadvacet, když se v roce 1923 nechá najmout jako kuchtík na osobní loď linky Holland-Amerika. Má větší plány než prodávat celý život banány na trhu. Od dělníků v docích a kramářů slyší, že v Americe je štěstí na dosah ruky. Každý, kdo umí vzít za práci, tam za odměnu dostane peníze a auta a doutníky tlusté jako předloktí.“

Vzápětí po příjezdu na Ellis Island otec potkává svou budoucí manželku, mou matku, Sallie Johnstonovou. Sallieni

prarodiče uprchli za velkého hladu z jižního Irsku a usadili se v Bostonu, dívka asistuje jako lékařka při vstupní prohlídce a má za úkol posvítit tisícům čerstvě dorazivších Evropanů baterkou do očí, aby zkontrolovala, zda nemají trachom, neduh vedoucí k slepotě; je totiž velmi nakažlivý a je to první důvod, proč migrantům vstup do *the home of the brave*, domova statečných, zakázat. Simon Lipschits trachomem netrpí, zato má něco – říkejme tomu šarm nebo přesvědčivost –, čím Sallie na místě uhrane. Jinak to není možné, protože Simon, bez centu v kapse, v tu chvíli opravdu není *great catch*, skvělá partie.

Během dvou let se vypracuje z úředníka na manažera u Goldmana Sachse. Skutečnost, že vyrostl mezi prohnányými obchodníky na rotterdamském trhu, ho na kariéru ve finančním sektoru mimořádně dobře připravila – jak se ukáže, když uvádí jeden podnik za druhým na burzu a poskytuje všemožné kredity soukromým investorům, načež ti své vypůjčené peníze přeměňují na podíly, protože ekonomika může jediné ještě víc růst a nikdo není tak hloupý, aby stál opodál a sledoval, jak jeho soused bez hnutí prstem bohatne.

Novomanželé se usadí v osmnáctém patře zbrusu nového mrakodrapu na Čtrnácté ulici, kde Sallie porodí první dva syny, mé bratry Maxe a Philipa. Žijí v poměrném blahobytu a pravidelně se objevují na společenských událostech pořádaných bohatými newyorskými židy. Vidí na Broadwayi Josephinu Bakerovou s jejím leopardem a jako jedni z mála pozvaných jsou v roce 1927 přítomni na svatbě Charlese Robinsona s Celií Sachsovou. To je americký sen, o němž si Simon nechával zdát v těsné kajutě lodi, která ho tam dopravila, daleko, daleko od otcových banánů. Nikdy by si netroufal doufat, že ten sen bude tak brzy prožívat ve skutečnosti.

Společně s několika kolegy, chytrými, pracovitými hochy, jako je on sám, založí Simon koncem dvacátých let Goldman Sachs Trading Corporation, investiční fond, který budí

zdání revoluční investiční metody s extrémně vysokými úroky a nízkým rizikem. Ve skutečnosti se značná část ‚zisku‘ vyplácí z vložených peněz nových investorů. Celkem vzato se tak korporace podezřele podobá muži, který se vlastnoručně za vlasy vytahuje z močálu, ale důvěra Američanů je stejně silná jako slepá, a tak se celý národ žene dál, vzhůru a vzhůru k sluneční záři a jako Ikarus zapomíná, že křídla má přilepená voskem.“

Johnstone si potřetí dolil. Minnie se cítila malátná a kupodivu jako by měla špičku. Odkdy stačí dívat se na druhého, jak pije, aby se člověk dostal do povznesené nálady? Třeba je to typické pro těhotné, i když z věcí typických pro těhotné se Minnie osypává. Dalším krokem je pak pořízení příručky, kde se týden po týdnu popisuje, jaké divy se v mateřském těle odehrávají. Každopádně to, co teď ve vyprávění bude následovat, dokáže Minnie víceméně předpovědět, píše se o tom v historických publikacích.

„Dojde k tomu jedinou nemilosrdnou ranou, takže zpětně lze aspoň jmenovat konkrétní datum: čtvrtek, 24. října 1929. Zdánlivě jako blesk z čistého nebe Dow-Jonesův index dramaticky klesne. Wall Street úzkostně zadrží dech, načež v úterý nato nastane mela. Index se nadále řítí dolů a ten den se prodá přes šestnáct milionů akcií. K něčemu takovému posledních čtyřicet let nedošlo. Panika vyvolává další paniku, tak jako se to, co rozkutálíme, kutálí stále rychleji. Co se zdálo nekonečné, se chýlí k definitivnímu konci. Banky krachují, úspory se vypařují jako vysoušená moře a otec může jen sledovat, jak se mýdlová bublina jménem Goldman Sachs Trading Corporation rozprskává a zbývá vzduch. Reputace banky je poškozena, mluví se o dalekosáhlé Ponzioho defraudaci a desítky lidí dostávají výpověď, protože aby se dalo mluvit o bílých ovčích, jsou k tomu třeba ovce černé. Simon spadne nemilosrdně do té druhé kategorie.“

„A ty pořád ještě nejsi na světě?“

„Ještě dávno ne. Jsem pozdní dítě, nechtěňátko. V hloubi duše mám dokonce tak trochu podezření, že nejsem Simonovo dítě, ale syn jednoho lékaře z matčina oddělení. Nikdy jsem to neprověřoval.“

„Tak proto se nejmenuješ Lipschits?“

„Narodil jsem se těsně po druhé světové válce, otec nechtěl, abych měl jméno oběti. Navíc s bratry nejsme židé, protože matka byla katolička. Když se otec vrátil z radnice, ukázalo se, že mě nechal zapsat jako Johnstona, po matce.“

V tu chvíli opět vešel do pokoje Bob. Bez jediného slova, jediným racionálním, ba i půvabným pohybem posbíral vyjedené talíře a prázdnou láhev, načež opět neslyšně zmizel ze scény.

„Bratři jsou už na vojně, když se narodím já,“ pokračoval Johnstone. Žáda se mu trochu ohnula a při absenci opěradla se opíral lokty o stůl.

„Píše se rok 1946 a matce, narozené v prvním měsíci roku 1900, je taky šestačtyřicet. Po krachu v devětadvacátém se přestěhovali z Manhattanu do Bronxu, protože tam matka mohla nastoupit jako ošetřovatelka. Otec v těch letech střídá drobné melouchy, až se mu ironií osudu naskytne možnost získat na Fulton Fish Market u East River vlastní stánek. V jistém smyslu se kruh uzavře, přece jen se dal ve stopách svého otce, ale přesně to je samozřejmě tak nestravitelné.“

Když koncem třicátých let padne v Evropě nacionálsocialismus na úrodnou půdu hospodářské krize a nálada je stále antisemitstější, začne být Simon ještě těžkomyslnější než dosud. Jeho deziluzi dovrší vypuknutí druhé světové války a vpád německých vojsk do Nizozemska. Dopisy, které v nepravidelných intervalech dostává od příbuzných z Rotterdamu, mají stále poplašnější tón. Když se dočte, že byla ustavena Židovská rada, u které se musí registrovat všichni židovští Nizozemci, žádá naléhavě rodiče i sourozence, aby ze země uprchli. Nemůže vědět, že na útěk už je příliš pozdě,

jen ti nejbohatší židé se ještě dostanou ze země, a když od ledna 1942 přísun zpráv ustane, přesvědčuje sám sebe, že se to podařilo, že jeho příbuzní jsou v bezpečí ve Španělsku nebo v Portugalsku a vyčkávají tam, až válka – nemůže přece trvat ještě léta – skončí. Několik měsíců po osvobození dostane dopis od sestřenice z Amsterdamu, který zničí i tuto poslední iluzi: rodiče a většina strýců, tet, bratrů a sester byla přes Westerbork deportována do Osvětimi a Sobiboru a tam zmizeli v hromadném hrobě.“

„Prokrista,“ zhrozila se Minnie. „Tvůj otec teda v životě hodně zkusil.“

„Dalo by se říct, že jeho osobní traumata běží synchronně s traumaty světových dějin, to mi vždycky přišlo zajímavé. A taky trochu kýčovitě, to musím přiznat. Jako by byl jeho život tříapůlhodinový hollywoodský trhák, hojně podbarvený bubny a smyčci.“

„A co happy end?“ zeptala se Minnie.

Johnstone zavrtěl hlavou. Znovu vešel Bob, tentokrát nesl dva impozantní zmrzlinové poháry. Johnstone bez váhání zanořil do té spouště lžiči; tvořily ji jak vidno pořádné kopečky vanilkové zmrzliny přidušené šlehačkou a zalité čokoládou s kydanci vaječného koňaku.

„Naprosto trapný dezert, já vím,“ prohlásil Johnstone s plnou pusou šlehačky. „Takhle jím v sobotu: *kabritu stobá* a na závěr tuhle hroudu cukru a tuku. Svým způsobem z toho žiju zbytek týdne.“ Zakřenil se a v následujících minutách ho zcela zaměstnalo likvidování toho kolosu.

„No prostě,“ vytíral si ubrouskem z vousů zbytky zmrzliny. „Happy end se nekoná. Ať už se mu to Sallie snaží vymluvit, jak chce, Simon se nenechá zbavit přesvědčení, že mu na rukou ulpěla krev. Kdyby byl zůstal v Nizozemsku, mohl příbuzné zachránit, tak zní groteskní závěr, k němuž dojde po tom, co na perokresbě zabírající polovinu zápisníku schematicky znázornil hypotetický život. Křížují se tam stovky

čar, šipek a odnoží prokládaných útržky textu, hákovými kříži, a dokonce výpočty. Přestane pít a náruživě se vrhne na čtení tanachu, s čímž kdysi, ještě než nastoupil u Goldmana Sachse, přestal. Se zdviženým prstem káže o pouti Izraelitů do zaslíbené země, o šesti stech třinácti zákonech halachy – z nichž šest set jedenáct zjevil Mojžíš a dva přímo Bůh –, o proroku Jozuovi, jak překročil Jordán a dobyl Kanaán. Mluví o stěhování do Jeruzaléma a o nastávajícím konci časů, v němž bude židovská diaspora znovu sloučena, přijde Mesiáš a mrtví vstanou z hrobů.

V roce, kdy se narodím já, otec odmítne slavit nadále Vánoce. Svátky, které první rok v New Yorku nadšeně přijal, protože symbolizovaly všechno americké, se teď staly neslučitelnými s jeho znovunalezeným náboženským přesvědčením. Matka, díky své práci obeznámená s podivným blouděním lidského ducha, cítí k manželovu fanatismu nejhlubší nedůvěru. Jeho zápisníky se vrší. Když se na ně manžela zeptá, zaplete se tázaný do výkladů o vyvoleném národě a o zániku světa, o kabale, skrytých poselstvích a číselných systémech. Pracuje na svém životním díle, knize, která nahradí všechny ostatní knihy. Oči se mu chorobně lesknou a kůži má suchou jako pergamen. Sallie párkrát nadhodí, že by si měl dojít k doktorovi, ale on to odmítne a ona už nenaléhá.

Po nehodě na trhu, při níž uklouzne s bedničkou makrel a vážně si pohmoždí záda, se otec cítí nucen stánek prodat. Podrobí se náročnému programu samostudia a leží teď od časného rána do pozdního večera v knihách, z nichž by se měl naučit plynule hebrejsky. Kromě návštěv synagogy už prakticky nevychází z domu. Když moji bratři dostanou na svátek Díkůvzdání na pár dní opuštěný z vojenské základny, probírá s nimi plány na odchod do Jeruzaléma, všechny přípravy, které k tomu musí podniknout, trasy, dopravní prostředky, nouzová řešení. ‚Musíme se obrnit,‘ uzavře dlouhý a nesouvislý proslov, načež se nadlouho zadumaně zahledí

z okna. Max s Philipem přikyvuji, ale pak vrhnou zneklidněný pohled na matku, ta se však drží stranou, a na mě, svého malého brášku, jenže ten z toho nechápe už vůbec nic. Bratři si uvědomí, co Sallie ví už dávno: otec pozvolna přichází o rozum. Cestovní plán je pouhé stéblo v čvachtavé bažině.

V pubertě se za otce stydím, protože už je známý místní pomatenec. Po vyučování se co nejvíc potuluju s kamarády po ulici, pokoujeme a pro formu si čtáme míčem. V ledové newyorské zimě a horkém létě jezdím metrem na Manhattan, kde trávím hodiny, a dokonce celé víkendy v newyorské veřejné knihovně. Prokousávám se všemi standardními díly lékařské vědy, učím se z paměti anatomické kresby a přeříkávám si seznamy nemocí a jejich příznaky. Můj plán tvoří tři zřetelné mantry: co nejrychleji vypadnout z domu, stát se nejlepším lékařem na světě, nikdy nejet do Jeruzaléma.“

Johnstone se trochu zadýchal a ořel si ubrouskem čelo.

„Skutečné otcovo chátrání propukne přese všechno nečekaně. V roce 1975 je u něj objevena vzácná forma rakoviny štítné žlázy. Ošetřující lékař mu vysvětlí, že nemoc je zřejmě následek rentgenového ozařování, které prodělal jako sedmiletý při léčení tuberkulózy. Otce to rozzuří. ‚Chcete tím říct, že už od sedmi let jsem chodící mrtvola?‘ zvolá, načez lékař odvětlí, že chodící mrtvola je fakticky každý už od narození.

Nemoc postupuje zběsilým tempem videa spuštěného na *fast forward*. S reptáním se otec nechá převézt na Mount Sinai, kde tou dobou už působím jako dětský lékař a můžu mu zajistit samostatný pokoj. Matka ve dne v noci bdí u jeho lůžka. Když se otec v panice probere a zvolá, že nedokončí své životní dílo, tiší ho, a když tam přijde rabín kvůli obřadu *viduj*, diskrétně za sebou zavře dveře.

Po necelých dvou týdnech pobytu v nemocnici otec v přítomnosti matky a rabína umírá, rabín mu zatlačí víčka, vysloví poslední modlitbu a tělo pak rychle zakryje prostěra-

dlem. ‚Duše z něj odletěla,‘ řekne matce. ‚Nevěříme, že by se pohledem na tělo prokazovala zemřelému nějaká pocta. Pokud si to přejete, můžu pro vás zařídit pohřeb. Dám vám desetiprocentní slevu na všechno včetně rakve.‘“

Po jídle vzal Johnstone Minnie do malé místnůstky, zcela zvukotěsné, říkal tomu studio. Sem si chodil každý večer na půl hodiny poslouchat hudbu. Vkus měl široký, od klasiky k popu a všechno mezi tím. Jen experimentální jazz opravdu nesnášel – to už radši poslouchal drsný grunge z osmdesátých let. Bedlivě sledoval, které nové kapely jsou na vzestupu, a párkrát ročně jezdil na hudební festivaly po celé Evropě. Momentálně hodně poslouchá hiphop a R&B. Kanye West, Drake, Kendrick Lamar, 2 Chainz. Bob všechno zdigitalizoval a všechny desky a cédéčka odvezl do skladiště na kraji města.

„Chci provést experiment,“ oznámil Johnstone. Ukázal na křeslo uprostřed místnosti – jediný kus nábytku. „Chci, aby sis tedy sedla a zavřela oči. To je všechno.“

Minnie udělala, jak řekl, a v příštím okamžiku ji zaplavil zpěv, který se linul z reproduktorů ze všech stran současně. Tenký ženský hlas vyluzoval nesrozumitelné táhlé zvuky. Čím déle poslouchala, tím míň jí ten hlas připadal jako hlas. Kdyby napřáhla ruku, pomyslela si, mohla by se těch zvuků dotknout.

Stojí s matkou v dómu v Kolíně nad Rýnem, je ještě malá, tak sedm nebo osm let. Rozloha, šedý chlad, svěci s očima obrácenýma k nebi, kostelní lavice, svíce, a hlavně Kristus přibitý na kříži, který se vysoko nad ní tyčí ve svém rouše, s krvácejícími ranami a trnovou korunou – to všechno jí na-

hání hrůzu. Nahání jí to hrůzu, a přesto nemůže odtrhnout oči, a když zase vyjdou na denní světlo, chce zpátky, aby to všechno prožila ještě jednou.

Přejela si rukou po tváři a ucítila něco vlhkého. Plakala, a nejen to: táhle vzlykala, svírala pěsti, z nosu jí teklo. Byl to smutek a velké štěstí, necílené, všeobjímající.

Když hudba skončila, otevřela udiveně oči. Ten pocit z ní jedním rázem zase odplynul. Johnstone se usmíval.

„Výborně,“ poznamenal, „výborně.“

„Co to bylo?“ vypravila ze sebe.

„Dnes odpoledne jsem ti vyprávěl, jak jsem tě jako miminko musel rozplakat, protože sama od sebe jsi plakat odmítala. Neřekl jsem, jak přesně jsem to udělal, a protože ses na to ani nezeptala, přišlo mi, že by nebylo marné nechat tě okusit mou metodu ještě jednou na vlastní kůži.“

„Tvou metodu?“

„Nemluvňata jsou citlivá na hudbu, ale něco takového jako u tebe jsem ještě nezažil. Můžeš mi vysvětlit, co jsi před chvílí prožívala? Nemluvně se na to bohužel zeptat nemůžu, a tak už léta tápu ve tmě.“

„Těžko se to vysvětluje,“ zaváhala Minnie. „Nedá se to vyjádřit slovy.“

„Zkus to,“ pobídl ji Johnstone klidně. Opsal pažemi kruh, lékařské gesto, jímž zřejmě uklidňuje pacienty.

Zavřela oči a pokoušela se vyvolat si ten pocit znovu.

„Když myslím anebo cítím, nevím, kdo myslí či cítí,“ řekla. „Jsem jenom místo, kde se cítí nebo zas myslí.“

„Žije v nás bezpočet lidí,“ dodal Johnstone.

„Ano,“ odpověděla, překvapená přesností toho vyjádření. „To je tomu snad nejbliž.“ Oči měla stále ještě zavřené, bylo příjemné sedět tam se zavřenýma očima.

Nějakou dobu ani jeden z nich nic neříkal.

„Minnie,“ ozval se pak Johnstone. Položil jí ruku na rameno. „Ty už vážně nevíš, proč jsi ke mně o sedm let později zase přišla na léčení, že ne?“

1991

Minniena matka se právě chystala opustit kancelář kvůli obědu s potenciálním dárcem pracujícím pro CERN a zabývajícím se projektem, kterému říkal www – je to prý trochu obtížné vyjádřit slovy, ale jde o celosvětové propojení, informační proudy a něco, čemu říkal hypertext –, když přijala externí telefonát.

„Někdo nahlásil bombu.“

Otec Eliho. V telefonické pyramidě sestavené, aby se rodiče, kdyby něco, mohli vzájemně informovat, byl nad ní. Zatím ho měla na drátě jen jednou, před více než rokem, když se předchozí učitelka zhroutila. Od Minnie vyrozuměla, že Eliho se všichni ve třídě štítí, protože má mezi zuby díru, ze které to táhne zkaženými vajíčky.

„Nahlásil bombu,“ zopakovala.

„Celou školu vyklidili. Všichni stojí v bezpečí na konci trávníku. Bomba se hledá.“

„Takže musíme vyčkat?“

„Nejlepší by bylo, kdybyste přišla ke škole, aby se, až bude po tom pozdvižení, každý postaral o své dítě.“

Minniena matka pomyslela na pracovní schůzku. Stálo ji týdnů, než si pro ni ten člověk našel půlhodinku času. Věděla, že v tom jsou peníze, a věděla taky, jak je získat. O pár týdnů dřív vyšlo v novinách úmrtní oznámení. Nedlouho nato

zatelefonoval fondu, že zvažuje dar. Stejně příjmení, odpovídající věk. Prosté poptání potvrdilo její tušení: skutečně jde o syna, a jeho otec, známý bývalý politik, podlehl rakovině plic.

Zachová taktní věcnost, ale jakmile se naskytne příležitost (a příležitost se naskytne vždycky), naváže krátce a jemně na zármutek. „Tu ztrátu už nelze vrátit zpátky,“ řekne. „Ale s vaším přispěním můžeme investovat do budoucnosti bez této choroby.“ Klíčové je nevyslovit příslušné slovo. Kov na kov, tak to zní, neblaze a tvrdě. Možná půjde i o odkaz majetku. Skoro polovinu zisku fondu tvoří legata. Koneckonců na rakovinu umírá každý, zvláště boháči. Je v tom ironie, říkala si někdy Minniena matka, vydělávat peníze na chorobě, kterou právě potíráme. V daleké budoucnosti se fond možná zaslouží o vlastní nadbytečnost, pro velký úspěch bude zrušen. Ve svém oboru je dobrá, jedna z nejlepších, některé měsíce sežene desetitisíce guldenů. Šéf jí koncem roku vyplatil kromě obvyklých prémie ještě mimořádný bonus. Nijak zvláště se jí to netklo. Peníze, co získává na rakovinu, si dokáže vizualizovat: financuje se z toho výzkum, laboratoře, přístroje, a to všechno povede k budoucnosti, která bude lepší než současnost, nebo v každém případě méně chorá. Bonus je jen cifra, která se prostě snižuje tak dlouho, až se časem úplně rozpustí ve všech ubohých drobných věcech, z nichž se skládá každodenní život. Ve věcech, co se ohřívají v mikrovlnce.

Ne, schůzku s tímhle celosvětovým propojovačem rozhodně nemůže odříct. Ve jménu budoucnosti.

„Jsou na sto procent v bezpečí?“ zeptala se Eliho otce s nadějí, že odpoví tak, aby se tím její prozatímní nepřítomnost ospravedlnila.

„Tak já nevím,“ poctivě se zamyslel Eliho otec, „je vůbec kdy něco stoprocentně bezpečný?“

„Dobře,“ rozhodla to Minniena matka. Už teď jí ten chlápek lezl na nervy. Měla sto chutí mu říct, že jeho syna děti

šikanují, protože mu táhne z díry mezi zuby. „Dorazím za něco víc než hodinu.“

„Koho by napadlo nastražit bombu ve škole,“ poznamenal Eliho otec. „I kdyby to byl vtip, není to vtipný.“

Škola byla ohrazená červenobílou páskou. Za ní postávaly desítky rodičů a pár policistů. Rodiče si hlasitě šeptali a spojení „pyrotechnická zásahová jednotka“ používali, jako by to byl tajný pozdrav spolku, k němuž teď patří.

Minniena matka si proklestila cestu davem a zahlédla školní budovu, za níž se rozkládal trávník, který sice přísně vzato ke škole nepatřil, ale místní úřad ho škole poskytl k užívání. Až úplně vzadu, kde trávník ohraničovala řada stromů, uviděla děti, červené, modré, blondaté flíčky na zeleném pozadí.

Vedle sebe zaslechla, jak jedna matka šeptá druhé, že učitelka Mieke od prvňáků chtěla stůj co stůj evakuovat i své zlaté rybky. Jeden z pyrotechniků právě vyšel z budovy se skleněnou nádobou v rukou. „Ten chlápek je vyškolený na vypátrání bomby,“ pohoršovali se, „a pak se tu má párat s pitomýma rybičkama.“

Minniena matka se zeptala ostatních, jak to zatím vypadá. Šťastné, že se můžou podělit o znalosti s nově příchozí, jí matky pološeptem poskytovaly informace. Hlášení přišlo před dvěma hodinami a policie měla důvody brát ho vážně. A tak byli vyučující neprodleně instruováni, aby žáky evakuovali. Proč na trávník? To je prosté: musí zůstat pohromadě, dokud pyrotechnická zásahová jednotka neohlásí, že žádné nebezpečí nehrozí. Je třeba mít jistotu, že nikdo nechybí. Obě matky přišly okamžitě, jakmile se rozšířila telefonická zpráva, a tak tu teď už skoro půldruhé hodiny čekají. Občas vidí některého pyrotechnika, jak vejde do budovy a zase vyjde, jinak se nic moc neděje. Jeden policajt jim řekl, že se pravděpodobně jedná o planý poplach. Devadesát procent nahlášených bomb prý mají na svědomí otravní

puberťáci, a ta děcka pořád doufají, že to bouchne. Matky se nervózně zasmály. Někdo flíčkům v dálce zamával. Gesto uvázlo kdesi v polovině trávníku.

S postupujícím časem vzrušený šepot polevoval. Všechno, co vědí, už bylo řečeno, všemi možnými způsoby. A tak spolu stáli v tichosti. Čekání a možnost, že se snad stanou svědky velké a šokující události, mezi nimi vytvářely pouto. Nikdo nedoufal, že skutečně bude nalezena bomba, a přesto každý z nich pocítí z absence klimaxu závan zklamání – budou ho kamuflovat halasnými projevy ulehčení.

Ten modrobíle pruhovaný mikrobusek přijel v okamžiku, kdy vlastně už nikdo nic neočekával, a tak chvíli trvalo, než se dav rozestoupil, aby vozidlu uvolnil cestu. Mikrobus měl na boku písmena EOD. Někdo zašeptal: to jsou armádní pyrotechnici, ta slova převzali další rodiče, jako by se už jen jejich vyslovením stali součástí dění. Jestliže zasahuje armáda, tak to museli něco najít, prohlásil otec v tričku s Davidem Bowiem. Mikrobus se zastavil uprostřed školního dvora, zahlédli jen muže v ochranném oděvu, jak vylézá z auta a s jakýmsi nedefinovatelnými předměty v náručí míří ke školní budově. Pomalu, pomalu, muž na Měsíci.

Take your protein pills, vytanula Minnieň matce Bowiego písnička. *And put your helmet on*. Spolkni ty proteinové pilulky. A nasad si helmu.

Upírala pohled na vesele zbarvené flíčky v dálce. Jeden z nich bude její dcera. Holčička v bílých plátěných šatečkách, lehoučká jak pírkó, s mírně vybočenou páteří, s holými kotníky v trávě zahříváné jarním sluníčkem. Na sítnici se jí objevila malba Johna Singera Sargenta, letmo, pak hezkou dobu pouze stísněné čekání na něco, co jen matně tušila. Snad na výbuch. Ač je mnoho způsobů, jak něco může vybuchnout.

Poté co pyrotechnická zásahová jednotka podezřelý předmět lokalizovala, byla neprodleně zapojena armádní pyrotechnická služba. Ta dorazila na místo za necelou hodinu. Podezřelý předmět se nacházel na chodbě v prvním patře, v odřené batůžku na jednom z přeplněných věšáků. Šlo o poměrně malý, čtverhranný balíček, zcela oblepený černou kobercovou páskou. V dotyčném balíčku se dále nacházelo: jedno jablko, jeden nápojový kelímek se šroubovacím uzávěrem, krabička rožinek, inhalátor a gumičkový hopík. O dvacet minut později odborník-pyrotechnik balíček zneškodnil. Odložil helmu, batůžek předal policii a prohlásil, že nebezpečí v budově pominulo. S helmou pod paží došel k mikrobuse. Nedokázal potlačit nutkání pokynout paží lidem za varovnou páskou. Věděl, jak v tom obleku vypadá.

Když zazvonil telefon, stála Minniena matka v kuchyni. Přestala na chvíli krájet cibuli a čekala, až uslyší Minnie, jak tápe k telefonu. Když k tomu po třetím zazvonění nedošlo, otřela si hřbetem ruky uslzené oči a vešla do obývacího pokoje.

Na stole byly vystaveny Minnieny potřeby k zažehlování korálků: umělohmotná krabice se zvláštní přihrádkou pro každou barvu, sešitek s předlohami, různé tvary s plastovými bodci, na něž se korálky nasazují. Minnie klečela na židli, sluchátka My First Sony na uších, nahrbená nad stolem. Kopírovala právě na šestiúhelníkovou formu hodně složitý, převážně modrobílý vzor. Prstem odpočítávala řady, které má zaplnit, polohlasem si mumlala číselné a barevné kombinace.

„Paní Panisová? Tady Anneke Botová. Učitelka vaší dcery.“

Ve sluchátku následovalo zaváhání. Minniena matka bude muset za chvíli položit přes korálky piják a pak, s maximální pečlivostí, to všechno převrátit na žehlicí prkno. Potom musí žehlit tak dlouho, až ucítí pach měknoucí umělé hmoty a korálky se slepí. Seběmenší chybička může vést k nezdaru celého projektu. Celá ta idea zažehlování korálků je sice směšná, ale Minniena matka nemůže popřít, že přítomné riziko ji na tom přitahuje, a ví, že to platí i pro Minnie, vždyť dcera se s nekonečnou trpělivostí propracovává k žehlení, ovšem zájem o konečný výsledek vždycky zcela ztratí.

„Dnešní odpoledne,“ dodala učitelka. „Jde mi ještě o to dnešní odpoledne.“

Učitelka byla vysoká, štíhlá třicátnice s rovnými odbarvenými vlasy zastřiženými dokulata kolem obličeje, těsně do poloviny uší, v nichž vždycky nosila velké stříbrné kruhy. Účes i náušnice jí slušely. Byla to žena na úrovni, a navíc žádána změkčilá teta jako většina ostatních kantorek ve škole.

„Jak víte, byl to planý poplach, ale něco se našlo.“

„Aha,“ podivila se Minniena matka, „to jsem z toho nevyrozuměla.“ Úkosem se podívala ke stolu. Minnie vystrkovala špičku jazyka. Ach jo, pomyslela si, ta holka je celý táta.

„Tak jsme to skutečně prezentovali navenek. Bomba to nebyla, takže to nebylo relevantní.“ Zase to zaváhání. Minniena matka si kladla otázku, kam učitelka směřuje.

„No prostě, bylo to něco v Minnienu batůžku. Něco, o čem si s vámi musím promluvit. Můžu se u vás dneska večer zastavit.“

Nebyla to otázka, a naléhavost v učitelčině hlase způsobila, že Minniena matka mohla říct jediné ano, samozřejmě. Až když zavěsila, uvědomila si, že se ani nezeptala, co v Minnienu batůžku vlastně našli.

Batůžek ležel ještě neotevřený v předsíni. Vrchním uchem byla protažená visačka. Minnie Panisová, bylo na ní napsáno červeným fixem, 2. třída. Minniena matka myla svačínový kelímeček a krabici obvykle po večeři, současně s ostatním nádobím. Opatrně, jako by ještě očekávala, že najde bombu, teď otevřela zip. Na první pohled viděla, co tam chybí. Pomalu vytáhla kelímeček, inhalátor, krabičku od rozinek, nesněžené jablko a gumičkový hopík, došla do kuchyně a vyložila věci vedle sebe na linku. Co se proboha děje? Strčila si holka do krabice k chlebu něco, co vypadalo jako bomba? Copak otvírali krabice všech dětí? To snad ani nejde.

Chvíli zírala na objekty, jako by to byly doličné předměty. Ale čeho? Co tyhle tupé věci proboha vyjadřují? Z žaludku do

hrudi a do končetin se jí rozšířila povědomá slabost. Ten pocit provázela myšlenka, která byla vágně přítomná vždycky, ale obvykle ji dokázala zcenzurovat: že se v dceři cosi skrývá. Něco těsně pod povrchem jako velká ryba pod vrstvou ledu. Někdy jasně viditelná, jindy matně, ale nikdy nemizí úplně. Co když se led příliš ztenčí, pomyslela si, a ryba příliš zesílí? Vzala gumičkový hopík a hodila jím o linku. Příbory v odka-pávači zacinkaly.

Když znovu vešla do obýváku, skláněla se Minnie ve stále stejné póze k předloze, s koleny na židli a bradou v dlaních. Jistý druh soustředění se vyskytuje jedině u dětí. To je dar, říkala si Minniina matka, umět se úplně rozpustit v určité činnosti bez ohledu na to, zda je užitečná. Rozhodla se, že se na krabici nebude ptát, dokud si nepromluví s učitelkou. Rozhodla se, že se nenechá vést iracionálními myšlenkami. Podívala se na obrázek, který se objevil na šestiúhelníku. Modré moře rozbouřených vln s bílými vrcholky z pěny, na nichž balancuje loďka. A pod loďkou?

„Divný, vid’“, vzhledla poprvé od práce Minnie, „že ta loďka neví o velrybě a velryba o loďce. Že se neznají.“

Ta holka je sakra neuvěřitelná.

Jestliže Minnie vůbec udivilo, že v obýváku stojí její učitelka, nedala to najevo. „Dobrý den,“ pozdravila a znovu se obrátila k televizi.

Minniena matka zatahla posuvné dveře mezi přední a zadní částí pokoje a nalila učitelce i sobě šálek kávy. Paní učitelka Botová. Uvědomila si, že jí v duchu nedokáže říkat jen: Botová.

Nejprve položila učitelka na stůl svačninovou krabici. Bylo na ní Prasátko a Medvídek Pú a nad nimi text, hojným používáním vybledlý. „CO JE ZA DEN?‘ ,JE DNESKA,‘ KVIKLO PRASÁTKO. ,MŮJ OBLÍBENÝ DEN,‘ ŘEKL PÚ.“

Na víčko se nalepily bílé nitkovité zbytky. Kobercová páska, pomyslela si Minniena matka, takhle to vypadá, když se z něčeho strhne kobercová páska. Jednu má ve sklepě.

„Bylo to přelepené černou páskou,“ řekla učitelka, „proto to vzhledem k okolnostem bylo považováno za improvizovanou bombu. Vojáci jsou samozřejmě v duchu ještě napůl v těch iráckých poměrech.“ Usmála se, vzápětí však opět zvažněla.

„Nechcete se do ní podívat?“

Minniena matka krabici vzala. Byla poměrně těžká. Nic se v ní neposunovalo. V duchu zahlédla záblesk hnijících a zmračených zvířat. Ptáků, myší. Štos kreseb s hrůzostrašnými

apokalyptickými výjevy. Fotky spolužáků s vyškrábanýma očima.

Ve skutečnosti byl obsah krabice jak jednoznačný, tak i nepochopitelný: na dvou úhledných hraničkách ležely po dvou čtyři peněženky z černé kůže tak, že přesně vyplňovaly prostor. Ležely tam chladné a lesklé, součást celku, všední předměty, které se nevýslovně odcizily. Pervertované krajíce chleba, pomyslela si Minniena matka.

Opatrně – nemohla se zbavit myšlenky, že narušuje určitou rovnováhu – peněženky vytáhla z krabice. Všechny čtyři byly téměř stejného, klasického modelu a byly lehce zahnuté po měsících, letech v zadních kapsách. Pánské peněženky. Tři ze čtyř byly v rozích odřené, poslední vypadala zánovně. Jednu otevřela. Platební karty, přihrádka s mincemi, bankovky. Dvě fotky na pas, výrostci.

„Dneska ráno v ní ještě byl chleba,“ vyhrkla. „Nechápu, jak. Nechápu to. Jak je to možný.“ I kdyby to byl vtíp, pomyslela si, není to vtípný.

Přes posuvné dveře sem doléhal tlumený zvuk televize. Bum bum, Bugs Bunny zatlouká Elmera Fudda palicí do země.

„Třeba jí je někdo do krabice strčil,“ nadhodila.

„Ano,“ připustila učitelka. „Je to možné.“

„Proč by to dělal?“

„Přistihla jste někdy Minnie při drobné krádeži? Bonbon, mince, co leží na stole?“

„Jak se z něčeho s chlebem může stát něco bez chleba, teda jako během jednoho dne se z krajíce stane bomba a pak čtyři peněženky a co je mezi tím, musí být něco mezi tím, něco, co s tím někdo provedl.“

Mluví moc rychle, ví to, ale věty se hrnuly, nemohly jinak. Snažila se to pochopit, své vlastní myšlenky, situaci. Spálila si pusu kávou a pomyslela si, ano, třeba je pod vodou ryba, ne, její dcera není sakra žádná zlodějka. Je jí sedm! To ji uklidnilo. To je jasný výchozí bod. Ne.

„Minnie ještě nikdy nic neukradla,“ prohlásila, teď klidně. „Navíc si neumím představit, že by sedmiletá holka tahala dospělým chlapům peněženky z kapes. Vy jo?“

„Ne,“ potvrdila učitelka, „moc ne.“ Žmoulala si modrou hedvábnou šálku kolem krku – viditelně jemnou a drahou.

„Takže tu musí být jiné vysvětlení,“ prohlásila Minniena matka. „Dvě možnosti. Zaprvé: někdo strčil ty peněženky Minnie do krabice schválně, nebo, zadruhé: někdo hledal krabici, kam ty peněženky strčit, a náhodou našel tu Minnienu.“

Učitelka civěla do hrníčku s kafem, blondatá ofina jí na čele vytvářela oblouk. Perfektní zástřih, pomyslela si Minniena matka. Napřímila se. Chtěla, aby se její slova na učitelku snesla a vytěsnila jiná možná slova.

„A navíc. Minnie se bojí chodit do sklepa. Myslí si, že ji tam něco schlamstne. Tam mám uloženou kobercovou pásku, pod schody, v bedničce s náradím, ve sklepě. Nejtemnější místo. Pochybuju, že by o té bedničce vůbec věděla. Ale na tom ani nesejde, protože ona by si v životě netroufla tam slézt. Podle mě si myslí, že by ve sklepě zmizela. V černé díře. Jako ve vesmíru, černé díry.“

Nevěděla, zda zalhala vědomě. Honilo se jí hlavou tolik myšlenek, že stejně dobře mohla zalhat nedopatřením. Navíc lhaní je tu silný výraz, nanejvýš nevyjádřila výslovně pravdu, protože tu není důležitá. *Pochybuju, že by o té bedničce vůbec věděla.*

Před pár dny potřebovala v kuchyni připevnit na stěnu poličku. Vyšla ze sklepa s bedničkou na náradí v ruce. Z bezpečí na protější straně předsíně Minnie sledovala, jak se matka znovu vynořuje, nejdřív hlava, jak ji sklep vytlačuje vzhůru, vrací světu. Zatímco matka se činila s poličkou, seděla Minnie na bobku u otevřené bedničky. Opatrně objížděla prstem po přihrádkách s hřebíky, matičkami, šrouby a hmoždinkami. Podala matce šroubovák, při vrtání otvorů

do stěny pod nimi přidržovala hadici vysavače. Pak Minniena matka odnesla bedničku zase dolů, to bylo všechno.

„Tady něco nehraje,“ uzavřela. „Někde je chyba, logistická chyba.“

Nastalo ticho, v němž Minniena matka čekala od učitelky potvrzení. Potvrzení argumentů. Logistická chyba.

Konečně učitelka vzhlédla od šálku. K něčemu se chystala, Minniena matka to poznala po způsobu, jakým přesunula ruce z klína na stůl a prsty položila na okraj.

„V posledních týdnech mi Minnie dělala starosti. Váhala jsem, jestli se na vás mám obrátit. Nevypadalo to asi... dostatečně konkrétně.“

Minniena matka cítila, jak jí srdce pumpuje po těle krev, vlny krve, těžké a husté. Zaplavení. Existuje to slovo?

„Je prostě takový snílek, ale v poslední době... Někdy to vypadá, jako by tu vůbec nebyla. Ve třídě přítomná je, teda jako fyzicky, ale ona sama ne. Má období, kdy zírá před sebe, na nic zvláštního, jakoby. Kouká, a přitom nekouká. Zkousím kdeco. Oslovím ji: ‚Minnie!‘ Nebo jí zatřesu ramenem. Podívá se na mě, jako by právě přistála na zemi. Nebo ne na zemi, nevím. V atmosféře. Minule se to stalo při zahájení týdne, když jsme s dětmi seděli v kruhu. Její spolužačka Sibyl měla o víkend narozeniny a vyprávěla o oslavě, a tehdy jsem upozorovala, že se Minnie vzdaluje. Odehrávalo se mi to před očima. Jednu chvíli tam ještě byla, v příštím okamžiku už ne. Cvak, *outer space*. Oči měla zavřené, ale víčka neklidně mžikala, jako při fázi REM. Dýchala ztěžka. Viděla jsem, že spolužáci se na ni dívají, taky si toho všimli. Byli z toho neklidní. Sibyl oslavila narozeniny, ale všichni do sebe drkali loktem a dívali se na Minnie, jak tam sedí, Sibylino vyprávění o narozeninách už neposlouchali. Zeptala jsem se: ‚Minnie, haló, jsi tam?‘ Říkala jsem to úsměvně, abych děti ubezpečila, že se nic neděje, jenže něco se dělo a dětem to taky bylo jasné. Po tomhle se od ní začaly držet stranou, samozřejmě ne do-

slova, ale vytvořily si určitý odstup, něco v ní... Jako by to mohlo přeskočit i na ně. Zní to směšně, ale takhle nějak můžou děti něco takového vnímat. Spolužáci. Drželi se od ní dál.

A pak dneska ráno. Všechno začalo normálně, popovídali jsme si v kruhu, pak jsme počítali. A potom, ani ne půlhoдинu před tou nahlášenou bombou, se Minnie dovolila na záchod. Po deseti minutách jsem si uvědomila, že se ještě nevrátila. Šla jsem na dívčí záchody, tam nebyla, zašla jsem na chlapecké, pro jistotu. Zrovna jsem se vracela do třídy, třeba mezitím přišla, když jsem od věšáků něco zaslechla. Tenoučké kňučení, ne, ani ne tak kňučení, bylo to hlubší. Bzučení.“

Minniena matka věděla přesně, jak ten zvuk zní: několik vrchních tónů a pod tím ten zlověstný bzukot. Zažila to před pár dny. Doufala, že je to jednorázová záležitost, náhodný zkrat, něco, co by se mohlo přihodit každému dítěti. Jednomu z několika tisíců.

„Minnie seděla na zemi pod svým věšáčkem, pod kabátý jí vyčnívaly jen nohy. Přidřepěla jsem si k ní. Obličej měla stočený dolů, byla mírně nahnutá dopředu, nohy natažené. Připomínala mi panenku na klíček, říkala jsem si, musím se podívat, jak ji znovu natočit, nebo jak se to říká, nahodit. Chtěla jsem ji vzít kolem ramen, ale ten zvuk... Těžko se to vysvětluje. Omluva pro to není. Ale ten zvuk mi naháněl strach, zůstala jsem tam prostě dřepět, nedokázala jsem se jí dotknout. Nebyl to pláč. Nemyslím, že by vnímala, že tam jsem, seděla tam sama s těma nataženýma nožičkama. Musím zavolat školního doktora, napadlo mě. Musím zpátky za dětmi. A pak, zčistajasna, to bzučení přestalo. To kňučení, nebo jak to říct, skučení ještě chvíli trvalo, ale už bez toho spodního bzukotu. Zvedla oči, teď mě viděla. Ztichla úplně. Víš, kdo jsem?‘ zeptala jsem se. Napadlo mě: třeba se o něco silně praštila do hlavy. Otřes mozku. ‚Paní učitelka,‘ povídá. Zeptala jsem se, jestli ví, kdo je ona. Žádná odpověď, uvažovala jsem... Ale vtom řekla, kdo je. Povídá: ‚Minnie Panisová

z druhé třídy.' Pak se zeptala, proč tam sedí. Pomohla jsem jí na nohy, ale stála vratce, jako by se jí nožičky každou chvíli měly rozjet na všechny strany. ‚Dej si ruce v bok,‘ poradila jsem jí, ‚boky jsou pěkně pevné, ty jen tak něco nerozhází.‘ To pomohlo. Prohlédla jsem jí hlavu, ale nic nebylo vidět. Začala na mě mluvit, normálně, jasně. Něco o budově, ve které byla, budova s koryntskými sloupy, tak to řekla, koryntské sloupy. Řekla jsem si: prozatím ji vezmu zpátky do třídy. Otevřu dveře a řeknu kolegovi Johanovi, aby dával chvíli pozor i na mou třídu. Zatelefonuju školnímu lékaři. Ale když jsem byla zase ve třídě, když jsme se vrátily, museli jsme všichni co nejrychleji opustit budovu. Celá škola musela vyjít ven. Všichni jsme museli nechat všechno ležet. Napadlo mě: pozor. Až pak jsem se doslechla o bombě. Bylo to chaotické, stovky dětí musely z budovy, i děti z předškolního oddělení, museli jsme dávat dobrý pozor, aby tam nikdo nezůstal. Až když jsme všichni stáli v bezpečí na druhém konci trávníku, vzpomněla jsem si na Minnie a na školního doktora. Jestli se jí něco stane, bude to moje zodpovědnost, pomyslela jsem si. Ale vypadala zase úplně normálně. Hrála si v trávě. Kolegyně na ruční práce tam vzala štos průsvitného barevného papíru a železný drát, vyráběli lampiony.“

Minniena matka se snažila učitelčino vyprávění vstřebat. Jako by v něm byl nadbytek významu, ale stejně tak totální nedostatek. Pocítila dávný strach jako v prvních týdnech po Minnieně narození. Strach, který se vtělil do tvaru hadiček, šňůr a monitorů. Pacientů na kapačkách, šourajících se po nemocničních chodbách. Červené trasy, zelené trasy. Modrá výbojka ozařující žluté dítě, aby zneškodnila bilirubin. Pach sterilních obvazů, zvuk slova prognóza. Všechno může ještě dopadnout špatně, říkala si tehdy večer co večer na gauči a zírala na pohyblivé obrázky v televizi. Všechno může ještě dopadnout špatně.

„Měla jste mi to říct dřív,“ vyklouzlo jí, a ještě než to dořekla, věděla, že to není fér, že učitelka za to nemůže. Ale to ji

právě vyprovokovalo. Potřebovala někomu dát vinu. „Doma je normální. Nemůžu vědět, jak se chová ve škole.“

Vyslovila to, a opět si byla vědoma toho, že to není pravda. Ve skutečnosti si poslední dobou u Minnie něčeho všimla, teď jí to došlo. Drobnosti, které zaregistrovala, aniž z nich vyvozovala nějaké důsledky, tak jako někdy projdeme desetkrát kolem nového obchodu, aniž si tu novost uvědomíme – do kudy nás na ni neupozorní někdo jiný. V posledních týdnech přišla Minnie ze školy několikrát hodně unavená. Večer šla sama od sebe spát. Onehdy najednou stála uprostřed noci u matčiny postele a náměsíčně opakovala věty. O týden dřív se při hraní na pikolu s dětmi na ulici ztratila. Děti na ni volaly, nakukovaly za každé auto. Matka se to dozvěděla až ve chvíli, kdy jí sousedka přivedla dceru domů. Náhodou na ni narazila u posuvných dveří ve vchodu do Alberta. Je zmatečná, šeptala sousedka, je myslím trochu zmatená.

„Mrzí mě to,“ omluvila se učitelka. „Skutečně jsem nejednala adekvátně. Až do dneška jsem se domnívala, že se všechno upraví samo. Děti. Někdy se to těžko odhaduje.“

Má morální převahu, pomyslela si Minniina matka při pohledu na velké stříbrné náušnice stahující učitelčiny lalůčky o něco níž. Ví to a ví, že to vím já.

„Dojdu s ní k doktorovi,“ slíbila.

Hned po narození oskenovali Minniin mozek. Na snímku byla vidět jen šedá hmota, rýhy v ní ještě nebyly. Neurolog ukázal, kde došlo k drobnému krvácení, tady a tady a tady. Nemusí to nic znamenat, vysvětlil, stává se to u mnoha novorozenců, jenže ne každé mimino jde na sken. Nemusí to nic znamenat. Ty peněženky nemusí nic znamenat.

„A já si s ní zítra promluví. Musí tu být nějaké vysvětlení.“

Učitelka ji považuje za špatnou matku. Je to prosté, a proto je to tak: učitelka ji považuje za špatnou matku, je špatná matka.

„Záleží tu hlavně na Minniině zdraví,“ prohlásila učitelka, „i v psychickém ohledu. Třeba ji něco trápí. Myslíme si,

že jsou ještě malí, ale sedmileté dítě má plnou hlavu starostí. Minnie je bystrá dívka. V matematice je jedna z nejbystřejších ze třídy. Má úžasnou prostorovou představivost.“

„A co by ji podle vás mělo trápit?“ Minniena matka slyšela, jak její hlas zní – ostře, jako když někdo balancuje na úzké římsě. *V psychickém ohledu.*

„V takové kebulce se toho děje habaděj,“ podotkla učitelka, „to je všechno.“

Odsunula židli a vstala, náušnice se jí při tom pohnuly dopředu. Dopředu a trochu stranou. Když si toho člověk všímá, pomyslela si Minniena matka, vypadá to vlastně divně. Kruhy, co se bimbají pod ušima.

Už celé minuty zírala na peněženky černající se v tichosti před ní na stole. Učitelka tvrdila, že to při hovoru možná pomůže, fyzická přítomnost předmětů. Zítra je doručí majitelům – škola je na základě obsahu už identifikovala a informovala. Nebo tedy tři z nich, čtvrtý je cizinec a byl tu zřejmě služebně nebo na dovolené.

Bylo by jí milejší, kdyby si učitelka peněženky zase odnesla. U ní doma nemají co dělat. Její dcera není zlodějka. To je výchozí bod, odtud bude přemýšlet dál: Moje dcera není zlodějka. Ale čím víc se k té myšlence upínala, tím větší prostor se uvolňoval pro jinou verzi.

V předním pokoji se Minnie pořád ještě dívala na televizi. Tu bedničku milovala a při volbě programů vůbec nebyla vybíravá; dívala se stejně soustředěně na nekonečný proud kreslených filmů na dětském kanále i na zuřivé násilí při bombardování ve filmu *Apokalypsa* Francise Forda Coppoly – viděla ho už přinejmenším desetkrát, a ještě ji neomrzelo.

Na radu doktora Johnstona ji matka svého času na hodinu denně posazovala v dětské sedačce k televizi. Johnstone tvrdil, že to podnítlí mozkovou činnost a povede k tomu, že dítě bude bdělejší a přítomnější. Jeho radu uposlechla zdravě. Neustálé blikání obrazovky jí připadalo jako invaze

do čerstvě vyvinutého mozečku – už po třech minutách bylo miminko v sedačce zhroucené v hypnotickém stavu. Pak narazila na vědecký článek s titulem „Shocking Ways in Which TV Rewires Your Brain“ (Šokující způsoby, jimiž televize mění váš mozek) a zavolala Johnstonovi (směla mu zavolat kdykoli, ujistil ji, ve dne v noci. Byl napojený na automobilovou telefonní síť, takže teoreticky mohl volat dokonce i při jízdě na kole.). Článek mu přečetla, psalo se v něm, že skeny mozku prokázaly, že při sledování televize je aktivní jen nejprimitivnější část mozku, mozkový kmen. Zbytek je vypnutý. Mozkový kmen se jinak nazývá plazí mozek, informoval článek, protože ho lidstvo zdědilo po pravěkých plazech. Tento kmen je fakticky „asociální“ součást mozku, zaměřená ryze na sebezáchovu. „Píše se tu,“ Minniena matka se předcítáním stále víc dostávala do varu, „že když mají plazi hlad, sežerou i vlastní mládě.“

Johnstone v klidu vyčkal, až Minniena matka domluví, a pak zvolal: „No právě!“

Ve většině případů, prohlásil, není rozumné nechávat maličké děti dívat se na televizi, ale Minnien případ je výjimka. Všechno nasvědčuje tomu, že její mozkový kmen se ani během pobytu v inkubátoru ještě zcela nevyvinul. To, že neplakala, nepřítomně zírala před sebe, stagnace dýchání, nízká tělesná teplota... zkrátka a dobře: její mechanismy přežití. Televize, prohlásil, jí prostě může pomoci, aby byla lépe vybavená k přežití, právě proto, že aktivuje tu takzvanou asociální část mozku.

Sakra, pomyslela si Minniena matka, ten chlap přesvědčí každého.

Po tomto rozhovoru se jí podařilo intuitivní odpor k televizi potlačit a miminko denně na hodinu pěkně posadit k obrazovce. Jenže teď tu sedí s těmi peněženkami a klade si otázku, kolik nesprávných rozhodnutí v uplynulých sedmi letech učinila.

Věděla, že si s dcerou musí promluvit, ale místo toho jednu tu peněženku vzala do ruky, pokradmu, jako by dělala něco nedovoleného. Což také fakticky dělala. Byla to ta, kterou otevřela už předtím. Nejdřív z ní vysypala mince (čtyři guldeny pětadvacet centů), pak vytáhla bankovky (osmdesát guldenů), pak platební karty, několik lístků na vlak, navštívenku, vybledlé účtenky, seznam na nákup (*tortellini!*), pasové fotky dvou výrostků. Všechno pěkně vyložila na stůl. L. FRANSSEN, bylo napsáno na bankovní kartě. Na návštěvence našla další informace, DR. L. (LUC) FRANSSEN, MEDIÁLNÍ EXPERT & KOMUNIKAČNÍ PORADCE. Snažila se vytvořit si o dr. L. (Lucovi) Franssenovi představu. Předplácí si troje různé noviny, uvažovala, je rozvedený, má dva dospívající syny a o víkendech, které kluci s nechutí tráví u něj, jim vaří tortellini.

Otevřela dvě další peněženky. Mark Malevic, sportovní maniak (členská průkazka cyklistického spolku a posilovny v západním Amsterdamu; permanentka na Ajax; faktura z obchodu Beversport na sto třicet šest guldenů padesát za zboží k outdoorovým aktivitám) a majitel boxera jménem Terry (potvrzení o očkování proti vzteklině). A J. S. Hardus (nebo Hardusová), HARDUS S.R.O. OFFICE SUPPLIES AMSTERDAM-HONG KONG; pilný středostavovský pracant se zálibou ve filmových hororech (lístky do kina na *Noc oživlých mrtvol* a *Arachnofobii*).

Bylo v tom cosi dojemného, tyhle životy zredukované na víceméně nahodilou snůšku banalit. A vyznačuje to určitou intimitu, pomyslela si Minniena matka. Jako by teď o těchto lidech věděla něco, co o sobě sami nevědí.

Naplněná náhlým studem, za sebe a za ty lidi, které nezná a ani znát nechce, se prudce odsunula na židli. *Musí si promluvit s dcerou.* Podívala se na hodinky. Bylo devět pryč. Když otevřela posuvné dveře do předního pokoje, viděla Minnie, jak leží schoulená na koberci. Podle poklidného

zvedání a klesání hrudi bylo vidět, že usnula. Minniena matka zůstala stát mezi dveřmi a dítě pozorovala. Je nejméně o půl hlavy menší než většina spolužáků. „Pod míru“, označil to školní doktor, ten termín Minnienu matku rozuzřil, ale Minnie si ho okamžitě přisvojila a používala ho s hrdostí. „Já jsem pod míru,“ zaslechla ji matka jednou v autobuse, jak spiklenecky šeptá nějaké starší paní, „jste taky něco?“

Díky nižšímu vzrůstu a váze dokázala její dcera mizet a objevovat se, aniž kdo její přemístění zahlédl. Začalo to, když se naučila lézt a její droboučké tělíčko mizelo ve skříňkách, pod postelemi, v náhodné škvíře mezi dvěma uvolněnými prkny. Matku tím přiváděla k šílenství, ale nezdálo se, že by to dělala naschvál. Možná je to jakási tělesná funkce, říkala si matka někdy, stejně automatická jako dýchání nebo proudění krve.

Vzhledem k tomu, že technicky vzato byla mladší, než o čem svědčil její věk, chtěla ji Minniena matka nechat o rok déle v předškolním oddělení, ale učitelka jí to nedoporučila.

„Z mateřinkování vyrostla,“ prohlásila, načež se Minniena matka zeptala, co to znamená, mateřinkování, a učitelka odpověděla, že je Minnie učenlivá a „zkrátka není tak hravá“. Raději sedí s knížkou v čtecím koutku, než aby se socializovala s ostatními dětmi, to je všechno.

Dcera schoulená do klubíčka připomínala ježka v zimním spánku. „Musíme se obrnit,“ hovořila v televizi žena. Seděla se složenýma rukama u psacího stolu. „Jsou přípravy, které se dají podniknout předem. Tak třeba provaz. Nebo rezervní pytle. Tablety na čištění vody, vitaminové přípravky, konzervované potraviny.“

Minniena matka televizi vypnula a zvedla dítě bez obtíží z podlahy. Minnie byla v jejím náručí lehoučká, nebo snad ne lehká, ale spíš jako by podléhala méně než zbytek světa zákonům zemské přitažlivosti. I když to je možná právě definice lehkosti.

Holčička zamumlala na šedém rozhraní mezi bdělostí a spánkem cosi nesrozumitelného, ale jakmile se tělem dotkla postele, zvolila si s konečnou platností to druhé. Světélkující hvězdy přilepené samolepkami na stropě slabě zářily.

Minniena matka si vzpomněla na tu noc, už to bude více než dva týdny, kdy se dítě objevilo u její postele. Zdálo se, že je vzhůru, s očima dokořán. „Copak, Minnie?“ zeptala se, ale dcera si potichoučku šeptala s pohledem upřeným na něco, co se zřejmě objevilo jen u ní na sítnici. Ten výraz už Minniena matka znala. Zato náměsíčné sklony byly nové. Udivilo ji, že se ten stav podobá spíš extrémní bdělosti než spánku – sen opravdovější než to, co by se mohlo stát ve skutečnosti. Minnieny věty byly zřetelně vyslovované, v ničem se nepodobaly napůl mumlaným útržkům před chvílí. Stále stejné věty, znovu a znovu. Minniena matka si je v náhlém hnutí myslí poznamenala na předsádku knížky ležící na nočním stolku. Pak dítě opatrně dovedla zpátky do postele. Druhý den se k tomu nevrátila a Minnie si to zřejmě nepamatovala. Až do dnešního večera si na tu příhodu už nevzpomněla.

Teď za sebou potichoučku zavřela dveře Minniena pokoje. Šla do své ložnice a vzala knížku z nočního stolku. Bylo to první vydání románu s názvem *Slaughterhouse-Five. Jataka č. 5*. Titul byl na obálce vytištěný ve tvaru obráceného U. Uvnitř našla podtitul: *Or the Children's Crusade*. Aneb Křížová výprava dětí. Minniena matka nevěděla, jestli to je záměrné, ale celkově to působilo dojmem náhrobního kamene. Knihu dostala od pohádkově bohatého dárce; podnikatele, který začátkem osmdesátých let vydělal miliony založením řetězce posiloven ve Spojených státech a teď investoval převážně do budoucnosti medicíny a do beletrie. Knihu jí poslal do kanceláře. Mezi stránkami byl přeložený list papíru se stručným strojopisným vzkazem: *přečtěte si to*. Nebyla tak naivní, aby ji nenapadlo, že se o ni zajímá způsobem, který nesouvisí primárně s rakovinou a knihami, jen jí nešlo do

hlavy, jak to má tenhle dárek – titul a písmena jako z náhrobku – přesně vyjadřovat. Navíc nebyla nijak náruživá čtenářka a tahle kniha, zřejmě o druhé světové válce a cestování v čase, jí už vůbec připadala divná.

O týden později jí zavolal a pozval ji na služební i oddechovou cestu do Leningradu. Blesklo jí hlavou, že by pozvání mohla přijmout, a dávno po tom, kdy ho z evidentních důvodů odmítla, jí ta možnost pořád ještě bzučela v hlavě jako lednička, kterou je slyšet, jedině když si u kuchyňského stolu v tichu mažeme krajíc chleba.

Teď knihu otevřela u předsádky. Byly tam tři věty napsané pod sebou tužkou, poznamenané jejím vlastním ležatým rukopisem:

Vidím hromady květináčů.

Svazky lýka.

Pod krovem houstnou stíny.

Pod krovem? Přišlo jí nepravděpodobné, že by dítě to slovo znalo. Pochybovala, jestli ho sama vůbec kdy vyslovila – nedovedla si představit žádný kontext. Může se člověku zdát o něčem, co se nikdy nenaučil? Přečetla ty věty několikrát znovu, ale jediný účinek byl, že jí připadaly ještě méně srozumitelné. Vykořeněná slova, odmočená od... no jo, od čeho? Přejížděla rukou po slovech, stále agresivněji, až zbyla jen šedavá šmouha. Ne všechno musí za každou cenu existovat.

Dole zase zapnula televizi. Paní vystřídal velký kostelní sbor. Přepínala programy. Na každém kanále byli vidět lidi, jak něco říkají nebo dělají. Muž zvedal velkou rybu. Dvě stařeny vypadaly úplně stejně, celé shrbené v odřených křeslech. Hysterické černobílé záběry se staromódním komentářem – „*They come from another world, spawned from the lightyears of space, unleashed to take over the bodies and souls of the people*”

of our planet!“ Přicházejí z jiného světa, zplozeni světelnými roky vesmíru, vypuštění, aby se zmocnili těl i duší obyvatel naší planety! Prezident Bush vyslovil otřelé požehnání „*May God bless the United States of America*“. Myslela na květináče, lýko, krov. Myslela na slovo kontext. A pak pomyslela na tu jednu peněženku, co ležela ještě neotevřená na stole.

Peněženka byla z jemnější kůže než ostatní tři. Vpravo dole bylo vypálené logo, dva trojúhelníčky postavené na vrcholu za sebou, jako u přehrávače, *fast forward*. Ale jinak byla stejně neurčitá jako ty zbylé peněženky.

Nakolik je život zaměnitelný? Minnienu matku nejednou udivilo, do jaké míry je běh jejího života určován náhodami. Jak snadno se věci samy od sebe vymazávají. Byty, zaměstnání, přátelské vztahy, muži – nahradily je nové byty, zaměstnání, přátelské vztahy, noví muži. Mrtvé dítě, živé dítě. Nevěděla, zda je to typické pro její život, ale tušila, že je to pravda s mnohem obecnější platností. Jediný rozdíl mezi ní a většinou ostatních lidí je, že není tak sentimentálně založená a ze slova předurčení se osypává.

A přece, když peněženku otevřela a uviděla, čím je, ucítila, jak jí v krku selhává srdce, přestože se vždycky domnívala, že pro přízračné boční stezky predestinace a patosu je zcela nezpůsobitelná. Vjem studené vody až po krk, něčeho, co jí zevnitř stahuje tělo dolů. *A sinking feeling*. Stísněnost.

Zavřela oči, dokud ten pocit zlomu nepominul. Pak se odvážila přečíst to jméno ještě jednou, a ještě jednou, tak dlouho, dokud se písmena neoddělila od jména a nezměnila se v obraz; znak a význam v jednom.

Nevěděla, kdy naposled byl v jejích myšlenkách aktivně přítomný. Možná je přespříliš protkaný s jejím systémem,

aby se o tom ještě dalo říct něco rozumného. Ze začátku, ano, to na něj myslela nepřetržitě, nekonečné kruhy „co kdyby“. Co kdyby ona neudělala nebo neřekla to a to, co kdyby on to a to udělal nebo řekl? V kterém okamžiku se všechno nenávratně změnilo? Musí tu být nějaký kritický bod, to je fyzikální zákonitost, jenže čím víc ho hledala, tím víc možných kritických bodů se jí vynořovalo v paměti, až se z toho všeho stala jedna velká nakloněná rovina.

Když si uvědomila, že neustálé obehřávání vzpomínek celou věc jen ještě víc rozptyluje, rozhodla se, že si vštípí, jak se tomu v myšlenkách obloukem vyhýbat. Vzhledem k tomu, co za typ ženy je, se jí to moc pěkně povedlo, ačkoliv byly chvíle, kdy se i v uzavřeném obvodu jejího vnitřního života objevovaly skuliny. Malé otvůrky, které jí na okamžik připadaly jako možnosti – bylo to značně rušivé. Vícekrát měla dojem, že ho někde vidí. *Cvak*, řekly mechanismy v jejím mozku, *idi tam*, načež tělo díkybohu odmítlo.

Tohle je jiný kalibr. Tohle není vágní forma zjevení, která možná vyrašila z její vlastní mysli, a možná ne, tohle je skutečnost, jak si ji nikdy nedokázala představit. Tohle je jeho jméno, napsané písmeny vystupujícími z plastiku jeho kreditky. Jeho kreditky. Nemá to hlavu ani patu. Vždyť dávno nebydlí v Holandsku, už léta ne. Napadlo ji, že to bude náhodný jmenovec, ale když se podívala blíž, našla fotku v jeho řidičáku. Srdce jí leknutím vynechalo (bože, pomyslela si, tak i tohle klišé je pravdivé). Starší, ale vlastně sotva znatelně, o něco líp oholený, o něco konzervativněji oblečený, o něco úspěšnější. Mezi bankovkami – librami, ale i guldeny – našla vizitku poměrně nóbl hotelu v centru. Na rubu bylo propiskou naškrábáno číslo 106.

Přejela ukazovákem po reliéfu kreditky a zastyděla se, zastyděla se, protože si představovala, že se prstem dotýká čehosi bytostně jeho. Stud se jí rozšířil z konečku prstu do celého těla, peněženka, obývací, spící dcera. Sebrala kreditku ze stolu a písmena si silně přitiskla na tvář.

Stud, který cítila, byl přinejmenším desetinásobek toho, co cítila před chvílí při otvírání těch druhých peněženek. Současně jí to už bylo jedno. Třeba člověk může dosáhnout maxima studu, říkála si, a pak už na ničem nesejde. Kreditka ji pálila do tváře a ona s údivem zaznamenala, že na místo studu nastoupilo něco jiného. Vjem majetku, a ještě něco, přímo, naléhavě a nezaměnitelně. Sexuální vzrušení.

Spěšně si vtěsnila volnou ruku mezi nohy, prsty jako jeden prst přiložila k rozkroku. Přitlačila a povolila, přitlačila a povolila, a bylo to strašlivé, strašlivě neuspokojivé. Jedním trhnutím si rozepnula zip kalhot, ruku s kreditkou vsunula dolů a hladký, chladný povrch si přitiskla ke studké kosti. Otisk kreditky jí nepřestával žhnout na tváři. Číslo, písmena, příslib peněz a výrobků. Kontrast mezi žárem a chladem mezi nohama byl dobrý. Souviselo to se sexem, sex a kredit. Přitlačila silněji, okraje kreditky se jí zaryly do studkých pysků.

Sevěřela víčka a snažila se vizualizovat věci, které měla už hodně dlouho vytěsněné vzadu v paměti. Jak se jí dotýkal, všude, lízal jí bradavky, tiskli se břichem k sobě. Věci, co jí šeptal do ucha. Jeho ruka, jak podpisuje nějaký účet, kreditka na stříbřité misce. Šlo to výborně, vlastně to už byla věčnost, co se tak rozpálila, a vtom, právě ve chvíli, kdy si tohle pomyslela, se před všechny ty pečlivě vyfantazírované představy vetřel obličej paní učitelky Botové. *Vojáci jsou samozřejmě v duchu ještě napůl v těch iráckých poměrech*, řekla učitelčina ústa, *v psychickém ohledu*. Pak se obličej zezadu rozprskl, krev, kosti, mozek, všechno lítalo kolem. Zbyl jen lepkavý chuchvalec blond vlasů a dvě velké stříbrné náušnice, zcela neporušené.

Minniena matka vzdychla, otevřela oči a vytáhla ruku s kreditkou z kalhotek. Byla trochu vlhká a chutnala – nemohla si odpustit olíznout ji špičkou jazyka – slaneč, s hořkou příchutí plastiku. Ta chuť jí uvízla vzadu na jazyku silou,

která neodpovídala tomu krátkému olíznutí. Pocítila dětinské nutkání seškrábat tu chuť prsty z jazyka. Současně si chtěla ještě jednou líznout.

Ve chvíli, kdy si přikládala kreditku ke rtům a napadlo ji, že dnešní den nemůže skončit pitoměji, zaslechla dceřin hlas.

„Mami?“

Leknutím kreditku upustila.

„Do píči,“ ulevila si.

Obrátila se a ve dveřích uviděla dceru, ospalou, ale vzhůru, o tom nebylo pochyb. Jak dlouho tam už stojí?

„Copak, broučku?“ zeptala se. Snažila se, aby jí hlas zněl neutrálně, ale podle vlastního odhadu se jí to příliš nedařilo. Byla vděčná, neskonale vděčná, že židle, na níž sedí, je obrácená zády ke dveřím.

„Pořád musím myslet na tu bombu.“

Minniena matka vstala a zjistila, že má ještě rozepnutý zip. Zatáhla si ho, jako by to byla ta nejnormálnější věc na světě. Kalhotky měla navlhlé, jako by jí do nich něco prosákl-o, nejradši by si to všechno stáhla, pod sprchu a spát.

„Na bombu myslet nemusíš,“ řekla. „Protože tam vůbec žádná bomba nebyla. Byl to jen vtip.“

Až teď ji napadlo, jaká je to náhoda, že nepovedený vtipálek zrovna v ten den zavolal do školy a nahlásil bombu. Kdyby se to nestalo, možná by ty peněženky nikdy nenašli. Co s nimi vůbec Minnie hodlala provést?

Přidřepala si k dceři ve dveřích a pohládila ji po lesklých, čerstvě umytých vlasech.

„Ale třeba to tam dost neprohledali.“

„Prohledali to ohromně pečlivě.“

„Ale třeba ne všude.“

„Prohledali to všude.“

„Cos to dělala?“

„Kdy?“

„Teď před chvílí.“

„Jo to,“ zaváhala Minniena matka. „Nic zvláštního.“

Minnie kolem ní zamířila ke stolu, sehnula se a sebrala ze země kreditku. Přejela prstem po písmenech.

„Aha,“ prohodila.

„No,“ vyhrkla Minniena matka. Zadržela dech, ale zdálo se, že dcera už dál nečte. Jak jí lehoučce jedním prstem hladil zesponu prsa.

„Cos to dělala?“

„Minnie.“ Neměla na vybranou. „Vidíš, co je na stole?“

Minnie se s vráskou na čele podívala na stůl, pak na matku, potom zpátky na stůl, jako by sledovala neviditelný míček, co mezi nimi lítá sem a tam. Nebylo těžké odhadnout, že jí mozkové závity pracují na plné obrátky.

„Dva hrnky od kafe,“ odpověděla nakonec. „Moje krabice s Medvídkem Pú. Čtyři peněženky a světlemodrá šálka, co tu nejspíš zapomněla paní učitelka.“

Minniena matka si šálky všimla až teď. Kdy si ji učitelka stáhla?

„Tu jí musíš zítra vrátit,“ řekla, „dám ti ji ve zvláštní igelitce do baťůžku. Nezapomeneš na to?“

„Pravděpodobně ne,“ odvětila Minnie. „Máš otlačenou tvář.“

„Já vím,“ řekla Minniena matka. „Usnula jsem s hlavou na stole.“

„Proč tu paní učitelka byla?“

„Myslela jsem, že to ,pravděpodobně' víš.“

Minnie civěla na vlastní nohy.

„Jo,“ připustila, „nejspíš vím.“

„A?“

„Našla jsem je.“ Minnie se teď soustředěně dívala na bod šikmo za matkou. „Ležely na místech, kde jsem je našla. Ona mi ukazuje věci.“

„Kdo je ,ona', Minnie?“

Chvíli bylo ticho.

„Hildegarda?“ vypravila ze sebe nakonec Minnie tak tiše, že to bylo sotva srozumitelné.

Hildegarda. Minniena matka si na to jméno nevzpomněla od doby, co před mnoha lety uložila kazetu na půdu. Minnie tehdy nebyl ani rok a půl. Co se tu proboha děje?

Minnie si oběma rukama připleskla vlasy na tváře. Zhluboka vzdychla. Pak se na matku zadívala.

„Asi jsem trochu zmatená.“

Já taky, pomyslela si Minniena matka, já jsem hodně zmatená.

Poprvé za dlouhou dobu zatoužila po cigaretě. Jed v plících, pořádné šluky. Tehdy, když zadržovala u inkubátoru dech pokaždé, jakmile se zadrhl dech jejího dítěte, si namlouvala, že po tomhle ji už nikdy nic nezaskočí.

Hledala slovo, které by jí poskytlo oporu, a našla je.

„Když to zrekapitulujeme,“ oznámila, „máme doma čtyři peněženky, který nejsou naše. Ve škole si mysleli, že tvoje svačínová krabice je bomba, protože byla oblepená černou páskou, k tomu jsme se ještě ani nedostaly, a nějaká Hildegarda ti říká ‚věci‘.“

„Jo,“ přisvědčila Minnie. „Když to zrekapitulujeme.“

Holčička teď vypadala klidně. Jako by se jí ulevilo. Takhle si ten rozhovor Minniena matka vůbec nepředstavovala. Holka má brečet, usedavě naříkat. Má projevít lítost. Má sakra proti těm obviněním protestovat. Místo toho si dál mlčí, tím svým způsobem – něco mezi netečností a hlubokým zadumáním. Minniena matka počítala v duchu francouzsky do deseti, dvaceti, třiceti, starý trik, který ji zachraňoval před křikem nebo něčím horším.

Když došla k *vingt-sept*, Minnie konečně spustila.

Přišla moc brzy, samozřejmě přišla moc brzy. Podívala se na hodinky: ještě víc než půl hodiny. Vyhlídka, že bude nervózně čekat na jeho příchod, každých deset vteřin mrkat na hodinky, lekat se každého nově příchozího, byla nesnesitelná. Taková ona není, ani za abnormálních okolností ne, právě za abnormálních okolností ne.

Zapálila si cigaretu a vyrazila, pryč z hotelové haly, přes frekventovanou ulici, doleva do nákupní uličky. K čemu lidi potřebují tolik obchodů? Prostory nacpané výrobky jen proto, aby se přemístily do jiných prostorů, jímek nazývaných lidmi byt nebo ještě hůř: domov. Z pomýšlení na takový přebytek věcí na ni padala malomyslnost. Člověk vlastně nepotřebuje o mnoho víc než střechu nad hlavou, tekoucí vodu, postel a nějaké čisté šaty. O tom někdy snila: odpoutat se od všeho, co vlastní, nechat si jen to opravdu nejnnutnější, pohybovat se po světě. Třeba by se to přiblížilo svobodě, i když si není jistá, jestli má smysl se za ní štvát. Svoboda je pro ptáky a ryby. Lidi jezdí nanejvýš na dovolenou.

Vešla do nákupního střediska s ušmudlanými bílými dlaždicemi na podlaze a teplým vzduchem, který nijak nesouvisel s teplým počasím venku – bylo to zcela nezávisle existující klima, páchnoucí plastikem a konfekcí. Protentokrát na ni umělost spotřebitelského biotopu měla uklid-

ňující účinek. Bez nutnosti něco koupit mohla odvést svou pozornost od všeho, na co nechce myslet. Postavila se na eskalátor, a když ji to tak pomalu táhlo vzhůru, shora i zdola obklopenou nakupujícími, napadlo ji, že sem nejspíš všichni chodí jen proto, aby na něco nemuseli myslet.

Onehdy narazila při přepínání televizních programů na pořad o ženě, která si byt od podlahy po strop doslova nacípala nákupy. Byly tam minimální pěšinky, které jí (a televiznímu štábu) umožňovaly pohyb z místnosti do místnosti. V posteli měla vyhrazený úzký pruh pro sebe, zbytek byl zavalený krámy. Zvlášť slevové akce jí působily obsedantní neurózu. Pocit, že propásne šanci, pro ni byl nesnesitelný, a tak vlastnila ne jednu, ale tři pračky, a dokonce patnáct CD-přehrávačů. Nákupy, tvrdila, jsou zkrátka její koníček. Žena byla v obličejí bledá a povadlá, celkem vzato se nezdálo, že by jí ten koníček přinášel štěstí. Redaktora to zřejmě taky napadlo, protože se vši mocí snažil vydolovat z toho trauma. Jenže jediné trauma spočívá v tom, pomyslela si Minniina matka, když se dívala na tu šmudlu, že tu žádné trauma není, jen život, a je úleva, když ho člověk může na chvíli přepnout na pauzu tím, že si pořizuje věci.

V prvním patře nákupního střediska, naproti eskalátoru, byl obchod s kosmetikou. Bylo zvláštní chodit uprostřed všedního dne po obchodě s kosmetikou. Normálně je v kanceláři, ve víru telefonátů a schůzí o budoucnosti boje proti rakovině. Stálo ji velké úsilí hodit se to dopoledne marod, nejen proto, že to byla lež, ale protože do kanceláře chodila i se čtyřicítkou horečky. Nemocenskou si vzala naposled před osmi lety, po narození mrtvého dítěte.

Zůstala tehdy celé tři dny doma, ale jen proto, že na tom šéf trval. Byla to pro ni hrůza, sedět doma, skelným pohledem zírat před sebe, smutek měl veškerý prostor k tomu, aby se rozbujel. Když směla zase nastoupit, vrhla se do práce s takovou vervou, že ještě ten týden získala od dárců rekordní

sumu a šéf ji za odměnu pozval na oběd v nejvyšším patře jednoho japonského hotelu, skládající se z rýžových závitků se syrovým rybím masem obalených mořskými řasami.

„Úžasné exkluzivní,“ prohlásil a tyčinkami zatukal na červenofialový kousek ryby, který z určitého úhlu pohledu házel odlesky ve všech barvách spektra, „místní šéfkuchař prý neváhá zaplatit za tuňáka tisíce guldenů.“ Minniena matka se snažila myslet na obvyklé krajíce pomazané arašídovou pastou a pokud možno nedýchat nosem. Když šéf nakonec „soustrastně“ začal o její „ztrátě“, podívala se mu zpříma do očí a vyslovila větu, kterou si ráno nacvičila před zrcadlem v koupelně. K jejímu velkému ulehčení se pak všechno vrátilo do obvyklých kolejí.

Teď zírala na regál s bílým krémem v různorodých skleněných kelímcích, a právě když si kladla otázku, jak moc se všechny ty krémy vůbec můžou od sebe lišit, přistoupila k ní prodavačka s vlasy, které zřejmě měly být lilkové barvy, ale byly fialové jako všichni ti barbapapové, na něž se její dcera celé dny kouká v televizi.

„Něco hledáte,“ řekla prodavačka. Na konci nebyl otazník. „Co pro vás můžu udělat.“

„No...“ zaváhala Minniena matka.

„Chcete mít zářivou pleť. Posadte se, prosím, na tuhle stoličku. Provedu rozbor vaší pleti a doporučím vám vhodné ošetření. Pokud si to přejete.“

Bylo to asi tak to poslední, co si přála, ale takovému hruběmu násilí nedokázala vzdorovat. Krotce následovala prodavačku k sedačce uprostřed krámků. Podívala se na hodinky: ještě čtvrt hodiny. Co tu proboha dělá?

Prodavačka se bez zábran přiblížila tváří k jejímu obličejí.

„Máte extrémně suchou pleť,“ prohlásila. „Opravdu mě to vyděsilo. Vypadá to bolestivě.“ Znělo to jako obvinění. „Potřebujete toho hodně.“

Minniena matka se podívala do prodavaččina obličeje. Snažila se zahlédnout její pleť, ale skrývala se pod vrstvou pleťové kosmetiky. Na víčkách měla stejný odstín fialové jako na vlasech. Řasy měla neskutečně dlouhé a husté, úplně kartáče. Minnienu matku by nejradši z obchodu odešla, nic si v tu chvíli nepřála víc, a právě proto, to jí bylo jasné, se jí odejít nepodařilo. Vmanipulovala se do téhle situace, a tak si to musí odsedět.

Prodavačka poodešla, vrátila se s plnou náručí přípravků a jeden po druhém začala své oběti natírat na obličej.

„Nalíčíme řasy. Používám takovouhle řasenku taky, ptávají se mě, jestli mám falešné řasy. Někteří lidi prostě nemůžou věřit, že se tohle dá docílit prachobyčejnou řasenkou.“

Než se zmohla na protest, měla řasy nalíčené. Prodavačka jí nastavila zrcadlo.

„Ohromně vám to sluší,“ prohlásila. „Vsadím se, že jste nečekala, že se ve vašem obličejí skrývají takové možnosti.“

Minniena matka zírala na svůj odraz v zrcadle. Vypadala jako panák z filmového hororu. Řasy byly jedním slovem děsivé, pavoučí nohy, které se jí rozlézají z očních důlků po obličejí.

„Tak co,“ zeptala se prodavačka oznamovacím tónem. „Co tomu říkáte.“

„Jo,“ vypravila ze sebe Minnienu matka. Pokusila se o příkývnutí, kývací zvířátko bez vůle za předním sklem auta, rozhýbané vlastním pohybem.

U pokladny zaplatila všechno, co jí prodavačka napatlala na obličej. Podívala se na hodinky. Přijde pozdě.

Když Minnie ten večer konečně spustila, nebyla skoro k zadržení. Slova se valila o překot, jako by se snažila najít způsob, jak být vyslovena všechna současně. Došlo k tomu přesně před týdnem. Minniině matce to chvíli trvalo, ale nakonec se jí podařilo vytvořit z toho jakž takž souvislý příběh (který později ještě doplní mimořádně přesnými detaily z terapeutických zpráv a magnetofonových záznamů), zhruba se dá shrnout následovně:

Jednou odpoledne brzy na jaře se její dcera přehrabovala na půdě v krabicích se starými krámy, které tam víceméně čekaly na vyhození. Pozůstatky matčina dětství v šedesátých letech, písanky a počteníky, věci, které si dospělý člověk nechává, protože kdyby je vyhodil, bylo by to jako vražda dítěte. Na dně jedné z těch krabic nakonec Minnie narazila na kazetu s hudbou Hildegardy z Bingenu.

Minniena matka ji tam uložila, když byl dceři zhruba rok a půl, společně s knihou o tao, kterou tehdy dostala od Johnstona, ale nepřečetla z ní ani čárku. Proč ty věci prostě nevyhodila do popelnice? Buď jak buď, Minnie kazetu z krabice vylovila a přečetla si zvláštní jméno na obalu. Protože divné věci dívku silně přitahovaly a protože se čerstvě pyšnila barevným kazetovým magnetofonem My First Sony,

vložila kazetu do walkmana a stiskla tlačítko PLAY. Tak to začalo.

Dcera vyložila pozoruhodně přesně, jaké účinky na její psychický stav hudba měla. „Ze začátku jsem se bála,“ svěřila matce, náhle zklidněná po té předchozí záplavě slov. „A pak mi bylo, jako by se mi po někom strašně stýskalo, ale bez toho něko.“

Z hudby jí začalo brnět v hlavě a taky ji hrozitánsky rozbrečela. V dalších dnech chodila na půdu a opakovala přesně stejný obřad. Někdy, přiznala šeptem se sklopenou hlavou, šla večer naschvál brzo do postele, aby z ní zase mohla tajně vyklouznout.

S tóny se seznámila a cítila je v celém těle. Když otevřela pusku, zdálo se, jako by zpívala ona. Na konci strany A (strana B byla prázdná) hudba zničehonic přestala, což působilo dramatickým dojmem, jako by Hildegarda z Bingenu v tom okamžiku klesla mrtva. Pokaždé, když Minnie uslyšela hlasité cvaknutí, jako by se s trhnutím probudila, a přitom si nikdy nevzpomínala, že by usnula.

Místo aby tajemství sláblo, rozšiřovalo se každý den o kousek víc. Po čase dítě vidělo vzadu za očima věci. Jasně, hmatatelné obrazy, odlišné od jejích běžných snů. Zrcadlení zlatých písmen ve vodě (tak doslova to řekla: *zrcadlení zlatých písmen ve vodě*), dva vojáčky, ruce s rudými krvavými tečkami, bílá prostěradla. „Dodatečná vrstva“ – kam ta holka na takové termíny chodí? –, v níž věcem rozumí líp a nerozumí jim vůbec.

Stalo se to jednou v pondělí ráno při zahájení nového týdne. Minniena spolužačka Sibyl měla o víkend u narozeniny a vyprávěla o oslavě: skoro nikdo ze třídy na ní nebyl, protože Sibyl směla pozvat jen sedm dětí, z toho čtyři už byly její sestřenice. Jako většina dětí u Minnie ve třídě neoplývala Sibyl nijak zvláštním vypravěčským talentem a brzy se zapletla do rozvleklého líčení mechanismů nějaké hry se čtyřmi

vlačkami, dvěma tábory a riskem. Minnie v myšlenkách zabloudila ke krabici na půdě, hlas teď dovedla v duchu rozeznít, aniž hudbu skutečně slyšela.

Spiritus sanctus
Móó-óó-vensnia
Almia ááhahááha-est sianohi
Sus spiríííí-í omnia

Zavřela oči, jen na chvíličku, a vtom se to stalo: vrstva se posunula přes normální vrstvu, a bez kazety, bez půdy s knihami a prachem a pachem starých věcí se ocitla tam. Viděla věci, které existují v dálce, ale i věci povědomé: posuvné dveře v supermarketu o pár ulic dál, stojan na kola u pekaře, kruhový objezd na konci ulice, kabát přehozený přes opěradlo židle.

Když oči otevřela, Sibyl už nemluvila. Děti v kruhu se teď dívaly na Minnie, ale proč, říkala si, vždyť jen na chvíličku zavřela oči. Učitelka se zeptala, jestli jí je nevolno, ale nevolno jí nebylo, naopak se jí dýchalo krásně, všechno bylo jasné a světlé.

Po téhle první příhodě ve třídě se to stávalo častěji. Obrazy byly stále přesnější, a i když jazyku toho hlasu nerozuměla, zdálo se, že ji tlačí určitým směrem. Někdy, když otevřela oči, byla najednou v neznámé ulici, a přitom o pár minut dřív ještě byla v té jejích a hrála si s dětmi na pikolu. V batůžku nacházela drobnosti, které nebyly její: tužky, gumy, památník jedné spolužačky. Tolik se za to styděla, že si netroufala je vrátit; místo toho všechno zahodila do sousedovic popelnice.

Nevěděla už přesně, kdy to začalo s peněženkami. První našla jednou ráno v zásuvce svého nočního stolku. Další objevila v kapse své bundy, když se vrátili se školou z planetária. Tak to pokračovalo, až měla čtyři. Věděla, že je to vážná věc. Penženky byly těžké a opravdové jako všechny

věci, které patří výhradně do světa dospělých. Když s nimi zahýbala, slyšela cinkat mince.

Schovávala je na půdě, v krabici s kazetou. Každý večer v posteli jí ty peněženky ležely v hlavě, jako by ji z půdy drtily, nemohla z toho spát.

Řešení se objevilo, když jednou odpoledne viděla, jak matka vynáší ze sklepa bedničku s náradím. Pod příhrádkami s hřebíky a šroubky se zaleskla tlustá role černé lepicí pásky. Minnie využila chvíle, kdy matka vrtala elektrickou vrtačkou, vytáhla pásku z bedničky a strčila si ji za pas kalhot na břicho.

To ráno, strašně brzy, se konečně odvážila odnést peněženky z půdy. Ve škole se při matice dovolila na záchod. Tam vyhodila chleba do koše a místo něj do krabice uložila peněženky. Pak krabici oblepila páskou. O velké přestávce chtěla jít na trávník, až na kraj, kde začínají stromy. Tam chtěla balíček zahrabat.

Ale v příští chvíli, co se jí vybavuje, seděla najednou na zadku mezi věšáky a paní učitelka u ní dřepěla, a hned potom se rozhoukaly ty sirény a všichni museli opustit budovu.

Minnie se na matku podívala zničeně. Vypadala jako splasklý balonek, pobledlá a zranitelná a malá, tak maličká. Matka nevěděla přesně, čemu z toho vyprávění má věřit, nebo spíš: jak tomu má věřit. To, co ze sebe její dcera zajímavě vypravila, působí svým způsobem logicky, ale je to druh logiky, která jí nahání strach. Co to dítě vidí, když se dívá na svět?

„To nic, broučku,“ opakovala tak dlouho, až tomu sama uvěřila. „To bude dobrý.“

Podruhé ten večer dceru zvedla a uložila do postele. Dávno po tom, co dítě znovu usnulo a fosforeskující hvězdy jedna po druhé zhasly, seděla Minniina matka ještě na pelesti. Tohle je její dítě. Ode dne, kdy se narodilo, je to enigma, ale přesto je to její dítě.

Druhý den zavolala Johnstonovi, vyjadřoval se jako obvykle velice specificky vágně. Vyprávěl jí, že založil nové Středisko pro zvláštní terapii a hypnózu. Klasická lékařská věda ho nakonec příliš omezovala a středisko pro kojence trpící nadměrným pláčem se už obešlo i bez něj. V posledních letech se zaměřil na alternativní léčbu dětí s psychickými problémy a traumaty.

Časem narazil na hypnoterapii. Prošel ročním intenzivním hypnotizérským školením na severu Indie, ukázalo se, že k tomu má velké nadání. Odtud se přesunul do Guatemala, kde strávil měsíce v domě bez zdí na kraji starobylých mayských měst Tikal a Palenque. Jeho zájem o mayskou kulturu se probudil po přečtení článku ve starém čísle časopisu *Archaeology*. Odjezd do střední Ameriky byl jen impulz, *lucky shot*: tam, mezi opicemi a troskami, se na něj moudrost té téměř čtyřtisícileté kultury snesla víceméně jako jasný kužel světla. Je skoro neuvěřitelné, jak podrobné matematické a astronomické znalosti staří Mayové měli, nemluvě o jejich rozvinutém písmu a architektonických mistrovských dílech budovaných k uctění bohů.

Když se vrátil do Nizozemska, byly základy léčebné metody vycházející jak z hypnózy, tak z mayského kalendáře, položeny. Připočtème k tomu jeho dlouholetou zkušenost dětského lékaře a taoisty. Jedinečná kombinace, jen co je pravda; do roka dosáhl omračujících výsledků. Vštěpoval dětem zcela nové pojetí času, nikoli lineární – tady se na chvíli rozčertil na politiku Thatcherové a Reagana –, nýbrž kruhové povahy. Skutečný dopad léčby bude možné zhodnotit až tak za dvacet let, ale vyhlídky jsou v každém směru příznivé.

„Ale vy mi určitě nevoláte jen kvůli popovídání. Jak se má malá Minnie? Kolik už jí je, asi sedm, že?“

„Kvůli ní volám,“ řekla Minniena matka. „Potřebuju vaši pomoc.“

Vyložila mu zhruba, o co jde, jen neřekla, čím je ta čtvrtá peněženka. Ne všechno, co se zdá relevantní, skutečně relevantní je.

„Pozoruhodné,“ zamumlal Johnstone, když skončila. Ve sluchátku bylo slyšet, jak zuřivě škrábe propiskou na papír. „Přesně v předvečer roku, kdy začíná nový katun. Mimořádně zajímavé.“

„Katun?“

„Největší cyklus v lidském životě zahrnuje přibližně období dvaceti let,“ vykládal Johnstone. „A tenhle cyklus, takzvaný katun, platil už v dlouhém počtu mayského kalendáře za důležitou časovou jednotku. Náhoda tomu chtěla, že podle mayského kalendáře začíná příští rok zvlášť mimořádný katun: poslední z třináctého a posledního baktunu, tedy dvaceti katunů, největší časové jednotky dlouhého počtu. Dál do budoucnosti mayský kalendář nesahá. Někteří lidé se proto domnívají, že za něco víc než dvacet let, v roce 2012, bude konec světa. Nesmysl, *obviously*.“

Minniena matka tomu rozuměla čím dál méně a v hloubi duše měla podezření, že o to mu právě jde.

„Co navrhuje?“ zeptala se a neodpustila si hlasitý povzdech.

„Přijmu ji na léčení,“ vyhrkl Johnstone bez okolků. „Už od začátku jsem věděl, že ta vaše holka je zvláštní případ, dokonce podle mého odhadu dost jedinečný. Neuzdravím ji v klasickém smyslu slova, však vaše dítě taky není nemocné. V dnešní době se z odlišného chování hned dělá něco patologického, ale to naprosto není potřeba, ba dokonce je to věčná škoda. Každý mozek je jedinečný, některé závitky jen provádějí větší obchvat než jiné, tak byste to měla vnímat. Jen se musí umět předejít tomu, aby ty obchvatné pohyby vykolejily, chápete? Není řečeno, že se teď z vaší dcery stane protřelá zlodějka nebo něco horšího.“

Minniena matka v duchu viděla ten jeho typický krouživý posunek paží a nemohla si pomoci: už jen to pomýšlení ji

uklidňovalo. Domluvili se na vstupním pohovoru, ještě ten týden. Tak jo, pomyslela si, když zavěsila, už je to zase tady. Pak se zhluboka nadechla a vytočila číslo hotelu z vizitky ve čtvrté peněžence. „Pokoj číslo 106,“ řekla. „Prosila bych spojit s pokojem číslo 106.“

Když se recepční zeptala, koho hledá, vyslovila poprvé po osmi letech jeho jméno nahlas. Ozvalo se znovu vyzvánění. V hotelovém pokoji se ruka natáhla po sluchátku.

Co nejkliidněji se vracela k hotelu. Neměla chuť se zesměšnit tím, že celá udýchaná a s klopýtáním vpadne dovnitř. Ke svému pohoršení se potila. Venku je safra pětadvacet stupňů, a ona se musí navléct do černého kalhotového kostýmu. Ještě to bude vypadat, že patří k personálu hotelu.

Dveře jí otevřel zřízenec, který to měl v náplni práce. Vlevo byla recepce a toalety, vpravo vstup do haly. Recepční jí vlídně pokynul hlavou. *Hospitality* se tomu říká, pohostinnost, to slovo kupodivu zní skoro stejně jako *hostility*, nevráživost. Jednou se někde dočetla, že v prvotních jazycích mezi protiklady nebyl rozdíl; negativní i pozitivní postoj označovalo stejné slovo. Až později, se vznikem náboženství, začal člověk svět vnímat jako souhrn konfliktních veličin. Nejspíš to souvisí s vyhnáním Adama a Evy z ráje, tak jako s tím souvisí všechno.

Právě včas si uvědomila, že má pořád ještě na obličejí ten sajrajt. Na WC pomocí vody a toaletního papíru napravila aspoň největší škody – navzdory nápisu na obalu nebyla Super Feminine XXLashes Waterproof-mascara díkybohu ani vzdáleně odolná proti vodě. Dívala se na svůj odraz v zrcadle. Šmudlání kolem očí zanechalo červené skvrny, ale jinak vypadá celkem normálně. Lepší to nebude. Řasenku zahodila do odpadků, napřímila záda a z toalety vyšla ve své vlastní

podobě. Dveře za ní zapadly s diskrétním zvukem přemístovaného vzduchu. V takovýchhle hotelích musí být všechno tlumené. To si zákazník platí.

V hale byl klid. V tomhle počasí jsou všichni venku; jakmile vysvitne slunce, jsou k tomu lidé nuceni, ať už se jim chce, nebo nechce. Kontrast s venkovním světlem byl tak velký, že v prvních vteřinách bylo obtížné rozlišit víc než stinné obrysy křesel a stolků. Přesto ho hned poznala, a on ji, okamžitě se zvedl ze židle.

Chvilí zůstali stát naproti sobě a trochu přihloupale se usmívali, bez odhalování zubů – znamená, že se vzájemně nesežerou i s chlupama. Vypadal víceméně tak jako na té pasové fotce, ale jen do té míry, jak víceméně podobní si lidé na pasové fotce jsou: rysy obličeje jsou poznatelné, jenže v trojrozměrném prostoru znamenají přesto něco úplně jiného, než když jsou zploštělé na pár čtverečních centimetrech. Vlasy měl pořád ještě rovné a hnědé, oči tmavé, postavu štíhlou. Celkově vypadal upraveněji než dřív, i když dojmem opravdu spořádaného občana nikdy působit nebude, pokud je to vůbec jeho ambice, o čemž silně pochybovala. Má v sobě cosi nespoutaného a ta holka to má po něm. Takové věci se dají nanejvýš usměřňovat.

„*You haven't changed*,“ nezměnila ses, prohlásil, což byl samozřejmě směšný výrok. Osm let se neviděli ani neslyšeli. Přesto musela uznat, když se do něj vpíjela očima, že je to nápadné: co všechno člověk může prodělat, aniž mu to nějak zvlášť změní zevnějšek. Vzniká z toho tušení, že osoba se v jádru nemění, ovšem stejně dobře se dá namítnout, že zevnějšek je zcela matoucí faktor.

Měla sto chutí rovnou se mu vrhnout do náruče, zrušit všechny postranní stezky, uvěřit, že je něco takového možné. Rychle mu podala ruku, idiotský posunek, jehož okamžitě zalitovala, ale ruka už visela ve vzduchu, nemohla ji zase jen tak připažit k tělu. Podle drobného nervního stahu u jeho le-

vého oka hned poznala, že ho to gesto překvapilo – když někoho známe, známe ho zřejmě navždycky –, ale ve zlomku vteřiny se vzpamatoval. Jako by to bylo naprosto normální, podal jí taky ruku. Pod rukávem plátěné košile se objevilo tetování, které neznala. Dvouhlavý červenozelený drak mu dštil oheň přes zápěstí. Ruku měl pevnou a potřásl jí pravicí, jako když se uzavírá obchod.

Objednal si sklenici piva, ona čaj (a nadávala si za to: čaj vůbec nechtěla, už tak jí je vedro), prohodili pár zaměnitelných vět o počasí a o fotbalovém mistrovství Evropy a o Boeingu 767 společnosti Lauda Air, který den předtím explodoval nad pralesem v Thajsku. Předtím po telefonu mu řekla o peněžence, ale jen vágními výrazy, které si předem poznamenala na papírek, aby předešla tomu, že řekne něco jiného. Když mu navrhla, že mu peněženku donese, nastalo ve sluchátko na okamžik ticho.

„Jesus,“ vypravil ze sebe, „*I don't understand at all what is happening, but yes, surely, yes.*“ Nemám ponětí, co to všechno má být, ale jo, určitě, jo.

Teď položila peněženku před něj, tak jako ji před pár dny paní učitelka Botová položila před ni.

„Je to podivná příhoda,“ začala. „Nebo každopádně podivná náhoda.“

Sebral peněženku ze stolu, zdálo se, že ji potěžkal v ruce, ale neotevřel ji.

„Přinesla ji sousedovic holka. Našla ji o pár ulic dál. Náhodou jsem zrovna vycházela z baráku.“

Vyčkávavě se na ni díval.

„To je vlastně všechno,“ řekla. Cítila, jak se začíná červnat. Samozřejmě ji okamžitě prokouknul, nikdy neuměla lhát a on si to jistě pamatoval.

Seznámili se na podzim roku 1981, během prodlouženého víkendu v Londýně. Dotáhla ji tam jedna kamarádka, která se čerstvě ztotožnila s punkovým hnutím a chtěla mermomocí do Londýna, aby to všechno zažila „zevnitř“. Minniena matka netušila, proč kamarádka vzala s sebou právě ji, nepatřila k žádnému hnutí, a punkerka nebyla už vůbec, ale impulzivně řekla ano. V předchozím týdnu vyhodila z bytu tehdejšího přítele – budižkničemu, co už deset let studoval práva, a pořád ještě sám sebe považoval za „slibného“ –, a po všem tom poprasku vítala každou formu rozptýlení.

Celé noci bloudily ulicemi Londýna, z větší části v hustém dešti. Přítelkyně byla nezdolná a sestavila seznam pankáčských klubů, sklepů a podobných zaplivaných podniků, které „rozhodně nejde vynechat“. Postávaly na koncertech obskurních kapel s názvy jako Fuck The C.I.A., The Sucks či Porno Squad, jejichž hra přesně odpovídala nemravnému názvu. Po tom randálu končily u lidí, kteří obsadili chatrné baráky v nebezpečných částech města a byli levicoví anarchisti, ale překvapivě často taky zcela apolitici.

V jedné takové barabizně se s ním seznámila. Byl to poslední večer jejich zničující čtyřdenní túry, těšila se, jak na lodi cestou domů bude spát, na ticho. Zpětně se ukázalo, že její odevzdanost a odlišné (protože normální) oblečení interpretoval jako *statement*. Každopádně se spolu dali do řeči. Vyprávěl jí, že pochází z Manchesteru a hraje, ale celá ta pankáčská scéna ho vlastně vůbec nebere. Punk už je stejně zase za zenitem. Jeho hudba se dá spíš přirovnat k novému směru, kterým se vydali Siouxsie and the Banshees, eklektičtějšímu, melodičtějšímu, ne tak *hard-line*. Dělá teď na svém prvním studiovém albu, je to všechno naprosto *lowbudget*, ale kdyby chtěla, mohl by jí někdy něco pustit. Když spolu k ránu skončili na pochybně flekaté, odrbané matraci, byla zamilovaná.

Celé měsíce jezdila každých pár týdnů do Londýna, aby mohla být s ním. Ve stejné době začala pracovat jako re-

cepční u fondu pro boj proti rakovině. Víkendy v Londýně prožívala jako paralelní vesmír, a právě tím měly tak návykový účinek. Vzal ji mezi své kamarády, byli to muzikanti, spisovatelé a umělci, kteří mluvili o tom, co dělají, jako by to byl celý jejich život, vyšší poslání. V jejím tichém a poměrně nenápadném zjevu tihle lidé k jejímu údivu viděli cosi tajemného a exotického. S bázní čekala na okamžik, kdy ji přítel prokoukne, kdy si uvědomí, jak obyčejná je, jak málo toho ví, jak se oni dva k sobě vůbec nehodí.

Jednou odpoledne zašli ke starému kumštýři, co měl atelier ve městě a v podstatě se dostal na dno, ale vlastně to byl velký a slavný malíř. Stísněný dům se nacházel v apokalyptickém stavu. Prostor zaplňovaly tisíce plechovek s barvou v neuspořádaných formacích, velké kulaté zrcadlo, štětce, stránky vytržené z knih, časopisy, elpíčka, oblečení, sádrová hlava zemřelého básníka – každý čtvereční centimetr byl buď potřísněný barvou, nebo zavalený vrstvou krámů. Umělec očividně zahájil den nejméně jednou lahví vína, nicméně prostředí mu naprosto vyhovovalo. Dívala se na podivná temná plátna opřená o stěnu nebo odstavená na stojanu. Většina z nich byla nedokončená, některá napůl přetržená, připomínala jí zdechliny a vyvolala v ní silnou nelibost. Když stáli zase venku, ulevilo se jí a cestou domů ve vzácném záchvatu upřímnosti přiznala, že nechápe, jak tohle může být umění, nechápe umění jako takové a jeho umělecké kamarády zvláště. Reagoval prudce, označil ji za povrchní měšťáckou krávu, a i když se za to později omluvil, věděla v té chvíli, že to je začátek konce.

Zpátky v Holandsku se cítila unavená a přecitlivělá, měla vágní potíže, až její doktor vzhledl od výsledků testu a po blahopřál jí k těhotenství.

—

Upil z druhé sklenice piva, ona z první skleničky vína. Alkohol přispěl k tomu, že se trochu uvolnili. Udiveně se zamáhl té neuvěřitelné náhodě s peněženkou a prohlásil, že je rád, že se s ní díky tomu zase vidí.

Vyprávěl, že už nějakou dobu muzicíruje pod uměleckým jménem Fast Forward. Je to pořád ještě dost underground, ale vybudoval si věrnou mezinárodní partu fanoušků a jakž takž se tím uživí. Jezdí pravidelně hrát do Holandska, momentálně tu je na menší šňůře v souvislosti s novým albem. Před pěti lety se oženil s autorkou dětských knížek. Mají dvouletou dceru.

„Doufám, že se nelekneš,“ řekl, „ale dali jsme jí jméno Minnie.“

Tehdy, v roce 1982, mu o těhotenství nechtěla říct. Sama nevěděla, jestli dítě vůbec chce, ještě nikdy si sama sebe nepředstavila jako matku. Jako by to však vycítil, zjevil se najednou o pár dní později u jejích dveří. Dokud je dělilo moře, dala se pravda zamčít, ale lhát mu do očí se jí nepodařilo. K jejímu překvapení ho ta zpráva potěšila, jeho nadšení ji nakazilo, a tak si v následujících týdnech postupně začala zvykat na myšlenku, že spolu založí rodinu, že se mylila, když si myslela, že by jim to nevydrželo. O pár měsíců později se k ní nastěhoval. Hrát prý může všude. Bude to prý holka a chtěl jí dát jméno Minnie po své umělecky založené pratečce – souhlasila s tím, protože nemohla najít žádné přesvědčivé argumenty proti, a navíc neměla žádnou lepší alternativu. V osmém měsíci se dítě najednou přestalo hýbat. V nemocnici se ukázalo, že se pupeční šňůra namotala na nožičku, takže se přísun živin zastavil. Stahy vyvolali uměle a o pár hodin později se jí narodilo dokonalé, ale neživé dítě.

„A ty?“ zeptal se opatrně. „Máš muže, děti?“

Zaváhala. Může mu to říct, tady a teď. Ale jak se dá něco takového oznámit?

Po narození mrtvého dítěte se to mezi nimi stále zhoršovalo. Necháпали vzájemně svůj smutek, měl by být stejný, ale nebyl. Po třech měsících si sbalil tašku a nasedl na loď zpátky do Anglie. Až o dalších několik týdnů později zjistila, že je zase těhotná. „Dostala jste další šanci, paní Panisová,“ prohlásil její doktor, „chopte se jí.“ Tlačila kolo a vrávoralá domů. U telefonní budky se zastavila. Musí mu to říct, musí mu to říct teď, nečekat s tím domů. Naházela do automatu všechny mince, co měla, vytočila číslo a čekala. Zazvonilo to třikrát, pětkrát, desetkrát a teprve pak pochopila, že není doma. Když zavěšovala, věděla, že okamžik pomínul a už se nevrátí.

Jak se dá něco takového sdělit? Jak mu může říct, že to dítě nechtěla? Že kdyby to maličkaté embryo měla v dlani, zaručeně by ho rozmáčkla? A jak má vysvětlit, že si dítě přece jen nechala, ne proto, že by ho chtěla, ale protože nevěří ve spravedlnost nebo nespravedlnost. Že je tedy otcem ještě jedné dcery Minnie (je to komická), jíž už je sedm let, zevnějškem je jeho kopie a uvnitř je nespoutaná přesně jako on. Že ta dcera našla jeho peněženku a že to něco znamená, i když ona sama odmítá v takové věci věřit – jak má pro něco takového najít slova?

Zavrtěla hlavou. „Ne,“ řekla, „žádný manžel, žádné děti, jen já.“

Na parapet vedle nich vyskočila tlustá dlouhosrstá kočka. Až teď si uvědomila, že z reproduktoru zní tichá hudba. Ne klasický klavír, jak by člověk očekával v hotelové hale, kde šálek čaje stojí nekřesťanských pět guldenů, ale pop.

Dance, dance, dance, dance, dance to the radio.

Odstrčil kočku, vytáhl z kapsy látkový kapesník a vysmrkal se.

„Alergie,“ poznamenal. Odmlčeli se.

„Byl bych ti to přál,“ dodal pak. „Byla bys dobrá matka.“

„O tom pochybuju,“ opáčila a pořádně se napila chardonnay – chutnalo kysele, vůbec ne „svěží ovocná příchut“, jak číšník ohlašoval.

Byla bys dobrá matka. Na povrch se tlačila vzpomínka, kterou v poslední době pečlivě vytěšňovala.

Byla nádherná, teplá sobota a Minnie už celé dny otravovala s venkovním bazénem, kam prý chodí s rodiči všechny děti od ní ze třídy. Ta holka plavání milovala. Během krátké doby získala celou sadu plaveckých vysvědčení – zelenala, modrala a červenala se jí nad postelí. Plavala bez obtíží celé úseky pod vodou. K získání posledního vysvědčení musela v šatech podplavat do umělé díry v ledu, čehož se statečně zhostila a vynořila se s prskáním a hrdě.

U bazénu byl příšerný nával. Ani čtvereční centimetr nezůstal volný, všude samé ručníky, slunečníky, chladicí tašky, celé stereo-instalace. Děti litaly s vrískáním po pozemku, všechno to stříkalo, klouzalo, vráželo do sebe. Ze stánku s hranolky stoupala oblaka rozpáleného tuku na smažení, kydance růžové jahodové zmrzliny se mísily s chlorovanou vodou, močilo se v houštích, u plotu a nepochybně hlavně do vody, protože všechna WC byla ucpaná velkými mokkými chuchvalci toaletního papíru. Minniina matka měla z takového trávení volného času hrůzu, ale její dítě – a to je společné všem dětem – se tím ani v nejmenším nenechalo odradit.

Na samém krajíčku trávníku našly růžek, kam si položily věci. Minnie už přímo pukala netrpělivostí a v plavkách si nacvičovala, jak skočí do vody. Matka ji rychle vyfotila. Když měla Minnie pózovat, vždycky úplně ztuhla. Proto uplatňovala Minniina matka poslední dobou metodu, jak ji vyfotit pokud možno nenápadně a „spontánně“.

„Jen běž,“ řekla dceři. Nenechala se pobízet dvakrát, vyrazila jako pulec a umně kličkovala mezi lidmi a ručníky. Její zelenočervené sportovní plavky značky Speedo byly dobře vidět i potom, co v nich skočila z prkna do vody. Matka se ně-

jakou dobu dívala na rozehranou dceru, sice malou a drobnou, ale vyzařující cosi zcela neohroženého. Pak se položila naznak na ručník a zavřela oči, aby co možná nejvíc vytěsnila okolí a cítila už jenom dotek horkého slunce na kůži.

Nejspíš si zdřímla, protože když se konstantní rozjívený základní tón změnil v rozrušené pokřikování, probrala se s trhnutím. Posadila se a uviděla u okraje bazénu dva plavčíky obklopené desítkami dětí a dospělých. Horečně pátrala očima po zelené a červené dceřiných plavek, ale nemohla je už nikde najít.

Zasáhli na poslední chvíli, vyprávěli jí plavčíci, když bylo po všem a seděla v místnosti pro personál s dítětem pevně zavnutým ve dvou ručnících. Přes ručníky cítila, jak se tělíčko nepřetržitě třese. Snažila se ignorovat kňučivý zvuk se spodním monotónním bzučením, jež dívka vydávala.

„Lidi si myslí, že když se dítě topí, nadělá spoustu rámusu,“ řekl ten starší z dvojice plavčíků. „Že cáká a křičí, ale je to přesně naopak. Ztichne a ztuhne tak, že se může utopit i v přeplněném bazénu. Během pár minut může být po všem. Naštěstí si kolega najednou všimnul, že se něco ve vodě vznáší.“

„Ty křiklavý plavky ji zachránily, mladá paní,“ dodal ten druhý.

„Já to prostě nechápu,“ nic jiného ze sebe Minniena matka nedokázala vypravit. „Má čtyři plavecký vysvědčení.“

Plavčíci jako na povel pokrčili rameny.

„Utopit se můžou i skvělí plavci. Z nejrůznějších důvodů. Třeba zůstala ve vodě moc dlouho a byla unavená nebo podchlazená. Třeba dostala křeč. Nebo jí větší děti nedopatřením potopily hlavu pod vodu, co člověk ví.“

Pak se všichni tři chvíli upřeně dívali na dítě, ale stejně jako před téměř sedmi lety na vyšetřovacím stole u doktora Johnstona na sebe nic neprozradilo, a stejně jako tehdy musela Minniena matka potlačit nutkání pořádně holkou zatřepat, křičet, dokud se zase nevrátí do přítomnosti.

„Musíte holku v takovýchhle situacích opravdu líp hlídat,“
poznámek ten starší. „Vždyť mrtvý dítě není pro nikoho
příjemný.“

Ze všech stran jeho slovy prosakovalo to, co chtěl říct ve
skutečnosti, lepkavé jako zmrzlina rozteklá na slunci: co je
to za matku, když by nechala vlastní dítě utopit?

Rychle víno dopila. Nebylo, co ještě dodat, oba věděli, že
setkání byl omyl.

„Moc rád jsem tě viděl,“ pronesl potřetí a podal jí ruku.

„Ano,“ řekla vytetovanému drakovi na jeho předloktí.

„Třeba se ještě někdy v budoucnu sejdeme.“

Pak vyšla z hotelu, zpátky na sluneční světlo. Byla to chví-
le k pláči, ale nic se nedostavilo, slzy jako výrobek byly bohu-
žel staženy z prodeje.

2012

Po tom, co ji Johnstone vytáhl z vody, zůstala ještě dvě noci v jeho pokoji pro hosty. Bob jí z nejasných důvodů dvakrát denně dával do koupelny čisté ručníky a ona zkoušela výrobky značky Rituals tak dlouho, až objevila jeden, z něhož se jí nedělalo tak úplně špatně: Lao Tze Foot Cream.

Lao Tze neboli Lao Tse neboli Lao-c', vyprávěl Johnstone, byl čínský myslitel v šestém století před Kristem, v období Jar a podzimů, a obecně je považován za zakladatele taoismu. Podle legendy putoval Lao-c' zemí a dával lidem moudré rady, jenže ho nikdo neposlouchal. Zklamaně se stáhl z obydlí světa. U západní hranice Číny narazil na strážce brány a ten ho přemluvil, aby své myšlenky přece jen zapsal. Tak vznikla *Tao te ťing*, neboli *Kniha o Tao a jeho síle*.

„Tak to je pěkný, že po něm pojmenovali mast na nohy,“ prohodil Johnstone. „To před dvěma a půl tisíci lety jistě netušil.“

Druhého dne ráno jí Johnstone vyprávěl o jejím léčení. Od června 1991 do února 1992 docházela do střediska jednou týdně na hodinu. Johnstone vylovil z archivu její záznamy, letmo si je prolistovala. „Minnie říká, že má pořád ještě strach z bomby ve škole,“ četla někde, a dál: „Minnie dnes nemá do mluvení chuť. Místo toho nakreslí můj portrét a popíše ho slovy ‚doktor píča‘.“

Byly tam i nahrávky sezení, kdy ji uvedl do hypnózy, Bob je digitalizoval. Johnstone ji přemluvil, aby si je poslechla, a znovu ji usadil do křesla ve studiu.

Slyšela z boxů svůj hlas z doby, kdy jí bylo sedm, jasný, nepoznamenaný časem. Její mladší verze popisovala do nejmenších detailů, jak se dostala do transu a jak ji řídil hlas z kazety. Vyprávěla o obrazech, co viděla v dálce a které nevypadaly o nic méně opravdově než skutečnost, jen byly opravdově jinak. Udala také přesná místa nalezení těch čtyř peněženek. Ve všech případech se ukázalo, že zřejmě v krátkém okamžiku majitelovy nepozornosti zůstaly chvíli ležet bez dozoru, takže je dítě mohlo bez zvláštní námahy sebrat.

„Proč myslíš, že jsem to dělala?“ zeptala se ho druhý večer. Procházeli městským parkem osvětleným zelenými LED lampami, Frank Lloyd Wright kroužil před nimi a vrtěl ocasem. „Teda jako proč jsem ty peněženky brala. Ze všeho vyzařuje jakási logika, ale tohle nechápu.“

„Tak,“ potvrdil Johnstone. „Na to jsem upřímně řečeno taky nikdy nepřišel. Tys ty peněženky nikdy neotevřela. Byl jsem si tehdy promluvit s tvou učitelkou. Říkala, že tři ze čtyř peněženek škola vrátila majitelům. Po krátkém naléhání mi dala jejich jména. Neměli s tebou ani vzájemně nic společného. Ta poslední peněženka byla nějakého cizince. Tu donesla tvoje matka z vlastní iniciativy do hotelu, kde podle vizitky v peněženke bydlel. Měla to prý po cestě do práce, řekla učitelce, neobtěžovalo ji to. Ale divné to je, to jo. Vždycky mi to připadalo moc nahodilé.“

Minnie nevěděla, jestli se má na matku zlobit za to, že jí nikdy nic neřekla. Ani o měsících v inkubátoru, ani o tom znepokojivém tichu, když byla miminko, ani o nahlášené bombě a peněženkách o sedm let později. A určitě je toho víc, co neví, ale to ji nijak zvlášť nevzrušovalo. Je to už moc dávno, teď už je to jedno. Má vlastní život a matka taky, nikoho není třeba zachraňovat, obě se o sebe umějí postarat samy.

Johnstone vyhodil do vzduchu tenisák, ale Frank o něj neprojevil sebemenší zájem.

„Pes blbá,“ poznamenal Johnstone. „I když na určitém stupni je i inteligentní. Tak třeba se netočí pořád na stejnou stranu, ale střídá doleva a doprava, takže se ten pohyb jistým způsobem vyruší.“

„Vážně věříš v ty cykly?“ zeptala se Minnie.

Udiveně se na ni podíval.

„A to jako myslíš, že se už dvacet let zabývám něčím, v co nevěřím?“

Když se Minnie vrátila po těch pár dnech u Johnstona domů, číšel z bytu chlad. Jako by se jí zřekl, pomyslela si, brala věci do ruky a zase je pokládala, ale propast tím nepřeklenula. Její život se náhle zdál rozštěpený na část před pádem a po pádu.

Ještě přes měsíc je vázaná svým projektem. Často se zdržovala u okna a zírala na okno na protější straně, měla dojem, že se tam občas něco pohne. Místy se jí vracelo rozechvění prvního dne, kdy jeho přítomnost cítila, v té kavárně u vody, kde si objednala kávu a určila si roli čtoucí ženy, ale z větší části si na to zvykla. Ta servírka-umělkyně z New Yorku měla pravdu: když se člověk vžívá do určité role dostatečně dlouho, splyne časem s ním samým. Možná je tohle opak performance, pomyslela si: jako performer nebýt přítomen, vygumovat se z pozadí vlastního života.

Koupila si příručku s názvem *Těhotenství týden po týdnu*, snad v naději, že si jí fotograf všimne. V knize viděla, jak se neurčitý žmolek života bleskurychle mění v bytost s lidskými znaky. V osmém týdnu, četla, měří dva centimentry. Skládá se zatím jen z chrupavky, ale náznak kostry už tu je. Začínají se taky vyvíjet pohlavní orgány a v poměrně velké hlavě se objevuje prvopočátek mozku.

Nevolnost ustoupila, ale místo ní nastala chronická únava, která způsobila, že se jí po vysedávání u záchodové mísy kvůli zvracení skoro stýskalo. Prospala celá odpoledne na gauči a budila se popletená, když slunce klesalo za obzor. Pak celou noc neklidně probděla, načež brzy ráno vyčerpaně usnula – a celá ta otrava začala nanovo. Vícekrát se už už chystala přejít přes ulici a tak dlouho u bytu zvonit, až jí fotograf otevře. Je přece otec, proč by ty smrtelné strachy měla prodělávat sama.

Týden po záchraně se u jejích dveří zjevil Bob. Johnstone ho poslal, aby ji pozval na večeři k nim, ještě ten večer. Stal se z toho pravidelný, každotýdenní obřad: ve světle menory (jediné dědictví po otci) jedli kabritu stobá a pohár s vanilkovou zmrzlinou. Pak vyvenčili Franka, procházeli se po ztichlých ulicích a parcích, které v Minnie vyvolávaly nutkání mluvit. Vyprávěla, jaká děja vu v posledních týdnech zažila, o bruslařské výpravě s dvěma jehňaty, o podivném zátiší ve stodole s lýkem a květináči a jak stíny tak specificky houstly pod krovem. Johnstone pravidelně přikyvoval, ale jinak se k tomu příliš nevyjadřoval. Tak tohle dělají terapeuti, říkala si Minnie: mlčí a přikyvuji, dokud pacient sám sebe nepochopí nebo si aspoň už nepřipadá sám sobě tak cizí.

Po procházkách jim Bob nosil čaj do studia, kde Minnie s Johnstonem poslouchali obskurní kapely a na závěr pár písniček Beyoncé, pro niž měl Johnstone, jak přiznal, neslýchaně velkou slabost.

„Vědělas, že Beyoncé všechno nechává zaznamenávat,“ řekl po jednom takovém sezení. „Každá fotka, doslova každá její fotka, co existuje, je uložena v obrovském archivu. Dalo by se to brát tak, že chce mít všechno pod kontrolou, ale já v tom chci vidět umělecké dílo; rekonstrukci života skoro větší než život sám.“

Minnie si vzpomněla na ateliér Francise Bacona, který jednou navštívila v Dublinu. Původně byl v Londýně, ale pár let

po Baconově smrti ho celý přenesli do jeho rodné země. Krajinu – protože to byla krajina, která se po desetiletí utvářela víceméně přirozeně – do posledního drobečku vybudovali znovu. Ujal se toho celý tým restaurátorů a archeologů. Dokonce i prach označili štítkem, uložili do krabic a přepravili lodí. Všechno, co tam bylo k vidění, se dalo dohledat a bylo to popsáno v gigantické databázi. Monstrózní počín, zvláště když si uvědomíme, že každý čtvereční centimetr v ateliéru byl potřísněný barvou nebo zavalený svinstvem. Minnie se nemohla rozhodnout, co jí přijde absurdnější: postapokalyptický stav ateliéru, nebo skutečnost, že tenhle nesmírný chaos je doslovné znovustvoření originálu. Má to být ironický komentář k archivářské náruživosti a autenticitě? Krajní následek umělosti? Nebo snad seriózní pokus zřídit nejrozsáhlejší archiv umělce na světě? Velký Bacon by se tomu ze svého trůnu v říši zemřelých bezpochyby srdečně zasmál.

„To s tím archivem Beyoncé je samozřejmě absurdní,“ poznamenal Johnstone, „ale vypovídá to něco o světě, v němž žijeme.“

Vyprávěl, že se momentálně intenzivně zabývá otázkou dohledu a soukromí, což považuje za hlavní filozofická témata současnosti.

„Každého hlídají,“ prohlásil, „lépe řečeno: každý se nechá hlídat. Skoro nikomu nedělá potíže hodit svůj soukromý život na internet a nikdo se nevzrušuje kvůli bezpečnostním kamerám, co už visí všude. Jako by skutečný strach neexistoval; faktor, který většina dávných autorů sci-fi naprosto přehlídla. Čekám na den, a ten den zaručeně nastane brzy, kdy dojde k velkému odhalení, takže rázem zjistíme, že nás úřady celou dobu špehují, odposlouchávají, archivují. Odhaduju, že kupodivu ani pak většina lidí nedostane strach. To by se možná muselo stát něco ještě většího, něco, co se týká každého jednotlivého občana, lámu si momentálně hlavu s tím, co by to mohlo být.“

Minnie mu málem vyprávěla o svém projektu. Jistě by to ocenil: umělkyně sledovaná fotografem, který neví, že je otcem dítěte v jejím břiše, a archivuje ho, ještě než vůbec přijde na svět.

Dne 21. března nastalo jaro a poslední den projektu. Těžké šedé mraky visely nízko nad městem, den byl tmavý jako noc, nebo možná takové počasí vytvářel jen její duševní stav. Odpočítávala minuty do schůzky se Spechtem. V duchu si postě procházela, co ji tam může čekat. Třeba dodal fotograf fotek celé krabice, třeba nedodal ani jednu („dle vlastního uvážení určitý počet snímků“, tak to nechala zanést do listiny; až později se jí rozbřeslo, že to tedy může být i nula).

V osm hodin večer stiskla měděný zvonek na Prinsengrachtu 997.

„Pojďte dál,“ vyzval ji Specht – otevřel tak rychle, že ho podezřívala, že čekal na její příchod hned za dveřmi. Šla za jezevčíkovitým mužíkem do kanceláře, k jejímu údivu byla skoro celá vystěhovaná. Kde dřív stál těžký dubový stůl, byl teď strohý bílý designový výtvar se dvěma židlemi stejného druhu. Po bezpočtu archivních regálů nebylo ani stopy.

„Moje nová přítelkyně navrhuje interiéry,“ prohodil Specht a Minnie z toho výroku málem spadla ze židle, protože nejenže vyjádřil něco osobního, ale použil pro sebe přivlastňovací zájmeno v první osobě. Ta přítelkyně mu zaručeně svědčí, pomyslela si při pohledu na Spechta – skutečně vypadal velice uvolněně.

„Každopádně,“ napřímil záda, vlastní až příliš spontánní projev ho viditelně uvedl do rozpaků. „S fotografem jsem měl schůzku včera dopoledne, ale nedostavil se na ni. Nicméně později jsem našel ve schránce tuto obálku.“

Načež po stole, který předtím vytáhl rovnou ze zdi, posunul obálku formátu A3. Až když se Minnie podívala líc, všimla si, že se celá stěna skládá z neviditelných zásuvek. Ať už je ta jeho přítelkyně kdokoli, v oboru se vyzná.

„Opustím teď místnost,“ oznámil Specht, „abyste si v klidu mohla prohlédnout obsah.“

V obálce byla menší obálka a v ní ručně psaný dopis; rozložila ho, párkrát uhladila na desce stolu, jako by tím i obsah, ať už je jakýkoli, zbavila nerovností.

Amsterdam 20. března 2012

Milá Minnie,

začnu omluvou. Domluvu jsem nedodržel. Nesledoval jsem tě s fotoaparátem tři týdny, ale jen pár hodin. Částka, za kterou sis mě najala, v podstatě tvůj díl shootu ve *Vogue*, jakož i dlužná částka pro případ nedodržení smlouvy, ti dnes odpoledne přijde na účet. Následuje přehled událostí, tedy nikoli pokus o jejich ospravedlnění.

V sobotu 11. února, když jsi před polednem vyšla z domu, jsem tě pomalu sledoval v autě, všechny objektivy jsem měl na zadním sedadle. Když jsem zjistil, že míříš k jezeru, zaparkoval jsem auto v ulici za rohem. Od toho bodu jsem tě sledoval pěšky.

Teleobjektivem jsem viděl, že si v té kavárně objednávaš kávu a pak otvíráš knihu. Když jsi se smyslem pro drama upustila šálek na zem, připadal jsem si jako divák hitchcockovské záhady. Kdo je ta žena, pomyslel jsem si, co se s ní děje? Jak jsem už řekl: bylo to, jako bych se díval na film. Představoval jsem si, že tu musí být nějaká zápletka, něco jako spiknutí. Odběhla jsi z dohledu, viděl jsem servírku, jak kroutí hlavou a rutinními pohyby začíná zametat střepy

z podlahy. Na stůl postavila další šálek, vrhla jsi na něj zděšený pohled – můj teleobjektiv je skvělý –, jako bys věřila, že se šálek sám od sebe reinkaroval. Došlo ke krátkému rozhovoru mezi tebou a servírkou a pak jsem tě viděl vyrazit ven, vyplašeně, jako by ti byl v patách čert.

Odešla jsi pořádný kus od kavárny, přímo k vodě. Na chvíli ses tam zastavila, samotinká proti tomu velkému jezeru, člověk a živly. Teleobjektivem jsem si tě mohl přiblížit tak, že jsem tě viděl vražit čelo, jako by se ti v hlavě vehementně střetaly různé veličiny. Najednou mě napadlo, že tě mám rád, jen se dalo těžko říct, kdo v té chvíli jsi – kromě herečky s rolí ve filmu, co se přede mnou odvíjí.

Když sis stoupla na led, nevyděsil jsem se hned. Na to jsem se od té scény příliš distancoval. Ale pak jsi pokročila dál a šla tak dlouho, až jsi byla dobré tři metry od břehu. To je divný, říkal jsem si, led je jasně moc tenký. Až v té chvíli jsem začal počítat s možností, že by ses skutečně mohla probořit.

Zvažoval jsem, že na tebe zavolám, ale nemohl jsem – stejně jako ty jsem byl součástí scénáře. Nemohl jsem z něj jen tak vystoupit: mělo to šanci na úspěch jedině tehdy, pokud se oba budeme držet pravidel – ne nadarmo jsme to tak pečlivě stanovili v té listině. Taky mě napadlo, že to děláš naschvál, abys mě vyzkoušela. Dokonce když led popraskal a ty jsi zmizela pod ním, jsem si ještě myslel, že to není úplně doopravdy. Nemohl jsem se odtrhnout od objektivu, cvakal jsem, zaostřoval, reflexy fotografa.

Když ses asi po deseti vteřinách pořád ještě nevyonořila, pronikla mi do vědomí skutečnost. To není film, topíš se. Ochromeně jsem zůstal stát a pak, místo abych tě zachránil, jsem se obrátil a běžel pryč.

Jako robot jsem dojel do bytu naproti tvému, kde jsem se utábořil o dva dny dřív. Když jsem tam dorazil, zhroutil jsem se. Tělo se mi začalo neovladatelně třást, jediné, co

jsem si dokázal pomyslet, bylo: můj bože, můj bože, já jsem ji nechal utopit.

Hodiny jsem přecházel sem a tam u okna v naději, že se u tebe v pokoji rozsvítí světlo a vstoupíš ty. Díval jsem se nepřetržitě celou noc, ale moje naděje na tvůj návrat byla stále méně realistická a k ránu jsem byl přesvědčený, že jsi mrtvá. Mrtvá a promodralá a zmrzlá, že tě našel nějaký rekreační běžec. Následující den a noc jsem zůstal v bytě a pátral na internetu po zprávě o neštěstí.

Další den k polednímu ses vrátila domů. Probděl jsem pár nocí a napůl jsem šlel, ale přišla jsi. Mělas na sobě podivnou červenou kombinézu, nicméně jsi vypadala dobře, zdravě, statněji, než jak jsem si tě pamatoval. Nějakým způsobem přítomněji.

A teď ta zvláštní věc: už jsem tomu nevěřil. Přesvědčil jsem sám sebe, že jsi zmizela, a ani tvůj návrat už nemohl doopravdy změnit můj názor. Na určité úrovni samozřejmě ano, racionálně vzato jsem věděl, že ještě existuješ, ale to nebylo signifikantní.

Sbalil jsem si věci a vrátil se domů. O tři dny později mi zavolali z italského *Vogue*. Jestli můžu hned teď nasednout do letadla a přijet udělat shoot do Říma, jejich vlastní fotograf dostal akutní zánět slepého střeva. Bez váhání jsem se tam vydal. Po třech dnech opojení sety, modelkami a pobíhajícími produkčními asistenty jsem zůstal ještě dva týdny v Římě sám. Bezduše jsem bloumal po starém městě, cestou jsem vcházel do každého kostela, každého paláce, každého muzea, přečetl jsem do posledního písmenka každý prospect, naplnil jsem si hlavu informacemi o králich, císařích, převratech, církevních otcích a umělcích působících kdysi ve městě. Šestkrát jsem navštívil Sixtinskou kapli, kde jsem civěl na strop, dokud mě nezačalo bolet za krkem, a kde mě postupně mačkali na padrtí turisté, co stejně jako já hledali

zážitek, aby ho přičetli k jiným zážitkům, a tak nebudou muset zemřít, aniž žili.

To odpoledne jsem tě nechal umřít. Jsem člověk, který je schopen nechat druhého člověka zemřít. S tím se budu muset naučit žít, tak jako každý dřív nebo později o sobě zjistí něco, s čím se bude muset naučit žít.

Měj se dobře, kiddo.

Fronta u odbavovací přepážky byla dlouhá a tvořená směsí Nizozemců, Rusů a Číňanů. Přes Moskvu a Peking dorazí Minnie za něco víc než pětatřicet hodin do Urumči, hlavního města severozápadní autonomní oblasti Sin-tiang. Odtud bude pokračovat vlakem dál na západ. Na Google Maps viděla, že kus Číny mezi Urumči a hranicemi Kazachstánu je pustý, a cestovní blogy psané písmem Comic Sans to potvrdily: nekonečné vyprahlé pláně a sem tam osiřelá vesnice, cestovatel by tudy měl projet co nejrychleji, aby se dostal do zajímavějších končin.

Ve značkovém krámku Rituals v letištním nákupním centru Schiphol Plaza sháněla Minnie mast na nohy Lao Tze Foot Cream.

„Musíme ho mít,“ prohlásil vedoucí obchodu hlasem, v němž zaznívala panika. „Každodenní rutinu měníme v kouzelné rituály plné pohody.“

Zmizel ve skladu a po deseti minutách se zdrceně vrátil.

„Lao Tze není,“ řekl. „Strašlivě mě to mrzí. Smím vás snad obšťastnit jiným mimořádným luxusním výrobkem?“

Hlavně proto, aby ho zbavila utrpení, si koupila láhev koupelové pěny Wu Wei Bath Foam – za každou cenu ji chtěl zabalit jako dárek.

„To jste si vybrala moc dobře,“ podal jí balíček. „Wu wei znamená v tao: jednat tím, že nejednáme.“

„Semantický paradox,“ poznamenala Minnie.

„Pocit ryzí relaxace,“ poznamenal vedoucí.

Fotku měla u sebe v příručním zavazadle. Zachycovala okamžik, kdy se led prolomil, miniaturní střípek v čase, který zhoupl vahadlo na druhou stranu. Stála obličejem odvrácená od fotografa, paže měla roztažené jako křídla, jako by se na poslední chvíli pokusila vznést, uniknout něčemu, co už se nevyhnutelně nějak zvrtilo.

Je to známý jev z knih a filmů: lidé, co nechají celý svůj život za sebou, zmizí beze stopy, začnou znovu. Ta možnost je lákavá: přepnout život na *rewind*, všechno v opačném pořadí, takže se to samočinně vymaže, až je z nás zase čisté miminko nebo dokonce ještě míň než to, fétus bez pokožky, bez tuku, bez kostry, bez mozkových závitů. Bytost, která se ještě pro nic nerozhodla, od ničeho neupustila, ještě ji nepostihla pitomá smůla ani stejně nesmyslné okamžiky štěstí. Odtamtud začít znovu. Bez rodičů s jejich nesprávnou výchovou, bez dětských strachů, bez navigačních chyb. Sám si vybrat jméno, nestat se zvolna tím, kým jsme, ale už jím být, stavebnice bez chybějících dílků, špatných výpočtů či konstrukčních vad. Žádné nahodilosti. Žádné povinnosti. Nebýt nikdo, nebýt nikde. *Jediné, co má ryba dělat, je splynout s vodou.*

Fronta se už deset minut nehýbala. Lidé okolo zneklidněli, chtěli postupovat dopředu, dopředu, ale mohli jediné do strany. Z fronty vyčnívaly paže a nohy, kufry, batohy, malé děti. Hledali okraje své klece a bušili do ní tak silně, až se osvobodili – a hýčkali si iluzi, že k tomu to jejich bušení přispělo.

Poznámka autorky

Nechala jsem se přímo i méně přímo ovlivnit mnoha autory. V knize zaznívají ozvuky jejich tvorby a čtenáři je sami mohou zachytit. Ozvuky dvou autorů chci na tomto místě přesto uvést. V knize je porůzno rozseto několik citátů ze *Šťastných dní* Samuela Becketta. Vedle toho jsem citovala z básně „Vivem em nós inúmeros“ Ferdinanda Pessoy / Ricarda Reise.

Poznámka překladatelky

V českém překladu jsem použila: úryvek z písně Boba Dylana *Love Minus Zero/No Limit (Láska jen tak)* v překladu Jana Hlaváče, úryvek z písně Toma Waitse *Till the Money runs out (Dokud se peníze nerozutečou)* v překladu Zdeňka Pecky (Paseka 1996), úryvek z knihy Kurta Vonneguta *Slaughterhouse-Five (Jatka č. 5)* v překladu Jaroslava Kořána (Argo 2015), citáty z divadelní hry Samuela Becketta *Šťastné dny* v překladu Františka Vrby (program ND v Praze, 1998). Za překlad citace z básně *Vivem em nós inúmeros* Ferdinanda Pessoy / Ricarda Reise děkuji překladatelce z portugalštiny Vlastě Dufkové.

Edice FLEET, svazek 118

NAŠLEDKY NIÑA WEIJERSOVÁ

Z nizozemského originálu *De consequenties*, vydaného nakladatelstvím Uitgeverij Atlas Contact v roce 2014 v Amsterdamu, přeložila Magda de Bruin Hübllová
Odpovědná redaktorka Lenka Matoušková

Jazyková korektura Eva Hermanová

Typografický návrh a zpracování obálky Michaela Treuerová

Vydalo Nakladatelství KNIHA ZLIN, s. r. o., ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4, v roce 2017

Číslo publikace 31 062

Vydání první

Všechna práva vyhrazena

www.knihazlin.cz

info@knihazlin.cz

ISBN tištěné verze 978-80-7473-542-4

ISBN e-knihy 978-80-7473-596-7 (1. zveřejnění, 2017)

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou doporučenou spotřebitelskou cenu.

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou odporúčanú spotrebitelskú cenu.

Kompletní nabídku titulů naleznete na
www.albatrosmedia.cz